پښتو

پوهنیز- ژبلاریزه

معیاري

لیکونکی: ډاکتر ماخان میرې شینواری

خوروونکی: انجنیر شمشاد زهیر

۲۰۲۶

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو

بنسټیز- ژبلاریزه

لیکونکی: ډاکتر ماخان میرزی شینواری

خوروونکی: انجنیر شمشاد زهیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوي څښتن په سپېڅلي نامه،

چې ډېر مهربانه، رحمان

او رحيم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب نوم: پښتو بنسټیز-ژبلاریزه

لیکونکی: ډاکټر ماخان میړی شینواری

خوروونکی: اینجنیر شمشاد زهیر شینواری

د خورپدو ځای: Ketabton.com

کال : جنوري ۲۰۲۶ ز ک

.

.

.

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سریزې پر ځای باندې

له دې کتاب سره زه یوه معیاري لیکنه وړاندې کوم. د سریزې له لوستلو سره به روښانه شي، چې پښتو ځنګه یو داسې روښانه ژبلاریزه روښانونه لري، چې دا هم ځانګړې ده. ویې ګورئ او ور باندې خوښ شئ.

غوره یادونه: دا کتاب د ما د تېرو کتابونو غزونه ده او د نوو مېندنو سره روښانه-ونه او د هغو نورو نوو او زړو لیکنو سره، چې غوښتل مې ځني یې په یوه کتاب کښې سره ټولې شي. د ما پښتو ژبلار دسې پرلپسې وه کړې.

بیاهم د تکرار بخښنه غواړم:

---و به نیسو، چې ژبه مو د لومړي ځل لپاره د ژبلار له لارې څخه روښانه کیږي، چې د اوس لپاره یا تر اوسه پورې یې هغه زیاته او معیاري روښانه-ونه ده.

--- دا د ما د نورو ژبلاریزو کتابونو غزونه ده، چې نوې مینډنې په دې کښې ځای پر ځای باندې شوي دي.

---- پوهنه د چا ملکیت نه دی. یو چا چې څه و لیکل، هغه بیا د هغې ټولنې دی، چې ځنګه یې منې او څه وربانډې لیکي، په دې کښې بیا زړه بدی یا پر هغې باندې د چا واک لرل نه وي. دا د پوهنو وده ده.

--- د لومړي ځل لپاره مو د ژبنیزو پوهنیزو وییونو دندې روښانه کړې او پر پښتو باندې مو و ښودلې، چې پوهېدنه یې څه ده.

--- لکه: اړیکوویونه، ټرنوییونه، پوهېدنوړوني - او پوهېدنغزوونی مورفېمونه او نور، چې د کتاب په دننه کښې به یې وګورئ.

--- دا د ما پر پښتو لیکنې یا ژباړې باندې، چې هر ژبنیز وی په بر کښې نیسي، هغه ژبپوهنیز او ژبلاریز روښانه شوی، چې دا کار د لومړي ځل لپاره شوی دی.

که د ما لیکنه سمه وي، نو له دې څخه به دا وپوهېږو، چې دا معیاري هم ده.

.

۲۰۲۵ ز ک. د دسمبر د میاشتې دوه-ویشتم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چې دا لیکنه په پښتو ژبه کښې تاریخي او تر اوسه پورې یوه یواځنۍ او ځانګړې لیکنه ده، نو تر هغې پورې به سمه وی، تر څو پورې یې چې مخامخوالی پوهنیز نه وي بنوول شوی. دا پوهنیزه ویناده.

غوره خبره دا ده، چې دا تر اوسه پورې لیکل شوې پښتو ناسمه او همداسې هغه د ژبې غوره څه ته په ژبلار کښې بېخي پام نه دی شوی یا نه شو کېدی. زه یې چې له رسنیو څخه کله اورم او یا لولم، باور وکړې، چې پوره زورېږم.

دا فکر تل راسره وو، چې لیکنې مې له نورو ژبپوهانو سره په مخامخوالي کښې دي. دا چې دا یو خورا ستر او په ژبلار کښې علمي کار دی، نو همداسې پرېښول یې او ولس ور څخه نه خبرول د ژبې سره ناروا همداسې د پوهنې سره ناروا دی او له دې امله مو ژبه په ولس کښې یا و ولس ته – د ما په اند – هم همداسې ناسمه وړاندې شوې ده، چې باید معیاري او ژبلاریزه شي، نو ګرانو ژبپوهانو او لیکوالانو:

۱ – که لیکنې مې ناسمې راته و برېښي، نو دا به یوه ناروا کړنه وي او د پوهنې، پوهانو او و ولس ته به نا درناوی، چې لږ تر لږه یې دا اوس باید خورې نه کړم.

دویم- او که دا ژبلاریزې لیکنې مې سمې او یواځنۍ راته برېښي، نو باید د پېژندلو لپاره یې هلې ځلې وکړم، چې و دې کتاب ته د زده-کوونکو او استادانو پام را واړوم.

نو څه باید وکړم؟

---یو وړاندیز و ژبپوهانو ته، په ځانګړې توګه د علومو اکادمي پښتو څانګې او د کابل پوهنتون د پښتو و پوهنځي ته چې دا ستونځې په ګډه سره اوبی(حل) کړو.

له دوي څخه به د ما په ډېر درنښت هیله دا وي، چې کتاب و ګوري او خپله پرېکړه د ما سره شریکه کړي.

دا یو پوهنیز یا علمي کار دی او تاسو د پوهنیز او پوهنیزو کارونو د څېړنو او سمون ځای یاستي، نو هیله ده، چې دې هیلې ته مې مثبت ځواب ورکړي.

ملامت څوک دي؟

د سریزې پر ځای باندې پ .

د مور ژبپوهان او هم د نورو ریښو پوهان ملامت نه دي، ځکه چې د مور هیواد یو وروسته پاتې هیواد دی نو په هر څه کښې وروسته پاتې یو، په ژبه کښې هم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې په ژبه کښې؟

نورې ریښې خو له نورو یا نورو پر مخ باندې تللو ژبو څخه زده کولی شو، خو پښتو خو باید نور خلک هم له موږڅخه زده کړي؟

موږ د خپل ځوان په تړ تاریخ کښې مو ژبه له نړدې پنځه شپیته کالنو راپه دېخوا ژبه داسې نیمه-نیمخوره رسمي ژبه شوي، چې دا پاتې نړدې پنځوس کاله مو په جنګ تړ کړي دي.

پښتو د افغانستان ملي او رسمي ژبه ده او دا ژبه یواځې په افغانستان کښې ملي او رسمي ده، چې د کرښې و بلې لور ته مو له اویا میلیونه څخه ډېر پښتانه هم پر دې ژبې باندې خبرې کوي، خو د دې ژبې ژبلاریز سم لیکل او معیاري کولو دنده د افغانستان د حکومت ده، چې دا کار په افغانستان کښې وسرته ورسېږي، نو دا غوښته:

لکه چې ګوری، ما په دې اخرو څه زیات اولس کلونو کې د پښتو په څېړنه کې زیات کار کړی او ډېر اثار یا لیکنې مې خورې کړي، چې دا ټولې د پښتو تاریخ په اوږدو کې

لومړنی او یواځنی پوهنیز کار دی، د ژبې له لارې به دا هم ووایم، چې لیکنې مې رښتیا هم پر پښتو باندې او ځانګړې دي.

روحي ناروغ نه یم او باور وکړی، چې ځانپالی هم نه یم، خو دا څه چې کوم، د خپل ولس او خپلې ژبې لپاره ډېر اړین راته برښنی. پښتو د افغانستان ملي او رسمي ژبه ده، چې د سم او ناسم مسؤلیت یې د افغانستان د دولت پر غاړه باندې دی.

ژبه مو باید معیاري وي او سمه.

----دا لیکنه به د پښتو ژبې په تاریخ کښې تر اوسه پورې یوه ځانګړی لیکنه وي.

--- زه د دې دعوه نه کوم، چې د ما لیکنې دې سمې وي، خو تر هغې پورې، چې زه پوهیږم و ما ته سمې برښنې او دا به تر هغې پورې سمې وي، چې چا یې نا سمون نه وي ښوولی او دا یې پوهنیزه لار هم ده.

د سرپزې پر ځای باندې ت .

--- هره پوهنه پر پوهنیزو ښوونو باندې اباده ده.

--- دا به و پوهنې ته نا درناوی وی، که څوک ووایې دا ناسم دی او لامل یې نه راوړي یا یې پوهنیز نه ښایي یا یې نه شي ښوولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

---- ژبه د چا د خوښۍ او نه خوښۍ او له ښکلي يا نه ښکلي برېښېدنې سره سر او کار نه لري. او د پښتو سوچه کولو او نومونو يا نورو ژبو په نه پوهېدلو يا د هغو لپاره د نومونو پيدا کولو لپاره غورځنګي فکرونه بايد نه وي، هر څه بايد پوهنيز کره يا ښوول شوې وي او د نومونو يا يو څه نومه-ونو پيدا کول، چې هغه پوهنيز نه وي سم نه راځي. و ما ته هم د پښتو نومونه په پښتو ليکل، نابلد دي، خو همهغه نومونه دي او په پښتو دي لکه که درېګوډی ووايي، نو سملاسي پوهېږې، چې دا يو څه دي يا يوه رابنده هواره ده، چې دری ګوډونه لري....:

---- له هر څه څخه د مخه د پښتو ژبې د ټولو استادانو بخښنه غواړم، که د ما ليکنې ورته ښه نه وې برېښېدلې، يا ورته د ما د کارزده-کړه يا ريښه ورته نه برېښۍ او له دې امله و دوي ته د دوی په کار کښې ځان ګډول يا مداخله برېښۍ، خو باور کړئ، چې دا ژبلار، چې مور ور سره په اخ او ډب کښې يو، په المان کښې له لسم ټولګي څخه د پورته يا ډېر وخت کار نه دی او د دې توان باور راباندې ولرئ او بل دا چې په دې هکله مې له اولسو کالو څخه ډېر کار کړی او هره ورځ له اتو ساعتونو څخه ډېر. اوس هم د شپې يوه بجه او پنځه-ويشت دقيقې او له همدې امله مې خوب لاړ. نو د دې کار حق به ونه لرم، که چېرې مې تخريب کړی وي او له تخريب څخه مې دې لوي څښتن لرې و ساتي.

-----دا ليکنه دې د ځانستايپنې له امله نه وي، خو د يوه پوره لټ انسان يو کار دی، چې يواځې او يواځې د ځان روغ ساتلو لپاره يې کړی. دا ،، يواځې او يواځې،، په شمېرپوهنه کښې ورځنۍ ده او له دې امله، چې دغه هڅې دوه اړخيزې دي، دا په دې پوهېدنه: چې روغ پاتې شم او چې روغ پاتې شم بايد د دې لپاره و هڅيږم.

----ما خپل دا د ليکنو کار ډېر په مينه کړی، څه زور راپسې نه وو او نه مې کومه بله ځانګړې هيله لروده.

---- د ما هڅې د پښتو ژبې د سمون لپاره ډېرې ستونځمنې او ډېرې په مينه وې، دا ځکه چې زه لومړنی او يواځنی افغان يم چې: لومړی داسې ليکنې کوم او بل د پښتو زبې داسې يو ستر کار و سرته رسوم.

د سريزې پر ځای باندې ټ

يادونه:ما شمېرپوهنه پر پښتو باندې ليکلې ده، د فزيک څلور کتابونه او اوس دا پښتو، پرته له دې يو کتاب د فلسفې او يو د ټوليز سم اند هم ليکلي او نور چې په پښتو دي. دری د هوښيارو ويناوو کتابونه او دا نړۍ د لسو په شاو خوا کښې د پښتو ژبې پر هکله باندې ليکنې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

---- ناسمونونه به وي، ليکنيز او ژبلاريز، خو دا به ډېر کم وي.

----- د ما د کار کارزده-کړه يا ريښه شمېرپوهنه ده، خو پر ژبلار او ژبپوهنه مې کار پيل کړ، چې ناسمونونو ته مې فکر شو او دا کار نږدې د ۲۰۰۶ ز ک په شاو خوا کښې او بيا يې دې دومره کار ته راو رسولم.

---- ما هم ژبه پل پر پل باندې زده کړه او دومره ليکنې مې وربانديې وکړې. ډېر هڅېدلی يم، چې دا وروستی ژبلاريز کتاب يا د پښتو ژبلار ستر کتاب مې پوره وي، خو دا به سمه خبره، ځکه نه وي، چې پوهنه نه پوره کيږي او ډېر نور څه يا شته وي او يا ور پسې راځي.

---- بيا هم دا چې ماد شمېرپوهنې نږدې څلوېښت کتابونه ليکلي او ژباړلي، خو هغه ځکه ساده وو، چې د نورو له ليکنو څه مې را نيولي او راټول کړي دي، په ژبه کښې مې هم پېژندونه بايد له نور ژبو څخه رانيولي وی، خکه چې د مور په ژبه کښې يا نه شته او يا داسې غوره يا سم يې نه شته، نو دا څه مې چې ليکلي، دا د ما کار دی، ځکه چې بل چا تر

اوسه پورې ژبلاريزې داسې ليکنې سوچې، بوچې نه دي کړی او زه څوک ګرم هم نه ګنم، ځکه د ما غوندې وخت او اړتيا ورته بل چا نه شوه لرودی.

---- د ما په ليکنو کښې چې ګورم، ما هم ژبلاريز ناسمونونه کړي او دا اړيکوييونه او اړيکتينګووني مې په لومړي پيل کښې داسې نه دي ليکلي. که اوس ورسره مخامخ شم، نو سملاسي يې سموم او که؟

ما په ژبلار کښې څو څو ليکنې له دې امله پرله پسې کړي، چې هر ځل مې سمې کړي او غزولي دي. که څه ورزياتول او سمون بايد وي، نو تاسو ګران ژبمينه-وال به يې سم کړی.

دا اوس ليکنه مې هم د تېرو ليکنو غزونه ده، خو د نورو سمونونو او معياري کوونو د زياتونوو سره.

د سريزې پر ځای باندې ث .

ليکنه رالنډوم: تکرار به وي، خو بيا هم د دې بخښنه راته کوی. دا په ريښتيا يو بې ښلګې کار دی او يواځنی.

دا چې که تاسو يې د لوستلو سره ستړي شی، نو زه به يې د ليکلو سره څومره ستړی شوی يم، خو دا به هلته ډېر بد وي، که په غوښتنو کښې مې تېری کړی وي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخه ۱: ځان روغ ساتل

موخه ۲: دا ښوول، چې پوهني او همداسې ژبپوهنه هم پر پښتو باندې لیکلکېدی شي.

---- ولې مې د پښتو ژبلار یا و ژبپوهنې ته پام راوګرځېده؟

---د ما لیکنې د نورو ژبپوهانو له لیکنو سره مخامخ دي، چې و دې ته به لنډه ګوته ونیسم او له همدې سره به دا هم وښایم، چې ما دا کار څنګه و مخ ته بیولی، له پیل څخه داسې لنډ

یادونه: دا لاندې چې څه روښانه-ونې کوم او نوې دي، دا ګوره نږدې ټوله ژبه او ژبلار په بر کښې نیسي یا نږدې ټوله ژبه او ژبلار خوندي لري.

زه له پیل څخه داسې و مخ ته ځم:

---له هر څه څخه د مخه:

دا یا داسې لیکنه په پښتو سوچه بوچه نوې ده، نو:

--- پښتو یوه اړګاتیو ژبه ده، دا په دې پوهېدنه چې پښتو نومیناتیو او اکوزاتیو کاز یا کازوس، پښتو یې اړیتیګووني نه لري، په دې هکله مې پوره یو کتاب لیکلی او دلته مې هم د اړتیا له مخې راوړې.

او نور پسې:

<u>لومړی:</u> په پښتو کښې د ناسمونونو سره مخامخ شوم، لکه: سلنه، اوبلن د بهېدونکو لپاره، کچه، چې ډېره بې مسؤلیته یې د مور د لیک-لوست خاوندان کار وي او داسې نور چې د کتاب په دننه کښې پوره غځېدلې، راغلي. د دې پیل سره سملاسې له ژبلار سره مخامخ شوم، چې باید له هغې څخه د مخه مې دا د ځنې پوښتنو یا غوښتنو ځوابونه ور کړي وي

.

د سریزې پر ځای باندې ج .

--- ډېر لیکوالان یا ټول داسې لیکي: سږ کال تر ټولو ډېر انګور شوي. او دا هېڅ یوه د پوهېدلو وړ غونډله نه ده یا کومه موخه-ور څه نه دي لیکل شوي. دا ،،تر ټول ډېر،، همداسې څه لیکل دي او څه ور څخه نه پوهېدلکیږي. یا ،،تر ډېره برېده،، څه نه شته. دا ډېر برید نه شته. ډېر برېدونه، اوږد برېد، پلن برید او.... شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوه درانه ژبپوه کتاب مې، چې پر ،، **فون، فونیم او الوفون: مشترکات او توپیرونه** ،، باندې لیکل شوی وو، ور څه ه لیکم، دا د ما په همدې اسوړاندې شوي کاب کښې ښه روښانه شوي، خو ده ،، واحد ،، چې د نمړي په اند وندې دا یو دی آو پوره اسم یې پسې نا اړونده لیکنه کړي، چې پر هغې باندې هم څه نه لیکم، و دومره وایم، چې په پوهنو کښې د مورِ ژبپوهان دا نام لیکل شوی د ،، یووالیunite & Einheit،، لپاره لیکلی، چې د کتاب په دننه کښې یو لیکنه وربانديِ شته.

له ډېر وخت څخه را پر دیخوا باندې لولم: څو ورځې وړاند. داسې څه نه شته. که موخه وي: څو ورځې د مخه وي، خو همداسې باید ولیکو. دا ،،وړاندې،، ځایواټن دی او نه وختواټن.

<u>دویم:</u> کړنوییونه، بوختیا وییونه او یا مهالویونه. دا کړلکیړي، لکه: تلل، کښیناستل.

د نور ژبپوهانو سره په توپیر کښې: په پښتو ژبه کښې د کړنوییونو ښه نه بدلیړي یا کړنوییونه نه ګردانیړي، خو پوهېدنغزیړي. ببلګه.

زه کښېنم، زه هغه وهم، زه و کور ته لاړم، ما هغه وواهه. دا لته دا –م په کښېنم، لاړم او وهم کښې او –ه د لومړي کس د تېر مهال لپاره په وهل کښې د وهل کښېناستل و کړنې ته غزوي، دا که غواړی، د هغه ګردان بدیل یا انډول دی.

<u>دریم:</u> نوموینونه: زه به د اسانتیا لپاره نومځاینیوي راوړم.

دا په پښتو کښې په دوه ډوله دي:

ځانیز او پسې- او مختړلي یا کلیتیکي نومځاینیوي:

<u>دریم الف:</u> ځانیېز: یو ګڼ یې: زه، ما، ته، تا، هغه(هغې)،هغه(هغې).

ډېر ګڼ یې: مورِ، تاسو او هغوی.

<u>د سریزې پر ځای باندې چ .</u>

<u>یادونه او د ما سمه روښانه-ونه:</u> د یوګڼ او ډېر ګڼ لپاره د مورِ ژبپوهان یو ګړی او ډېر ګړی لیکي، چې دا د وګړي څخه یې دا ګړی رابیل کړی. پوهنیز څه ته یې پام سوچ،بوچ یا بېخي کړی نه دی. دا په رښتیا چې ډېر ناسم دی. که دا پیشوګاني وی، نو بیا به یې څنګه لیکو: یو پیش او ډېرپیشه او که څنګه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوره یادونه: دا نومویيونه د کړوني یا کړونو او نه کړوني یا نه کړونو لپاره راځي، خو په یو ګڼ کښې ،،ما....،، په کړوني کښې د تېر مهال لپاره او په پرېکړوني کښې د اوس مهال لپاره راځي.

---- دا نومویيونه هم په پښتو کښې نه بڼه بدلیږي یا نه ګردانیږي، خو په پښتو کښې بیا د دندې بدلېدنې لپاره څه باید وي. دا به په کاسوس یا اړیکتینګوونو کښې و لولو.

دریم ۲ :مختړلي یا و مخ ته تړلي او پسې تړلي یا پسېځاینیوي یا کلیتیکي نومځاینیو: مخ ته تړلي: را، در ، ور پسې ځاینیوی نومځاینیوي: مې، دې، یې.

څلورم: ادجکتیو یا خویوییونه(د مور ژبپوان و دې ته ستایپن نوم وایي، خو په پښتو ژبه کښې ستایل او ستایپنه شته خو ستایپن نوم نه شته). د ستایل(مخامخ یې غندل) په مرسته یو څوک د خپل خوي له مخې څخه ستایل کیږي یا غندل کیږي).

خویوییونه لکه سپین، جګ او نور.

----خویوییونه هم بڼه بدلون نه لري، خو جګېدنه لري.

د خویوییونو جګېدنه له ډېر، خورا ډېر او زښت ډېر یا ښه، ډېر ښه خورا ښه سره کیږي.

پنځم: خویوییونه او نومویيونه څنګه پېژندلکیږي؟

خوییونه جګیږي او نومویونه جګېدنه نه لري یاه نه جګیږي. و دې ته دې تل پام وي.لکه په زړه، زور.

یادونه: بیادې هم ویل شوې وي، چې پښتو ستایپننومونه نه لري. دا ستایل یو کړنویی یا کړلوی، مهالوی او ښه یې بوختولي وی دی، نو له دې امله ستاینوییونه هم نه شته.

شپږم: پوستپوزېشنونه، پسېځاینیوي یا اړیکوییونه: لپاره، څخه، سره کره، پسې، باندې،کښې، ته او پورې.

د سرېزې پر ځای باندې ح .

یادونه: په پښتو کښې مخځاینیوي یا پرېپوزېشن یا مخ اړیکوییونه نه شته، نو ځکه د پوستپوزېشن لپاره یواځې اړیکوییونه لیکم او نه پسې-اړیکوییونه.

د مور ژبپوهان د، له، په ... او نور پرېپوزېشنونه یا مخځاینیوي بولې، خو دا په پښتو ژبه کښې د هغو نومویيونو لپاره راځي، چې دنده یې د کړوني څخه و نه کړوني ته وړل شوې وي.(کازوس یا اړیکتینګوونو کې راځي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- سفېکسونه، پسېټرلي يا پوهېدنغزووني. د دې دنده ده: له دې سره د کړنوييونو او نوموييونو او خويوييونو پوهېدني غزيږي، لکه: ځم، خورم، خوري، خوري. دا –م، -ې،- ي. دا کړنوييونو پوهېدنغزوني دي او د ،، زړه،، پوهېدنغزونه و خوي وي ته ده: زړه- ور(زړور؟) او زړورتيا او زړه-وروالی دي.

۶ –کېز، کازوس او پښتو انډول يې اړيکتينګووني:

په الماني کښې د کازوس دنده دا هم ده، چې د نوموييونه دنده بدلون وښايي،لکه په لاندې ډول د الماني نومځاينيوو کښې.

Kasus: ich, mein, mir, mich

په پښتو کښې دا دوه دي، ړېکتوس کړوني (اوس يې خوزند) او اوبليکوس نه کړوني يا نه خوزند، ځکه دلته د کړنوييونو رول غوره دي:

۱ – کړوني يا خوزند اړيکتينګووني: زه، ما او .... زه د اوس مهال لپاره د هغه کړنويي لپاره چې يواځې کړونی لري او هم د هغه کړنويي لپاره چې پرېکړونی هم لري او ،،ما،، د تېر مهال کړنويي لپاره، چې پرېکړونی لري. او ،،ما،، د زه بڼه بدلون نه دی.

الف : اړيکتينګوونی له کړنوي سره، چې يواځې کړونی لري: زه ځم، زه لاړم. ا چې د کړنويي څخه پرته پرېکړونی هم لري، لکه: زه ډوډی خورم، ما ډوډۍ وخوړه. دلته دې ،، ما ،، پر ياد باندې وساتلی شي

ب– اړيکتينګووني له کړنوی سره چې پرېکړونی هم لري: ما، زه لکه: ما هغه وهې، زه هغه ووهلم. مور يواځې له کړنوييونو سره سر او کار لرو، چې پرېکړونی او کړوني

دواړه لري. دلته ما د اوس مهال لپاره او زه د تېر مهال لپاره راځي. دلته دې هم ،، ما ،، پر ياد باندې ولرو.

د سرپزې پر ځای باندې خ .

۲ - نه کړوني، چې اوس مې نه خوزند بللې او دا سم راځي.

۲۲ – د خاوندوالي اړيکتينګووني: د ما کور. ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی، چې د کړوني ،، ما،، دنده يې و نه کړوني،، د ما،، ته وړلې. بيا: دلته ،، د ما ،، نه کړونی دی.

۲۳ – داتيو - يا د اړيکوييونو اړيکتينګووني.

يو: له يوڅه څخه(سره، کره، پسې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه: پرېوځه باندې. پر يو څه پورې(دلته د هغه تر سره پورې او د دې پورې پهمنځ کښې توپير شته)

درې: په يوځه کښې.

څلور: تر يوځه پورې.

پنځم: و يوځه ته

دلته تل له مورفېمونو له، تر، پر، په، و، پسې نوموييونه راځي او د دې نوموييونو پوهېدنه بدلېږي يا بدلوي او پسېځاېنييوي: څخه،(سره، کره، پسې)، پورې، باندې، کښې،ته راځي او يواځې همداسې دي، بل هر ډول راوړل يې ناسم دي لکه ،،تر، چې ټول هر څه نيولي په پښو کښې هېڅ ژبنيز څه له ليکنو څخه نه لويږي، لکه د مورِ ژبپوهان چې وايي.

د مورِ ستونځې، هغه ډېرې يې همدلته دي، چې ګوته به ورته ونيسو او روښانه به يې کړو.

له داسې ليکنې سره تاسو د لومړي ځل لپاره مخامخ کېږی، نو دا څېړنه به هرو مرو درته پردي يا نابلده وي.

اړپکوييونه پر پښتو باندې او پر المانې – او انګرېزي باندې.

دا چې دنده يې اړيکې دې، نو تري تېرېدنه يې ناسمه ده.

لپاره	For; Für
سره	With; mit
څخه	From; von
باندې	On; auf
کښې	In
پورې	Until; bis
ته	To; zu
کره	By; bei

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا به دلته په یاد راوړم، چې ما هم دا له دې لیکنو څخه د مخه ناسمه پوهېدنه ور څخه لرله او ژباړه یې ناسمه وه، د مور زیات لیکونکي اوس دا هم داسې ناسم بولي او زیات یې له، پرې او.... ژباړې او دا ژباړې یې پرېپوزېشنونه بولي.

بیا و کتاب ته:

د ما د دې کتاب لیکنه هم په ژبپوهنه کښې سوچ-بوچ ځانکړې ده:

--- کتاب په پښتو لیکل شوی دی

----- د ژبې سوچه کېدل: یوه ژبه هم نه شي سوچه کېدی، خو موخه د ژبو سوچه کېدل نه دې موخه د ژبو ساتل دي. داسې ژبې لکه پښتو، چې تر اوسه پورې یې توانمنه لرو، نو د داسې لیکنو سره، چې ورباندې کېږي، لرې نه ده، چې د ژبې هغه ډېر په سلو کښې ویونه به یې له لاس څخه ورکړو(زه له لاسه نه لیکم، دا څخه اړیکوی دی او نه لیکل یې ناسم دي، ځکه دا د غونډلې برخه ده).

--- دا کتاب مې غوښتونی داسې ستر ولیکه، له نوو ورزیاتونو او پخوانیو لیکنو څخه ، چې دا د ما غوښتنې هغه ډېره برخه یې هم په کتاب کښې روښانه وي.

د ما د ټولو لیکنو او کتابونو یوه موخه د پوهنې په څنګ کښې، چې غوښتونې ده، دا و ښایم، چې هره پوهنه په پښتو لیکل کېدی شي او پښتو – لکه نورې ژبې هم- دا توان لري.

د سریزې پر ځای باندې څ .

--- موخه د ژبې سوچه کېدل نه دي، موخه د خپلې ژبې د وییونو کارول او له منځ څخه نه تلل دي، په پښتوپوهنه کښې هم.

ما تر اوسه پورې د پښتو لیکوالانو لیکنې، چې هفه غوره څه یې پر پښتو باندې لیکلي وي، نه دي لېدلي.

---- دا کتاب د وخت او اړتیا له مخې څخه پر ځو برخو باندې وېشل شوی، چې دا درې لومړنۍ برخې یې ژبلار ده، چې یو له بل سره به اړوندوالی ولري او دا څلورمه برخه یې د ما لیکنې دي او پنځمه برخه به یې دا د ژبلار په اړه، دا او هغه خبرې وي.

--- کتاب به تکرار ولري خو موخه-ور به وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا به هم د ما د نورو لیکنو په څېر هم یواځنۍ لیکنه وي، چې د نورو ژبپوهان د لیکنو سره به مخامخوالی ولري.

غوره بادونه: د ما دا کتاب د ما د نورو کتابونو داسې غزونه ده، چې بیا نوې میندنې په دې کښې شته او له دې امله یې باید غزونه و وبولم، موخه د کتابونو زیاتونه نه ده، خو د کتابونو له سمون پسې اړیینه غزونه ده.

ډېرو ګرانو لوستونکو!

دا کار د یوه کس کار دی، نو له دې امله به تکرار په کښې ډېر وي. د دې کتاب د لیکلو لپاره، چې ما څه را ټول کړي دي، هغه به ډېر بیا، بیا راغلې وي، خو د پوهنیزې خوندپونې کښې ډېر زیار ګالل شوی دی، چې د نورو ژبو سره په پوهنه او ژبلار کښې معیارې سمه وي. ژبپوهنه هم د نورو پوهنو غوندې یو ستر چاپېریا یال خوندونه لري، چې دا دې د معیاري لیکل لپاره د ما له خوا څخه یو لومړنی پل وي. تاسو به و ما ته بخښنه کوئ، که نامناسب څه را څخه لیکل شوې وي.

سرلیکونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سریزې پر ځای باندې

کړنوییونه ۱۱

مرستندوی کړنوییونه ۱۲

نالاریز کړنوییونه ۱۳

د کړنوییونو توپیر ۱۴

نوموییونه ۱۵

نومځاینیوي

نر- ښځېوال نومونه Genus

ځانیز نومځاینیوي:

د نومځاینیوو ډولونه:

ادجکتیو یا خوي وی ۲۱

د خویوییونو جګېدنه

د ژبنیزوتوکو پېژند:

غوندالجوړښت ښونه ۲۲

ترنوییونه ۲۳

بنستغوندال – او څنګیز غوندالترنه

phonem فونیم څه شی دی؟ ۲۷

Allophoneدیوه غږبلډولوالی ۲۸

دېستینګېم: Distingemګرافېم Graphem

Morphem مورفېم ۳۳

فونېمبدلېدنه په منځغړ کې ۳۰

Phonetikفونېټیک ۲۱

فونولوژي۳۱Die Phonologie

۱-ویېنډوله فونیتیک ۳۲

دویمه برخه ۷۶

پسې ترلې ۷۶

د بستې لو دولونه ۷۸

مورفیم څه شی دی ۳۲

نیونه، ښوونه، غوښتنه

قضیه یا تیورېم ۳۵ Theorem

وینادولونه یا وینابني: ۴۱

ادورب یا قید او ډولونه یې: ۴۲

د وییونو ترني: ۴۵

سرغوندالي یا بنستغوندالي ۴۷

غوندالجوړونه ۵۱

اتریبوت- ورزیاتونه

Partizip پارتیځیپ:

کړونی او پرې – یا نه کړونی ۶۱

ترنوبي یا – لغات ۶۴

سیده– او ناسیده ویناوې 64

انتروګاتیوغوندالي

خوزندtransformiéren/

پیدابښت

غوندالغړي ۶۶

انترجکشنونه(وېین ویونه یا دویلو ویونه)،

ترانزیتیواو اینترانزیتیو ۶۹

سیمانتیک ۷2

:.

:

.

.

پرېدیکات یا غوندالوېنه ۱۰۴

خاوندوالي- ، داتیو شی

(c) ketabton.com: The Digital Library

.

.

.

.

.

کتاب : دریمه برخه: پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده: ۱۳۵ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوپوییونه او ستایپن نومونه ۱۳۸

ولې لیکو کړنوییونه او ... ۱۳۹

د ځنو ژبنیزو توکو پېژند

غونډلجوړښت ۱۴۳

پیل: پښتو یوه اړګاتیو ژبه ده ۱۴۷

راځئ چې پښتو په همدې لار...

له ایرګاتیو څخه ژبلاریز

څه پوهیږو؟ ۱۵۱

په اړیکټینګوونو کښې د ۱۵۱

پښتو یوه اړګاتیو ژبه ده ۱۵۴

پښتو ژبه دوه اړیکټینګووني... ۱۵۸

غوره یادونه:پښتو ژبه دوه ډوله.

د اړیټینګوونو یا کازوس..... ۱۵۹

اړیکټینګوونی د اینکلیتیکي او ... ۱۶۲

د وییونو نه لیکل یا حذف او... ۱۶۵

پوهېدنغزووني او پوهېدنوړوني.... 168

بیا: له ویونو څخه تېرېدنه.....

ولې دا ستونځې؟..... ۱۷۱

تکیه اړ او ځانیز نومځاینییوي ۱۷۳

اړیکټیګووني. څه تکرار ۱۷۳

ستونځوبی ۲۱۱

ولې اوبل؟ ۲۱۵

څلورمه برخه ۱۸۱

و پښتو ته ناسم راننباسل ۱۸۱

په ژبه کښې انارښې باید نه وي ۱۸۱

پر پښتو باندې لیکل او... ۱۸۱

سلمه به څنګه سلنه شوې وي ۱۸۳

ژبه قرارداد دی او که..... ۱۸۵

د موږ ستونځې په ټولو پ..... ۱۸۹

په بیدابښتي پوهنې کښې وده ۱۸۹

موخه پښتو ژبه..... ۱۹۰

په ژبه کښې څنګه وییونه ... ۱۹۰

د ما سوال او هیله..... ۱۹۰

ژبه سوچه-کېدنه ۱۹۱

پر پښتو باندې څېړنې څنګه.. ۱۹۳

نومه-ونې ۱۹۳

موږ دري ډوله نوموییونه لرو ۱۹۴

ژبه معیاري کوونه ۱۹۶

،، ئ،، پر پښتو باندې تپل ۱۹۹

د منلي خبیب علي..... ۲۰۲

بیا هم دا ئ پر پښتو باندې... ۲۰۶

ناسم وییونه څنګ پېژنو؟ ۲۰۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د لوي څښتن په سپېځلي نامه

(c) ketabton.com: The Digital Library

Verbکړنوی (لاتینverbum temporale، مهالوی یا وخت اړوند وی یا لنډ: وی) وختوی، کړنوی، بوختوالي وی د یوه ویډلې لپاره د ورځنې (traditionellen) ګرامر یا ژبلار مسلکي وییِنه (افاده) ده، چې یو بوختوالی، یوه پیښه یا یو مهالوی په ګوته کوي او ویونه په بر کې نیسي لکه تلل، خوړل، الوتل او نور.یا دا

پیژند: کړنویونه په خپله دنده کې د یوې غونډالي یو غوره پرېدیکات جوړوي، چې په خپل ټول چاپېریال کښې نور ټول توکي تنظیم کړي. هغه د موضوع د رول یا دندې جوړونه ټاکي او هغوي د مهال، مودال (د کړنې له اړیکټینګونو حالتونوسره سراوکار لري. د ما په دې لیکنه کې ګوته ورته نیولشوې) اسپکتوی (ژبلاریز وی دي، چې د یوې کړنې وختځای په ګوته کوي) بوختوالی او نورو معلوماتو، ... ټاکونکي دي.

یادنهه: موږ به د نومونو پرځای باندې هم نومځاینیوي وکارو، چې روښانونه ورسره ساده کیږي.

یا هغه ویی ته یو کړنوی وایي، چې څه کړل کیږي یا پېښیږي یا څه شی کیږي.
-- په یوه غونډه کښې کړنوی په ځانیزه بڼه
یوګن یا ځانله: ۱. کس: زه ځم. ۲. کس: ته ځې. ۳. کس: هغه ځي.

یادونه: که ولیکو: ځم، خورم و به پوهېږو، چې موخه څه شی دی، خو دا یواځې د کړنوییونو یا ډول دی او نه غونډله(پوره نه لیکم). دلته باید اړونده نوموییونه ، چې کړوني دي، ور سره مل وی او په خورم هغه کړونی او

پرېکړونی هم باید مل وي.
Plural (Mehrzahl) ډېرګڼ یا ډېر:

۱-م یا لومړي کسان. موږ ځو. ۲-م کسان: تاسو ځی. ۳-م کسان: هغوي ځي

یادونه: په پورته کې: ۱. او ۲. د لومړي او دویم په ځای لیکل کیږي. زیات وخت – لکه د مخه مې چې ګوته ورته ونیوله: ۱ –م، ۲-م او ۳-م لیکل کیږي، چې دا یې غوښتونې یا پوره لیکنه ده.

ډېره اړیینه یادونه: په پورته غونډلو کې –م لکه زه ځم، -ې، ته ځې ... دا د تلل سفېکس یا پوهېدنغزونه ده او نه بڼه بدلون یا ګردان، چې –م، -ې ... او نور یې پسې ټرلي یا بڼه یې پوهېدنغزووني دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د مخه ورپورې ټرلو ویونو یا بنسټوییونو پوهېدنه غزوي (روسته راځي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

---- په پښتو ژبه کښې د کېدنوييونه ډله هم شته. له نوم څخه يې برېښی چې دا کېدل کيږي او کېدونی لري او نه کړونی.....

۲- Hilfsverben مرستندوي کړنويونه:

-ېدل يا -يل، چې ماته سم برېښي، لرل، کېدل.

د مرستندوي کړنويونو په مرسته ېلابېل وختونه جوړيږي،

د ېلګې په توګه: موږ تللي يو، موږ تللي وو، موږ به لاړ شو.

کله کله دا د ادورب، نوم يا خويوی سره ځانله يا يوائې وي.

د ېلګې په توګه: هغه ولاړ دی. زه وږی(خيوی) يم يا لوږه لرم(نوموېی). زه نېکمرغه يم.
مودالکړنويونه: بايد، غوښتل، اجازه لرل يا – ورکول...

هغه يا که غواړی دا تل د يوه کړنوي د اينفينيتيو (بنسټېنه) سره په ټراو کې دي او د هغه سرچينييزه ويناوې بدلوي.
هغه کړی شي د ېلګې په توګه رابند کړي، يو څه هرومرو (مجبوريت) شي، يوه هيله يا غوښتنه(؟) ووايي(افاده کړي)، يو څه ېېندیزه يا خپلواک کړي.

. پوهنيز-ژېلاريزه ۳ .

ېلګه: هغه بايد راشي، هغه دې بيده شي، زه کړی شم (د چا ومخ ته) ولولم.....

کړنوييونه د بنسټېدلېدنې له مخې په درې برخو وېشل کېږي يا په درې ډولهدي:
۱ - ناتوانه کړنويونه: دا هغه کړنويونه دي، چې بنسټ نه بدلوي.

بنسټېنه ..... ۱. بنسټ بنه ..... ۲ . بنسټېنه.....۳ . بنسټېنه (۱)

انځورول ..... زه انځوروم ..... ما انځور کړل.... ما انځور کړي وو

ويل .... زه وايم.... ما وويل..... ما ويلي وو
يادونه: په پورته کښې بايد له انځورولو او ويلو سره بايد پرېکړوني مل وي

۲ - توانمند يا غښتلي کړنويونه : هغه دي، چې بنسټ بدلوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنسټبنه..... ۱ . بنسټبنه.... ۲. بنسټبنه..... ۳ . بنسټبنه (۱)

ځغاستل.....زه ځغلم..... زه وځغاستم.... زه ځغاستی وم.

لمبل ..... زه لامبم..... ما ولمبل..... ما لمبلې

دایوه بنسټ بڼه د بنسټ کړنویي له املې ده او دا پسې بلې تري منځ ته راغلې یا ور څخه راپاتې بنسټبنه یا میراث دی. نه پوهیږم څه نوم ورکړم.

۳ - نالاریز (نا منظم یا بې قاعدې یا بېلاریز) کړنویونه

بنسټبنه .....۱ . بنسټبنه..... ۲ . بنسټبنه..... ۳ . بنسټبنه

تلل ..... زه ځم، .... زه لاړم..... زه تللی وم

اړیینه یادونه: د دې کړنو سره د وخت له مخې د کړنویونو پوهېدنه غزیږي. او پرته له دې، ځانګړو ویونو سره د اوس وخت لپاره نومځای نیوي هم خپله بڼه نه بدلوي، دوه نومځاینیوي لرو، چې په ډېرګڼ اړیکټینګونویا حالتونو کښې یو پاتې کیږي:

لومړی: هغه کړنویونه، چې کېدل کیږي او بل یا پرې کړوني یا ور باندې کړني ته اړ نه دي، په هغوي کې یو نومځای نیوي پاتې کیږي، چې دا بڼه بدلون نه دي.

بېلګه: زه ځم. زه لاړم. زه تللی وم.

. پوهنیز-ژبلاریزه ۴ .

دویم. هغه کړنویونه چې پر کړوني باندې برسېره ورباندې کړونی هم لري.
بېلګه: زه خورم. ما وخوړه. دا پوره غونډالي یا غونډالي نه دي، ورباندې پوهېږو، خو باید پرېکړونی ورسره وي. زه مڼه خورم، ما مڼه وخوړه او نور.

په پښتو ژبلارکې کړنوییونه بڼه بدلیدنوړ یا ګردانېدونکي وییونه نه دي او د پسې تړلو

په مرسته یې اړونده پوهېدنه غزیږي لکه: ځم،ځو، .. خورم، خورم او ما وخوړه... او یوه کیدنه په نخښه کوي یا ښایي. په ښوونځي ژبلار کې دا له دې املې بوختوالیویي، مهالویي، یا کړنوی هم بلل کیږي او په لاندې برخو وېشل کیږي:

- په بوختوالي/کړنه کې(ژړل،ګوتنیول،ورکول).

- کیدنویونه (لوییدل، زورېدل) دا داسې ویونه دي، چې کړوني ته اړتیا نه شته دا کړل کیږي نه، دا کیږي یا کیدل کیږي. دا یوه دباندې توان ته اړتیا نه لري.

بیا لنډ:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې د نورو ژبو په څېر کړنوييونه نه ګردانيږي، خو پوهنه يې د پسېړلو يا پوهېدنغزوونو په مرسته غزيږي. خوړل، خوري، خورم. خورو، چې بنسټ وی همهغه او د پسېړلو يا سفېکسونو، بڼه يې پوهېدنغزوونو په مرسته و غزېده.

- اړيکتيينګووني، کېز يا کازوس:حالت يا څنګه والی يا بڼه يې اړيکتيينګونی (دا هغه ژبلاريز يا ګرامري کازوس، حالت يا پېر نه دی) (درېدل، ژوندکول، پاتې کيدل يا پاتيدل). دا و منځپانګې ټاکنې ته ګوتنيونه هم کيدی شي، داسې چې: شييزې بوختياوې، کيدنې اوحالتونه په نخښه کولی شي(بيلګې: چمتووالی، پېښه، راتلنه). هغه ګرامري کېز، کاسوسو يا چې حالت مو باله يا بڼه يې اړيکتيينګوونکی وروسته څېړلکيږي

- د کړنوييونو توپير له نورو ويونو سره دی، چې دا په پښتو کښې يواځې يا هم بڼه-بدليدونکی وييونه دي ياکه غواړی، ګردانيږي. (؟؟؟؟)

-- اوس پوه شوم، چې کړنوييونه نه ګردانيږي يا نه بڼه بدليږي او پوهېدنه يې د پوهېدنغزونو په مرسته يې پوهېدنه غزيږي.

۱ – سپين ځي = تلل (سپين)= ت (س)

۲ – پيشو مورک ونيوه = نيول (پيشو، مورک)= ن (پ،م)

پوهنيز-ژبلاريزه 5

دا سم اندېز جوړښت د ژبلارې کړن-ارزښتوالي ځانګړی ډول جوړوي.

داسې لږ نوره روښانونه هم، چې دما ورته پام راوګرځيد:

د لاندې سره مې کړونې نه دي ليکلی او ژبلاريز ناسم دي، دا دې ورسره وليکل شي.

- کړنوی: تلل: لاړم يا ځم،

- مهالوی: تلل: ځم، تللم،لاړم، تللی يم، تللی وم

- بوختواليوی: بوختتيا وې: لوستل.

مندې وهل. او سپورت کول.

څوبيلګې: تلل. مورِ وکابل ته ځو.

تاسو وکابل ته ځی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه و کابل ته ځي.

لنډ: مورِ ځو، ته ځی، تاسوځي، هغه ځي، هغوي ځي.
اړیښنه یادونه: د مورِ ژبپوهان یا ځنې لیکوالان لیکي، چې دا ــم،-ې،-ي... منفصل او که متصل نومځاینیوي دي، خو دا سې نه ده. دا د کړنوییونو د وخت او کس اړونده غزښدنه ده او دا -م، -ی او -و پسښټرلي دي (پسې ټرلي یا پوهښدنغزووني دې وکتل شي).

نورې بیلکې که غواړئ تاسو یې راوړلی شئ.

مورِ په پښتوکتابونو کښې تر اوسه پورې زده کړي، چې د عربي فعل یا ورب ته کړ وایي.

یادونه: مورِ د فعل د پښتو له انډول سره دوه ستونځې لرو.

۱ – کړ که کړنه یا بوختتیا(بوختوالی)

که رښتیا ووایم په کړنه پوهیږم، چې دا د کړل نومویی دی.

که دا د ،،کړل،، لپاره کړ وي، نوکړل نوم په کړنه جوړیږي اونه په کړ.

.

۲- پوښتنه داده، چې ایا کړنویی په کوم پای توري یا په روښانه توګه یې که ووایوپه کومې ،، یې،، سره ټاکل یا ښوول کیدی شي؟

ځواب یې: نه!

۳ – Nameنوم

نوم: د یوه نوي پوهنیز پېژند له مخې نومونه په یوه کس، یوه شی او یا یوه ځانله کس یا څه د معلومات – یا پوهښدنډېرئ یا – ستې یا یوې کلمې باندې تنظیم شوي، معلوماتومعلومولو یا ټاکلو ځانګړنوالي په چوپړکې دي. یا

پېژند: د یوه کس حیوان یا یوه شي لپاره له یوه یا ډېرو ویینو څخه جوړه نخښه-ونه یا په نخښه- کونه، چې یو ځوک د یوځلوالي په څېر راوباسي یا ټاکي.

ځانیز نوم.

۱ - د یوه کس، کورنئ نوم یا یوه نوم لپاره په نخښه-ونه.

لکه سورګل، سپین.. کشمالی،غونډوسکه او نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دنوم او نومن د توپیر لپاره یې پېژندونه سره پرتله کړئ

نومونه Nomen / Substantive

دوه نور ژبنیز توکي.

نومونه، شینومونه یا نومویونه..

یادونه: که دا سوبستانتیو او نومونو، نومځاینییو ته نومویونه ووایو، دما په اند به لنډ موخه ور وي (ورځاندیزونه):

نومونه/ سوبستانتیو یا شینومونه ژوندي، شیان او کلیمې په ګوته کوي.

روښانه یا څرګند نومونه/ سوبستانتیو شینومونه شیان دي، چې سړی یې ګوري، لمس کوي یې او حس کوي یې. له دې املې ،،نومویونه،،.

د بېلګې په توګه:مېز، پانه، غونډوسکه، پیاله.

ذهني نومونه/ سوبستانتیو شیان دي، چې فکر پرې- یا وربانديې کیږي او احساس کوي یې

بېلګې: کار، تفریح، خوښي، زړه بدي

نومونه/سوبستانتیو یا شینومونه کومې پېژندنخښې لري؟

نومونه/سوبستانتیو ګڼونبنې(تعداد بنې) لري:

یواځی یا یوګڼ (مفرد) بېلګه: ونه، ګلاب، ږستن

ډېر یا ډېرګڼ(جمع) لکه ونې، ګلابونه، ږستنې(د وګړي ډېر ګړی ناسم دی).

یادونه: د مورږ ژبپوهان د یوه یا و ځانله ته یو ګړی او ډېرو ته ډېر ګړی وایي او له وګړي څخه یې رانیولی. دا ناسم دی، له دې املې هم، چې دا د وګړي سره سر او کار نه لري، دا د هر څه یا هر شي یا یو څه سره سر او کار لري، چې دا دې هرو مرو وګړي نه وي او نه دی.

یو ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګن یې یا په ګڼ یو دی یا یواځې دی او ډېر ګڼ په دې پوهېدنه، چې ګڼ یې له یوه ډېر دی، نو ځکه ډېرګڼ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا: منه، مني. منه بايد يوه وي، له دې داسې پوهيږو، چې ګڼ يې يو دی. مني، دلته بايد دوه .... پنځه... مني وي، چې ګڼ يې له يوه څخه ډېر دی، نو له دې املـه ورته ډېرګڼ وايو، نو لنډ يوګڼ (ځانله)، ډېرګڼ (ډېر يا ډېرې). دلته که يو ګڼ وي، يا ډېر ګڼ، نو د ګڼ بڼه نه بدليږي.

نوم/ شينوم يا نومويونه په پښتو کې دوه نرښځيوالي يا نرښځيتوب دي، چې د پيدايښت الې له لارې سره توپيريږي، داپه دې پوهېدنه چې دا نومونه نارينه او ښځينه دي.

نر- ښځيوال يا نرښځيتوب د نارينه او ښځينه لپاره د ناټاکلو پېژند نخښو له لارې: يو، يوه، له يوه، له يوې، او ..... دا په هغه خپله موخه يا پوهېدنه وروسته راځي.

نرښځيتوب په پښتو ژبه کې د ځنې تورو يا نوره هم ښه زيات يې د غږلرونکو تورو له لارې څخه پېژندلکيږي يا څرګنديږي، **خو نه ټاکل کيږي**.

بيا اړيينه يادونه: دا دې په ګوته وي، چې نر/ښځيوال د کوم تورې له لارې نه شي ټاکلکېدی. دا په دې پوهېدنه چې دا نه ټاکل کيږي، دا له پيدايښت څخه همداسې دي، چې همدا يې ډېره غوره ده. د مور ژبپوهان په دې هکله له

پوره ناسمون سره مخامخ دي، لکه د ئ منځ ته راوړنه، چې ناسمه ده، دا په دې پوهېدنه چې دوي د يوه غږلرونکي تورې له لارې کړ يا کړنه او نوم غواړي وټاکي، چې دايې ژبنيزه لار نه ده. د تورو له لارې څخه څه نه ټاکل کيږي. دا هم ژبلاريزه نه ده، چې غږ يو او دوه ليکنډولونه ،،لکه ی اوئ،،، خو کيدی شی د تورو له لار څخه نارينه او ښځينه و پېژندل شي.

کوم تورې دي، چې دا يې له مخې څخه يا له هغو څخه پېژندل کيږي (که ووايو، چې کوم تورې دي، چې دا ټاکي، ناسمه ده، دا پر دې پوهېدنه باندې چې ټاکل کيږي نه).

-- دا نرښځيتوب کېدی شي، يوائې په يوګڼينه کره شي:

نارينه پر يوګڼينه باندې: سړی/ پر ډېرګڼينه باندې: سړي

ښځينه په يوګڼ: پيالـه/ ډېرګڼ: پيالې.

-- ډېرګڼ (په يوځاني نومېز) د پېژندنخښې سره جوړېږي.

مور په پښتو کې يوائې ناټاکلې پېژندنخښې لرو: يو مېز، يوه پيالـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګوته وي، چې نومځاینیوی هرو مرو د پرونوم اندول دی او همداسي دی، که غواړو او که نه ؟

نومځاینیوي:

پېژند: هغه وییدولونه دي یا د ویونو هغه ډله ده، چې د نومونو پر ځای باندې راځي یا د نومونوځای نیسي. نو له دې امله نومځاینیوي. دا کټمټ د پرونوم اندول دی. د مورِ د پښتو ادبیاتو کښې ورته نومځری وایي، چې رښتیا نه ورباندې پوهیږم. ګومان مې دی ځری نماینده ته وایي، خو نومځاینیوی نمایښنده یا نومځری نه دی، هغه یې ځای نیسي.

ځانیز نومځاینیوي:

د نورو ژبو مخامخ په پښتو کې دا د یوګنِ او اوس وخت لپاره دوه دي: زه، ما، ته، تا، هغه، هغې، هغه (ن،ښ).

ډېر یا ډېرګنِ: مورِ، تاسو، هغوي.

په پښتو کې نومځاینیوي نه بڼه-بدلیږي، خو د یوګنِ لپاره، دا په دوه ډوله دي.

یادونه: دا به په حالتونو یا اړیکتینګوونو کې نور هم روښانه شي.

په الماني کې له الماني رانیولې ورته ،،لپاره،، ویونه هم وایي. پرونوم د نوم ځای نیسي، نو له دې امله نومځاینیوي بلل کیږي.

یادونه: په الماني ژبه کې نومځاینیوي ګردانیږي یا بڼه بدلیږي، خو په پښتو کښې بڼه بدلېدنه نه شته، خو دا په حالتونو یا اړیکتینګوونو کې څرګندیږي، چې هلته د نوم او همداسي د نومځاینیو سره چې دا مورفېمونه ورزیات شي، نو پوهېدنه یې بدلوي لکه له ما، پرمېز ، تر کور او د ما او نور.

یادونه:نومځاینیوي به په دویمه برخه کې پوره یا هغه د اړیینوالي له لارې و څېړل شي.

د نومځاینیوو ډولونه:

د الماني لاندې پرونومونه یا نومځاینیوي په اندول پښتو څېړو:

Personalpronomen, Possessivpronomen, Reflexivpronomen, Relativpronomen او Interrogativpronomen.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Personalpronomenځانيز يا شخصي نومځاينيوي

ځانيز يا شخصي نومځاينيوي دي: زه، ما، ته، تا، هغه(ن او ښ)، هغه، موږ،

تاسو(ن،ښ)، هغوي دي. په پښتو کي نومځاينيوي بڼه بدلون -لکه د الماني په حالاتو يا اړيکنيونو کښې- نه لري، دا به په اړونده ځای کي روښانه شي.

يادونه: په پښتو کښې نومځای نيوي، زه، ته، هغه او ما، تا ، هغهء په بېلا بېلو کړنوييونو کښې راځي يا کړنوييونه دی. په دويمه برخه کښې کتل کېدی شي.

Possessivpronomenخاوندوالي - يا څښتنوالي نومځاينيوي

دا پوسسيسيو نومځاينيوي(خونديوالي نومځاينيوي) اړوندوالی يا خاوندوالی يعنې ملکيت په ګوته کوي، موږدا دوه سره توپيروو د مل په څير او د نومځاينيوي په څير د پر ځای- پر بڼه- يا پر څير باندې.

.

يادونه: دا په حالتونو کاز يا اړيکتينګوونو کي بڼه روښانه شوي. چې دا مې ليکل تر هغې پورې په حالتونو او د نومځاينيو په بدلون، بڼه يې پوهېدنبدلون باندې نه پوهېدم، په دې اخرو کي بريالی شوم، چې د خپرونو له لارې يې له تاسو سره شريکي شوې هم دي او د م ک له لارې هم.

بېلګه.: دا د ما بکس دی. دا دما دی:

راګرځيدونې نومځاينيوي Reflexivpronomen

رفلکسيو- يا راګرځيدوني نومځاينيوي موږ د راګرځيدني يا بيرته راګرځيدني سره (ځان

تيرباسل يا ځان تيروتل، ځان ناسميدل(غلتيدل(غلطيدل؟))) او رامات کړنو (ځان پېژندل) سره کاروو

بېلګه: دا به همدلته په ياد راوړم، چې دا غونډله په الماني اکوزاتيو ده، خو په پښتو کښې يې اړونده پوهېدنه کړنغونډله ده.

Ich habe mich verlaufen.

ما ځان تيرباسه يا زه تيروتلم. دا د اړيکتينګوونو له مخې سره يو څه نه دی. وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا ګوره له هري لوري څخه بېلي غونډلې دي. دا د المانی خو یوه اکوزاتیو ابجکت لري، چې پښتو یې نه لري، له دې املې مې دا موخه په دوه غونډلو کښې روښانه کړي، چې دا دوه غونډلې سوچې بوچې بېل ګرامري جوړښت لري، چې په دا یوه کښې یو تېرباسل کېږي او دا یوه کښې تېروتل کېږي. په دا یوه کښې دا کړونی ځان تېرباسي، چې په همدې وخت پرېکړونی هم دی او دا کړونوی هم کړونی او پرېکړونی لري او په دې بله کښې دا کړنوی پرې کړونی نه لري، خو دلته دا کړنه هغه د مخه کړنه ده یا رول لوبوي.

Wir kennen uns مورږ(یو له بل) سره پیژنو

یادونه: په پښتو کښې اکوزاتیو نه شته، نو دا غونډله د کړوني په حالت کې راځي.

که پام وکړو، نودلته هم هرومرو پښتو او المانې،همداسې فارسي بل ډول دي.

Relativpronomen نسبتي - پښتو انډول یې و چا یا و څه ته نومځای نیوي

له نسبتي نومځاینیوو (هغه، دا، کوم،...) سره مورږ نسبتي غونډالې په ګوته کوو.

بیلګه: دا لاندې د المانې غونډله اکوزاتیو ده او پښتو کښې یې دا اک.پرېکړونی دی.

:Die Polizei sucht den mann; der die Bank überfallen hat

پولیس سړی لټوی، هغه (کوم) چې بانک وهلی یا لوټلی دی.

Interrogativpronomen پوښتنوییزنیز- یا پوښتنیز نومځاینیوي

پوښتنیزنومځاینیوي (څوک، څه شی، و چا، د چا) په پوښتنغونډاله کې د نوم پر خاي باندې راځي، د هغه پسې یا د کوم چې مورږ پوښتنه کوو.

بیلګه: له دې سره به لږستونځې ولرم،خوزه پوهیږم، چې تاسوله مابنه پوهیږی.

?Wer wird das sagen

دا به څوک ووایي؟

?Wer sagt das

دا څوک وایي؟

?Wer hat das gesagt

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا چا وویل؟

Wer hat das gesagt gehabt?

دا چا ویلي وو؟

یادونه: دلته ګوره له،، څوک(نه دی) ،، څخه و ،،چا،، ته لاړه. دې سره یې پوره توپیر شته، خو د اوس وخت په پرېکړوني کښې د ،، ما ،، لپاره څوک راځي. غونډله ورته ولیکئ

Demonstrativpronomen.

پام را – یا ور ګرځوني نومځاینیوي دي: دا،هغه نوموییونه دي، کوم مو چې پام و څه ته راګرځوي. موږ پام راګرځووني نومځای نیوي هلته کاروو، چې یو څه (د نورو له ډلې څخه) راوباسو یا غوره کوو یا د پامور ګرځوو.

.

بیلګې:

Möchten Sie dieses hemd oder jenes?

تاسو دا کمیس غواړې یا هغه؟

په ګډه اند: دلته به د پوښتنښبه بسیا وکړي، که ،، ایا،، ورسره د مخه و لیکل شي؟

Indefinit Pronomen

ناټاکلي نومځاینیوي.

دې ناټاکلو نومځاینیوو پورې اړه لري: یوڅه، نه،سړی، یوڅوک، هر. موږ دا کاروو، کله چې موږ یوشی ټولیزکوو

بیلګه:

(ایا) ته د ما لپاره یوڅه کړی شې؟

غوره یادونه:

بخښنه، بیا، بیا لیکنه را څخه کله، کله ډېریږي.
په المانې کې د نومځاینیوي بڼه بدلیږي، خو په پښتو کې د کړوني نومځاینییو، چې موږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدا لرو، بڼه نه بدليږي، پرته د اوس حالت څخه، په پښتو بايد يوه بڼه لار وي، چې په هغې زه هم په دې اخرو کې وپوهېدم او په پښتو کې هم دا لومړی ځل دی، چې دا کار کيږي او که اجازه وي، دا به د ما ميندنه هم وبولم. دامينډنه ځکه ليکم، دا لار په ژبه کې شته، خو ما وميندله. دا د اړيکتينګونو دنده ده، چې هلته به روښانه شي.

خويوي (يوګڼ، ډېر ګڼ يې: - وييونهAdjektivيا ورزيات شوی)

په ژبپوهنه کې د وييونو هغه ډله ده، کومه يا هغه چې د يوه څرګند شي يا يوه ذهني شي، يوې کيدنې يا کړنې يا حالت(څنګه والی) او داسې نور جوړښت روښانه يا تشريح کوي.

ادجکتيو،،خويوی،، يا ،،ملوي،، هم بلل کيږي، په بڼوونځي کې ،،څنګه،، وی(يو شی څنګه دی؟) هم بلل کيږي.

ستايښنوم: دا خويوی، چې د موږ پښتو ادبياتو کې يې ستاينونوم بولي په پښتو کښې د ا نه شته. کړنويی ستايښل شته او نوم يې ستايښنه. د ستايښلو سره د يو څه يا بڼه يې د يو کس د خويونو سره ستايښنه يا غندنه کېدی شي يا څوک ستايل- يا غندل کېدی شی او بس.

خوينوم: دا هغه نومونه دې، چې له خويونو څخه جوړ دي، لکه سپين کاکا.
دا په دې پوهېدنه، چې خوينومونه جګېدنه نه لري. سپينګل کاکا کېدی شي سپين هم وي، خو هغه يې بيا خوي هم دی. ته بيا دلته ډېر سپينګل کا کا نه شي ليکلی او نه بايد وي.

يادنه: ستايل شته خو ستايښنوم نه شته او يو څوک د خپل خوي پر بنسټ باندې ستايل کيږي، له بڼه هلک ستايښنه کيږي يا ستايښل کيږي. د ستايل مخامخ کړنوی غندل دي.

د سپين (خوي) او سپين (نوم) کاکا د دې دواړو سپين په منځ توپير کړی شو؟

هو! که جګېدنه ورسره راتلله، خو خويوي دی او که نه نوم يا نوموی دی. د نوم سره ډېر-خورا ډېر- سپين کاکا نه شي راتللی.

.خوی ويونه کيدی شي وکارولشي:

attributiv اتريبوتيو(يوه شي اړوند يا يوه شي ته يې نسبت ورکړی، د بيلګې په توګه. بڼه يې ورزياتونه: بڼکلې ورځ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

prädikativپرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلې ده) یا

ادوربالadverbial (هغه ښکلې سندرې وایی)

د ژبلار د خبروڅه پوره غزېدلې وي،خو د اوس لپاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

د خویویونو جګېدنه په المانې او پښتو کې:

د المانې ژبې زیات خویویونه کیدی شي جګ شي. دا تلنه
کومپاراځیون Komparation یا درجه بندي یا ښه یې جګوالی بلل کیږي.

دا د ډېر،خورا-او زښت- سره درجه جګه کړو.

Positiv: *schön*ښکلی

Komparativ: *schöner* ډېر ښکلی

خورا ډېر ښکلیSuperlativ*schönstenam*

gut, besser, am besten; ښه،ډېر ښه ،خورا ښه یا خورا ډېر ښه

viel, mehr, am meisten. ډېر، خورا ډېر، یا زښتډېر ،

ګورو، چې دا په المانې کښې ښه بدلیږي، خو پښتو کښې ښه بدلېدنه(ګردان) نه شته ،، تر تولو ډېر،، چې څه نه وایي او پوره ناسم دی، که ولیکو

اوکه له نوروژبوڅخه یې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځنې خویویونه شته، چې په هغې کښې دا جګیدنه پیدابېښتې نه شي راتللی:

ټیک همغه یا مطلق خویویونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دېوي، چې دا بې ادبي ونه ګنی، که حامله ولیکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

د رنګونو جګیدنه یا بلډولوالی بیا شته لکه شین، تک شین، شین چک.
یادونه: دا جګېدنه نه ده، ځکه، چې ټولیزه نه ده. دا د اړونده رنګ جګېدنه نه، دا یې یو بلډولوالی دی، ځکه چې دا د برک لپاره نه راځي. تکبرک، یا برګچک نه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين، تکسپين، سپينچک اوهمداسې نور او همداسې په ډېر او زښت او خوراباندې هم جګېدی شي يا جګيږي.

خويوييونه او ډولونه يې:

-- خويويي يو څنګه والی ياحالت يا يو خوي په نخښه کوي،

په غونډاله کې دا سړی د لاندې پوښتنې په ځواب کې پيدا کوي يا مينډي:

يو شی څنګه دی؟

لکه پورته مو، چې وويل، په پښتو کښې خويويونه هم بڼه بدلون نه لري.

د بېلګې په توګه: رنګه، ښکلی،ارام، مړاوی، خپلواک...
ځنې ادجکتيو يا خويويونه د پسپټرلي يا سيلبې له لارې پېژندلکيږي(پسې ترلیSuffix): .

ناپای،-ور، -وړ، – والی، -توب او نور
په پښتو ستايښه شته، چې د يو چا يا يو څه ستايښه کيږي، له خويويي سره.
-- ادجکتيو له دوه ادجکتيو يا له يوه نوم/شينوم او يوه ادجکتيو څخه جوړ دي:

يادونه: په پښتو کښې خويوييونه او ستايښې دواړه شته. د يو چا د هغه د خوی سره ستايښه کيږي. که سپين بڼه سړی وي، نو وايو: چې سپين بڼه سړی دی. دا بڼه يې خويويي او دا بڼه سړی دی، دا يې ستايښه ده.

دبېلګې په توګه: تيارە شين، غټستر، رنګارنګ...
-- د ادجکتيو يا خويويونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (يېدل (د شته والي) په ځير پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

ګړندی موټر. (نوم /شينوم ته ورزياتېدل(attributiv).

ګړندۍ ګټي. (د خپلواک نوم / شينوم په ځېر(substantiviert)
په پښتو کې خويوييونه يا ادجکتيو بڼه بدلون نه لري يا نه بڼه بدليږي:

۱ – نوميز بڼه يې ځانيز: کوښښي زدکونکی پر ستايېلو باندې خوښيږي.

۲ – پرېکړونی يا ور باندې کړونی: کوښښي زدکونکی ستايلکيږي

۳ - خاوندوالی: دا د کوښښي زدکونکي ولاس ته راوړنه ده. ډلته ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ - داتیو: ستاینه وکوښنې زدکونکي ته ده. یا له کوښنې زدکونکي څخه ستاینه کیږي. له کوښنې هلک سره ستاینه مل ده. له کوښنې هلک کره ځو او همداسې نور.

دلته دې د اړیکتینګوونو برخه په پام کښې ونیول شي، وروسته څېړل شوې ده.

دا پورته لږ روښانه کوو:

و ۱ – ته: کوښنې. دلته زده کوونکی کوښنې دي، دا په دې پوهېدنه، چې کړونی دی.

و ۲ – ته : دلته کوښنې هلک پرېکړونی دی.

و ۳ – ته: دلته د ،، د ،، د واکوالي مورفیم ورزیاتیږي.

و ۴ – ته: د مورفېمونو،،و ،، له لارې څخه پوهېدنوړنه ده او همداسې له ،، له ،، سره.

-- د خویوییونو جګېدنه

په پښتو کې د خویوییونو جګېدنه، لکه د المانې او فارسي پر څېر باندې نه شته، خو انډول یې پر لاندې ډول باندې شته دی.

بنسټپوړی(زیاتېدنه یا مثبت) : ګړندی، جګ، ښکلی

۱ – لومړۍ جګېدنپوړی(کومپاراتیو Komparativ) ډېر ګړندی، ډېر جګ، ډېر ښکلی.

دویم جګېدنپوړی(سوپرلاتیو Superlativ) خورا ډېر ګړندی، خورا ډېر جګ، خورا ډېر ښکلی.

یادونه: د ،،ډېر،، او ،، خورا،، په ځای ماته بل څه ښه مناسب نه بریښي او د ما په اند نه شته، خو تاسو هم په کې فکر وکړئ، خو هغه ،، تر ټولو،، ډېر ناسم دی.

-- خویوی له پرتلییزویونو سره: لکه، یا، له،

ښه کېدونکی یا ډېرېدونکی: دومره همدومره ... لکه: زه (هم) دومره لوي یم لکه ته Komparativ کومپاراتیو..... لکه، ... ته له ما څخه ډېر لوي یې یا ته و ما ته.....

یادونه: د مورِ ادیبان لیکي: ،،ترما ډېر لوي یې،،. او دا ناسم دی. په حالتونو یا اړیکوییونو کښې روښانه کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو اړیکوی تل د هغه له نسبتوي سره څنګ په څنګ وي.

(نوم/شینوم، نومځاینیوی، خوی وی یا ادورب)

اړیکوی تل هممهال(هممال) یا سملاسي د مخه یا پسې پروت وي

یادونه: پرتله کونه له ،،و یو څه ته،، سره کیږي. لکه سپین و اتل ته جګ دی. که ووایو، چې: سپین نسبت و اتل ته جګ دی. دا به هغه ورسره بلده لیکنه وي، خو دلته ،، د نسبت،، لیکلو ته اړتیا نه شته یا زیات دی.
-- سړی څنګه یو پسې ځای نیوی یا اړیکوی له ادورب څخه توپیږولی شي؟
یو پسېځاینیوی د یوګڼ ویي په څېر د غوندالي غړی یا غوندالغړی نه دی.
-- یو ادورب د یوګڼ ویي په څېر غوندالغړی هم کېدی شي.

بېلګه:

ټکی د ګردی-دباندي (دلته د یوه ګډوله ویي په ځېر راځي) پروت دي (دلته پسېځاینیوی یا اړیکوی له نوم/شینوم سره د پسېځاینیوي ځنګه والي یا په حالت کې دی).

یادونه: ما په پیل کې داپورته غوندالله داسې لیکلې وه: ټکی له کردې ځخه د باندې پروت دی.

دا دپورته غوندالي ناسمه لیکنه ده، ځکه چې په دې غوندالله کې به ټکی له ګردې ځخه دباندې وي، خو هغه ځای به د ګردي له خاوندوالي ځخه بل ځای کې دباندې وي.
ټکی د باندې پروت دی (ادورب – لوکال- یا ځایز ادوربال)
پرته له دې ځخه کېدی شي یوګڼ یا ځانله ویونه د اړیکوي (مخ-یا(په پښتو کې مخځاینیوي نه شته) پسېځاینیوي) او د ټرنوي په څېر هم وکارول شي.

بیا: د ګردی-دباندې، په دې پوهېدنه، چې دا دباندې د ګردې دی یا - - پورې اړه لري او که ووایو،، له ګردې ځخه د باندې،، ، نو کېدی شي، دا دباندې د ګردي نه وي، دابه یو بل چېرته کېدی شي وي.
بېلګه:

هغه د ګاډیتګ په ترڅ کې له کړکۍ ځخه کتل. (اړیکوی له نوم/شینوم سره د داتیو په حالت کې) هغه له کړکۍ ځخه کتل، په داسې ترڅ کې چې دباندې زورور جکړ وو. (ټرنه)

د ژبنیزوتوکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له انده د ځنو ژبنیزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو لپاره دا پېژندونه بیا بیا راوړي، هیله ده، چې شټري مو نه کړي. که د لیکنې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترتیب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو و ما ته پوره خوند راکړ او د ژبې پېل کې باید راوړل شوې ویې.

ویې:

یو ویې یو خپلواک ژبنیز یووں(یووالی یا ناسم یې واحد) دی. د یوه غږ یا سیلبې سره په مخامخوالي دا په پیداېښتي ژبه کې پرته له غږ یا سیلبې څخه یوه خپلواکه پوهېدنه هم لري. یو ټولیز باوري پېژند د دې لپاره نه شته او ستونځمن هم دی. دا موضوع ډېره اوږده څېړل شوې، ما یې یوائې هغه لنډ پېژند له تاسو سره بیا ګډ کړ.

پورته مو وویل چې وی ټوټه کېدی شي، مګر مورفیم نه ټوټه کېدونکی، چې له دې امله یې غږیووالی هم بولي، او کېدی شي، چې دا یو مورفېم یو وی وي.بیا د غږونو ډولونه او

نورې ځانګړتیاوي هم شته، چې هغه په دباندنیو د پرمختلو ژبو په ادبیاتو کې هرو مرو شته او په ښه توګه. لکه په موسیقي کښې یې لرو.

یادونه: پهأښت کښې به وایو، چې رفېم خپلواکه پهېدنه نه لري. ټوټه کېدنه یې شته: -والی، لکه جګوالی.

بیا

ویې څه شی دی؟:

یووی یو خپلواک ژبنیز یووالی(ناسم یې واحد)دی. په پیداېښتي ژبه کې دا – د غږ یا سیلبې مخامخ- یوخپلواکه یا ښه یې نااړونده پوهېدنه لري. یوټولیز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې داد ،، ویې ،، کلیمه دژبپوهانو په منځ کې یا پوره اوبی نه ده او یایې په بل څه یادوي . ګومان مې دی یو فرانسوی ژبپوه د ،، ویې،، پرځای باندې ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د لیکلو او روښانه وني، ښه یې څېړنې اړتیا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبو کښې یې وګورې..

غونډاله یا غونډله :

یوه غونډاله له یوه یا ډېرو ویونو جوړ رابندژبنی یووالی (واحدناسم دی) دی.
دغونډالکلیمې پېژند له بېلابېلو لیدلورو ورکړ شوی دی، چې یو بل سره نه پټوي یا ښه یې نه پوښوي.په ټوله کې یوه غونډاله له ژبپوهنیزې لارې، د یوه ستر یووالي په څېر، پېژندلکېدی شي، چې د سینتاکس(پېژندیې ورکړل شوی) له لارې څخه ورکول کېدی شي.ځنې څرګندونغونډاله د خبرو اترو کمونیکېشن) دخورا کوچني د پوهونیووالي پېژندلکیږي. خبرکړندول (خبراکت)پر څېر باندې ومنځ ته راتلی شي، له بله انده دلته د څرګندونې کلمه کارول کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغوندالي کلمې ټاکلو لپاره ډېرډوله لیکنې یا اندونه شته دی، چې د ټولو یوځایکونه په المانې کښې نږدې ۲۰۰ ته د غوندالي پېژندونه رسیږي. هرژبنی ښوونځې خپله و ځان ته د غوندالي پېژند ومنځ ته راوړي. ببلابېل سم اندیز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنیزاو ساپوهنیز اړخونه لږ یو له بل سره یوغږیزکوي. لیدل کیږي، ورته نیولکیږي، چې د نخښونو پسې غوندالە یوه یواځنی کلمه ده، بلکه یوه ټوله کورني،چې یو بل سره غوڅوونې یا ګډغوڅوونکې په دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځانپسې لري.

پارتیکل Partikelوړې ژبنی ټوټې

د نه بڼه بدلېدونکو یا اوښتونو، په ببلابېلو وییدولونو پورې راټولو شویو د نخښو ژبنی یووالی دی.

. ژبپوهنه۳ ۱۹ .

NICHT(NOT) :PART

نه (پڅه ه) (نهء (هغه چې ګوډی الف یې برسر باندې راځي، نه شم موندلی))

د یوې وینا د نه-والي لپاره کارول کیږي.

،،دا سمه نهء ده،،. ،، هغه لوي نهء دی، هغه و خپل ورور ته یا له خپل ورور څخه کوچنی دی،،.

-- زه له تاسو سره(څخه، کره، پسې) نهء ځم.

-- د یوې ټولې یا پوره غوندلې په ځای نه والی.

،، څوک راسره راځي؟ - زه نه.

-- له هغو وییونو سره کارول کیږي، چې منفي یا کمیزه پوهېدنه لري او دا و کمیزه یا منفي پوهېدنه یې کمزورې کړي.

،، دا بد نه دی، مګر یو څه کم دي،،.

Nein(no) نه

نه (د روښانه ه) سره: د یوه ځواب لپاره کارولکیږي، چې یو امر، یوه غوښتنه، یوه هیله ونه مني.

کړی شې له ما سره مرسته وکړې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه، زه وخت نهء لرم.

یادونه: دا لومړی نه د ټولې غونډلې نه –والی دی او دا دویم نهء د یوې کړنې نه والی دی. زه نه ځم، زه نه خورم

کړی شې له ما سره یوچای و څښې؟

نه، مننه!

ته باید هغه څه وکړې، چې زه یې درته وایم!
نه!.

- چې یوه هکپککونکې چپغه یا غږ تري رامنځ ته شي. اوه!، نه!، دا سې هم!

– د دې لپاره، چې یوه وینا سمه یا پوره کړي.

،،هوا خرابه وه، نه، په دې ورځ سوچه بوچه خرابه وه،،.

Partizipation برخه – یا ونډه لرنه

به (دا په کړنه کښې د وندې لرنې لپاره کارول کیږي).

-- باران به وشي

-- هغه به بله اونۍ و کور ته لاړه شي

-- هغه به په دې ښکلې هوا کښې په باغ کښې وي.

-- هغه به پوه وي، چې څه کوي.

-- په دې ترڅ کښې به هغه دا لیک د لاسه کړی

هغه وایي، چې هغه به سبا و ډاکتر ته لاړ شي.

۱. ۱Definitionsbefundپېژندپیداکونه

Schulduden دښوونځې دودن

Duden-Grammatik ګرامردودن -

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېدیکات په څېر. د سبجکت پښتو اندول کړونی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو يووالي يا يوون په څېر

داموضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پوري ده.

دپېژند پيداکونه:

دلته کېدی شي د غونډالي يوځو خواره شوي پېژندونه ببرته ورکړی شي:

دښوونځي دودن -(دودند الماني ژبې شننيزه کتابتون دی، چې په هره څانګه يانړدي په هره څانګه کې يې لري): دغونډالې د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، غونډله يو رابند ژبنی يا ترلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونونو يا يووالو(وييونه او ويونډلې يا – ګروپونو) يوځای ايښوولشوي وي،،

داچې غونډالي د يوه ويي سره شتون لري(بېلګه يې : ځه!)، نوکېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويي څخه توپير ونه لري. ياتوپير نه شو کړی.

داهم روښانه نه ده،، چې د ژبني يووالي لاندې څه پوهېږو. يوه ويډله(سېنتاګما)هم پخپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبنيز يووالی دی. نوله دې امله په پورته پېژند کې دوييونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبنی رابند يا پوښلی يووالی دی

نوله دې سره پورته پېژند د ويونو پرلپسې راتلنه،،په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دی.،،يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بېله دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې دځه له امله يا کومې لارې يوه داسې وييډله دې ځان له يوې غونډالې سره بېل کړي

غونډاله ستر يووالی يا يوون دی،چې د سېنتاکس له لارې څخه جوړېدی شي،،

دبلومفيلد پېژند له مخې،،: غونډاله دخورا لويې خپلواک سېنتاکتيکي بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هيڅ ګراماتيکي جوړښت په يوه خورا لويه سېنتاکتيکي بڼه کې خوندي نه ده. ددودن ګرامر:

ددودن ګرامر زيات غونډالېپزندونه راته وړاندې کوي:

،،يوه غونډاله يو پوښلی يا رابند يووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

مورنا پوره غونډالې هم لرو، چې په لاندې ډول يې لږ روښانه کوو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناپوره غوندالي :

د،،غوندالي،، کليمي لاندې نا پوره غوندالي هم راځي، نو داسې غوندالي چې د هغوي د اړتيا له مخې څخه يا اړينډوله د غوندالي يو يا ډېرغړي نه وي.

بېلابېل تيوپونه يا ډولونه سره توپيريږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غوندالماتېدنه يا – پرېکېدنه: يوه پيچلي غونداله دغوندالړۍ او غوندالزياتونوسره سړی يو غوندالراګرځېدونکي هم بولي.

.

غوندالتړنه.

غوندالي کړی شي د يوه يوه تړوني(سيندېټيک)يا ډډېرو تړونو(پولېسيندېټيکي)يابې تړوني (اسيندېټيکي) يو ډبل سره وتړل شي.

Beispiel:سيندېټيکي: :

سيندېټيکي: ،،زه راغلم، ما وکتل او زه بريالی شوم،،.

پوليوسيندېټيکي: ،،زه راغلم او ما وليدل او زه بريالی شوم،،.

اسيندېټيکي: ،،زه راغلم، ما وليدل، زه بريالی شوم

نومېزه غوندالە، چې ډېر وخت تري غوندالي بې له مرستندوي کړنې دي، پوهيږو.

بېلګه: ،،بښه لاړه، پيسې لاړې، کور لاړ

پيداېښتي ژبه:

په ژبپوهنه کې پيداېښتي ژبه هغه ده، چې له انسانانو ويل کيږي يا له انسانانو خبرې پرې کيږي يا يوه زېرېدلې ژبه، چې له يوې نا لارښودشوي ودې څخه ومنځ ته راغلې وي. دلته به و دې ته هم ګوته ونيسم، چې ژبه –لکه چې څنګه يې زموږ ژبپوهان وايي- معامله يا کوتجګونه نه ده، پيداېښت دی او پيداېښت ګوتجګونه نه مني.

د ژبې نورډولونه، لکه جوړې شوې يا مصنوعي ژبې،هنري ژبې، د نخښو ژبې اونورې شته، چې موږ يې نور د څېړنو نيت نه لرو..،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بيا: چې له پيداښتې ژبې څخه غږيږو، نو له دې سره جوړه يا غبرګ پوهيږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته د مور له هلو ځلوڅخه، خو د اړتياوو په بنسټ و منځته راغلې هغه ويونه، چې په پيداښت کې په ژبه کې نه وو، خو مور له دې سره مخامخ نه يو،له دې سره پرمختللې هيوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه و منځ ته راوړي.

ټولیزپېژندیا غوندالجوړښت ښونه:Syntax دسینتاکس لاندې سړی د غوندالو جوړونو ښوونه پوهيږي. داکره کوي ، چې څنګه له يوګڼ يا ځانله برخو- ويونو څخه موخه-وړې غوندالې جوړيږي–

د سینتاکس لاندې سړی یوځای-ایښول شوی پیداښتې یا جوړښتیز نخښه سیستم په ټولیزه توګه و نخښوته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دغوندالو جوړښت: غوندالې د ژبې د توکو له موخور يوځای ايښوولوڅخه جوړيږي.

ګډوله غوندالپيلونه

يوه ګډوله غوندااله له دوه يا ډېرو پوره غوندالو څخه جوړه ده، چې هغوي يو د بل سره ټرلې ، سماندیز خپلواکې غوندالې دي، چې ګډه موضوع لري او ټرنوييونو،، او،، او همداسې له ،،يا،،سره ټرل کيږي. دادول غوندالټرنه تنظيم شوی(بنسټغوندااله يا اصلي غوندااله) ټرنه بلل کيږي. ټرنويونه(دبېلګې په توګه يا، او) سړی منظموونکي ټرنويونه بولي.

Numerale ګڼيز: دوه (دوې) لارې، شپږم ټولګی.

غواړو چې ګڼونه په ګڼوننخښو وليکو: ۲ لاري، ۶ – م ټولګی يا ۱۰۰-م ټولګی.
-- ځنې نومونه/شينومونه د هغه د پسېسيلبي يا ښه يې ټرلي(د پښتو ادبياتو کې لکه وروستاړی بلل کيږي، خو ما ته يې دا پسټرلي موخه ور برېښي) د پسې مورفېم په مرسته پېژندلکيږي. دا کېدی شي په سفېکس يا پوهېدنغزوونو کښې وکتل شي، هلته روښانه دي.

-وال، کليواله، نرولي، ښخولي.....

Konjunktionټرنوييونه
دا تکرار دی، خو داسې نوي څه هم لري. تکرار بيا پسې راځي.

کونيونکڅيون (لاتين: پښتو اندول يې: ټرونې يا ټرنويي) ويډول

کونيونکڅيون، ټرنوی، يونکڅيون په ګرامرکې يو ويډول دی، چې د ويونو، غوندلې برخو، يا غوندلو په منځ کې سينتکتيکي(syntaktische په نخښو) ټرنې منځ ته راولي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

هممهال سم اندیزې یا ګرامري اړیکې د ټرلو توکو په منځ کې روښانه یا افاده کوي. د پوستپوزېڅیونونو یا اړیکویونو سره یوځای، چې ژبنیزې ورنږدې موخې پوره کوي، کیدی شي کونیونکڅیونونه د اړیکویونو Relatoren په څیر رایوځای شي.
زه یې په دې پیل کې دري بیلګې راوړم، چې دوه یې د شمیرپوهنې بنسټ ټرونې دي. دا باید په نخښه کړم، چې دا په شمیرپوهنه کښې ویناوې سره ټرې، دا د ما د شمیرپوهنې سم اند کتاب کې بیا ښه روښانه شوي اواړونده لیکنې یې هم شته.
لومړی: یادونه: دلته د کړنوییونو د مخه باید نوموییونه راغلې وي یا وي.
،،یا،،
زه وکابل ته ځم یا وکندهار ته خم. یا

زه و کابل- یا و کندهار ته ځم
دویم:
،،او،،
زه وجلال اباد ته ځم او و کابل ته ځم.

وجلالاباد - او و کابل ته ځم

یادونه: دا دوه ټرنویونه ،، او ،، او،، یا ،، د شمیرپوهنې سم اند بنستیز ټرنویونه دي .
دریم:
،،پورې،،

یادونه:

ما د دې د مخه ،، تر،، لکه ټول لیکونکي یې چې اوس هم لیکي لیکلی وو، خو هغه ناسم دی. ،، تر ،، یو ناخپلواک پوهنپدنووړ او اړونده پسپځاینیوی یې ،، پورې،، دی. له بپلګو څخه هم روښانه دی. ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې یا تر هغې پورې، چې ټول میلمانه وکټونو (خوبځایونو) ته لاړل یا

ټول کسان ناست وو، ترڅو پورې، چې ټول میلمانه و کورونو ته لاړ شي.

زه به له ۴ بجو څخه تر شپږ بجو پورې درشم.

په دې لمنځتون کې له ۲۰۰ څخه تر ۲۵۰ کسانو پورې ځاییږي

پورته غونډالي ته یوه یادونه، چې اړیینه ده: ځنې کسان به ووایي، چې: له ۲۰۰ تر...

دلته له څخه نه شته، ځکه دلته د ۲۰۰ موخه پیل نه دی، دا له ... نه دی.
ګورو، چې ،، پورې،، ټرونوی یا اړیکوی دی او پرته له دې څخه ،، تر،،یو مورفېم دي که ،،تر،، یوه بله ګراماتیکي دنده هم و سرته رسولی، نوما به دلته راوړې وی، خوباید

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهڅيږو، چې ،،تر ،، د اړيکويونودنده په غاړه نه لري. دا دې په حالتونو يا ړيټينګوونو کښې وکتل شي
ځنې ليکوال اوپښتو پوهان دا ،، تر،، د پرتلې له پاره کاروي، خودا ناسم دی او ځنې په دې اند دي، چې دا مخځاينيوی دی. په بله ليکنه کې به دا راوړل شي. بيا

ټرنوييونو: سپين له ننګرهار څخه راځي. خوږه له خوست څخه راځي..

سپين له ننګرهار څخه راځي اوخوږه له خوست څخه راځي

ډېر وخت د دوه غوندالو په منځ کې يوه سم انديزه ټرنه (شته) وي يا شتون لري.

سپين وکابل ته ځي. سپين وکونړ ته ځي.

سپين وکابل ته ځې يا و کونړ ته ځي.

په لاندې بېلګه کې دويمه غونداله د لومړیغوندالې له پاره يو لامل دی او لومړیغونداله د دويمې غوندالې يو سم انديز پسېتلنه يا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقيب)– لامل

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. ددوه غوندالو سم انديز ګډاړيکوالی د دوه ټرنويونو له لارې څخه جوړيږي. سړی کړی شي د يوه سم انديز دليل-پرلپسې-اړيکې د بېلګې په توګه ټرنويونه ولې،چې،له دې امله، ځکه چې، و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا(ولې) چې هغه ناروغه دی

له دې امله: هغه ناروغه دی، له دې امله هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

ټرلشوې غوندالي د يوې کوما(بېلېدننخښه) له لارې سره بېليږي. ټرنويونه لومړی او يا دويمې غوندالي پورې اړه لري. هغه دا غوندالې ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو ټرنويونو له لارې(د بېلګې په توګه: ځکه چې) د غوندالو لړی پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه (د بېلګې په توګه: داچې، له دې امله).

بېلګه:

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټغونډالټرنه او څنګیزغونډالټرنه

ټرنویونه د کړنې یا کړ نځای ټاکي. دکړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم اندیزغونډالټرنې دوه اریز- یااصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې ټرنه، چې په هغې کې کړنه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي (که غواړئ: ځاي په ځای وي). دټرنې دا ډول څنګیزغونډالټرنه بلل کیږي یا سړی دا ډول ټرنه څنګیزغونډالټرنه – یا نیممنظمه ټرنه بولي. ټرنویونه سړی نیممنظمه ټرونې بولي.

بېلګه: ځکه چې(څنګیزغونډالټرنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

داسې لنډه زیاتونه:

مورِ په پښتو کې لرو: کړونی، پرې کړونی، نه کړونی. دلته درې دي

په عربي او فارسي کښې: فاعل او مفعول: دوه. مورِ هم دا کاروو، چې د پښتو لپاره نېمګړي دي، ځکه پښتو درې لري.

په الماني کښې: اکتیو او پاسیو لرو.

له ما سره، ښه یې د ما له لیکنو سره د ګرانو لوستونکو ستونځې دا دي، چې زه د کېدلو تر پولې پورې ټولې پوهنیزې لیکنې په پښتو لیکم او له دې سره د مورِ ژبپوهان او لیکوالان بلد نه دي.

دا په پښتو لیکل د مورِ د لیکوالانو او ژبپوهانو لپاره ډېر نابلد دي. دا نابلدتیا یوه ستره ستونځه ده، په ربنتیا یوه ستره ستونځه ده او پښتو په ربنتیا د هرې پوهنیزې ریښې په پښتو د لیکلو توان لري.

فونیم څه شی دی؟phonem

فونېم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيليادونه:په نورو ژبو يا لږ ترلږه په الماني کې ډېر ويونه شته، چې د غږ پر مانابانديې دي، خو مور په پښتوکې همداغږ، ګړ او ويل لږو. نه پوهيږم، چې اواز مو پښتو دې او که نه؟ زه به په دې غږ او ګړپاتې شم او بيا له الماني به د هغه بل ډول غږ لپاره دا د غږ سره مل په يوه بل ډول روښانه کړم

پيژند: فونيم زوړيوناني نوم دې، چې پر لاندې پوهېدنه باندې دې:

(له φωνή *phōnḗ*, altgriechisch پښتو: غږيا ګړ ' Ein Phonem)

دتولو غږونو يو ذهني تولګی دې، چې په يوه ګړيزه ژبه کې همغه يا برابره توپيرېدونکې دنده لري.

بېلګه:

که فونيم/ښ/ راواخلو،نو دا په بېلو بېلو ځايونو کې په بېلا بېلډول ويل کيږي، خو موخه ترې همغه اخستل دي يا همغه اخستل، دا په دې مانا، چې په پښتوکې يې د ويونو په منځ کې کوم توپير نه لري دايواځې د ويښېدولونه دې، لکه په ،،ښه،، کښې، چې په ځنو ځايونو کښې پرته له ښ په خ اوش هم وېل کيږي، خو موخه ترې همهغه پوهېدلکيږي،نو له دې امله ګړيزه ژبه يا په ويلوکې، خوکه کوم فونېم بدل شي، نو مانايې ورسره نه بدليږي.

دلته په فونېم کې همداګړ يا غږ يووالی دې ياکه غواړې همدا يو غږ يو يوالی دې لکه د/ ږ/ اونورو غږ، چې خپله مانا نه لري، خو په ويی کې وی ته هغه انډول مانا ورکوي دا دې په ګوته وي، چې دا غږ د سيلبې له لارې روښانه دې..

ددې بېلګې په دې نورو ژبو کې لږ روښانه دی،خو زه ورسره په پښتو کې

ستونځې لرم، چې هغه بايد په ګډه سره اوبی کړو.

دا يوونونه يا يووالي، نو په ژبه کې څنګه اوکوم دي؟

په پورته کې ګورو، چې/ږ/ او/ښ/ موورکړي، چې همدا هر يو يې يووالی دې. همدايې د پيژند يووالی دې، چې غږ راوځي، نو دا به يو سيلبي وي. که زه ناسم وم، بخښنه راته وکړې، خو ګومان مې دې، زمور ژبپوهان يې څېړه بولي، که داسې وي، نو بيا ګړ – يا غږځپې ته به څه ووايو. راځې، چې په دې سيلبې پاتې شو او که غواړې سيلاب.

د سيلبې او څپې تو پير غږ په څپو خوريږي سيلبې همهغه يو اواز راوپستنه ده.

لاندې بېلګې ګورو:

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،مار ،،/ ،،تار ،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته کې ګورو، چې نور ټول توري همغه دي او یواځې لومړي توري یې سره بدل دي او له دې امله په پوهېدنبدلېدونکي دي.

ددې ویونو د پوهېدنو توپیر د وېلو یا لیکلو،ویونو جوړې یا خورا کوچنۍ(مینیمال) جوړې بلل کیږي لکه دا پورته. مینیمال ځکه، چې هغه خورا کوچنۍ جوړې دي. وروسته روښانه پېژند شته

بیا: دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سېلبې په څېر رامنځ ته کیږي یا ومنځ ته راځي..

Allophone الوفون دیوه غږبلډولوالی

ددې یوه غږ بښ الوفونونه/بښ/ روښانه دي، چې په بېلابېلو ځایونو کې بېلابېل ویل کیږي.

الوفون یوناني وی دی، چې الو دبل او فون د غږ یاګړپه پوهېدنه دي یعنې بل ډول غږ یا اواز یاګړ، نو له دې امله الوفونونه د فونېم بلډولوالی دی، چې د فونېم بدلون یا سبفونېم بدلون په نامه یادېږي

دسره خپلوانو ویونویا کلمو پېژند یا یې نوره هم ښه سره توپېری پېژندونه یې:

دېستینګېم : Distingem

فونېم او ګرافېم د دېستینګېم کلمې یا د ویې لاندې سره راتولیږي یا رایوځای کیږي.

داپه دې مانا، چې دیستېنګېم دوه برخې دي: ګرافیم او فونېم.

ګرافېم Graphem:

. فونېم له ګرافېم څخه توپیریږي. ګرافېم د لیکلشوې ژبې خورا کوچنۍ ماناتوپیرېدونکی یووالی دی

فونېم Phonem

.فونېم د ویونکي – یا ګړ ژبې خورا کوچنی ماناتوپیرېدونکي یووالي دی

مورفېم Morphem

یادونه: مورفیم دلته لنډ راغلی. بلځای کې بیاپوره څېړلشوی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

فونېم له مورفېم څخه توپېر لري. فونېم د خورا کوچنۍ د ژبې پوهېدنتوپېرېدونکی یوون یا یووالي په څېر پېژند لري، په داسې حال کې **چې مورفېم د ژبې خورا کوچنۍ پوهېدن-ورونکي یووالي** یا یوون په څېر پېژند لري، چې دواړه سیمانتیکي ژبنیزه منځپانګه لري.

یادونه:

دایو اوږد د خبرو څه لري، چې زه یې د ما د پاتې وخت سره لږ نوري شننې ته ببواکه یم، خو دامې داسې لږ څه پېژندونه – چې اړیین وو - له تاسوسره ګډ کړل، په دې هیله، چې

ستاسو مینه مې ورسره راپارولې وي، بیا وایم، چې دا پوهنه پرته له یوې وتلې ژبې د زده کړې څخه نه کیږي. دا دواړه موضوعګاني تر اوسه پورې د مورِ د ژبې په ادبیاتو کښې داسې په زړه پورې نه دي څېړلو.

ددې کلمو د یووالو پېژندونه

پورته مې ولیکل، چې د فونېم یووالی لکه لاندې بېلګه کې/م/ دی.

دمورفېم یووالی سیلبي یا سیلاب دی، هرمورفېم یو سیلبي دی.

بېلګې: ،،مور،،/،،پور،، ،شل ،،/ شل،،(دش پخ پخ الف سره ویل

د پوهېدنې توپیر د ګړیزوویونو جوړې یا خوراکوچنی(مینیمال) جوړې بلل کیږي

دابه هم دلته په ګوته کړو، چې فونیمونه نه ځانله د یو غږ بلکه د سیلبي په څېر رامنځ ته کیږي یا و منځ ته راځي

بیایې یووالی: ددې پورته ژبنیو توکو یووالی نو د سیلبي څخه څرګندیږي، دا یو سیلبي دي او دا یې یووالی هم دی. یووی کړی شي یو سیلبي یا ډېر سیلبي وي، مګردا ټول یوسیلبي دی

فونېم د ویلشوې وي پوهېدنتوپېرېدونکی یووالی دی. داپه دې مانا، چې د یوه فونېم بدلول د یو بلفونېم سره د دوي پوهېدنه بدلیږي یا تغیر خوري

له دې لاندې څخه موخه پوهېدل کیږي او وروسته هم راځي.

دالاندې بېلګې په ګوته کوي، چې فونېم پوهېدنورونکی یووالی نه انځوروي، بلکه مانا توپیرونه په ګوته کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سړی ویلی شي: فونېم د یوه وي هغه خورا کوچنی غږیزه جوړښتبرخه ده، د ویي توپیرېدونکې دندې سره. دفونېم د بدلون له لارې د ویي مانا بدلیږي، دا فونېم پخپله نه مانا وړونکی دی.

نورې بېلګې:

فونېمبدلېدنه په پیلغږ کې

کور – ګور

مړه – پړه

تار – مار

فونېمبدلېدنه په پایغږ یا پایګړکې

کار- کال

//////////////////

فونېمبدلېدنه په منځغږ کې

کور – کار

ډېر- ډار

ټول- ټال

یادونه: د ماپه اند که دلته د غږ په ځای ګړ وکاروو ښه به وي.

Phonetikفونېټیک

(زړه یونانيφωνητικόςphōnētikós,پښتوپوهېدنه يي غږ- یاګړاړوند).

φωνή*phōnḗ*, پښتوپوهېدنه يي غږ یا ګړ

یوپوهنیزدېسڅېپلین یا دېسیپلین دی، چې ژبغږ په لاندې دلایلوڅېړي: په ستوني ګنډه، مرۍ-،خوله او د پوزې په ورشوکې غږجوړونه او د غږ او ګړحس کول د اکوستیکي خوي او د غږ یا ګړ کارونه د غوږونو اوانساني مغز له لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دادوه دندې لري: غږجوړونه او غږاورېدنه، نو:

فونېتيک يوه خپلواکه ډډېرو پوهنو په منځ کې ځغاستېځانګه ده لکه لينګويستيک، اناتومي،فيزيولوژي، نوېرولوژي، فزيک او شمېرپوهنه. فونېتيکځېړنورشو يا څېړن اله ګړېدلې ياويل شوې ژبه يا لنډ ګړژبه ده د هغې په ټولورېښتينوالي- ياريالېزه کولو کې.

فونېتيک هم لکه فونولوجی ويلشوي يا غږېدلې ژبه يا لنډ ګړژبه څېړي. فونېتيک د فونولوجي څخه ځان په يو بل اسپک يا کړنلاربېلوي. فونولوژي د ژبپوهنې برخورشو يا برخچاپېريال په څېر غږونه په يوګونوژبو کې د خپلو پوهېدنتوپېرېدونکو دندو غږونه ټولګيزوي. په مخامخ يې فونېتيک د فزيکي ، نيورولوژی، فيزيولوژي د يو يو بلې

ژبپوهنې لارې ، چې غږجګوالي جوړښت، د هغې وړنه او د هغې احساسونه په کې غوره دي او د پيداېښتي پوهنو څخه ګټه اخلي.

دفونولوژي پېژند:

Die Phonologie زوړيوناني وی دی.φωνήphōnḗ, پښتوغږ‘, λόγοςlógos ‚ غږپوهنه) فونولوژي)

په پښتوکښې غږپوهنه، د ژبپوهنې يوه برخورشو ده. داد ژبپوهنې په دننه کې په ټوله کښې دفونيتيک څخه بايدرابنده شي، پر دې پوهېدنه باندې، چې په منځ کښې يې بايد پولي وي:

په داسې حال کې چې فونيميک د ژبغږونو روښانه خويونه څېړي، چې څنګه جوړيږي او فونولوژي د يوګونو ژبود غږونو ګړسيستم د دندې سره سر او کار لري. له دې سره دا د ژبلار يوه برخه جوړوي.

فونيتيک:

پېژند Definition

فونيتيک د ګړځپو يا ژبځپو پوهنه ده، د سېلبو، خپل جوړښت دويونکي او د هغه په کاراچونه د غوږ له لارې، چې د انسان د خبرو اترو فزيکي، روحي يا اروا‌پوهنيز او فيزيولوژيکي ګړموادوټولوالي په پام کې نيولو سره

ديوې پوهنې په څېر د فونېميک د ژبغږونو رواجې څېړنو له مخې يې ټاکل،د موډرنويا اوسنيو څېړنو په څېر تنګ دی.له دې امله لاندې فونېتيکي څانګې سره توپيروو:

۱-ويېنډوله يا ويېنډوليز فونيتيک

,artikulatorische Phonetik

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – غږیز فونیتیک د فونیتیک هغه ورشو ده،چې د ویل شوو جګو یا غږونو سره بوخته ده. دلته دېلګې په توګه څېړل کیږي امپلیتودي یاجګوالی او فرکونځ

akustische Phonetik,

غږیزفونیتیک د فونیتیک دالاندې یې نه ژباړم، دا ګران لیکونکي په دا څلوروپرمختللو ژبو کې لوستل - او روښانه کولی شي.

perzeptive Phonetik,

physiologische Phonetik,

funktionale Phonetik.

داپورته ژبنیز توکي مې همداسې پرېښوول، زما د فزیکي توانه راته داسې څه لري بربېښي، خو ګران لوستونکي په هره پرمختللې ژبه کې دا پیداکولی شي

phonemicفونېمیک.

پېژند: دپیدایښتې ژبې د غږیزې- اولیکنژبې روښانه روښانه ونه یا که غواړېشننه ده.

پیژند: مورفیم څه شی دی؟

مورفېم د ژبپوهنې د خورا کوچنیو ژبنې یو والی (مور. واحد وایو، خو دا ناسم دی) لپاره یوه مسلکي ویښه ده، چې دا یوه پېژندنېزه پوهنه یا یوه ګراماتیکي یا ژبپوهنیزه دنده لري. داسې کوچني یووالي یا یوونو ته ډېر وخت د ویونو د برخو په څېر کتلی شو، له دې امله دا کلمه مورفېم د ژبنیزې مورفولوژي منځني یا دزړي کلمه ده. دا بیا هم د کلمې و ویې ته نه سیده مخامخ ځایږي، بلکه کېدی شي هغې سره غوڅه هم کړي: یو ویې کړی شي ټوټه کړی شي او له دې امله له ډېرو مورفېمونو څخه جوړ وي، خو یو نا ټوټه کېدونکی وی سملاسې یو یوائځني مورفېم وي.

کلمه ټاکنه: مورفېم په ټوله کښې د یوه کوچني پوهېدنوړونکي (ژبنیز) یووالي په څېر پېژند لري، ټیک لکه چې لرو: ،، مورفېم د یوه کوچني غږ(سېلبې) یا ګرافیمي یووالي دی د یوې پوهېدنیزې یا ګراماتیکي(ژبلاریزې) دندې په څیر.،،

د ښلګې په توګه لکه خور خورکې، لیکل (خور)-(کی)، دلته (خور) بنسټوی دی، دمور-پلار لور او(-کې) یې پایونه ده د پسېټړی یا پوهېدنغزوني دندې په ښه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که د بېلګې په توګه ولرو: میزونه، لیکلی مېزونه (مېز-ونه) او لکه څنګه یې چې وایو هم، له دوه مورفېمونو جوړ دی: (مېز)-(ونه)، خو دلته میز بنسټ وی او –ونه یې ډېرګنې دی، خو دلته د مورفېم او سېلبې په منځ کښې توپیر روښانه کیږي: [مې-زو-نه) او له دې املې ویلی شو، چې مورفېم ټیک همهغه څه نه دي. دا هم یوه غزېدلې لیکنه ده، چې ګران ژبمینه-وال به یې د یوې پرمخ تللې ژبې څخه راونیسي. په پورته کښې به، چې مېز عربي دی، د پښتو کور راوړم. یا کور، کورونه، چې کو- رو - نه دي

- د زیاتو روښانونو لپاره: لرو: پلارتوب دا له دوه مورفېمونو څخه جوړ دی، پلار او توب، پلار پوهېدنه لري او -توب پسېټړی دی، کومه پوهېدنه نه لري، خو دا-توب د پلار پوهېدنه و پلارتوب ته غزوي.

او همدا ډول : ،، له، پر، تر، په، و،، دا مورفېمونه خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو پوهېدنوړونکي دي، دا په دې پوهېدنه، چې و نورو ته پوهېدنه وړي.دا به په اړیکټینګونوکښې ولولو، چې څنګه؟ دا دلته یې یواځې داسې لږ راوړم: له ما، تر ما، پر ما. دلته دا مورفېمونه د ،، ما ،، چې په ژبه کښې د تېروخت، د کړوني لپاره راځي او په دې غونډلو کښې به یې د نه کړونې و دندې ته پوهېدنه وروړلکیږي. له ما، تر ما لکه له ما څخه، تر ما پورې، پر ما باندې او نورګورې، چې دا له، تر، پر، مخځاینیوي یا پرېپوزېشنونه نه دي. دا په حالتونو کښې ښه روښانه شوي.

مورفیمونه د اوازونویا تورو کوچني ټولګي دي، چې دویي یو خپله مانا یا غوره والی نه لري.

بیلګه: ،، لوي ،، وی یو مورفیم دی. دا د بیلګې په توګه په ،، لویوالي ،، ، ،،لویان،، کې کارولکیږي. ،، - والی،، هم یومورفیم دی. دا په دې پوهېدنه، چې یو شی داسې دی، لکه دا وی، په کوم پورې چې دی تړلکیږي. دا د بیلګې په توګه په ،، لویوالي،، ، ،،ښکلیوالي،، ، ،، لټوالي،، کې کارولکیږي. لنډ: دا پوهېدن غزوي، یا دا پوهېدنغزووني دي. ورسته راځي
همداسي ،، –ان،، یو مورفیم دی.دا د نورو په څنګ کې کارول کیږي، چې وښایي، چې یو څه زیات په بر کې نیسي، د بیلګې په توګه ،،لویان،، ، ،،چرګان،،، د نومونو ډېرګن. زیات ویونه له ډېرو مورفیمونو جوړ دي، که سړی مورفیمونه وپیژني، نو سړی کړی شي د وی په مانا ساده وپوهیږي.
مورفیمونه اوژبسیلبي زیات وخت همغه یا یو شی دي، مګرتل نه. ،، ژوند،، له ،،ژوندکولو،، ، او ،، مګر،، هم مورفیمونه دي. مګر سړی وایي،، ژوند-کول،، او

،،م- ګر،،.
یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورفيم
مورفيم خورا کوچنی اواز- يا غږيوون يا غږيووالی دی، کوم چې په بيلابيلو ژبنيز اړوندوالي سره همغه مانا لري.
سړی د خپلواک او تړلي يا بلواک مورفيمونوپه منځ کې توپيروي، چې دا يواځې(فقط) د ويونوپه دننه کې و رامنځ ته کيږي.

که الماني ژبې ته پام وکړو، نو په هغې کې درېزره ليکسيکي مورفيمونه، ۱۶ بيلابيل ګرامري مورفيمونه او ۱۰۰ويېجوړونکي مورفيمونه شته. په پښتو کښې يې نو وګڼی.
نااړوند يا خپلواک مورفيمونه :
لکه: ميز، پر، سر
تړلي يا بلواک مورفيمونه : لکه
کب- ګی ، بنسټ + کوچنيونه يا کوچنيکونه
لويان، بنسټ + زياتواليپای
که تاسوپه نورو ژبو کې دا ګوری، ډېرې ليکنې پرې شوي اوهر چا د خپلې خوښې سره پيژندونه ورکړي، خومونږ – چې خورا واړه ژبيووالي دي – همغه ده.
،،مورفيم،، له فرانسوي راځي"morphème" ، له يوناني "morphe" - له پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

ما په پورته کې يا د پرېپوزېشن خبروکې ،، له ... څخه،، ، ډ .... سره،، د پ په توګه راوړي، خوهلته ،، له،، او ،، د،، مورفيمونه دي، ،، څخه،، او ،، سره،، پوستپوزېشنونه دي. يا دا لاندې

پېژند: مورفېم د ژبې يو خورا کوچنی پوهېدنورونکی يووالی(واحد سم نه دی) دی د بېلابېلو مورفېمونو د يوځايکولو سره وييونه جوړېږي. مورفېم په ژبپوهنه کښې يوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي (دوييونو جوړونې او بڼې پوهنې) يوه برخه ده.

يادونه: پام دې وي، چې دا دلته مورفېمونه د پسټرلې يا سافيکسونه دي.(هلته کتل کېدی شي).

نيونه، بنسونه، غوښتنه

دا ويونه، چې زه يې دلته اوس د ګرانو لوستونکوسره شريکوم، زيات په شمير پوهنه کې کارولکيږي، خو په ورځنې ژوند اونوروپوهنوکې هم ورسره مخامخ کيږو.

وړاندنيونه (preconditio لنډ: نيونه ، فرضيه)

وړاندنيونه يو حالت او يا يو خوي دی، چې بايد پوره وي، له دې د مخه چې يو بل حالت، يوه کړنه يا يو بل خوي او يا يوه بله پروسه د بنوني شي يا وښول شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بیلګې په توګه په یوه څه کې د ننوتنې منلو یا داخېلېدو اجازې د حق کېدو له پاره ازموېینه زیات وخت یوه وړاندنیونه یا که غواړی فرضیه ده

یوه وړاندنیونه کېدی شي یواځې د یوه حالت یا یوه خوی یوه وړاندنیونه وي.

په سم اند کې وړاندنیونه په لاتین کې د پریمیس Premise په نامه هم بلل کیږي.

په شمېرپوهنه کې وړاندنیونه د یوې ښوونلارې یوه غوره برخه جوړولی شي

په دې توګه ایندکشن وړاندنیونه
inductionprecondition*Induktionsvoraussetzung*

پایونه د ایندکشن ښوونه(Induktionsbeweis (theproveofinduction (د ځانګړو ځخه په ټولیزو پایونه) پیل په نخښه کوي.

بېلګه : په ډېرو هېوادونو کې د تابعیت منلو لپاره په پوره سویه د ژبې زده کړه له هر څه ځخه د مخه وړاندنیونه ده.

په افغانستان کې د پوهنتون ننوتنې لپاره د کانکور ازموینه وړاندنیونه ده.

قضیه یا جمله :

جمله په شمېرپوهنه او سم اند کې یوه نوې پوهه یا پېژندنه ده ، چې له اکسیومونو، ټاکندویو(پېژندونو یا تعریفونو) او څرګنده جملو څخه فرمولبندي کیږي. ددې لپاره، چې د یوې جملې وینا و منل شي یا وېپژندل شي، باید و ښوول شي . که پر کره توګه باندې ونیسو نو دا یوې منلې legitimierte (قانوني) پرلپسې ټولګیز (صنفي) پریدیکاتي سم اند د پایونې پرلپسې ده یا که غواړی پایله ده.

ښوونه:

په شمېرپوهنه کې ښوونه د یوې وینا د رښتیاوالي یا نارښتیاوالي باوري راوېستنه (ښوونه) ده. دا د اکسیومونو، چې له سره رښتیا نیول شوي وي او نورو وینا و څخه، چې رښتیاینه یې تیاره ښوول شوي وي راوېستل کیږي.. دلته له اکسیوماتیکي axiomatischenښوونې خبرې کوو.

شمیرپوهنیزې ښوونېز زیات وخت په وړو،وړوپلو د نورو غونډالو یا جملوپه بنسټ سرته رسیږي.

جوړښتیزې - او نا جوړښتیزې ښوونې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شتونښوونه:

شتونښوونه چې وښايي ده، يا يوه تلنلار ورکړ شوې، چې اوبی ته موبيايي، دا په دې مانا يا پوهېدنه چې، يواوبی جوړيږي يا و منځ ته راځي.

د يوه نه جوړښتيزې ښوونې سره د خويونو لرلوسره د يوه اوبی شته-والی يا شتون پای کيږي. کله ختی ناسيده نيونې کيږي، چې اوبی يې شتون نه لري. له دې ښوونو لاس ته نه راځي، چې سړی څنګه اوبی لاسته راوړي.

غوښتنه (ثبوت)Behauptung

غوښتنه (ثبوت) Behauptung يا ،، څرګند يا روښانه حکم ،،تضمين شوی قضاوت،، هم بلل کيږي، يوه جمله ده د ځانګړې مانا يا پوهېدنو سره او له ويونکي څخه داسې ويل کيږي، چې تولیزه او د تل لپاره وي. که د بېلګې په توګه څوک پوښتنې ته ، چې ايالندن له پاريس څخه لوي دی،؟

ځواب وايي: لندن په ۲۰۰۰ ز ک کې د پاريس څخه زيات اوسيدونکي لرل،، نو له دې سره دی غوښتنه رامنځ ته کوي.

يوه غوښتنه نه يواخې لکه (څرکندونه) ويښه يوه جمله ده د تاکلې منځپانګې سره، بلکې يو تولیزه کړنه کاروايي ده: د ويل شوې وينا لپاره يوه تولیزه په اختيار کې نيونی (چې ګوندې د تيکوالي دعوا پرې شوي وي) باوري کيدنه ده . John R. Searl ددې لپاره د خبروکار"speachact" کلمه و کارولە.

غوښتنې کېدی شي تيک (همداسې) رښتيا وي يا نارښتيا. دا له دې امله موخه وري دي، چې غوښتنو باندې د منلو او ردونو له امله خبرې اترې يا که غواړی مباحثه وشي، شک پرې راشي، ومنل شي يعنې تصديق شي، چې زور پرې واچول شي، وښوول شي، رد کړای شي(يانې مخامخوالی يا تضاد يې وښوولی شي).

د نورو ژبنيو څرګندونو څخه يې رابېلونه

غوښتنې(ثبوتونه) نه دي لکه دا لاندې:

۱ - په نيونو ودانې يا فقط نيولشوې يا نا جدي جملې. د بېلګې په توګه ادبياتو کښې، ژبتمرينونه يا توکې تکالې لکه (،،په يوه وخت کې يو پاچا وو.....،،)

۲ – پوښتنې،شک، ګومان(،، نه پوهيږم، چې ايا دا به راشي،،)

۳ – تيوريتيکي نيونې(،، نيسو،چې هر خاوند د جګې ګټې هلې ځلې کوي،،)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴– امر (،، لاسونه جګ،،)

۵ – کلیمه ټاکنه یا نومینال پېژند (،، د زیاتو اتومونو ټینګه ټرنه دي ،، مالیکیول ،، و بلل شي یا مالیکیول بولو.

– د ځانیز خوند یا مزې څرګندونه(،، دا موزیک مې ښه راځي،،)

کومه ګټه نه لري، چې دلته د ربنتیاپوښتنه رامنځ ته کړو. دا ډول جملې له بلې لورې پر ارزښت باندې کیږي، د بېلګې پر توګه باندې موخه ورتیا، هنري خوندیونه، مجلس ارزښت.

د غوښتنو ډولونه.

غوښتنې د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کیږي ، د بېلګې په توګه:

-- غوښتنه، چې نړۍ څنګه جوړه شوې، داسې په نامه empirischeیا په تجربو ودان، په ربنتیا faktischeیا مثبت ښوونه(،، دا ونه له لسوکالو څخه ډېره زړه ده،، ، ،، سرپ له وسپنې څخه درانه دي،،).دا ډول غوښتنې تجربه- پوهنه ده، په ځانګړې توګه empirischeایمپریکي کارونه په پیدا ښتې پوهنو کې.

-- سم اندیز-شمیرپوهنیزې غوښتنې(،،د ۱۴۴ څلورۍ ریښه ۱۲ ده او پوره سم یې ۱۲±،،). دا د شمیرپوهنې اوسم اندله لارې؟

-- ارزښتیدونکي غوښتنې (،، سپین و برګ ته ښه باجه یا رباب وهي،،).

-- یوه لار ،یوه کچه، اخلاقي غوښتنې(،،سړی باید له دوي سره مرسته وکړي، چې بې له کومې تیروتنې څخه و ناوړه کړنې یا ګوناه ته اړ شي،،). دا ډول غوښتنې د نورماتیو-یا مثبت اخلاق Ethikالې دي.

-- hermeneutischeروښانه، موخه ښوونیزې غوښتنې (،،د سپین بیرغ ښکاره کونه دا پوهېدنه لري،چې: ،، موږتسلیم یو،،). دا ډول غوښتنې د ژب – او کلتورپوهنې الې دي.

دننني سایکولوژیکي یا دننه (ځان) کتنې غوښتنې

innerpsychische oder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبینی خوږخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې څیلزیوس ښایي،،).

غوښتنې په نوروبرخو هم وېشل کیږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- غوښتنې په پخواني وخت کې په يوګې يا ځانګړو پېښو، اوسمهال يا راتلونکو پېښو.

(،، ګوټې په ۱۸۳۲ کې ومړ،، که د ګوټې په ځای مې کوم افغان ليکلی،نود زېرېدنې يا مرګ ورځ مې يې بايد اسانه پيداکولی شوی، دا چې دا مې نه شوکولی، اړ شوم همدا الماني پرېږدم.په خواشينۍ).دا ډول غوښتنې د تاريخپوهنې الې دي.

--- د ټاکلو ډولونو شيانو شته-والي غوښتنه (،، په دې ځنګله کې ډينګرۍ شته،،).

--- په تجربوي قانونمندۍ يا لاراړوندوالي غوښتنې (،، که څوک يوه کريستال ګلنۍ په مرمرځمکه وغورځوي، زرې زرې کيږي،،)

--- د علتونوغوښتنه (،،سپی مړ شوی، ځکه چې هغه سرطان لروده،،).

مورِ د ثبوت په ځای د دې نوي وی ،، غوښتنه،، سره بلد نه يو، خوګورو چې دا سم همغه ثبوت دی.

غوښتنه: سپی په سرطان مړ شوی.

ښوونه: دا بيا بايد وښوول شي، چې همداسې ده اوکه نه.

Imperativ په امريه بڼه، غوښتنې، امر

Implikation په کې رادننه کونه

جمله (شميرپوهنه)

يادونه: دا په ژېپوهنه کې هم بايد همداسې وي او همداسې ده.

جمله په شميرپوهنه اوسم اند کې يوه نوې پيژندنه ده، چې دا له اکسيومونو، پيژندونو او تازه پيژندل شوو جملو څخه وتلې فرمولبندي کيږي يا جوړيږي.د دې لپاره چې د يوې جملې وينا وپيژندلشي، بايد دا وښوول شي.

په نورمال ډول جملې د خپل غوره والي په ترتيب په يوه اهرامډوله ترتيب په برخو ووېشل شي، چې ترتيب يې داسې برېښي:

۱- Lemmaمرستندوی جمله (په يوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

۲- Korollarد کره کونو يا تړې لاس ته راوړنو يوځايکول، چې دا له يوې جملې يا يوه پيژند بې له لويو بوختوالو څخه راکول کيږي. زيات وخت پای لاسته راوړونې)

Proposition (سم انديزې ويناوې).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – جمله یا تیورېم Theorem (پوهنیزه – او بنسټجمله یا ستجمله. Theoremتر اوسه پورې په زیاتو ژبو کې کارولکیږي.

تل ژبنیز – یا ورځني ژبنیز لیدنې غوښتنه

--- تل ژبنیز لیدنې غوښتنه په ټولیزه توګه فکر دی.. که سړي ته یو فکر یا پېښه پیدا شي، نو سړی کړی شي دا یوه غوښتنه وبولي.

بیلګه- غونډاله: د ما غوښتنه ده، چې زه موټر بیایم.

پوهېدنه یا مانا: زه اوس په دې فکرراغلم، چې په موټر کې ځم.

غوښتنه د فلسفې له لیده یا له مخې:

ویناډولونه یا وینابنې:

دري Modiمودوله یا ویناډولونه شته: ایندیکاتیو، اوایمپیراتیو

ایندیکاتیوIndikativنومینال وینابنه ده: ته کونیونکتیو ځې، هغه ځي او داسې نور.

د غوښتنو و پېژندنې ته څرګندونه

غوښتنې ډېر وخت د پېژندنې سره فرمولبندي کیږي، سره له دې چې پېژندنې یو مودوس دی، چې له هغې سره په رښتیاینې خبرې کیږي. که ته یو څه وغواړې، نو ته دې وکړی شې، نو ستا مخامخ باید رښتینی و پېژنې همداسې د تا په غوښتنو باور ولري، نیسو چې ته او د تا ملګري او ملګري په یوه هنرمند غږیږي او ته د بېلګې په توګه لاندې ویناوې به کار اچوې یا په لاندې ویناو کار کوې:

هنرمند ډېرې پیسې ګټي.

له دې پرته هغه ډېر قراردادونه دلاسه کړې دي.

دا غونډلې تر هغې پورې غوښتنې دي، تر څو پورې یې چې رښتیاوالی نه وي ښوول - یا جوته شوې وي.

که د بېلکې په توګه دا نه وي تظمین شوي، چې دا هنر مند ډېرې پیسې اخلي، تر هغې پورې دا جمله یوه غوښتنه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېژندنه Indikativ

د پوهنيز پېژندپوهنې کره کوولو پېژند

پوهنيزې پېژندپوهنې erkentnisse يو رېښتينې پېژندلشوی رښتياوالی انځوروي.

کونيونکتيو يا ناسيده وينابڼه: غوښتن- يا هيله بڼه: زه به لاړ شم، ته به لاړ شې.

ايمپيراتيو Imperativامربڼه: لاړ شې!.

Konjunktivناسيده وينا:

کونيونکتيوپه هغه حالتونوکې کارول کيږي، چې ريښتونی نه، بلکه يواځې شونی يا ممکن وي. يا دا:

ډېر وخت وينا په ناسيده ويناکې د امکان يا شونتيا په چاپيريال کې راځي، دا د امکانبڼه يا شونتيا بڼه او يا کېدنتيابڼه هم بلل کيږي. کونيونکتيودا نه ښايي، چې يو څه شوني دي.

زه به لاړ شم، ته به لاړ شې اوداسې نور.

دا موضوع پوره اوږده او په زړه پورې د خبروڅه لري.

دا څه ليکنې مې چې وکړې، نود ژبې سره مې مينه نوره هم زياته شوه اوداسې وايم، چې په دې زاړه بدن يا تيروخت د ژبې زده کړی شم.

Adeverb ادورب يا رابندونه او ډولونه يې (ګومان مې دی و دې ته موږ قيد وايو):

-- دا وی ادورب په غونډاله کې يو غونډالغړی دی او يا يو اتريبوت
لوکال ادورب (ځای ادورب)
-- چېرته؟ کومځای؟ (دلته، هلته، پاس، لاندې، دا، هغه، دباندې)

-- له کومه ؟ (له پاس څخه، له دباندې څخه، ....)

وچېرته؟ و کومځای ته؟(و ښي لورته، و کور ته، د مخ په لور يا و مخ ته...)

(Temporaladverb (Adverb der Zeit
تمپورال ادورب (د وخت ادورب)

(c) ketabton.com: The Digital Library

- کله؟ (لمرلوړه، سهار، اوس، وروسته، هغه وخت، نن ...)

-- څومره اوږد وخت؟ (په ساعتونو، تراوسه پورې، تل، له هغې څخه ....)

--څومره ډېر؟ (ډېر، کله کله، --- ...)
(Kausaladverb (Adverb des Grundes
کوزال ادورب (د لامل ادورب)

ولې؟ له څه امله؟، په څه ترڅ کې؟، له څه سره؟، له څه څخه؟، د څه لپاره؟)

(Modaladverb (Adverb der Art und Weise
مودال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟

(د زړه له کومې، ځانګړی، بلډول، نېکمرغه، څرګند، بې ادبه، ډېروارە، نږدې، ډېر، لږ، نږدې)

ادوربونه کېدی شي وکارول شي

- له یوه کړنوي سره په تړاو د څنګه ورکړې په څېر (زه دلته پاتېږم).

- له یوه خویوي یا له یوه بل ادورب سره په تړاو د اتریبوت په څېر(تل ارام پاتې شي، کله دباندې، کله دننه؟)
یو ادورب کړی شي د تړنوي دنده واخلي، که دا څنګیزه غونډاله ولري. تړنیز ادوربونه کېدی شي لکه خویویونه د خوندیونې او نیت یا قصد په څېر ووېشل شي.

اړیکوینیز ادوربونه جوړیږي دبېلګې په توګه... څخه

- دې + پسې= دې پسې

- دې(ځای) + پسې= دې پسې

- څه +پسې = څه پسې

- څه+ هکله (باره) = (په) څه هکله. سم یې: پر څه هکله باندې
له تړنوي سره کېدی شي ویونه، وییونډلې(-ګروپونه) او غونډالې یو له بل سره وتړل شي.

دا د غونډالو خپلواک غړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ویونټرنو سره به ویونه، وییونډلې یا غونډلې یو له بل سره ټرل کیږي؟

داخپلواک غونډالغړي نه دي او اتریبوت هم نه دي.

د وییونو ټرنې: د بڼپډنخښې یا کوما سره

بڼلګه: سپین، غرنی او تورګل و ګرځېدا (چکر) ته ځي.

سپینګل او ملالی سررول(بنسټرول یا اصل رول) لوبوي. (لکه په فیلم کې)

له وییډلو(- ګروپونو) سره ټرنه

بڼلګې: د ډلې کار ولاس ته راوړنې به په یوه ستره پلاکات یا یوه لیدونکي تخته- لیک وښول شي.
په غونډالټرنو(Parataxe) کښې له دوه سرغونډالو سره.

بڼلګې: سپین فیلمجوړونکی دی او سپینګل د کامرې و شا ته ولاړ دی.

ملالی غواړي وموزیم ته لاړه شي، خو (مګر) سپینه په مینه و سینما ته ځي.

له سر- یا بنسټغونډالې او ځنګغونډالې سره غونډالزیاتونه یا ورزیاتونه

بڼلګې: لمر بڼرته ځلیږي، له هغې ځخه وروسته چې ورېنګې ودرېده.

پوستوالا یا پوستوړونکي پوست راوړ، سره له دې چې د شپې توانمنده ورینګې وه.
یادونه: و ما ته ګرامري، سره له دې سم نه بڼښي. دا ،،له دې سره،، باید وي، که د پسې ځاینیوو یا داتیو اړیټینګونه ده.

یادونه:

د ګرامر له مخې ځخه به یې ،، سره له دې سره،، لیکنه سمه وي او دابه راته روښانه کړي، چې دا دواړه سره به توپیر ولري. ټولیز فکر اړیین دی.
له ټرنویونو سره سړی کړی شي خپل نیت ووایي یا ځرګند کړي.

یو له بل سره لړی کې(kopulativ):

بڼلګې: همداسې، او، لکه ځنګه - لکه هم، هم، پرته له دې (له دې ځخه پرته) یا بنه یې: له دې ځخه پرته ، له دې (سره) برابر، لومړی، پای، بالاخره(؟).

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: زه په سپورتتولنه کې غړی یم، همداسې په موزیکښونځي کې هم.

څه پردیکول (پردي)(disjunktiv):

یا- او یا، یا....

بېلګه: موږ یا په ګاډي کې ځو یا په موټر کې.

(restriktiv): څه بندول یا رابندول یا کمول

مګر، ځانله، ټیک (فقط؟)، بیاهم، چېرته مخامخ، ترهغې پورې، دومره لرې....

بېلګه: موږ اوس له درس سره پیل کوو، ترهغې پورې چې ټول چمتو وي.
(kausal): لاملول (لامل راوړل)

ځکه، که، سره له دې (له دې سره سره)، داسې چې.....

بېلګه:هغه و تیاتر ته په وخت نه راغې (را نه غې)، ځکه ګاډی ناوخته راورسېد.

(temporal): وخت ورکول

په ترڅ کې، وروسته له دې څخه، له هغې سره، تر....

بېلګه: هغه یو سخت ټکر کړی وو. له هغې (وخت) څخه تل بیا دردیږي یا خوګیږي (که غواړې درد لري).

(negierend): څه نه کول (نه والی) (او که څه نه ول، لکه تور، نه تور)

بې له دې څخه ، پر ځای باندې . نه-بلکه...

بېلګه: هغه په وربځو کې تېروت، چې په ځای یې ببرته وکوټه-ګۍ ته لاړ.

(konditional): یو شرط ایښول:

که، کله، بلدول، پرته له (له دې څخه پرته).....

بېلګه: ملالۍ هرومرو غواړي تیاتر ته لاړه شي، که لا کارتې شته وي.

(komparativ): پرتله کول

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه، پس نو، کله چې، ټیک داسې....

بېلګه:سپین داسې اغیز وښود، چې ګوندې هغه به ډېر زړه بدی وي.

(instrumental): لار ښول (الات ښول)

له دې سره، په دې ترڅ کې، په دې کې.....

بېلګه: هغه په څرګند ډول خپل توان ښه کړ، داسې چې --- یا ځکه چې ---- یا له دې سره چې هغه زیات تمرین وکړ.

(konzessiv): قانع کېدل یا قانع کول، ښه یې:ورباندې منل :

په رښتیا... مګر،له دې سره، کله چې .. مګر، هممهال،

بېلګه: له دې سره چې له جګړ څخه خبروو، خو موږ بیا هم لاړو.

(adversativ): څه مخامخ کول:

مګر،بلکه، له دې زیات،مخامخ، هم، بیاهم، د څه مخامخ، خو

بېلګه: هغه د کور کار نه کوي، خو په مینه و سپورت ته ځي.

(proportional: نسبت څرګندونه (متناسب) یا پرتله ییز یا ورته:

همغومره، څومره، څومره... همغومره

بېلګه:هرڅومره چې هغه ډېر کار کوي، همغومره ډېرې پیسې اخلي. یا: سپین و روښان ته جګ دی.

(modal): یو رقم او ډول څرګندونه یا ښونه
په دې چې، ځکه چې:

بېلګه: هغه مور نیکمرغه کوي، په دې چې یا ځکه چې ناولتوب غورځوي.

سرغوندالې یا بنسټغوندالې: Hauptsätze

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه غونډاله، چې پوره موخه څرګندوي او هو همداسې د څنګغونډالې پېل کې راځي(تل داسې نه وي، خو د ې ته دې تل پام راوګرځول شي).

د غونډالې خوندیونې له مخې سړی توپیروي:

Haupsatz als Aussagesatz:
سرغونډاله د ویناغونډالې په توګه

بېلګه: ورینګې وریږي. توپ رغږي. زدکونکی یوه غونډاله لیکي.

یادونه او پېژند: وینا د وییونو داسې څنګ پر څنګ باندې یوه موخه-وره اینسوونه ده، چې یو رښتیا ارزښا رښتیا یا نارښتیا ولري.

ویناغونډاله هغه غونډاله ده، چې رښتیا ارزښت رښتیا یا نارښتیا یې ښوول کېدی شي یا باید و ښوول شي.

- د ما د ،،سم اند،، کتاب کتلی شی.

Hauptsatz als Fragesatz:
سر- یا بنسټغونډله د پوښتنغونډالې په توګه

بېلګه:

(ایا) سبا ورښنګې وریږي؟ ولې غونډوسکه ورغږېده؟ (ایا) ته یوه غونډاله لیکې؟

یادونه: که پام مو وي، نو د ویناغونډالې او پوښتنغونډالې په منځ کې توپیر نه لیدل کیږي، نو دا پوښتنغونډاله به یواځې له پوښتننخبنې سره موخه وره کوو او که ،،ایا،، به ورسره لیکو؟ ژبپوهان دې هم ورته فکر وکړي.

په ویښه کې یې بیا روښانه توپیر شته.

Hauptsatz als Aufforderungssatz:
بنسټغونډاله د امریه غونډالې په څېر

بېبلګه: سملاسې یوه غونډاله ولیکه! ناسمون مه کوه!لیکه!

سرغونډاله د درنښت امریې په څېر:

بېلګه: هیله ده چې په غونډاللیکنې پېل وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا: که و هغه ته څه ووایې.

بنسټغونډاله د غوښتنغونډالې په څېر:

بېلګه: کاش چې تا ناسمون نه وی کړی! تا کړی شو چې پوهنتون پیل کړې!

سرغونډله د غږغونډلې په څېر:

بېلګه: ګوره، ډېر ناسمونونه دي درلودل! دا داسې ناوړه!
Infinitivsätze ایفینیتیو د کړنوي بنسټیزه یا بللبنه او و هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي.هغه له وی بنسټ او پایونې څخه جوړه ده. اینفینیتیوغونډالې له ټاکلو ویونو او اوړونونو یا بنه یې بنه بدلونونو وروسته کاروو.

بېلګه : ومخ ته لرل (د یو څه کړنې). زه و مخ ته لرم، چې د تېنیس لوبه پیل کړم.

زیات وخت اینفینیتیوغونډاله له سرغونډالې وروسته ځای یاځای په ځای وي، داکړی شي چې د غونډالې پیل کې راشي..
spätlateinisch (modus) infinitivus = = نه نږدې ټاکونکی (نه له نږدې څخه ټاکونکی)
اېنفینتیوغونډالې د کړنویونو سره په بنسټیزه غونډالې دي.

Infinitivsätze ohne “auf”
اینفینیتیو غونډالې بې له،، باندې،، څخه

بېلګې: پر څوکۍ ناست پاتې شه. سم یې: پرڅوکۍ باندې ناست پاتې شه.

زه موټر ولاړ پرېږدم.

Infinitivsätze mit “mit” د المانې او پښتو غونډلجوړونه پوره توپیر لري.
اینفینیتیو غونډلې له ،،سره،، سره

بېلګې: زه وعده درکوم، چې و سبا ته به له تا سره وګورم.

Infinitivsätze mit ”Modalverben”
اینفینیتیوغونډالې ،، مودال کړنویونه)

بېلګې: زه غواړم تا په روغتون کې وګورم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته کړی شي (اجازه لري) له ټولګي سره و رسختي یا و ارامی ته لاړ شي

”Infinitivsätze mit ”werden
اینفیتیو غونډالي له ،، به،، سره

بېلګي: موږ به نیا اونیکه وګورو.

ته به ناوخته راشي.

Partizipialsätze :

پارتیځیپغونډاله یوه څنګیزه غونډاله ده له پارتیځیب ۱ سره(پارتیځیپ پرېزنس) یا له یوه پارتیځیب ۲ (پارتیځیپ پرفکت) سره. دا برخغونډاله د سرغونډالي و شي ته موخه لري او داپارتیځیپ په ډېرو حالتونو کي غزیږي.

بېلګه: په بریا هیله من، هغوي وخپل ټیم ته دعا وکړه.

یو پارتیځیپ یوه ګراماتیکي یا ژبلاریزه بڼه ده، چې له یوه کړنوي را بېلیږي او له دې سره سره کله، کله د یوه خویوبي خوي غوره کوي، په ځنو برخو کي د یوه کړنویي خوي هم غوره کوي.
Partizipialsätze
پارتیځیپ غونډالي د پارتیځیب ۱(پارتیځیپ اوس وخت) او پارتیځیپ ۲ (پارتیځیپ تېر وخت) سره جوړیږي.

پارتیځیپ ۱ له یوې پارتیځیپغونډالي له دوه هممهالځغاستنده کړنو سره کارول کیږي.

بېلګي: په الوتکه کي ناست، وجګېدو ته صبر کوي.

پر ځمکه باندې پروت، هغه ستوري ګوري.
په پارتیځیپیالغونډاله کي له پارتیځیپ ۲ سره کړنه په بنسټ – یا سرغونډاله کي له کړنې څخه د مخه کړل کیږي.

بېلګه: پاس نا وخته ورکړل شو، تور لوبغاړي(تور ساتونکي یا ګولساتونکي) وکولی شو هغه ونیسي.

همدا اوس چې دی وېښ شو، هغه وو چې تلفون زنګ وواهه.

Die Satzreihe غونډال لړی

(c) ketabton.com: The Digital Library

Der zusammengesetzte Satz يوځايشوي غوندالي

يوه غونداللړی(Parataxe) – غونداالتړنه هم بلل کيږي- له دوه يا ډېرو برابرارزښته غونداالو څخه جوړيږي:

بېلګه: مور وکار ته ځي. پلار و خرڅلاو ته.

مور وکار ته ځي(،) او پلار وخرڅلاو ته.

(Ein Satzgefüge (Hypotaxe

غونداالزياتونه (Hypotaxe)له سر- يا بنسټغونداالي (زيات وخت له يوه تړنوي سره تړلي) څخه جوړه ده.

په ژبلار کي د هيپوتاکس لاندي د يوي څنګيزغونداالي د بلي څنګيزغونداالي سره ترتيبول پوهيږو. يوه ګډوله غونداله، چې له يو ځله يا له ډېرځلو هيپوتاکسو څخه لاس ته راغلي وي، په ژبلار کي غونداالزياتونه پوهيږو. (کېدی شي مورِ د مخه بل څه نومولي وي، خو زه تري خبر نه يم. زه ملامته يم).

له غونداالزياتوني څخه په ژبلار کي يوه ګډوله غونداله پوهيږو، چې لږ تر لږه له يوي بنسټ – يا سرغونداالي او له يوي څنګغونداالي څخه جوړه وي(او يا هم زياتي څنګيزغونداالي ولري). غونداالزياتونه د هيپوتاکس په مېکانيزم جوړه يا ودانه ده.
بېلګه: زدکونکی پوهيږي. هغه بايد زده کړي.

زدکونکی پوهيږي، چې هغه بايد زده کړي.

غونداالزياتونه يا له څو غونداالو څخه يوه جوړونه....

په غونداالزياتونه- يا له څو غونداالو څخه يوه جوړونه کي بنسټ-يا سرغونداله او څنګيزغونداله.

څنګيز- يا څنګغونداله د بنسټغونداالي و مخ ته، و څنګ ته او يا د بنسټغونداالي په منځ کي وي. هلته يوه غونداالزياتونه و منځ ته راځي.

-- څنګيزغونداله له بنسټغونداالي څخه د مخه:

بېلګې: دا چې يا ځکه چې باران وريږي، لوبه په کوټه کي کوو.

سره له دي چې زه وخت نه لرم، سينما ته ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- څنګیز غونډاله د بنسټغونډالې پسې:

موږ لوبه په کوټه کې کوو، ځکه چې باران وریږي.

زه سینماته ځم، سره له دې چې وخت نه لرم.

-- څنګیز غونډاله د بنسټغونډالې منځ کې:

بېلګې: موږ لوبه ، دا چې باران وریږي، په کوټه کې کوو.

زه، سره له دې، چې وخت نه لرم، سینما ته ځم.

-- څنګیز غونډالې

څنګیز غونډالې کېدی شي د هغوي د دندې له مخې څخه توپیر شي، بیا کېدی شي غړیغونډالې وبلل شي.

-- شیغونډالې(غړیغونډاله په کړوني حالت کې)

څوک چې وږی وي، باید وخوري.(څوک باید وخوري؟)

ډېر خوښېږم، چې ته مې نن کتو ته راځې . ـ څه (شی) مې خوښوي.

-- شیغونډاله(غړیغونډاله د خاوندوالي ـ، داتیو ـ، خاوندوالي- یا اړیکوین شی پر څېر یا بڼه باندې):

بېلګه: زه پر یاد باندې لرم یا ښه یې: زه یاد لرم یا راوړم، چې هغې یوه جایزه ګټلې.
(څه(شی) زه څه په یاد لرم؟)

سپین سوچ وواهه، چې هغه څه کړی شي.(سپین څه سوچ وواهه)

هغه هکپک وو، چې هغه یوه جایزه ګټلې.(هغه په څه هکپک وو؟)

Adverbialsätze:ادوربال غونډالې:

بېلګې:

هغه و لمبا ته لاړ، (کله یا هغه وخت) چې هغه د کورکار و پای ته ورساوه. (هغه کله و لمبا ته لاړ؟)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين ناوخته راغی، ځکه چې ګاډی ناوخته شوی وو. (ولې سپين ناوخته راغی؟)
Attributsätze:اتريبوتغونډالې:

اتريبوتغونډالې په ژبلار کې يوه ځنګيزه غونډاله ده، چې د يوه اتريبوت دنده لري، داسې چې له يوه نوم (سوبستانتيو) يا د يوه سوبستانتيو ګروپ په واک کې وي.

ښلګې: سپې، چې غاپي، نه دارې.(کوم سپي نه دارې؟)
پيل(فيل) اموخت(عادت) لري يا اموخته دی، چې (هغه) سر خوروي) (پيل څه اموخت لري)

Konjunktioalsätze ترنغونډالې:

ځنګغونډالې د ترنويونو له لارې لارښودیږي

کرنوی زيات د ځنګيزې غونډالې په پاي کې ځای په ځای وي.
د خپلې غوښتنې يا نيت سره سړی دا توپيرولی شي:

(Kausalsatz (Begründungssatz
کوزالغونډالې (لاملغونډالې)

(ترنې: چې، ځکه، ځکه چې، دا چې، داسې په نامه(؟))

ښلګه: زه تا واده کوم، ځکه چې راته ګرانه يې.
و سبا ته ښونځی نه شته، ځکه چې د رسختی پيل دی

Konditionalsatz(شرطی غونډاله)
(شرطونه: ځنګه والی (؟) (حالت) د خبرو دې، کله (چې)،که، پرته له، بل ډول...)

ښلګه: نمرې به دې ښې شي، که تا درسونه زده کړل.

زه چای جوړوم يا کړم، که ته راځې.

(Modalsatz (Satz der Art und Weise) (د رقم او ډول غونډاله،)
(کنجنکشن يا ترنويونه: داسې چې يا که چېرې، که چېرې،که)

ښلګه؛ تاسو لوبه ګټلی شی، که (چېرې) تاسو پوره وهڅېږی.

(Temporalsatz (Zeitsatz)(وختغونډاله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ټرنویونه: (چې، له هغې، دې ...) وروسته، په ترځ کې، له هغې پسې، پورې(دلته مې ،، تر،، لیکلی وو، خو د وروستیو څېړنو له مخې ،، تر ،، ناسم دی او څه پرېپوهېدنه نه لري. دا موصوع لږ پېچلې شوې، چې بل ځای کې به پرې وغږږو)، ....)

یادونه: پورې د ټرنوي په څېر هم راځي، خو د له او ..... نورو ځاینیوی نه شي کېدی

۱۰ بجو تر ۱۱ بجو پورې. یا ۱۰ – ۱۱ بجو

بیا یادونه: دا ،، تر،، ګوره ټرنویي نه دي، دا د حالت اړوند مورفېم دی او دا ،، پورې،، پسټرلی او ټرنویي دی. دا په ګرامري حالتونو کښې روښانه شوې.

بېلګه: ټولګی (هغه) مهال (د کاډو) و تمځای ته راغلل، چې ګاډی راورسېد.
ګومان مې دی لږ تکرار شته.

غوندالجوړونه

یوه ساده غونداله څنګه جوړه ده؟

نجلی لیکي (شینوم (نوم)+پرېدیکات)

(ایا) نجلی لیکي؟ (پوښتنوی+ شینوم یا نوم+پرېدیکات)

ژوندېپاتو د مړو (ومړو ته) دعا وکړه.(نومځاینیوی + خاوندوالی شی(د،،ته،، حالت)+ پرېدیکات)

پلورونکي له مشتریانو څخه خوښنه وکړه.(شینوم + داتیو شی + پرېدیکات)

ځوان ملګری ګوري. (شینوم + خاوندوالي شی)

ښونکي لیکناسمون پام کې لري.(شینوم + اړیکویز شی+پرېدیکات)

زه په شینوارو کې اوسېږم.(شینوم+ځایوربیال + پرېدیکات)

ګاډی ناوخته ځي.(شینوم + وختیز ادوربیال + پرېدیکات)

سترنج د وختټېرولو له امله کړم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما د ملګري سپی په اوبو کې لامبي. (د خاوندوالي اتريبوت+ شی+ځای ادوربال+ پريديکات)
وکوم ځايبدلونونو ته شونتيا شته؟ يا کوم ځايبدلونونه کېدی شي؟ (خوښه مو)
ځوان خپل ملګری ګوري. (شينوم+ د خاوندوالي شی+ پرېديکات)
پوښتنه يې هم همداسې ده، خو ،، ايا،، يې و مخه ته راتلی.
(ايا) دا ځوان خپل ملګری ګوري دا ځوان.(نوم+خاوندوالي شی+ پرېديکات)
شينوم(غوندال اله) او پرېديکات (غوندالوينا)

(يادونه: پرېديکات هغه څه دي، چې يوه کړنه کړل کيږي يايوه کړنه کيږي)

د غوندالغړو سره شينوم(غوندال اله) او له پرېديکات(غوندالوينا) سره سړی کړی شي ساده غوندالي جوړې کړي.

ببلګې: کوچنی لوبيږي. موټر روانيږي. سړی پخوي. ښځه ګنډي.

د پوښتنې په بڼه: (ايا)هلک لوبيږي؟ (ايا) موټرروانيږي؟ (ايا) سړی پخوي؟

يادونه: زه پرېکړه نه کوم، چې دا به څنګه راغلي وي. موږ په پښتو کې لکه غوندالله يو ډول ليکو او بيا پوښتننخښه پسې زياتوو او يا يې د مخه ايا ليکو. فکر به ورته وکړو.
شی يا ښه يې نوموېی کړی شي

يو نوم/ شينوم – يو نوموی -

يو نوموی له مل سره-

يونوم/شينوم له اتريبوت سره -

يا هم يو نومځاينيوی وي.

يادونه: په بخښنه. تاسو پوهيږي، چې دا پورته - د ،، وي،، په ځای ليکل شوی، دا په دې پوهېدنه،چې په هرځای کې د ،،-،، په ځای وي راتللی شي.
شينوم (غوندال اله)

زدکونکي زده کوي.

څوک يا څه شی؟(نوميز)

څوک يا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.

شينوم: زدکونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

(Das Prädikat (Satzaussage
پرېډيکات (غونډالوينا) (څه کيږي)

زده کونکی زدکوي.

څه کوي.... ؟ څه پېښيږي...؟

پرېډيکات وايي، څه دي، څه پېښيږي يا څه کړل کيږي يا څه کيږي.

زدکونکی څه کوي؟ .... زده کونکی زده کوي.

برېډيکات زده کول.

پرېډيکات تل يو کړنوی دی.
شی – غونډالپوره کونه

Mit den Satzgliedern
له غونډالغړو سره

شينوم يا نوموياي(غونډال اله) او پرېډيکات(غونډالوينا)

کېدی شي سړی ساده غونډالي جوړې کړي؟

بېلګه: کوچنی لوبې کوي. موټر ځغلي، سړی پخوي، ښځه کار کوي

د پوښتنغونډالې په څېر: ايا کوچنی لوبې کوي؟ ايامونټر ځغلي؟

ايا سړی پخوي؟ ايا ښځه کار کوي؟

يادونه: په پښتو کې دا پوښتنوی له ويلو څرګندېږي او زيات وخت د ،، يا ،، ورسره نه ليکي يا وايي.

اتريبوت- ورزياتونه
اتريبوت خپلواک غونډلغړي نه دي.

ادجکتيوي يا خويوييز اتريبوت(هم: اتريبوتي خويوييونه):

خويوی يا هم ګڼوی له يوه نوم/سوبستانتيو سره زياتيږي:

بېلګې: ښکلی کور. دما نوې غونډوسکه، دريم ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

:postpositionales Attribut

یادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا د پرپپوزیشن لپاره څېړل وو، خو پښتو پرپپوزېشن نه لري، نو د تېر غوندې به کله د پښتو یو او کله بل حالت وي.

اتریبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د یوه شي ورزیاوتونه

اړیکوییز اتریبوت:

اتریبوت کېدی شي له ډېرو وییونو او له نورو وییونو – د یوه اړیکوي سره په تړنه- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپیوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

Genitivattribut: خاوندوالي اتریبوت:

شي یا نوم ته په خاوندوالي ورزیاتونه

بېلګه: دما د ملګري سپی ښه روزلشوی دی.

د هنرمند انځورونه هکپکونکي وبرېښېده.

یادونه: موږ د څنګه والي، حالت یا اړیکتینګوونکي په هکله څه ستونځې لرو، په دې هکله مې په لنډ تېر وخت کې لیکنه هم خوره کړې، که هغه مو وکتله او د سمون په هکله مو یې فکر وکړ، خوښ به شم.

Partizipپارتیخیپ:

د کړنوي لپاره یوه د نخښونې ښه ده، چې د کړنوي (بېلابېل وختپوړی) او هم د خویوي (جګوالي توان) خویوییونه لري او له دې سره د کړنوي او خویویي په منځ کې ځای نیسي (په دواړو پارتیخیب شوی)

،، ،، تلونی،، د کړنوي ،، تلل،، اوسمهال پارتیخیپ دی.،،
► Partizip als Attribut پارتیخیپ د اتریبوت په توګه

بېلګه:

خوښو لیدونکو پر خپلو ځایونو باندې چغې کړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه په ځغاستندې – یا ځغاستپتې (ور) زدکړه (تمرین) ورکوله.

غوندالجوړ وني
وختونه
اوس وخت: تلل
ځم، ځو،ځې، ځی، ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت: زه پرون ټوله ورځ په کور کې وم، ځکه چې (زه) ناروغ وم.

ما غوښتل و سینما ته لاړ شم، خو باید په بستره کې پاتې شم.

ما تبه لرونده او د غاړې درد.

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit
تېر وخت ۳ ► Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit
۱ ► Futur I = 1. Zukunft . راتلونکی
۲ ► Futur II = 2. Zukunft . راتلونکی

تېر وخت او او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنویونو ،، لرل،، یا ،، یل،، سره.

راتلونکي له مرستندوی کړنویي ،،به+ کړنوی،، سره. دلته هم مرستې ته اړتیاده،

په پښتو غوندله کې کړونی چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو په بڼه دي، د کړنوي پای کې راځې او دا په ډېرو مهالونو کې او له دې سره غوندله- پوره غوندله- له یوه وي څخه جوړه ده، چې دا غوندله هممهال کړنوی او کړونی دواړه لري.

بېلګې: تلل: ځم، ځې، ځو او....لاړم....

خوړل: خورم، خورې...
یادونه: دا پورته، چې موږ اینکلتیکي نومځاینیوي بللي، دا په خټه کښې د کړنوییونو، له وخت سره سم یا وخت اړنونده بڼه بدلون یا ګردان دی. موږ په پښتو کښې داسې بلد شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو، چې ګوندې د ببلګې په توګه ،، له ځم سره،، که ،، زه ،، ونه لیکو، نو دا به بسیا کوي. موږ ور باندې پوهېږو، خو دلته مو هغه ګرامري پوهېدنه ناسمه کوي او دا په پاي کښې

. ژبپوهنه۳ ۵۶ .

دا د وخت اړونده مورفُېمونه مو ونا سمونونو ته رابولي، چې ګوندې په ،،راځم،، کښې به دا ،،- م،، د نومځاینیوي لپاره وي، خو داسې نه ده او دا د کړنویي پوهېدنغزونه ده.

یادونه: په پښتو کښې کړنوییونه نه ګردانېږي، خو پوهېدنغزونې لري، چې پوهنه یې غزوي. که دا اینکلیتیکي نومځای نوي د کړنوییونو سره نښي راشي، نو دا کړنوییونه لوریز کوي او د نه کړناړیکټینګوونو کښې بیا نوموییونه یا ښه یې اینکلیتیکي نومځای نیوي ي.

وروسته څېړل شوي. لنډ: دا اینکلیتیکي نومځاینیوي بلل کیږي.

د کړنویونو غزېدنه دا د بدلون ګردان پرځای باندې دی.

ببلګې ناتوانه کړنویونه ..... ببلګې توانمند کړنویونه

اوسمهال: ..... زه وایم..... زه ځم

ته وایې ..... ته ځې

هغه (ن، ښ) وایي ..... هغه (ن،ښ) خي

موږ وایو.....موږ ځو

تاسو وایئ..... تاسو ځئ

هغوي (ن ښ) وایي..... هغوي (ن،ښ) ځی

اوس تېر مهال یا پرفکت: ما ویل ..... زه تللم(*)

تا ویل..... ته تللې

هغه(هغې) ویل ..... هغه تللو، هغه تلله

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو ویل (ویلو)..... تاسو تللی

هغوي ویل(ویلو).... هغوي تلل(تللي)

موږ وویل.....موږ لاړو (لاړلو)

تاسو وویل .... تاسو لاړی (لاړلی)

هغوي وویل(وویلو)..... هغوي لاړل (بښ لاړلي)

پرفکت :..... ما وویل..... زه لاړم (لاړلم)

تا وویل (وویلو)..... ته لاړلي

هغه، هغي وویلو ... هغه لاړه(لاړلو)

بښ. لاړه (لاړله)(توپیر په ه کي دی.

موږ وویلو ..... موږ لاړو(لاړلو)

تاسو وویلو..... تاسو لاړلی

هغوي وویل .....هغوی(ن،بښ) لاړل (بښ. لاړلي)...

پلوسکوم پرفکت: ما وویل... زه لاړم فکر : ماویلي وو

تا وویل..... ته لاړلي .... تا ویلي وو

هغه، هغي وویل..... هغه(ن،بښ) لاړه (لاړله)

موږ وویلو ..... موږ لاړلو

تاسو وویلو ..... تاسو لاړلی

هغوي وویلو..... هغوي (ن،بښ) لاړلو (لاړلي)

راتلونکی ۱ : زه به وایم..... زه به ځم

ته به وایي ..... ته به ځي

هغه به وایي..... هغه به ځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ به وايو.....مونږ به ځو

تاسو به وايئ..... تاسو به ځئ

هغوي به وايي..... هغوي به ځي

راتلونکی ۲ : ما به ويلي وي .... زه به تللی وم (*)

تا به ويلي وي..... ته به تللی وې

هغه به ويلي وي..... هغه به تللی وي

هغه به ويلي وي..... هغه به تللې وي

مونږ به ويلي وي..... مونږ به تللي وو

تاسو به ويلي وي..... تاسو به تللي وئ

هغوي(ن،ښ) به ويلي وي.....هغوي (ن،ښ) به تللې وي

لاندې ته يادونه: په لاندې کې له لرل او يل کړنويونو سره بې له ځانيز نومځاينيوو څخه هم دا غوندالي د يوه ويي په څېر سمې دي. لرم، يم او نور

Aktiv und Passivکړونی او پرې – يا نه کړونی

غوره يادونه: مونږ په الماني يا لاتين کې اکتيو او پاسيو په دې پوهېدنه چې کړوني او نه کړوني او په عربي کښې فاعل او مفعول، دا په دې پوهېدنه چې کړوني او پرېکړوني لرو، خو که په پښتو کښې ورته فکر وکړو، نو مونږ په پښتو کې دا دريواړه لرو: کړونی، پرېکړوني او نه کړوني، چې دا په حالتونو يا پېر کښې ښه روښانه شوي دي. يا

يادونه:

او هغه عربي يې فاعل او مفعول (کړونی، پرېکړونی)، خو په پښتو کې يې بايد پرېکړونی او بل يې نه کړونی وبولو، خو که نه کړونی يې وبولو بسيا کوي، ځکه چې پرېکړونی هم نه کړونی دی.

په کړنغوندالي کې شی (غوندالپوره کونکی) په نه کړونغوندالې کې سبجکت (غوندال اله) کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنغوندالە(کړنبنه): ملالی(کړونی) وهوګی(پرېکړونی) ته ډاډ ورکوي (پرېدیکات).
ناکړنوی (زورېدبنه): هوګی(کړنوی) ډاډمنه کیږي (د ملالی له خوا څخه)

Aktivاکتیو دا په پښتو د کړوني اندول دی: په یوه اکتیو- یا کړنغوندله کې د سبجکت اندول کړونی دی، نو کړونی بیا په همغه حالت کې وي.

بېلګې: ملالي هوګی ډاډه کوي.(ملالی کړونې ده، هغه وهوګی ته ډاډ ورکوي. هوګی نه کړونې یا پرېکړوني یا موخه اله ده)

هوګی ربړیږي.(هوګی په همغه حالت پاتې ده.)

ځلمی درې وازوي. (ځلمی پخپله درې وازوي.)

زه ښوروا لرم. (زه پخپله ښوروا لرم)

Passiveپښتو اندول یې:نه کړونی دا نه کړونی د کړوني مخامخ یا پرېکړونی دی.

بېلګې: هوګی ډاډه کیږي. ::::::: په څخه کښې.....

درې وازیږي.

ښوروا لرلکیږي.

پرېکړونی: سپین هوګی وهي. دلته سپین کړونی او هوګی پرېکړونې ده.

هوګی وهل کیږي: دلته هوګی نه کړونې یا پرېکړوني ده.

سیده -، ناسیده شی

سیده شی: پېژند: غوندالغړی، چې د کړنوي، په خاوندوالي کښې ، د غونډلې په واک کې دي او د یوه شي سینتاکتیکي دنده ډکوي یا پوره کوي.

مخامخ وی یې ناسیده شی.

۱ - کارونبېلګه: په غونډله کې. ،، زه د کورکیلي لټوم.،، ،، د ما د کور کیلي،، یو نومیز غونډال غړی دی، چې د خاوندوالي په بڼه کښې دی او د یوه سیده شي دنده وکړنوي ،،، لټوم،، ته پوره کوي.

یوه غوره یادونه: مور باید وهڅېږو، چې په خپلو ټولو لیکنو کې یو څه چې په پیدابښي توګه راتلی شي، بېپروا نه پرېږدو. لکه په پورته غونډاله کې، چې د کړنوي د مخه ،، و ،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بايد وليکو. له دې سره د غونډالې څرنګوالی هم په پام کې نيول کړي، چې بايد ونيول شي. دا پورته په بل ځای کښې هم راغلي، خو زه نور پسې نه شم ګرځېدلی.

۱ – سيده شی نخښونه له سيمانتيکي دندې سره سراو کار لري، چې په ډېر دا ډول جوړښتونو کې خوندي ده، دا د کړنوي له کړنو څخه سيده اغيزمن شی يا ابجکت، چې هغه په دا ډول اړونده کېدنجوړښتونو شی يا ابجکت کيږي. ،، د کور کيلي د ما له خوا څخه لټول کيږي.،،

- ،، داسيده شی پسې نښتی له کړنويکړنو (يا د کړنوي له کړنو) څخه اغيزمن دی...،،

ويی - يا لغاتپوهېدنه

(معنی)Wortbedeutung/Definition:
ناسيده شی

وييپوهېدنه/ پېژند

۱ – ژبه: غونډالبرخه، چې د کړنوي په واک کې دی، په داتيو ډول وي او د يوه شي سينتاکتيکي دنده پوره کوي. دا کليمه د برخې په څېر د جينيتيو لپاره دنده هم پوره کوي –

او داتيو شی همداسې اړيکوي شي لپاره کارول کيږي. دلته نور هم ډېر څه شته، چې بايد ليکل شوي وی، خو نور ورته ستړی شوم.(د ستړي څه ښه نه ده،خو کارغواړي)
کارونبېلګه:

په غونډاله کې: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، ،، له تا،، نومينال غونډالغړی دی، چې د الماني په داتيو او پښتو کې ،، له تا،، داتيو اړيکتيګوونی يا پېر کې دي او وکړنوي ،، مرسته کوم،، ته د يوه سيده شي دنده پوره کوي.

د ناسيده شي نخښونه د داتيو لپاره کله د همهغه پوهنيزه کلمه د پاس کليمي(دا پاس په دې پوهېدنه دی، چې هغه بل څه خوندی لري. برخه ورته نه شو ويلی، هغه بيابل څه دي) لپاره کارول کيږي پرته له اکوزاتيو(سيده شی) څخه.

دا ناسيده شی په الماني کې (وپښتو ته دې پام وشي) له سيده شي څخه په څېر نه د يوه کېدوني غونډالې سبجک(نومويي) په څېر کارول کيږي: ،، زه له تا سره مرسته کوم،، داسې کيږي، چې،، له تا سره به مرسته وشي،،، دا ناسيده شی ،، له تا،، په داتيو حالت پاتيږي.

Der Konjunktiv کونيونکتيو يا کنجنکشن(ترنويي يا ترن لغات)
Der Konjunktiv I

(c) ketabton.com: The Digital Library

کونیونکتیو ۱ ټرنویی ۱

۱ – کونیونکتیو زیات یوه هیله، یوه غوښتنه یا (یوځه) رابلني ته وایي (افاده کوي).

دا چې ویل کیږي، لا تراوسه رښتیا شوي یا کړل شوي نه دي، بلکه د ویونکي له خوا ځخه داسې غوښتلکیږي.

بېلګه: - هوښ ولړه

سړی دې دوه هګۍ واخلي

هغه دې صبر وکړي.

۲ – له کنجنکشن ۱ سره ناسیده/ نه وییزې (نه ور غږیزه) ویناوي جوړیږي.

بېلګې: ځوان وایي، هغه هره ورځ خپله د خوښې مړۍ خوري.

پلار وایي، هغه دې پیسې سپما کړي.

(Konjunktiv II (Möglichkeitsform II

کونیونکتیو ۲ (شونتیابنه) ټرنوییز ۲ :

۱ – کونیونکتیو ۲ یو څه وایي چې په خیال کې وي، خو عملي شوي نه وي.

بېلګه: که شونتیا یې وی یا که کېدی شي یا که کېدونکې وي، هغه به هره ورځ خپله د مینې مړۍ خوري.

ما به داسې نه وی کړي.

زه به داسې څه هیڅ (وخت) ونه کړم.
کونیونکتیو ۲ زیات وخت د درنښت له امله هم کارول کیږي.

بېلګه: ما به هیله لرودی، چې تا دې یو ه غزل ویلې وی.

ما به و تا ته مشوره درکړې وی، چې دا کتاب دې ولولې.

۳ – کونیونکڅیون ۲ کارول کیږي، هغې پسې چې و یو څه ته لاسرسی شوی وي.
بېلګې: نو دا به وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ازموېنې لومړی پړاو به تا اوس و سرته رسولی وي.

۴ – کونیونکټیون ۲ کارول کیږي، چې یو څه تېر او سرته رسېدلي وي.

بېلګه:که بس په خپل وخت راغلی وی، زه به په سم وخت ښونځي کې وی.

– کونیونکټیون ۲ کارول کیږي، که یو څه همدا اوس پېښېدلی.

بېلګه: که ما په همدې وخت کې پیسې لرودی، زه به له تاسره سینما ته لاړ شم.

۶ - کونیونکټیون ۲ کارول کیږي، که یو څه لا نه وي پېښ شوي.

بېلګه: که مور د ښونځي کار دا اوس نه لیکلی، زه به نېکمرغه وی.

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په ټرنویونو ۱ کې
اوسمهال

زه ځم	زه وایم	زه خبرې کوم
ته ځې	ته وایې	ته خبرې کوې
هغه، هغوي ځي	هغه، هغوي وایي	هغه، هغوي خبرې کوي.
مور ځو	مور وایو	مور خبرې کوو
تاسو ځئ	تاسو وایئ	تاسو خبرې کوئ
هغوي ځي	هغوي وایي	هغوي خبرې کوي

Perfekt د تېر وخت کړنېنه او هم پایشوی راتلونکی

زه دې تللی وم ما ویلي دي ما خبرې کړي

ته دې تللی وې تا ویلي دي تا خبرې کړې دي
هغه، هغوي دې تللي وي هغه هغوي ویلي دي هغوي خبرې کړي دي

مور دې تللي یو مور ویلي دي مور خبرې کړي دي

تاسو دې تللي وئ تاسو دې ویلي وي تاسو خبرې کړي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغوي دې تللي وي هغوي ويلي دي هغوي خبرې کړي دي

Futur I راتلونکی ۱

زه به لاړشم زه به ووايم زه به خبرې وکړم

ته به لاړ شې ته به ووايې ته به خبرې وکړې

هغه، هغوي به لاړ شي هغه، هغوي به ووايي هغه، هغوي به خبرې وکړي

موږ به لاړ شو موږ به ووايو ، موږ به خبرې وکړو

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ

تاسو به لاړ شئ تاسو به ووايئ تاسو به خبرې وکړئ

هغوي به لاړ شي هغوي به ووايي هغوي به خبرې وکړي

Futur II راتلونکی ۲

زه به تللی وم مابه ويلي وي ما به خبرې کړې وي

ته به تللی وې تابه ويلي وي تا به خبرې کړي وي

هغه، هغوي به تللي وي هغه، هغوي به ويلي وي هغه هغوي به خبرې کړې وي

موږ به تللي وو موږ به ويلي وي موږ به خبرې کړې وي

تاسو به تللي وی تاسو به ويلي وي تاسو به خبرې کړي وي

هغوي به تللي وي هغوي به ويلي وي هغوي به خبرې کړي وي.

Die direkte Rede

سيده ويناوې يا – خبرې يا ګړېدل(؟)

يادونه: ما پورته د هغه اړوند ويي دوه ډوله پوهېدنې ليکلي. دا توپير لري. د سم اند له مخې وينا يو څه او خبرې بل څه دی. وينا يو رښتيا ارزښت رښتيا يا نارښتيا لري او هغه بايد وښوول شي، چې داوينا رښتيا او که نارښتيا ده او خبرې دا نه وايي. دا به داسې ووايو، چې ټول هغه ويل، چې دا د وينا پېژند نه لري، خبرې يا ګړېدل دي.

سيده خبرې د يوې غونډالي برخه ده، چې ويونه بېرته ورکوي، کوم چې ويل شوي وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ویل شوي چې پر نخښه باندې کړو، د نخښوننخښو منځ کې ځای په ځای کیږي.

شونتیاوې:
پلار وویل: ،، نن موږ یو چکر وهو.،،

،،نن موږ یو چکر وهو،، ، پلار وویل.

،، نن،، ، پلار وویل، ،، موږ یو چکر وهو،،.

،، ایا نن یو چکر وهو؟،، ، سپین وپوښتل.

،، موږ نن یو چکر وهو!،، ، سپین غږ کړ.

Dir indirekten Rede ناسیده خبرې

په ناسیده خبرو کې (نه وییزې خبرې) دا ویلشوې وییونه بېرته نه ورکوي، بلکه په یوه وییزه خبرې خبر ورکول کیږي.

سړی دبېلګې په توګه په کار اچوي، که سړی د یوه بل یوه وییزه خبره یو دریم ته ورکوي.

ناسیده خبرې دې په کونیونکټیون ۱ کې ځای په ځای وي.

سپین و ما ته وویل، هغه نن د فوتبال (پښو غونډوسکي) و لوبغالي ته ځي.

سپین و ما ته وویل، چې هغه نن د فوټبال(پښو غونډوسکي) ولوبغالي ته ځي.

لوبغاړی په اند وو چې، هغه په ښه حالت کې دی.

ناسیده خبره په کونیونکټیو ۲ کې ده، که کونیونکټیون ۱ څخه یواځنی روښانه وي:

سپین وویل، که د هغه مورپلار نن یو نوی موټر اخستلی وی، ما به هیله لرلی وی، چې هغوي نن دلته راغلي وی.
ناسیده خبرې زیات په ایندیکاتیو وي، که روښانه وي، چې یوه ناسیده خبره مخ ته پرته وي، په ټوله کې په یوه غونډاله کې له یوه پیلویي سره .

سپین وایي، چې هغه د کورکار کوي.

موټروان په اند دی، چې دی مختګ لري یا ----،--لومړیتوب لري.

Interrogativsätze انتروګاتیوغونډالې

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښانه ده، چې ته به په دې ویینو کې ځانله پوښتنښښه په پام کې لرې. دا کېدی شي ډېره پارونکي یا په زړه پورې وي، چې ستا د ژبې نوي وییونه و پېژنې. پښتو ژبه په ټولیزه توګه یا په ټوله کې پوره پېچلې ده، -خو ډېره دا بیا هم ښېځي سم اندیزه او یواځې کېدی

(*) ،، د لیکلو هنر،،. نن موږ د دې لاندې د ویونو - او غونډالو پوهنه(۱) پوهیږو، دا په دې پوهېدنه چې د یوې ژبې لارسیستم. د نورو ژبو په څېر موږ هم کړی شو د موږ د پښتو ګرامر یا ژبلار په بېلابېلو موضوعچاپېریالونو ووېشو:

انعطاف(اوړېدنه). زموږ ستونځې دا دي، چې موږ په پوهنه کې د وییونو د څرنګه والي سره نه یو مخامخ شوي.سړی په یوه څه هلته پوهیږي، چې ورسره مخامخ شي او په هغې کې یې پام ته راشي، چې څه! څه دي؟

اوړېدنه، ښه بدلېدنه: د دې دوه وییوواو نورو کارول باید موخور وي.

اوړېدنه کې لور یا موخه له یوې لور یا یوې موخې بلې ته اوړي.

بدلېدوني هغه دي، چې موخه همغه ده، خو د وي ښه بدلیږي.

یادونه: موږ په ځمککچپوهنه کې وایو: نقطه انعطاف: دا هغه ټکی دی، چې په هغه کې کړه خپله لوره اړوي، دا په دې پوهېدنه، چې لور بدلوي، نو له دې امله ،،اوړونټکی،، ورته وایو.

خوزندtransformiéren/

ښه بدلول، اوړېدل، بدلول کول.

د ،، اوړېدل،، لاندې څه پوهیږو؟

۱۱ - ترانسفورمي یا خوزند تلونی: لور، ځای لور بدلول.

۱ ب – اوړېدل(ترانسفورمي، لکه په ۱۱ – کې د موټر و لوربدلون ته ځان چمتو کول...:
ب) ریفلکسیو یا بېرته راګرځېدونی راګرځېدل: ځان راتاوول، بل لور ښوول؟

پیداښت(بې له ډېرو):

یادونه: کېدی شي دلته لږ بیا راتلنه وي، خو لوستل یې ښه دي،

ټولې هغه ژوندۍ او مړې څرګندېدنې یا پېښېدنې یا پېښې، چې بې د انسان له څه کړنې څخه شته یا ومنځ ته راځي پیداښت دی. یا پیداښتي دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ناژوندی پیدایښت،،

د بوټو، ژوو، اوبو او تیګو، د ځمکې د سر برخو په څېر ټولوالی یا د ټاکلو ځایونو(چې انسانان نه وي ورغلي او یا له هغوڅخه نه وي جوړشوي).

،، غوړېدلی پیدایښت،،

ویېډولونه

په ږنتو کې .... ویډولونه شته: نوم، ادجګتیو یا خوی وی، نومځاینیوی، ګڼیزویونه، کړلویونه، ادوربونه، اړیکویونه یا نسبتي ویونه، ټرنویونه او انترجکشنونه. دا ویونه کېدی شي په بدلېدونکو او نه بدلېدونکو ویډولونو ووېشل شي. دا د یوه لنډه یادونه وي او نور و مخ ته نه شم تللی.

غونډالغړي

د غونډالي جوړښت او موخه د غونډالي د جوړښت په واک کې دی. دلته یا له دې سره باید ته غونډالغړي او ویېډولونه سره ردبدل نه کړي. ویډول ټولګی یا کاتیګوري بلل کیږي، په کوم کې چې ته هر ځانکړی ویي ترتیب کولی شې. غونډالغړي په څټ د یوې غونډالي توکي دي، دوي یوه دنده سرته رسوی او کله کله کړی شي له یواځې یوه وي څخه جوړ وي، کله کله له ډېرو ویېونو څخه هم یا ویېګروپونو څخه هم جوړ وي. د ږنتو غونډالغړو پورې شینوم، بربډیکات، شی لکه خاوندوالی شی او داتیوشی او اړیکویشی او همداسې ادوربالي ټاکنې، چې کله، چېرته، څنګه او یا ولې یو څه پېښیږی.

دا چې له کومو غونډالغړو غونډاله جوړه شوې ده، کړی شې د غونډالي له یوه ژورې څېړنې څخه راوباسې.

وختبنه: مور په ږنتو کې دري وختبنې لرو. اوسمهال، تېرمهال، او رتلونکی مهال.
د دې لپاره چې دا مهالبنې Adpositionen اړیکویونه یا نسبتي ویونه د کسانو، شیانو یا پېښو په منځ کې اړیکې ټاکي. له دې امله اړیکویونه هم بللکیږي.دوی کړی شي کوزال kausale (بنسټ – پرته ، بې، په ځای)، لوکال lokale (ځای بېلګه: (کره، باندې)،

تمپورال temporale (وخت-بېلګه: (له یو وخت) څخه، شاوخوا، ترڅه ته) یا مودال modale رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه) نسبتونه یا اړیکې روښانه کوي.

کوزال(بې له ما څخه، پرته له ما څخه یا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځاییز: (پر یوه بجه باندې، د ۱۱ بجو په شاوخوا کې، پر ۱۱ بجو باندې)، وختیز ـ له ۱۱ څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼیز

ګڼیز ګڼونوییونه دي او ګڼون یا تعداد، درجه یا د ټاکلو شیانوډېرۍ(ست) دي. داسې په نامه توانګڼونه هم شته(یو، دوه) یا هم څوموالیز (لومړی، دویم).

Interjektionenانترجکشنونه(ویین ویونه یا د وییونو ویونه) دا وییونوییونه یا افاده ویونه دې یا ټیک(فقط) ویل کیږي. دوي په رښتینې د غوندالي سره یوغږیزوالي کې نه راځي، خو دا یوچا ته غږ کول یا جګ غږونه دي، چې د هغو سره ته ټاکلي احساسونې ویلی شې(کله آ، هی هی ، بوی).

ویي جوړونه او وییپوهېدنه

ویي جوړوني په ویي سېماکي همداسي چټک مخ ته ځي لکه ویي له منځه تلنې. که د لرلو ژبنیزو الو په بنسټ ویونه منځ ته راځي، نو دې ته ویي جوړونه وایي. د ویي جوړونې غوره یې یوځای اېښول شوي ویونه(ګډوله ویونه) او رابېلېدنې دي.

غوندالشننه:

د دې لپاره چې سمه غوندالشننه وکړو، ته باید لومړی په یوګونو غوندالغړو باندې یو لید واچوې یا وپېژنې

د ِغوندالغړو ټاکنه

غوندالي له غوندالغړو څخه جوړې دي. ته دلته زده کوي، چې ته څنګه غوندالغړي ټاکلی شې او څومره غوندالغړي شتون لري یا شته دی.

غوندلغړي څه شی دی؟

لکه څنګه چې ته په ډاډ پوهېږې، غوندالي په خوښه نه دي جوړې شوې.دوي له غوندالغړو، په دې پوهېدنه چې له وییونو یا اړوند وییونډلې څخه جوړ دي. غوندالغړي د یوې غوندالي په دننه کې یواځې یا فقط د پوره برخې په څېر غوندالي ته ور اچول کیږي یا لرې یا د بل ځای نیوي کېدی شي. سړی غوندالغړي په ورځخه نه تېرېدونکو او پوره کېدونکو غوندالغړو سره توپېروي.

د غوندالغړو او وییډولونو په منځ کې څه توپیر دی؟

دا غوره ده، چې ته غوندالوییونه د وییډولونو سره ردبدل نه کړې، که څه هم دوي کله ورته اورېدلیکړي، د بېلګې په توګه ادورب(وییډول) او ادوربال(غوندالغړي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ویډولونه د غوندالي توکي دي، له دي سره هر یو ویي تنظیم یا ترتیب کیږي.
کړنوییونه،نومونه یا خویوییونه د وییوندولونو بېلګې دي.

غوندالغړي یې په څټ یا مخامخ د غوندالي غړي دي. غوندالغړي بیا له بېلابېلو وییونو، وییدولونو یا وییدلو جوړ دي.

سپین چټک له بنوونځي څخه وروسته خپل د کورکار وسرته رسوی، چې د خپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري.

سپین: کړونی یا نوم. دا په پښتو نوم دی خو کړونی یا نه کړونی کېدی شي

و سرته رسوي: پرېدیکات(Prädikat غوندلوینا، چې یو شی یا څوک څه کوي او یا له هغه سره څه پېښیږي.

له بنوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي اړیکتینګوونی یه –حالت(؟)

چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

ګران : Attribut

کوم غوندالغړي شته دی یاشتون لري؟

تري نه تېرېدونکو غوندالغړو پوري نوم او پرېدیکات اړه (که غواړی تعلق) لري.

یوه پوره غونداله لږ تر لږه دا دوه غوندالغړي لري. ټول نور غوندالغړی لکه adverbiale ادوربال ټاکنې یا شیان پوره کېدونکي غوندالغړي دي او نه هرومرو اړین.

ټاکل یا شیان پوره کونکي غوندالغړي دي او نه په زور اړیږن.

Subjekt Dasسبجکت یا نوموینه یا شیان: دا په المانې کښې د نومیناتیو اړیکتینګونو کښې راځي، پښتو یې نه لري، خو د پښتو اړوند یا اندول یې کړنوییونه دی

او پوښتنې یې،، څوک ، چا، څه؟،، ته ځواب ورکوي؟ کړنویي یا نوموینې په یوه غونداله کې ښایي، څوک یا څه یو څه کوي. په هره پوره غونداله کې باید یو کړنوی خوندي وي. کړنویی د بېلګې په توګه کولی شي، یو نوم، یو ځانیز نوم، یو نومځاینیوی یا یو نومیزکونکی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوم: ځوان ښديزي.

ځانيز نوم: سپين ښديزي.

نومځاينيوي: هغه ښځه دی.

نوميز کونه: خرار زوروي.

له پوښتنې ،، څوک، چا،څه؟ سره کړی شي په يوه غوندۍاله کې کړنويي وټاکي. دلته يو څو ښېلګې:

پرون په تلوېزيون کې ښه فيلم و ښوولشو. پوښتنه: پرون په تلوېزيون کې څوک يا څه وښوولشو؟ کړنويي يا سبجکت: ښه فيلم.

هوګۍ په جګ غږ خاندي. پوښتنه: څوک يا څه (شی) په جګ غږ خاندي؟کړنويي: هوګۍ.

دا چې ته پرون دلته وې، زه خوښ شوم يا وماته يې خوښي راوښښله.

پوښتنه: چا يا څه زه خوښ کړم؟ کړونی(نوموېونه): دا چې ته پرون دلته وې. .....
يادونه: په پورته کښې ،، زه،، کړنوی دی، خو سبجکت نه دی، ځکه پښتو سبجکت نه لري.د المانې يا لاتين سبجکت پر ځای باندې يا ځا ی اړوند کړنوی راځي، خکه چې په پښتو کښې سبجکت نه شته(بل خای کښې روښانه شوی.

يادونه: که وګورو، نو په پښتو کې دا نوموی يا سبجکت (دا ابجکت دی) د پرېکړوني لپاره هم راځي، خو د وخت سره اړوند يې د کړوني حالت سره نومځاينيوي بدليږي.

ښېلګه: څوک ووهل شو او چا وواهه. تېر وخت. او نور.

Transitivität (له لاتين *trānsitiō*) ترانزيتيواو اينترانزيتيو

ترانزيتيويتي(له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل)

پېل يادونه اړيينه: دې ته مې دا اوس په ۲۰۲۵ ز. ک.فکر شو، چې ترانزيتيو په پښتو کښې کړونوييونه دي، چې له کړوني سره پرېکړونی هم لري او اينترانزيتيو يواځې کړونی لري. د سبجکت پرځای باندې کړونی او د ابجکت پر ځای باندې پرې کړونی لري. دا دې په ور پسې ليکنو کښې هم همداسې بدل شي. ما بدل نه کړل، په بخښنه.

ترانزيتيويتي(له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل. زه ګوره اوړېدل نه ليکم، چې هغه لوربدلون ته وايې، دا په دې پوهېدنه چې له يوې لور بلې ته اوړي. لور بدلوي) يو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبلاریز خوي دی، چې و یوه کړنوي یا په ټولیزه توګه یوه جوړښت یا یوه غونډلې ته لیکل کېدی شي. ترانزیتیو مخ ته لرو، که په غونډله کې هم سبجکت او هم یو(سیده) ابجکت یا موخه اله و مخ ته ولرو یا همداسې له یوه کړنوي وغوښتل شي.

intransitivاینترازیتیو هغه جوړښتونه همداسې کړنویونه بلل کیږي، چې سیده شی نه لري. که دوه شیان مخ ته ولرو، نو دا جوړښت همداسې کړنوی ditransitiv دیترانزیتیو(دي دوه ته وایي) بلل کیږي.

بیا:ترانزیتیو او اینترانزیتویا کړنیز – اوکېدنیز کړنوییونه او یا لازمي او متعدي: که ږښتیا ووایم، نو په لازمي او متعدي باندې نه پوهیږم او په دې هم نه پوهیږم، چې کوم یې لازمي او کوم متعدي دی او دا څه پوهېدنه لري، خو داالماني یې ګورم، نو دا یو یې کړل کیږي او دابل یې کېدلکیږي(داپه دې پوهېدنه چې نه کړلکیږي)، نو ایا دابه کړلکېدونکي(کړلکېدونی) او کېدونکي(کېدونی) نه وي؟

او که غواړی خوزند او ناخوزند. موږ د دې پر ځای باندې کړنوییونه چې یواځې کړونی لري او کړنوییونه، چې له کړوني سره پرېکړونی هم لري.
بیا یې پېژند: هغه کړنوویونه ترانزیتیو دي، چې د کړوني په څنګ کې پرېکړونی هم لري (دوه ارګومنتونه). اینترانزیتیو یې په مخامخ یو کړونی بسیا کوي، داپه دې پوهېدنه، چې دایوه کړوني ته اړنه دی(یو ارګومنت) چې یوه غونډاله ترانزیتیو یا اینترانزیتیو دی،

کېدی شي له پوهېدنې څخه یې وپېژنو. او د کړنوي له جوړښت څخه هم پرې پوهېدی شو، چې کوم یو ویي ترانزیتیو یا اینترنزیتیو دي.

د دې لپاره بېلګې:

سپوږمۍ ډوډۍ پخوي(ت یا پرېکړونی هم لري)، ډوډۍ پخیږي(اینت پرېکړونی نه لري)

سپین کتاب لولي(ت) . کتاب لوستل کیږي(اینت).

د ترانزیتیو پښتو پوهېدنه: اخوا تلل یا پورېوتل (لکه له یوې پولې).

د موږ ژبپوهان ورته لیږنده کړنه لیکلی، خو دا پر پښتو باندې هغه کړنوییونه، چې پرېکړونی هم ري.

پوهنیزه پرېکړه: د دې لپاره موخور بلل: کړنیز کړنوی او کېدنیز کړنوی یا کړونی کړنوی او کېدونی کړنوی. د دې لپاره اړتیا نه شته، چې موږ دې د ترانزتیو او اینترانزتیو لاتین ویي پوهېدنه ولیکو. دا د ما د وړاندیز نومونه هغه څه سیده په ګوته کوي یا ښایي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلار او ځوی یا ځوي او پلار ترانزیتیو دي او ورور او بل ورور دا اینترانزتیو دي. له یو و بل ته سیده تلل او له یو و بل ته ناسیده تلل دي. په ژبلار کې د ترانزیتیویتي د روښانونې په هکله نه هم اندیزوالی له بېلابېلو درسي اندونو له لارې هم منځ ته راځي. دلته د ښوونځي ژبلار اود ټولیزې ژبنیز ژبلار ي سره مخامخ لیدلور.

اړیینه یادونه: مورږ د ترانزیتی او انترانزیتیو لپاره په پښتو کښې د دې پر خای باندې هغه کړنوی، چې کړونی لري او هغه کړنویی، چې کړونی او پر کړونی لری

ترانزیتیویتي د ښوونځي په ژبلار کې:

په ورځني ښوونځي ژبلار کې به ترانزیتیویتي د یوه ویې پر خوي باندې، چې د ځنګه والی یا حالت خاوندوالي واکوالی ولري، پېژندل شوي یا یې پېژند ورکړ شوی. د دې له مخې ځخه یو کړنوی ترانزتیو دی(چې ،،موخه ور،، کړنوی هم بلل کیږي)، که د هغه یو مللوبغاړی ځنګه والی یا حالت خاوندوالی ولري.

د ښوونځي په ژبلار کې توپیروننخښه په پاسیووالي(نه کړنوالي) کې ده. یو کړنوی د دې له مخې ترانزیتیو دی، که د پاسیو و مخ ته تګ په لور کارول کېدی شي، چې له هغې سره (خاوندوالي -) ابجکت یا شی سبجکت کیږي.

بېلګه: هغه پیسې لیږي – دا پیسې د هغه لخوا ولېږل شوي

په ژبپوهنه کې ترانزیتیویتي

په ټولیزه ژبپوهنه کې د دې (د ښوونځي ژبپوهنې له مخې)په ځټ لږ روښانه شوی. په دې ترڅ کې چې د ښوونځي ژبلارې له مخې خاوندوالي د ترانزیتیو ټاکنو پېژندنخښو په ځېر په چوپړ کې دی، نو په ژبنیز لیدلور کې د خاوندوالي و منځ ته راتګ د یوه جوړښت ترانزیتیو خوي په ځېر راوړل کیږي. په ژبپوهنه کې ځنګه والی ، حالت یا کاسوس په سر کې یې پېژند د ترانزیتیویتي له مخې ورکول کیږي. له دې سره د هغو ژبو لپاره هم لار وازه ده، چې خاوندوالي(؟) ښه یې یا اکوزاتیو(لکه Ergativsprachen) نه لري او کېدی شي د تراتزیتیویتي پېژند ورکړل شي. لکه پښتو.

دا موضوع ډېره ځېرنه دما لپاره هم ستونځمنه ده. ډېر څه لري، خو هغه له وتونژبې ځخه یې را استل وموخه ژبې ته لږ څه ډېریږي او پېچلي کیږي هم. بخښنه دې وي. وځوانانوته

لنډ ښوونځي کې خاوندوالی او په ټولیزه ژبپوهنه کې بې له خاوندوالي هم پېژند لري.

خو د دې لپاره به بېلګه راوړم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپي پوليس وداړه.

پام، سپی داړي.

دا دويمه غونډاله يوه ټوليزه پوهېدنه لري، دويمه يو ځانګړی حالت روښانه کوي.

نورې بېلګې: کوچني غاب مات کړ(ت). غاب ماتيږي يا غاب مات شو(اينت)

مور مړۍ پخوي(ت)، مړۍ پخيږي(اينت)

لمروړانګې د واورو سړي ويلې کوي(ت). د واورو سړي ويلې کيږي(اينت).

کړلکيږي او کېدلکيږي يا کړنيز او کېدنيز.

سيمانتيکSEMANTIK

سيمانتيک د ژبې برخه ده، له ،، نخښو،، پوهنې سره سر او کار لري، چې دلته دا نخښه د ويي ، کليمي او د ژبې د ټولو برخو لپاره ځاېناستې ده.

په ژبپوهنه کې داسې په نامه سيمانتيک د پيداېښتي ژبې – دا هغه ژبه چې مور يې پېژنو او هغه د ژبې په څېر راوړو چې څه به په سيماتيک کې و څېړل شي

په سيمانتيک کې د يوه ويي، د يوې نخښوني او يوې غونډلي پر پوهيدلو باندې لومړيتوب لري. که د بېلګې په توکه يو بې موخې يا ناسمپوهېدني غونډله جوړه شي، کېدی شي د سيمانتيکي څېړنو پر بنسټ باندې د ،، بې موخې،، په بڼه په نخښه شي.

که څوک د يوه شي ژبنيزه پوهېدنه غواړي وڅېړي، هغه تل د سيمانتيک سره بوخت وي.

سيمانتيک په نوې مېډيا کې:

په دا اوس وخت کې سيمانتيک د برېښنا لټونماشينونو بڼه والي کې هم يو غوره رول لوبوي. دا لټونماشينونه د يوه وي يا وېيبرخو په مرسته يا لاس په پای کې کره مينديي، چې پلټونکی يا لټوونکی يې لټوي او د دې په مرسته له ډېرو خپلوانو کليمو سره تړل کيږي.

کړنډولونه او بدلونونه يې

يادونه: دلته هم شايد څه تکرار وي، خو کله سړی و تکرار ته هم اړ کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا په دې پوهېدنه، چې کړنويونه ټولګيز دي او بايد ټولګيز شي.

دالاندې ټول هغه څه دي، چې که څېړلشوې وي، ځو ډېر ښه او که نه، نو دايې بنسټيزه ليکنه او پيل دی، چې نوره بايد روښانه شی او روښانونه دې يې په ګرانو مينه والو لوستونکو او د ريښې خاوندانو باندې وي.

دا پوښتنې هم بايد وڅېړل شي. داسې پيل کوو:

و لاندې ته يادونه: له دې فکر سره مخ شوم او ومې غوښتل له تاسو سره يې ګډ کړم، چې يو له بل سره مو مرسته کړې وي. کېدی شي دا کار تاسو لا د مخه کړی وي. که مهالونه او نومونه يې را څخه سم ونه ليکل شو بخښنه دې وي او تاسو يې سم کړی، چې همدا له اوس څخه مو د مرستې مننه (سم يې: له مرستې څخه مننه).

زه به دا وييونه داسې وبولم: کړنوييونه

۱ – ناځواکمن کړنوييونه: هغه ويونه، چې خپل بنسټ ساتي او د وختونو سره بڼه بدلوي، ناځواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۲ – ځواکمن کړنوييونه: هغه ويوونه چې پوره بڼه نه ساتي او په يوه لار بڼه بدلوي، خو ټوله بڼه د ناځواکمن وييونو په څېر نه ساتي، خواکمن کړنوييونه بلل کيږي.

۳ – بې لارې ګړنوييونه: هغه ويونه، چې سوچ بوچ لار نه لري، بېلارې کړنوييونه بلل کيږي.

دا ټول کړنوييونه دې ګران لوستونکي په ټولګيو د وېشلو وروسته سره ټولګيز وليکي.

بېلګې:

بېلګه و ۱ – ته: درېدل:

اوسمهال: زه درېږم، ته درېږې، هغه درېږي او نور

روان اوس مهال: زه درېدلی يم، ته درېدلی وې، هغه درېدلی وو او نور

تېر مهال: زه درېدلی وم او نور

راتلونکی غوښتوني : زه به ودرېږم، ته به و درېږې، هغه به و درېږي او نور

زه درېدم، ته درېدې، هغه درېده او نور

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه و ۲ ته: زه ډوډۍ خوړل

اوسمهال: زه ډوډۍ خورم، ته ډوډۍ خوري، هغ ډوډۍ خوري.

روان مهال: خوړل مي. خوړل دي، خوړل يي، خوړل مو

اوس تېر مهال: ډوډۍ مي (- دي، - مو، - يې) و خوړه، و خوړه يا خوړه

تېر مهال: خوړلي مي(دي، مو، يې) وو.

راتلونکی: وبه يې خورم (معياري يې: زه به يې و خورم) او....

پوښتنې ته په ځواب کې ؟: خوړلې مې (مو، دې، يې) دي(وو).

بېلګه و ۳ ته: تلل:
يادونه: د ټولو کړنوييونو سره، چې کړونی او همداسې کړونی او برېکړونی ور سره نه وي ليکلشوي، ور سره دې و ليکل شي، پرته له دې څخه نېګړي غونډالي دي.

اوس مهال:ځم، ځې، ځو، او نور

اوس مهال: لاړم، لاړو، لاړې، لاړۍ، لاړه، لاړل، لاړه، لاړې(لاړلې)

روان مهال يا څنګه مهال؟؟؟: اوس تېر مهال:تللم، تللو او همداسې نور.

تېر مهال: تللی وم (وو، وې ... او نور)

راتلونکی مهال: لاړ به شم. ژبلاريز سم نه دی. سم يې: زه به لاړ شم او نور

-؟ تللی به وی. زه به تللی وم.

دا پورته ګوره دري ډوله کړنويونه راغلي. دابايد ښه روښانه شي، چې داويونه څه بلل کيږي او دا ژبلاريز بدلونونه يې هم بايد پوره وڅېړل شي. هغه بنسټ يې دا پورته دی.

په پورته نومځاينيوو کې مور ځانيز نومځاينيوي نه دي کارولې يا نه کاريږي او که څنګه؟. د دې ډول نومځاينييو لپاره دڅېړنې او بللو بل ځای شته. هغه ورته وګورئ.

يادونه: دما د پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره ليکنه کې کېدی شي دا نور ډولونه راغلي وي،او که نه، نو ورزيات به يې کړم او تاسو يې هم پوره کولی شی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله ستونځه:په پښتو ژبلار کې له يوې بلې ستونځې سره هم مخامخ شوم او هغه دا چې. ځنې خويويونه داسې انګېرل کيږي چې کړنوييونه دي، چې له تاسو سره يې ګډوم:

مور خويويونه لرو او پوښتو، چې د دې خويويونو سره يو څه څنګه ابادوو:

خويوييونه: سپين، رنګه، ښکلی، جګ، خراب، جوړ، ټيټ.

يوه څه ته خوي ورکړه څنګه کيږي؟

که يو څه غواړې ښکلی کړې، نو دا ښکلي کول دي. خويويی + کول

که يو څه غواړې خراب کړې، نو دا خرابول دي. خويوي + -ول

خراب، خرابول او که خراب کول؟ نابلد خو په ژبلار برابر.، سپين، سپينول، که سپينکول، رنګ کول او که رنګول. ښاپسته او ښاپستول او که ښاپسته کوم، خو ښکلي ښکلي کول، چې ښکلی کول ورسره سم نه راخي او که ښه نه برېښي؟ نور دې ګران مينوال سره جوړ کړې.

يو نوم او يا شي ته يو خوي ورکول:

په ځنو خويوييونو پسې ول زياتيږي. داپه دې پوهېدنه چې خوي وی + ول

او په ځنو پسې بيا کول ورزياتې، دا په دې پوهېدنه چې: خوي وی + کول

دا ځانګړني دي او که بايد يوې لار ته سره راوړل شي او ايا دې کې هم يوه لار شته او که توکلي همداسې دي.

رنګ کول

رنګول او رنګ کول.

ښکته کول، پورته کول

ټيټول جګول

دا هم فکر ته راځي، چې ګوندې دا به همهغه لار وي، چې په ځنو ځايونو کې دا د کول ،، ک ،، نه ليکل کيږي، خو زه پرېکړه پرې نه شم کولی او مشوره مو غواړم.

له بلې خوا په پورته کې يو توپير په دې کې شته، چې دا لومړی خويوی په ،،ه،، پايکيږي او دا بل بيا په ببغږيزه توري پای مومي. دا دې نو ګران ژبمينه وال سره و ځېړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خويوييونه په پښتو کې خپله بڼه نه بدلوي، جګېدنلار يې د نورو ژبو په څېر لکه المانې يا دري نه ده، خو بياهم د جګېدنې توان يې په ډېر، خورا ډېر، زښتېر سره کېږي.

دويمه برخه

Case& Kasus اړيکتيګووني
داسې پيل کوو

پسې تړلی Saffix

Suffix پسې تړلی او دنده يې: پوهېدنغزونه يا پوهېدنغزووني

دا چې سفېکس يو افېکس(تړلی) دی، نو د افېکس له پېژند څخه به پيل وکړو.

Affix تړلی: افيکسونه يا د وييونو سره تړلي (زه د تړي پر ځای باندې د تړلي پلوی يم، ځکه تاړي يا تړي راته سم ژبنيز جوړښتونه نه برېښي) د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو (په يو بنسټ پوری) تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله له نورو ژبنيزو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د بنسټوېي په څېر نه دی.

هغه وييونه چې افېکسونه ور سره تړلکيږي، بنسټوييونه بلل کيږي او د دې دنده د بنسټوييونو د دندې غزونه ده، نو له دې امله پوهېدنغزووني ورته ويلی شو يا وايو.

سفيکسونه يا د وييونو پسې تړلي، د وييونو ژبنيز مورفولوژيکي ناخپلواکه برخې په ګوته کوي (يو تړلی مورفېم)، چې هغه پخپله د نورو توکو د ورزياتولو سره ځان نه شي پوره کولی، بلکه په څټ د نورو شته وييونو يا وييونبرخو غزولوسره مرسته کوي. دا د مورِ په ادبياتو کښې روستاړي(؟؟) بولي، خو له پېژند څخه داسې برېښي، چې پسې تړلي يې موخه سمه په ګوته کوي. تاړی د مورِ ژبپوهان د تړلي د لنډيز لپاره کاروي، چې ژبلاريزه نه ده) دا د بنسټوېي په څېر نه دی. هغه وييونه چې سفېکسونه ور پسې تړلکيږي، بنسټوييونه بلل کيږي او دا پسې تړلي، پوهېدنغزووني دي.

Suffix پسېتړلی يوه سيلبي(په پښتو کښې يو يا څو سيلبي؟) يا مورفېمونه چې په يوه ويي پسې تړل کيږي، له دې امله پسېتړلې بلل کيږي. لکه: -تيا، -والی، -توب لکه لويوالی، زړورتيا، کوچنيتوب، ګورو، چې دا پوهېدنغزونی يې موخه-وره نومونه هم ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په المانۍ ژبه کې سفېکس ته سیلبې هم وایې، خو دا په پښتو کښې داسې نه ده، ځکه چې په پښتو کې مور ،، - والی،، لرو او دا دوه سیلبي دی او یا لکه پښتونولي. د المانۍ پر څېر باندې بیا سیلبې نه شي پوره کولی، لکه په ځم کښې –م .

کېدی شي یو سفېکس یا پوهېدنغزوونی د بنسټوېي په پای کې نه وي، ځکه، چې یو بنسټ ویې پسې څو سفېکسونه یو په بل پسې راتللی شي. لکه ښکلتیاوې. دلته ګوره ،،-تیا،، او ،، -وې،، سفېکسونه یا پسې ټرلي یا پوهېدنغزووني دي یا زړه-ورتیا.

د مورفېم پېژند: مورفېم د یوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنوړونکی یووالی دی. د ببلابېلو مورفېمونو ګډوله کولو له لارې څخه وېیونه جوړېږي.

Suffix او سیلبې په بیلابیلو ګرامري هوارو یا سطحو کې پراته دي. سفېکسونه مورفولوژیکي یووالي دي او سیلبې غږیز جوړښتیووالي دي. مورفولوژیکي او غږیز وېیونو توپېرکونه دې یو په بل هرو مرو باید سر ونه خوري یا دې هرو مرو یو په بل نه وي پراته. د رابېلیدنپسټرلو لپاره داسې لار ده، چې د بنسټ وي او پسټرلي په منځ کې د سیلبو ببلونه نه مني او یا په پښتو کې یې ځنې دوه سیلبي هم دي. لکه –والی. خپلوالی خپل – والی. پام به ورته کوو، چې له دې څخه لا ښه ببلګه پیدا شي.

یادونه: په اېنفورماتیک او شمېرپوهنه کې دا بل ډول کارول کېږي یا بل ډول ور څخه پوهېدل کېږي، چې هغه دلته نه څېړو.

Präfix پرېفېکس یا د مخ له لورې څخه پوهېدنغزوونی(مختاړي؟) لنډ: یوه مخسیلبې ده، چې خپله پوهېدنه نه لري، خو د بنسټویونو- چې دا د مخه ور سره ټرلې وي- پوهېدنه غزوي. مختړلي په پښتو کې نه شته .

پسټرلي لکه: -توب، -تیا، - والی. دا یو هم خلواکه پوهېدنه نه لري، خو د پسټرلو بنسټوییونو پوهېدنې غزوي او همداسې –م،- ې، -و په ځم، ځې، ځو کښې.

یادونه: په ګډوله نومونو کې یې کوم یو مختړلي او پسټرلي نه دي. لکه درملتون، پوهنتون ببلتون او نور. دا هم له مورفېمونو څخه جوړ دي، خو له دوه څخه نومونو جوړ نوم دی.

د پسټرلو دندې:

نومیز کوونکي پسټرلي: خوښېدل، خوښېدنه، زړور، زړورتیا، کوچنی، کوچنیتوب.

خوییز کېدونکی پسټرلی، ښه یې پوهېدنغزووني: لکه سړیتوب، کوچنیوالی نرښځینه ټاکونکی پوهېدنغزووني: لکه سړیتوب،غمخور، غمخوره یا ښوونکی، ښوونکې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهېدنغزووني کړی شي له يوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکې کښې. لويوالی، هوښيارتيا، کړونکی يا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکي ، خورکي ، کورګړی يا کورګوتی.

يادونه: که راوړل وګورو، نو کېدی شي واندو يا مو اند ته راشي، چې ګوندې دا ،، را،، به پرېښکس وي، خو داسې نه ده. ،، را،، اينکليتيکي نومځاينيوی دی، چې له پېژند سره سم د کړنويي سره سرېښ او دا کړنويی لوريز کوي، چې دا لوريز کړنوييونه بولو.

يادونه: په يو څه پوهېدل او يو څه سم بلل يا ليکل، د دې توپير بايد وشي.

مورږ ډېر يا لږ د ورسره بلدتيا له امله تل په ،، له ما څخه،، کې دا څخه نه ليکو او ويل کيږي، چې دا ،، څخه،، دلته حذف کيږي، خو دا نا سم دی. د ،، له ما،، يوائې دنومځاينيوي ،، ما،، چې په کړوني اړيکتينګوونکي کې د ،، له،، سره و نه کړوني اړيکتينګوونکي ته راځي.

مورږ د ژبلار له بلدې لار څخه پوهېږو، چې له ،، څخه،، سره ،، له ،، راځي او په څت که ولږو، چې ،، له،، ، نو پوهېږو، چې ،، څخه ،، د پسېځاينيوي پر څېر باندې پسې راخي، نو که دا ونه ليکل شي هم سم به وي، خو دا سې نه ده. وربانديې پوهېږو، خو ناسم دی. پرته له ،، څخه،، سره، کره پسې هم ور سره د پسېځاينيوو په څېر راځي، نو د ،، څخه،، نه ليکل يا حزف(حذف) ځکه هم ناسم دی، چې ،، له ما لاړ،، نو داسې به و اندو، چې له ما څخه لاړ، خو دلته هر يو له پورته اړيکويي ،،سره، کره، پسې او څخه،، څخه راتللی شي. ګورو، چې ،، له ما لاړ،، کښې هغه اړيکوی نه شته، چې دا بيا اړيکتينګوونکی نه شی کېدلی. له پسېټرلو يا ښه يې پوهېدنغزوونو سره د مورږ د ليکوالانو ستونځې:

که پوهېدنغزووني له پورته پېژند څخه را اخلو، نو د کومو ستونځو سره نه مخ کيږو. په ښوونځي کې ګوره مختړلی نه شته، دا ګډوله نوم دی. په وړتيا کې دا ،، - تيا،، پسېټرلی دی. دا مې ګوره ،،تيا،، نه او ،،–تيا،، مې ليکلی، ځکه چې ،، تيا ،، يوائې نه راځي يا نه ليکلکيږي او ټرننخښه (-) بايد ورسره و ليکل شي.

پسې ځاينيوي يا ړيکوی؟) نسبتي ويونه) يا (و... ته ويونه) يا

پسې ځاينيوي، خو ښه يې اړيکويونه

يادونه : دا دې دلته بيا هم په ګوته شي، چې په پښتو کې پرېپوزېشنونه نه شته او هغه څه چې ما هم – لکه د مورږ ژبمينه والو - له دې څخه د مخه کله ، کله داسې يا مختړلي بللي دي، خو هغه ناسم ډيا معياري نه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ويونه، چې نور ويونه يو له بل سره اړيکوکې راولي اويو ټاکلی(ځايز، وختيز اوداسې نور، بې له بدلون څخه) نسبت يا اړوندوالی ورکوي، نسبتويي د بيلګې په توګه په، باندې، سره، لپاره،،څخه، ته. بلل کيږي

پسبځاينيوي يا اړيکوييونه.

پيژند: د ځای، مهال، نومونو او شيانو په منځ کې د اړيکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړيکويونه هم ورته ويلی شو

پوستپوزيشن د غوښتنې اړيکټينګوونوسره سم يا د پوهېدنې سره سم ټولګيزاو ډلييزکيږي

پوښتنې ته په ځواب کې،، وچيرته؟،، ((يو) شی وچيرته ايښودل شوی؟ يو شی وچيرته په خوزښت کې دی؟)

کړنوييونه چې ځای اړوندوالی په نخښه کوي:

liegen (= tolieپرېوتل)

stehen (= to standدرېدل)

sitzen (= tositکښيناستل)

hängen (= to hang ځوړندېدل يا ځوړندول)

stecken (= to stick)چوخول

legen (sich) (= to lay ايښول)

stellen (sich) (= to place ځايپه ځای کول)

setzen (sich) (= to sit کښيناستل)

hängen (= to hang زوړندول)_

stecken (= to stick ننباسل،چوخول)

بيا لنډ:

پسبځاينيوي يا اړيکوييونه کيدی شي د خپلې کارونې له مخې سره توپيرولري يا بيل شي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځای اړوند ا/ پوښتنویونه: و چیر ته ، له کومې لور څخه، له کوم ځاي څخه

ته و چیرته اوسیږي؟ په خوست کې.

ښاغلی سپین و چیرته ځي؟ و ډاکتر ته

وخت اړونده پر یا ا: کله،پر څو بجو باندې، تر کله پورې، له کله(له کوم وخت- یا له څه وخت) څخه،

دیوکال پایلوبه کله ده؟ په راتلونکي یوه نې کښې او که پر... باندې.

فیلم پر څو بجو باندې پیلیږي؟ پر اته بجو اوپنځلس دقیقو باندې

له کوم وخت څخه الماني زده کوې؟ یا له کله څخه الماني زده کوې؟ له څلورومیاشتو څخه را په دې خوا.

مودال پ ...../ پوښتنې: څنګه، ولې، د څه لپاره.

ته پرون ولې له موږسره را نه غلې؟ د خرابې هوا له- امله (ستونځې شته. دا له امله یو ویې دی دا هم لکه لپاره. الماني د څه لپاره زده کوې؟ د مسلکودې(کریږې) لپاره

کله خراب بیدیږي؟ له پوره سپوږمې سره

کړنوییه له پوستپوزښنې پوره کېدنې سره

له یوه څه سره میل لرل: سپین له څه سره میل لري؟ ټیک له موټرو سره.

پر څه باندې خندل: پر څه باندې خاندې؟ - د هغه پر ټوکه باندې.

له څه څخه ژوند کول:زده کړی له څه څخه ژوند کوي؟ د خپلې مور- پلار له پیسو څخه.
یادونه:

.و کازوس یا اړیکټینګوونو ته لږ څه د مخه.

د مخه یادونه:څنګه والي یا و اړیکټینګوونو ته څه اړتیا لرو؟

د اړیکټینګوونو په مرسته پوهیږو، چې نوم/شینوم په غوندله کې کوم رول غوره کوي یا نیسي او په کوم ،، نسبت،، (اړوندوالي یا په اړیکو کې) د غوندالي د نورو وییونو سره ځای نیسي یا کارول کیږي. بې له اړیکټینګګونو څخه به ډېرې غوندالي نه پوهېدونې یا هکپکونکې بربښېدې یا بربښیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د يوه پوهنتوني پوهنيزه ليکنه نه ده، د ښوونځي ساده ليکنه ده.

د دې ليکنې په ليکنو کې څه راسره مرسته وکړه؟

۱ – پښتو ژبلار دوه اړيکتينګووني لري.

۲ – د يو چا په ليکنه کې مې ولوستل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی.

۳ – مورفېمونه څه دنده لري؟

۴ – پښتو د ماني ژبې مخامخ د نومځاينيوو بدلون نه لري.

۵ – پښتو يوه اړګاتيو ژبه ده. او

۶ – په يو ځای کې دپښتو په ژبلار کښې، په ګومان مې، چې د ماني ژبې لپاره يا د ماني ژبو لپاره ليکل شوې وه، چې ،، و ما ته،، داتيو اړيکتينګوونی دی. همدا يوه غوندله او بس.

داهغه مرسته کوونکې او هڅه کوونکې څه وو، خو هغه خورا ډېره يا بنسټيزه مرسته د ماني ژبې وه او ده. دې ته همدلته ګوته نيول شوې وې، چې ماني د نومیناتيو او اکوزاتيو د ژبو د ژبو له ډلې او پښتو نومیناتيو او اکوزاتيو ژبه نه ده. دا اوسنی ليکنې مې دا وروستنی ليکنې هم دي، چې دا وده د پرلپسې نويو څه کتل او له پورته يادو موضوعاتو څخه مرسته لاس ته راوړل وو.

دا چې د پښتو لپاره څوک د يوې بلې ژبې له کارولو څخه ګټه اخلي، په دې پوهېدنه نه ده، چې ګوندې د هغې بلې ژبې څه رانيسي. موږ د نورو ژبو دپېژندونو څخه ګټه اخلو او په پښتو کې انډول څه مينډو يا مومو، چې دايې غوره ګټه اخستل دي.

حالتونه، څنګه والی يا اړيکتېنګوونکي Case & Ksus

يادونه۱ :دا د ما تولې ګرامري ليکنې، هغه د ښوونځي ساده ليکنې او د هغو روښانه-ونې او نه له دې څخه لوړې يا د لوړو څېړنو ليکنې دي، چې زه به هم دا وليکلی شم.

په نورو ژبو يا ماني ژبه کې، دا په ښوونځېو کښې لوستل کيږي او زده کيږي، چې هلته يې د ښوونې لارې هم داسې ساده دي، خو په پښتو کې سره له دې هم لږ پېچلتيا لري.

يادونه: د پښتو اړيکتينګوونو په اړه وما ته تر اوسه پورې د پښتو ژبې کتابونو کښې څه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومخ ته نه دي راغلې، نو اجازه به وي، چې دا داسې د ژبلارې په دې هکله ليکنې، د ما موندنې وبولم، که مخامخوالی يا بل ډولوالی يې و ما ته چا پوهنيز روښانه نه شو کړی.

پيل يادونه ۱: د اړيکتيينګونو غوره والی: د مورِ ډېرې ستونځې او د ناسم ليکلو ستونځې د اړيکتيينګونو په نه پېژندلو کې دي. تر هغې پورې، چې دا اړيکتيينګووني ژبې او همداسې و ښوونځيو ته نه وي ننوتلې، دا ستونځې مو نه اوبی کيږي. دا تراوسه پورې نه وو ميندل شوي يا سم نه وو روښانه شوي او اوس مې ډېرې ليکنې وربانديِ کړي.

پيل يادونه ۲ : په پښتو کښې د اوس وخت ليپاره د يوګنِ ليپاره دوه نومځاينيوي زه، ما، ته، تا او هغه، هغهء او د ډېرګنِ ليپاره يو يو نومځاينيوي - مورِ، تاسو، هغوي- لرو.

يادونه: ليکلي مې وو يو ګڼو او ډېرګڼو، خو يوګنِ او ډېرګنِ سم دي.

دا د پښتو بل ځانګړنوالی دی، چې د هريوه ليپاره بېلابېل کړنډولونه شته دی.

دا دوه يا له هغو و لاس ته راغلي ځلور اړيکتيينګووني به تل له مورِ سره مل وي، نو ښه پام او څېړنه يې همدومره اړيينه ده: دا نور نه څېړم، په ډېرو ليکنو کې څېړل شوي.

حالت، څنګه-والی يا اړيکتيينګوونکي څه شی دی؟

غوره پيليادونه: دا د حالت نوم راته مناسب نه برېښي او په ځای يې څنګه والی او يا نور هم ښه اړيکتيينګونکي، چې دا يې دنده هم ده، ښه برېښي، خو که ژبلايز يا ګرامري څنګه والی يې وبولو، نو دا به هم بد نه وي. زه به له اړيکتيينګووني سره پاتې شم، ناسم نه دی.____

څنګه والی يا اړيکتيينګوونی د نوم او نومځاينوو ګرامري يا ژبلاريزه واکوالی يا دنده ده، د نور وييونو سره. په پښتو کې دوه اړيکتيينګووني لرو. دې ته به هم همدلته ګوته ونيسم، چې دا مورِ په پښتو کې په دوه ډوله روښانه کولی شو.

<u>پښتو ژبه دوه څنګه-والي يا اړيکتيينګووني لري:</u>

يوه غوره يادونه: زه هم تلنوې زده-کړې کوم او دا ځل مې د دې ليکنې په نمونو کښې هم و بدلون راستل ته اړيين شوی يم. پلهپسې بله ليکنه کښې د کړونو او نه کړونو پر ځای باندې خوزنده ا نه خوزنده ليکلي او و ما ته موخور برېښي. تاسو يې ولولی او فکر وربانديِ وکړي.

يادونه: دا دې په ياد ولرو، چې دا موضوع د کتاب په دننه کې غزولې روښانه شوې ده. دا دې هم په ياد وي چې، ما په دې اخر کښې د دې شننه بل ډول او معياري کړې ده.

لومړی: کړونی اړيکتيينګوونکی، څنګه-والی يا حالت(لاتين يې Rektusربکتوس): دا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړی شو نومیز (ښه یې: کړونی ما په نوې لیکنه کښې دا خوزند بللي لیکنه به به و تاسو ته ړاندې شي) اړیکتیګوونی وبولو: په دې اړیکتینګووني کښې یو څوک څه کوي او همداسې یو چا څه وکړل او کړي؟
ګورو چې دا هم په دوه ډوله دی. زه، ما ، ته، تا او نور اندول یې. همداسې موږ، تاسو، هغوي.

بېلګې: ۱ - زه ځم. زه لاړم: د هغو کړنو لپاره چې څه کوي، خو پرېکړونی نه لري. او

۲ – زه مڼه خورم، ما مڼه وخوړه: دلته په یو څه څه کیږي، یا دا کړنه پرېکړونی لري.
خو په ډېرګڼ کښې: موږ مڼې خورو، موږ ځو. دلته یو موږ، تاسو، هغوي لرو اوبس

یادونه: نوره روښانونه یې هم په بل ځای کښې شته او ما، تا، هغه په پام کښې نیسو.

دویم:Obliqus : په پسې لیکنه کښې مې د نه کړوني حالت هم خوزنده بللي او په اوبلیکوس کښې ځای شوی دی.

نه کړونی حالت یا اوبلیکوس: له نوم څخه یې برېښي، چې دلته څه نه کړلکیږي. له دې به داسې وپوهیږو، چې کړونی نه دی.دا اړیکتینګونکی، څنګه-والی یا حالت په دې ډوله دی یا دې برخې لري، چې یو یې پرېکړونی او دا نور دوه یې نه کړوني دي:
دویم ۱: پرېکړونی اړیکتینګوونی: په دې اړیکتینګووني کې په یوه څه څه کیږي، دپرېکړوني په څنګ کښې کړونی هم شته.دلته بیا د یوګڼ لپاره همهغه دوه نومخاینیوي لکه په کړوني اړیکتینګوونې کښې، خو د بدلې دندې سره راځي. په دې اړیکتینګووني کښې د زه پر ځای باندې د کړوني ما او په څټ د ما د دندې لپاره زه راځي. دا یې یوه بڼه ځانګړنه ده.

بېلګه (په ډېر بخښنه، خو د ښه پوهېدلو لپاره به یې بېلګه دا وهل، ډبول راوړم):

لکه: سپین یې وواهه. په دې اړیکتینګوونکي کې یو څوک یا څه له یو چا یا یو څه څخه وهل کي. دلته ګوره سپین پرېکړونی دی ،، یې،، کلیتیکي نومځای نیو ي کړوني لپاره راغلی دی. دلته هم لکه پورته د ډېرګڼ لپاره: دی موږ وهي، ده موږ ووهلو او نور

بېلګې: ته ووهل شوې. دلته ګوره یو څوک یا څه وهل کیږي.کړنوی دلته وهل کېدل دي، د مرستندوي کړنوي سره. ته سپین ووهلې. یا: تا زه ووهلم. دلته،، تا،، کړونی دی او زه پرېکړونی یا نه کړونی دی.

دویم ۲ : د خاوندوالي اړیکتینګوونی: په دې اړیکتینګووني کې یو څه یا څوک د یوڅه خاوند دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، د ،، د خاوندوالي مورفېم، خپلواکه پوهېدنه نه لري او له نوم يانومځاينيوو سره هغه د کړونو نومځاينيوو پوهېدنه په نه کړونو بدلوي.

بېلګې: دما کور. د تا خولې. د هغه ځوي او نور او د پسېځاينيوو سره لکه:

د ما لپاره، د ما مخامخ. نور يې ما ونه موندل.

دويم ۳ : دا د الماني و دا تيو اړيکتينګووني ته ورته دی او ما د پسېځاينيوو اړيکتينګوونی بللی، خو نوم ته يې پام بايد په ګډه وشي، که همدا داتيو به ښه وي؟:

يادونه: د مورِ ستونځي هغه دېرې په همدې اړيکتينګوونو کې دي، چې پرې غږېدلي يو:

بېلګې: ۱ – له کور ځخه. زه له کور ځخه لاړم.

۲ – له کتاب سره. زه له کتاب سره راغلم يا لاړم.

۳ – له سپين کره. زه له سپين کره يم يا لاړم.

۴ – له تا پسې. زه له تا پسې روان يم يا لاړم.

يادونه: دې اړيکتينګوونو سره مې دا يو کړنويی،، لاړم،، ځکه و ليکي، چې دېر وخت د مورِ ليکوالان په ناسمه توګه دا ،، ځخه،، له ليکنو غورځوي او دا ناسم دی. دلته ځوک پوهېدلی هم نه شي، چې ولې دې ځخه غورځېدلی وي او نه دا بل کوم.

۵ - تر کابل پورې. له کندهار ځخه تر کابل پورې نږدې پنځه سوه کيلو متره لار ده. يا

له ننګرهار ځخه تر کابل پورې.

دلته دا يادونه اړينه بولم، چې،، تر،، يواځې اويواځې په همداسې ځای کې راتللی شي،چې د وخت يا ځای پوله ټاکي او په نورو ځايونو کې ناسم دی. بيا يې يادونه. پرته له داسې خايونو، نورو خآيونو کښې سم ناسم ناسم دی. دا مورفېمونه د خپلو اړونده اړيکوييونه سره راځي.

۶ – په کور کښې. زه نن په کور کښې يم.

۷ – پر مېز باندې. کتاب پر مېز باندې پروت دی.

۸ – پر ما پورې. پر ما پورې خټې نښتي.

يادونه: دا بايد اړين په ياد ولرو، چې هر يو مورفېم خپل اړونده اړيوکوييونه لري او په ځټ هر يو اړيکوی خپل اړونده مورفېم لري، لکه په پورته بېلګو او نه کم او زيات، نو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې امله دا تر پرته له ،، پورې ،، ناسم دی، همداس دا تر هم. په المانې د کاسوس دنده ده، چې د نوموییونو ګردان یا بڼه بدلون دی، په پښتو کښې دا دنده نه لري او پوهېدنه یې غزیږی د پوهېدنغزووونو له لار څخه کیږي.

اړیکټینګووني د تکیه اړ- یا کلیتیکي نومځاینیو سره:

یادونه: دې نومځاینیوو ته پسې – یا دمخه سلېښ نومځاینیوي هم ویل کیږي.

بیا: که د (ډېرو) ناسمونونو مخه غواړو ونیسو، نو پر اړیکټینګوونوباندې له پوهېدنو څخه پرته بله لار نه لرو.

د کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوو پرمرسته باندې یا له مخې څخه هم دوه حالتونه لرو:

پروکلیتیکي یا پسټکیه اړ نومځاینیوي: مې، مو، دې، یې

اینکلیتیکي – یا مختکیه اړ(و مخ ته تکیه اړ) نومځانیوي: را، در، ور

څنګه-والی یا حالت Kasus) case) :

د تکیه اړ نومځاینیوو سره هم باید دا حالتونه لکه په ږېکتوس او اوبلیکوس کې ببرته ورکړل شي. دلته به وګورو، چې دلته څه ځانګړنې شته. په پای کې.

لومړی: د پسې تکیه اړنومځاینیوو سره

لومړی پسې تکیه اړ نومځاینیوي.

۱ – کړونی: سپین مې (مو، دې ، یې) وه واهه. سپین پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۱۲ – د پرېکړوني اړیکټینګوونی: سپین مې (مو، دې، یې) وهي.سپین کړونی، خو مې پرېکړونی دی.
په دې دواړو کښې دا کړونی او پرېکړونی د کړنوییونو له لارې څرګندیږي.

لومړی ۲۲ – خاوندوالي حالت:

سپین مې (مو، دې، یې) ورور دی.

په اوبلیکوس حالت کې: سپین د ما ورور دی. او

پسېځاینیوو سره...

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې: ۱ – لپاره، مخامخ، نور دې ګران لوستونکي ومومي. دا پسېځاینیوي له دې څخه نه شي روښانه کېدی یا نه شي راتللی. دا حالتونه دلته داسې لږ ستونځې لري،

دویم: د مخه تکیه اړ نومځاینیو او حالت.

دویم ۱ – کړونی: زه کتاب راوړم، دروړم، وروړم: دلته دا را وړم سره سلېږي دی.
دلته دا را ، در، ور لوریز نومځاینیوي هم بلل کیږي یا دي. و ما ته دا ښه برېښي، چې دا کړنوییونه، چې دا نومخآینیوي ور سره راځي لوریز کړنوییونه و بولو، فکر غواړي.

دویم ۲ – د پسېځاینیوو اړیکتینګوونی.

یادونه:

دا چې په دې ټولو برخځنګه-والو کښې د تکیه اړ نومځاینیو پسې یواځې پسېځاینیوي دي، نو ما دا اړیکتینګوونی د پسېځاینیو اړیکتینګوونی هم بللی او که غواړی، نو دا د نورو ژبو و داتیو اړیکتینګوونی ته ورنږدې دی او داتیو اړیکتینګوونی یې هم بللی شو.

د مخه تکیه اړ نومځاینیوي: را، در، ور

دویم ۲ – اړیکتینګوونی داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

که غواړی، چې دا ښه روښانه شي، نو کړی شی د و مخ ته تیرې یا ښایې پسې لیکنې سره یې پرتله کړی. په دې ،،د اړیکتینګووني یا څنګه –والو کتاب،، کې دا ډېر ښه روښانه شوي دي.

هکپښکونې: دلته هم شته. دا کړونی په دواړو نومځاینیوو کې راځي، په همهغه ډول لکه په ځانیز نومځاینیوو کې د زه، ما ....

په انکلیتیکي نومځاینیوي کې کړونی اړیکتینګوونی په کړنوکې راځي، چې پرېکړونی نه لري او په څټ د پروکلیتیکي نومځاینیوو کې کړونی آړیکتینګوونی د هغو کړونو سره دی، چې پرېکړونی ولري.

بله ځانګړنتیا په دې کې ده، چې په پروکلیتیکي نومځانیوو پسې د اړونده اړیکتینګوونی پسېځاینیوي نه راځي. پر دې پوهېدنه باندې چې پر،،مې،، پسې لپاره او لخوا نه راځي.

اړیکتینګوونی د پوښتنو په بنسټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېل یادونه: د لیکنې دا برخه د المانې اړیکتینګوونوپه بنسټ لیکل شوې وه، چې توپیر یې یواځې په نومیز حالت کې دی، چې هغه په پښتو کې کړونی اړیکتینګوونی دی او نه اکوزاتیو، چې هغه اړیکتینګوونی پښتو نه لري او د المانې د اکوزاتیو غونډالو ژباړه په پښتو د خاوندوالي اړیکتینګوونی او یا د پرېکړوني اړیکتینګوونی په ګوته کوي. اړونده ځای کښې دې غونډلو ته پام وشي. دې ته به هرومرو پام وي، چې دلته به د پښتو سره ستونځې وي، خکه چې دا اړیکتینګوونی په پښتو کښې نه شته. ما غوښتل له کتاب څه دا برخه وغورځوم، خو زړه مې نه ورابندې کېده.

په پښتوکښې نه شته: پل:نومیناتیوNominativ **(دا اړیکتینګوونی پهپښتو کښې نه شته راوړل یې بیا بد نه دي)** (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز) په ګرامر کې د یوه اړیکتینګووني نومونه ده، چې د هرڅه له مخه (سمه لیکنه یې: له هرڅه څخه دمخه) په جمله کې د شي د نخښونې په چوپړکې دې، د دې لپاره دا هم تیپیکي دې چې د یوه شي د خپلواک کارونې لپاره رامنځ ته کیږي (دا په دې مانا چې بې د بل له واکه). پای.

لنډ: دا اړیکتینګوونی دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه اړیکتینګوونی،، بلل کیږي.

مور د کړنوییونو له مخې څخه، چې یو یې کړونی لري او دا بل کړونی او پرېکړونی دواړه لري له دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:_

لومړی:

سپین یا هغه و کار ته ځي

سپین یا هغه و کار ته لاړ

سپین یا هغه به و کار ته لاړ شي

سپین یا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.....

سپین یا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه و کار ته تللی وم.

دویم ډول یې:

زه منه خورم

زه به منه وخورم

ما منه وخوړه

ما منه خوړلې وه.

دا همداسې د دویم کس لپاره ته او تاسې راځي او د ریم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دریم کس کې لیکنه یو ډول ده، خو د ویلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه څرګنده یا روښانه ده او په دویم کې بیا دا پڅه ه ده او که بل ډول یې بولی.

یعنې په دریواړو کسانو کې یې توپیر یو ډول دی، چې د کړنې پرته یې په څو کړنو

کې نومځاینیوی هم بدلیږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه اړیکټینګوونی دي.

مور و کار ته ځي.

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

جینیټیو DerGenitiv د خاوندوالي اړیکټینګوونی

جینیټیو د المانې ګرامردویم اړیکټینګوونی دی.

یادونه: دا اړیکټینګوونی په پښتو کښې نه شته او دا چې پر ځای باندې څه راځي، د لیکنې پهاوړدو کښې کتل کېدی شي.

دا به مور په پښتو کې هم داسې روښانه کړو، چې د خبرو باید وي:

لومړی: دا اړیکټینګوونی د ملکیت یا د ،،دچا،،،،، د څه،، په نامه هم یادیږي.

یادونه: په کړنې اړیکټینګووني کښې ،، چا-،، وو او دلته ،، د چا-،، حالت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلګې: ،،د ګاونډې کور،،.

دا د چا کور دي. دا د ګاونډې

،، د یوه لرې زنګ غږ،،.

دا لاندې غونډله د داتیو اړیکټینګوونی دی. د ،، پر،، مورفېم له نومویونو څخه د مخه د داتیو اړیکټینګووني پوهېدنبدلون لپاره راځي.

هغه پر غلا باندې تورن دی.

هغه پر څه (شي) باندې تورن دي ؟ ځواب: پر غلا باندې.

DerDativداتیو

داتیو د پښتو ژبې دویم ۳ اړیکټینګوونکی دی یا په جمله کې دریم حالت په ګوته کوي. داتیو د ،، و چاته اړیکټینیګوونی ،، هم بلل کیږي.

د داتیولپاره پوښتنه کیږي، چې و چا ته؟

بیلګې: زه و دې میرمن ته د یادښت کتابچه ورکوم. زه و چا ته د یادښت کتابچه ورکوم؟ ځواب: و دې میرمن ته.

هوګۍ سوغات و سپین ته ورکړ.

هوګۍ سوغات وچا ته ورکړ؟ځواب: و سپین ته

زه زما (دما) و ملګري ته یوکتاب سوغات ورکوم.

و چا ته سوغات ورکوم؟ځواب: زما و ملګري ته.

اکوزاتیو *Akkusativ*

غوره یادونه: اکوزاتیو اړیکټیکوونی په پښتو کښې نه شته، نو هغه غونډلې، چې دلته مو د اکوزاتیو لپاره راوړي یا د مخه راوړې وې، هغو ته دې پام وشي، چې دا به د خاوندوالي او که د کړونې یا پرېکړونې حالتونه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو کښې برېښي.

دلته د دې د روښانتیا لپاره. چې د خاوندوالي یا پرېکړوني حالت دی. په ورځنۍ پښتو ژبلار کښې دا د دویم الف او دویم ب حالتونو سره ترتیبیږي. د دې د روښانتیا له پاره په پښتو کې پوښتنه کیږي، چې ،،څه (شی)،، یا څوک او که ،،د چا،، نو دا له دې املې د څوک اړیکتینګوونکی هم بلل کیږي.

ښاغلی سپین خپل ورور ګوري

ښاغلی سپین د چا لیدنه کوي یا څوک ګوري؟ ځواب: خپل ورور

دا پورته غونډاله د مور په پښتو ژبه کې داسې ورځنی نه ده، نو دا څنګه ده؟ سمه او که ناسمه.

زه و خپل ملګري ته یوکتاب ډالی یا سوغات ورکوم.
دا په ایرګاتیو لیکنه کښې روښانه شوی دی. وروسته راځي.

.

یادونه: هیله ده هغه د مخه مو هم له دې سره پلتله باندې کړی او بیا یې همهغه راونیسی.

د اړیکتینګونو نوی څېړن-پوهنه

بیا ژبلاریزه نوې څېړن-اند یا څېړنپوهنه:

یادونه: دا موضوع مې باید د د مخه د اړیکتینګوو پر ځای بانې لیکلې ه، خو نور د زیاتو کړنو توان نه لرم.

پښتود ژبلار له مخې څخه هم یوه هکپېککونکې ژبلاریزه او نه (پوره) څېړل شوې ژبه ده

نن د ۲۰۲۲ زک دسپتمبر ۲۶ د سهار یاشپې ۴ بجې. فکر مې ټول د پښتو په ژبلار کې دی او په ژبلار کې دې څېړن اند (د څېړنې په بنسټ اند) ته ورسېدم، چې:

پښتو یوه ډیره ښه روښانه ژبلار لري.دا چې ژبلار په ژبو کې د ژبې د جوړښت شته لارې څېړي، نو زه تل له یوه اند څخه وبل ته ځم او د نوې څېړنپوهې سره مخامخ کېږم، چې هغه له تاسو درنو لوستونکو سره ګډوم.

پر پښتو باندې چې زه تراوسه پورې له پښتنو څخه لیکل شوي ژبلار سره داسې لږ بلدنیا لرم او د پښتو ژبلار د ترتیب لپاره مې زیات د ژبلار لپاره المانې ادبیات کارولی او بیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه، چې د دباندنیو له خوا لیکل شوی، نو هرو مرو د زیات فکر وړ دي، ځکه چې د ټولو ژبو ژبلارې ډېر توپیر سره لري، چې یو له بل څخه ګټه اخستلکېدی شي، خو ورته والی به ونه لري یا ډېر کم.

زه چې د ما په څېړنو کې تر اوسه پورې وپوهېدم، هغه دا ده، چې موږ په اړیکنیونو یا ښه یې اړیکټینګوونو کې ډېرې ستونځې لرو، چې په هکله یې له دې امله ما هم ډېرې لیکنې کړې او دا هم تل د تېرو لیکنو په بشپړېدو. او دا اوس هم د ۲۰۲۵ زک ۱۷ د اپریل هم بیا په دې کښې سمون ور زیات شو.
اوس خپلې دې راته پیدا موخې اند ته، چې کړی شو د پښتو ژبلار د دوه حالتونو کړونی او نه کړوني په ځای په څلورو حالتونو ووېشو او یا په دوه حالتونو داسې چې دا نه کړونی حالت بیا دري برخې ولري. دا به نو ګران لوستونکي او هیله ده ژېپوهان په ګډه سره برابر کړی شو.

د پښتو اړیکټینګوونې، بې له ډېرې شننې څخه:

لومړی – کړونی : نومویونه (نومونه او نومځاینیوي): زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او نور، چې د نورو راوړلو ته بیا اړتیا هم نه وي. (۱)

ښېلګې: یادونه: دا مې اوس بیا د نوو میندنو په بنسټ بدله کړې،چې په مناسب ځای به یې ولرې

لومړی ۱ - زه مړی خورم. ما مړی وخوړه.

لومړی ۲ – ته مړۍ خوري. تا مړی وخوړه.

لومړی ۳ – هغه مړۍ خوري. هغه(هغې) مړی و خوړه. او داسې نور هم....
لومړی۱۱ – ۱۳-زه، ته، هغه ځم، ځې، ځي، لاړم، لاړې، لاړل.

دویم: پرېکړونی: هغه نومونه یا نومځاینیوي دي، چې څه پرې کیږي،

لکه: ما، زه، تا، ته، هغه، هغه او نور. دلته هم همدا بسیا کوي.

یادونه: د کړوني او پرېکړوني په منځکې دا توپیر دی، چې کله، چې کړونی په زه پیل شي، نو پرېکړونی یې ما دی او په څټ، چې کړونی ما وي، نو پرېکړونی زه دی.

ښېلګې: دویم ۱ - ته (ما، هغه) وهې. تا (زه، هغه) ووهلم.

دویم ۱الف - هغه (ما، تا) وهي. هغه (هغې) زه ووهلم (ته ووهلې).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګومان مې دی، دابه بسیا وکړي.

یادونه: په نورو اړیکتینګوونو کې د زه، ته، هغه.....

دریم یا دویم ۲: د خاوندوالي حالت: د خاوندوالي لپاره د نومویونو(نومونو، نومځاینیوو) سره د خانوندوالي مورفیم ،، د ،، د مخه یا و مخ ته راځي.

ببلګه: دما(دتا، د هغه) کتاب.

څلورم یا دویم ۳: د پسېځاینیوو اړیکتینګوونکی:

ببلګې:

څلورم دویم۳ ۱ – له ما (څخه، سره، کره...)

څلورم دویم۳ ۲ – پرما باندې

څلورم یادویم ۳ ۳ – په ما کې.ـ

څلورم یا دویم ۳ ۴- و ما ته.

څلورم یا دیوم ۳ ۵ – تر ما پورې. او نور.....

په څلورم کې څخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... اړیکوییونه دي او، له، تر، په، پر، و د اړیکوییونو اړونده مورفېمونه دي، یواځې او یواځې همداسې راځي او بل ډولی نه راځي

ګورو، چې دلته د نومویونو د مخه د ببلا ببلو اړیکوییونو اړونده مورفیمونه راځي، نو له دې امله دا اړیکتینوونکي بللی شو.

بیا: په څلورم کښې: څخه، سره،.. کې،باندې، پورې، ته ... اړیکوییونه دي او، له، تر، په، پر، و ...د اړیکوییونو اړونده مورفېمونه دي.

څنګه کړی شو دا وښایو؟

د تکیه اړ نومځاینیوو په بنسټ

۱ - پسې تکیه اړ: مې، مو، دې، یې: دا پسې تکیه اړ نومځاینیوي د یوه نوموي پسې راځي

۲ - د مخه تکیه اړ: را، در، ور : دا د مخه تکیه اړ نومځاینیوي په دویم ۳ اړیکتینګووني کښې د یوه اړیکوي او یواځې د اړیکوي د مخه راځي، نو له دې امله د اړیکوییونو اړیکتینګوونی یې بولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

و ۱ ته - دا پسې تکيه اړ يا اينکليتيکي نومځاينيوي دري ډوله لري يا دري اړيکتيينګووني (ګورو، چې دلته دا اړيکتيينګوونی بل ډول پوهېدنه لري) کې راځي يا جوړوي:

دانومځاينيوي، چې نومويونو پسې راځی، که د مخه نومځاينيوی يې د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پخپله دا پسې نومځاينيوي يې کړونی دی.

بېلګه: کتاب مې واخسته. دلته کتاب پرېکړونی دی او مې کړونی. يا

سپين يې وواهه.

۱ ۲ – سپين يې وهې. دلته سپين کړونی دی او ،، يې(دريم شی)،، پرېکړونی دی.

دا د اوس مهال له هغه کړنوييونو سره راځي، چې کړونی لري او بس.

۱ ۳ – که د دې نومځاينيوي د مخه نوموی د دې نومځاينيوي پسې د يوه خوي يا يو بل ويډول – پرته له کړوني او پرېکړوني - سره سنبال وي، نو دا د خاوندوالي اړيکتيينګووني دی. کتاب مې سره پوښونه لري.

و ۲ ته –

۱ ۲ – دا نومځاينيوي که د کړنوي د مخه راشي، نو دا لوريز کړنويونه دي، چې و مور ته د دې اوس موخې له املې دا همدومره بسيا کوی. لکه: مېنه راوړم، مېنه دروړم او نور

۲ ۲ – که دا نومځاينيوي د اړيکوييونو د مخه راشي، نو دا له دې املې د اړيکوييونو اړيکتيينګونی دی او لرو: (را، در، ور) (څخه، سره، پسې،پورې، باندې، کې، ته...).

ګورو دا دلته يوائې له اړيکوييونو څخه د مخه راځي.

که غواړئ داسې هم کېدی شي، چې ووايو:

پښتو دوه اړيکتيينګووني رېکتوس او اوبليکو يا کړونی او نه کړوني لري، چې دا لومړی يې کړونی او پسې دري به يې نه کړوني اړيکتيينګووني وبولو. دنورې روښانتيا لپاره پوره ليکنې په کتاب کې شته.

له دې سره مو هغه اړين څه وښوول، خو اوس به اندونه، ګوتنيوني، سمونونه او وړاندیزونه سره ګډ کړو.

ما د دې ليکنې سره - داسې اندم- چې د ټولو له ما څخه د اړيکتيينګونو په هکله ليکنو ته پايټکی (د پای ټکی) کښېښود.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو ټول دې راته بريالي وی. دا مې په ۱۷.۴.۲۰۲۵ بيا وغزاوه او نوی کړ.

د پښتو اړيکټينګونو د ستونځوبيو بريا

څنګه و دې لاس ته راوړنې ته بريالی شوم؟

دېر خوښ يم او باوروکړی، چې ورته پام مې شو، چې دا کار خو د لومړي ځل لپاره د ما موندنه ده او د ډېرو کلونو د څېړنو لاس ته راوړنه ده، چې غونډه شپه مې خوب کډه وکړه. د ما ډېر څه، چې څه مې کړي يا څه بايد وکړم، د شپې په چرت يا د شپې په فکر

ګړنجولو- مه راپورې خاندی، دا تکيه کلام لکه چې کارول کيږي- کې را پيدا کيږي. خو اجازه راکړي، چې له هر څه څخه د مخه يوه اړيښنه يادونه وکړم.

اړيښنه يادونه: باور وکړی، چې ځانپالی نه يم او بل د ليونتوب يا د زورواکوال ګومان مې هم په ځان نه راځي. دا بايد روښانه کړم، چې تر څو پورې دا د ما په پوهنه ولاړ ماته راپيدا اند چا په پوهنيزو دلايلو نه وي رد کړی، تر هغې پورې بايد سم وګڼل شي او که داسې وي، نو بيا مور ټولو ته د دې بريا مبارکي وايم. د ما په دې دعوه کې دوه موخې دي، چې د مور ژېپوهان او نور ژبمينه-وال و دې ته راوپاريږي، د نورو پوهنيزه څېړنو په بنسټ يې رد کړي، چې دا به هم د ما د ډوښتنو ردول، خو بيا به هم دا هڅول د ما بريا وي.

د ما په څېړنو کې مې تل دې ته فکر شته، چې په پښتو کې اړيکټينګووني کم يا هېڅ نه دي څېړل شوي او که زه ورځخه نا خبر يم، هغه به هم راميدان ته شي، چې زه به ورته خوښ او د دې بريا په څرګندولو به هم هېڅ زړه بدی نه شم.

دا فکر راته ودرېد، چې په همدې هکله مې د خپلو څېړنو يو کتاب برابراوه.

دې بريا ته مې نو څنګه لار ومينده؟

-د اړيکټينګونو په څېړنو مې پيل وکړ، چې د ما په لومړنيو د پښتو ژبلاړ کتابونو کې- د حالت د نامه لاندې- هم شته.

لومړی مې دا اړيکټينګووني د المانې کاسوس په بنسټ وڅېړل، خو په پښتو کونه کې يې کوم ناسمون نه دی راغلی، خو دې څېړلو موخه وره او و پايلاس ته راوړنه يې نه لروده. بيا مې ځنو ملګرو او ژبمينه والو دې ته پام راواړاوه، چې پښتو دوه حالتونه ريکتوس(ولاړ يا کړوني اړيکټينګووني) او اوبليکوس (پروت يا نه کړونی حالت)

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکتیینګووني لري. هغه مې وخپړل او په هکله مې د یوه ځوان د م ک ملګري لیکنه یا و ما ته په کمنت ولیکل، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفېم دی. پوه شوم، چې ،، د ،، پرته له نومویبونو کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري او همدلته مې ورته پام شو، چې ،، د ،، د خاوندوالي حالت یو مورفېم وي خپلواکه پوهېدنه نه لري او پوهېدنه لېګدوي یا وړی، نو دا له، په، پر، او.... هم باید د کوم اړیکتیینګوونی مورفېمونه وي او پرته له نومویبونو څخه به خپلواکه پوهېدنه ونه لري. ګومان مې سم وو، خو پرې باوري کېدل یې راته ستونځمن وو، تر څو پورې چې د نور حالتونو په دې پوهېدنه چې لومړی د اینکلیتیکي اړیکتیینګوونی (پسې تکیه اړ حالت)._

سره مخ شوم. دې هم پوره روښانتیا ځکه نه شوه راوستلی چې دې پسې او د مخه تکیه اړ نومځاینیوي هم ورسره مل ځپړل شوي وو، خو همدلته راته د نومځاینیوو را، در، ور چې پروکلیتیکي یا د مخه تکیه اړ نومځاینیوی دي، پر مرسته باندې دا فکر پیدا شو چې دا له، په، پر، او نور هم لکه،، د،، د حالتونو مورفېمونه دي او دا د (را،در، ور)(څخه، سره، کره، ته، پورې، کې او نور) کارونې له املې بیا د وخت په تېرېدو سره دا فکر هم راته پیداشو، چې پښتو نو یواځې پوستپوزېشنونه لري.

کله چې د کلیتیکي (تکیه اړ) کلمې سره مخامخ شوم، چې په دوه برخو اینکلیتیکي (پسې تکیه اړ) او پروکلیتیکي (د مخه تکیه اړ) نومځاینیوي لري، نو دې پاې ته راورسېدم.

د دوه حالتونو کړونې او نه کړونو څخه بیا همدې څلورو حالتونو ته راغلم.

له دې څخه د مخه مې دا بریاوې هم لوي څېښتن په برخه کړي، چې له، پر، او نور – لکه دباندني او افغاني پښتوپوهان یې وایي- پرېپوزېشنونه نه دي او دا یواځې د اړیکتیینګوونو اړونده مورفېمونه دي، چې پرته له نومویبونو پوهېدنوړنې څخه بله پوهېدنه نه لري او همداسې چې پښتو یواځې پوستپوزېشنونه لري او بس.

دا څه میندنې چې دي، له نوم څخه یې پوهېږو، چې په ژبه کې شته څه دي، چې هغې ته مو باید پام شوی وي.

یوه غوره خبره داده، چې د مورِ تېرو ژبپوهانو خپلې ژبې ته په دې لنډ وخت کې ډېر کار کړی، ځکه چې پښتو ژبې ته د کار کړلو وخت ډېر لږ وو. ژبه مو داسې په ۱۹۳۲ ز ک کې داسې په نامه په رسمیت کې دننه شوه او بیا په ۱۹۶۴ ز ک کې - چې هلته د پښتو ټولنه هم جوړه وه - ملي شوه، د ودې کېدا(امکان) ورته پیدا شوه نو دا د یوې ژبې د ودې لپاره ډېر لږ وخت دی، چې د دوي کار زه بیا بیا ستایم.

پرتله کونه: له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو و مخ ته کیږدم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمورزیات یا نردې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یوله بل سره پرتله کونه او په همدې ډول یې د پرتله کونې خویوی جګېدنه په ،، تر،، کوي. مور ،،تر،، پوره څېړلی، چې څه شی او څنګه کارول کیږي.
لومړی: د مورلیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کیږي.یعنې سپین تر شین(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، مور) (ډېر- ،خورا –) ښکلی دی.

دویم: په پیداښتي ډول یې، چې د مور هیوادوال په بیلابیلوځایونوکي کاروي:
هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کیږي.
پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... څخه کوم ښکلی دی؟
سپین له شین (هغې، هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، مور) څخه ښکلی (ډېر- ،خورا –) دی.
دریم: سپین (را، ور، در) څخه ښکلی (ډېر – ، خورا –) دی.
په پورته لیکنه کې دا د ،، ور څخه،، په ځای ځنې لیکوالان کله کله ،، تر یا نوره ،، لیکي یعنې:
که پوښتنه وشي، چې له سپین اوشین څخه کوم ښکلی دی اوسپین ور څخه ښکلی وي،
نووایو: سپین تر شین ښکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه وایو.
تر د هغه مهال، ځای اویوه څه د پوله په نخښه کونې سره یعنې ،،تر...پورې،، سره توپیر لري.
ګورو چې دا پورته ،،تر چې دلته د او یا ،،تړې،، پوهېدنه لري د یا ،،ورڅخه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ورڅخه د ....پای وي، نه کیږي، دا په دې پوهېدنه چې په لاندې کې ،، تر،،
سپین تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.

یادونه: یعنې دا ،،تر،، هغه اړیکوی نه دی، دا له یوڅه یا چا یا شي څخه ښکلی دی، چې زیات کسان یې لیکي:: تړې ښکلی..... چې دا تړې هغه د ،، ورڅخه ،، په موخه یا مانا دی.

لنډ بیا
پرتله کونه یا نسبت:

مور په پښتوکښې و نسبت ته څه وایو؟

(څه ووایو سم نه دی، ځکه دا مورنه وایو، دا څه ورته ویلکیږي، دی. له دې امله: څه وایو،دی).

یادونه: د مور ځنې ادیبان لیکي، چې: پرتلنه دا ناسمه ده، ځکه چې دا پر تله کول دي، له دې امله پر تله کونه او نه پر تلل. چې بیا به پرتلنه وی. آوس: پر تله باندې کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرتله باندې کونه: پرتله کونه په څټه کې داسې دي: سپين و تور ته ستر دی. دا پرتله باندې کونه د ،، ته ،، له پسېځاينيوي کيږي
دلته هم شيان سره پرتله کيږي
دا چې نسبت پښتو نه دی، نوکارونه يې کيدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خومور يې

هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه پر عربي باندې خو مور ډېر نه پوهيږو.
په ګڼونو کې لويوالی، کوچنيوالی اوبرابروالی سره پرتله کيږي.
۲ نسبت و۴ (ته) کوچني (دی)
په کسانو يا شيانوکي، لويوالی، ښکلا، پلنوالی، ...
کسان يا شيان:
الف نسبت وب (ته) ښکلی (جګ،پلن،...) دی.
تناسب: په ګڼونو کې:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وايو:
۲ نسبت و۴ته متناسب دي لکه۳ نسبت و۶ ته
يا يې اندول ۲ پر څلور باندې برابردي له ۳ پر۶باندې سره. يا دا لاندې

دوه و ۴ ته داسې دی يا برابر دي لکه ۳ و۶ته

نسبت به نو په پښتوڅه وي؟
په ګڼونوکې پرتله کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو يا شيانو کې
سپين وشين ته ښکلی(جګ،....) دی
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته ځوارې (تروه، ستر....) دي
نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره اندول دی.

تناسب به نوپه پښتو څه وي؟
۲ و۴ته داسې دي لکه ۳ و۶ته
يعنې ۲ په څلورو برابردي د ۳ پر ۶ سره.
سپين وشين ته داسې، ډومره يا برابرجګ(ښکلی،....) دی لکه برګ وخړته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دی

يا داسې هم وايو چې:
سپين وشين ته په جګوالي کې داسې ځان نيسي، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچې دلته تناسب ته د پښتو اندول،،ځان نيونه،، کيدی شي.

که شميرپوهنې ته پام وکړو،نومتناسب دبرابرپه پوهېدنه راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف وبه ته داسې، دومره يا برابر جگ دی، لکه پ و ت ته.

يا

الف و ب ته برابر جگ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم ليکو.

a/b = c/d

پخوا موداسې هم ليکه:

a:b::c:d

ګومان مې دی انګرېزي کې يې اوس هم داسې ليکي.

لاس ته راوړنه: ګورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کيږي.

بيا: سپين وشين ته ښکلی دي يا

سپين له شين څخه ښکلی دی.

ناسم: سپين تر شين ښکلی دي.

خو سمې پرتله کونې له پاره ليکو، چې : سپين و شين ته ښکلی دی يا سپين له شين څخه ښکلی دی.

نو د ،،تر،، سره پرتله کونه نه شي کيدی.

Adjektiv mit Postposition

خويوييونه د پسېځاينيوو سره:

و خه ته چمتوپاتې کيدل: ته و څه ته تر اوسه پورې چمتو نه يې. يا: ته د څه لپاره تر اوسه پورې چمتو نه يې؟

د واده لپاره.

ته وڅه ته چمتو نه يې ؟

و واده ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر څه باندې قهرېدل: پر چا باندې هيڅ وخت نه شې قهرېدلی؟ د ما پر بچيانو باندې.

و څه ته چمتوکيدل: هغه و څه ته توانمند نه دی؟ و کارکولو ته.

Nomengefüge

و نظم ته راوړل يا سمول: دا بيرته و نظم ته راوله! يا سم کړه!دا بيرته ونظم ته راوړه!

ارام پرېږده: هيله ده، چې ما ارام پرېږده.

و پای ته لاړ شه: هرڅه يو وخت و پای ته ځي.

يو پوستپوزېشن يا اړيکويی هيڅ وخت يواځې نه وي. تر لږو ځانګړنو پورې دا (يعنې پ) د يوه نسبتي وی پسې راځي.

هم د ليکلووې، خو له يوېخوا ځخه يې زه په هغه ګرامري پوهېدنه نه پوهيدم، نولومړی مې بايد ځان وروباندې پوه کړی وی،بيا مې هر ګرامري نوم بايد د پيژند سره ځيرلی وی، چې دا ليکنه بيا نوره هم غزېدله.

دا دې په ياد وي، چې داهم يوه اوږده موضوع ده،چې ګران ژبپوهان پرې پوهيږي؟

Postpositionenپسېځاينيوي يا اړيکوييونه (دا پسې ورسره ځکه نه ليکم، چې مور مخځاينيوي نه لرو).

يادونه: په الماني ژبه کې پرېپوزېشنونه شته يا ډېر دي، خو پښتو پرېپوزېشنونه نه لري، د پښتو ژبه يواځې پوستپوزېشنونه لري او د الماني پرېپوزېشنونه که په پښتو اندول يې راوړل شي، نو ټول يې پوستپوزېشنونه دي.

د نوم/شينوم يا له يو څه ځخه لرې کېدنه:

بېلګه: د سين له غاړې ځخه اخوا هغه کوچنی وچه (ټاپو) ليدلی شوه. له جلال اباد ځخه لرې.
-- له نومځاينيوي سره:_

بېلګه: ځمری نن له ما کره شپه کوي. ځمری نن له ماسره دی

-- له خوينوم او نوم/شينوم ځخه د مخه:

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: هغه د پستو، سرو شګو له منځ څخه و اوبو ته وځغلېد.

له ادورب سره:

بېلګه: هغه د شا له خوا څخه غونډوسکه تر منځګردۍ پورې غورځوي.

اړیکویونه په نخښه کوي:

یو ځای (دباندې، لاندې)

یو وخت(څخه، ترڅ یا منځ)

یو ډول او رقم(ټیک آو ټیک...).

-یو لامل(سره (سره له دې)، امله)

د اړیکټینګوونو و روښانونو ته د مخه غوره پیلیادونې:

له تکرار سره مه تنګېږي!

۱ – نومځاینیوي: په انګریزي او الماني د نومځانیوو بڼه بدلېږي او د بڼه بدلېدني سره یو حالت په ګوته کوي، په پښتو کې د نومځاینیوو بڼه بدلېدنه نه شته، خو د دې پرځای باندې د کړوني نومځاینیوي سره یا حالت بدلون سره د ،،ما،، ومخ ته یو اړونده مورفېم ورزیاتېږي، چې هغه د ،، ما ،، سره یوه د هغه اړیکټینګووني نومځاینیوی ،، د ما ،، جوړوي یا د هغه پوهېدنه بدلون یا د هغې پوهېدنه د حالت اړوند بدلوي یا له حالت سره برابروي. پسې راځي. ښایي اړتیا ورته نه وي وروسته راغلي.

که نومونه یو له بل سره یو ګډوله نوم جوړ کړي، نو دا یو یې مختړی او دا بل یې پسې – یاو وروستړی دی، خو دا سې څه په مختړي کې نه ګورم، لکه وروستړو کې، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د ورسره راغلي خوی یا نوم یا له بل کوم ویې سره د هغه پوهېدنه بدلوي۔

هغه ډېرې له پښتو سر د مور ستونځې او که د پښتو ستونځې په حالتونو یا اړیکټینګوونو کې دې. پر حالتونو باندې مو خبرې کړي یا به دلته له دې څخه وروسته په وغږېرو. اوس یواځې داستونځې، چې ولې دې، دا لږ روښانه کوو

په نورو ژبو یا چې زه پرې پوهېږم، المانې او انګریزي کې د کړنوییونو، خویوییونو او د نومځاینیو بڼه بدلېږي. په پښتو کې پرته له کړنوییونو(دا ناسم دی، د کړنوییونو بڼه هم نه بدلېږي، دا پوهېدنغزېږي) د دې نورو دوه وو دنوموییونو او خویوییونو بڼه نه بدلېږي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید پیداېښتي داسې یو بل ژبنیز یا ژبلاریز څه وي، چې ځان د هغه حالت سره برابر کړي، چې ستونځې همدا پیدا کوي.

۲ – د کړنوییونو بڼه نه بدلیږي. لکه زه ځم، زه لاړم. دلته کړنوییونه پوهېدنغزیږي.

۳ – خویوییونه: لرو جګ، تور. دلته هم د نورو ژبو په څېر، چې بڼه بدلیږي، خو د دې جګېدنه وي، چې هغه پر ډېر، ډېر بڼه، خورا، خورا بڼه او زښت ډېر باندې کیږي.

۴ – د نومځاینیو لپاره هم باید ژبنیزې لارې وي، چې د هغو په مرسته نوموییونه له حالت یا اړیکتینګوونو سره برابر شي.

په انګرېزي او الماني کښې د حالتونو اړوند، چې هغه یې حالتتاکونکي دي، د نومځاینیوو بدلېدنه یا بڼه بدلېدنه او که غواړئ ګردان یې داسې دی:

I, me; my und deutsch: Ich, mein, mir, mich

و دې ته به د اړیکتینګونو په څېړنو کې فکر وکړو، چې دا نوموییونو بڼه بدلون یا په پښتو کښې یې هغه اندول هم په اړیکتینګونو کښې څنګه راځي.

د مورفیمونو پېژنداو وندې یې د نومځاینیو پوهېدنه، چې و نومځاینیوو ته حالت یا اړیکتینګوني اړونده پوهېدنه ورکوي:

دا مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او د نوموییونو سره یوځای د هغوي پوهېدنه د حالت سره اړوند بدلوي. د خاوندوالي لپاره دا مورفېم ،،د،، دی او د داتیو یا د پسېځاینیو حالت دی، چې هغوي سره مورفېمونه، چې دا هم خپلواکه پوهېدنه نه لري او دې حالت سره د نومځاینیوو دنده جوړوي او دا دي:

له، په، پر، تر، دما و فکر ته نور نه راځي، ګران لوستونکي دې ورته فکر وکړي.

هغه ژبنیز توکي یا وییونه چې د حالتونو لپاره خوراغوره یا بنسټیز دي، هغه پسېځاینیوي یا اړیکوییونه دي.

پسېځاینیوي Postpositionیا اړیکویونه

پیلیادونه: له دې ځای ځخه د مورِ لپاره یا د پښتو ژبې لپاره هغه غوره برخه له دې امله پیلیږي، چې ما تراوسه پورې داسې د دې اړیکویونو یا داسې بڼې لیکنې د خپرونو له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړې هم ونه لیدې. دا چې دا د ځای، مهال، نومونو او شیانو په منځ کې د اړیکو څرنګوالي باندې خبرې کوي، نو له دې امله اړیکویونه هم.

یادونه: باوروکړئ، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلو پولوکې د رابندولو له امله وکه، چې یواځې او یواځې د مهال،ځای او ...پاې په ګوته کولولپاره راځي اونوریې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ.

پسبځاینیوي یا اړیکوییونه:

د ښوونځي په ژبلاریزو ادبیاتو کې اړیکویونه یا پسې وییونه هم بلل کیږي، یو وییډول دی، چې یو رابند ټولګی جوړوي او د منځپانګ ویې او په ګرامري نښونو کې ځاینیوی شوی. اړیکوییونه په قانونمندئ کې د یوه نوموییونو ګروپ یا ډله غواړي او له دې سره یو حالت لړیکټینګوونی لیدوړ په نخښه کوي. دا چې پر نوموییو پسې ځای نیوی راځي، له همدې امله اړیکویونه هم بلل کیږي اودا یوه ډله ده، چې ځاییز، وختیز، څنګه والي، راټولونکی، سره له دې، اړیینوالیپوهېدنې لیږدوي یا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بنه بدلېدونکي نه دي.

د دې لپاره چې دا غوره موضوع بریالی و مخ ته بوزو، اړیینه بولم دا د یوه لښتکي له لارڅخه روښانه کړم:

۱ –نوموییونه	۲ -اړیکټینګووني د اړوند مورفېم سره نوموییونه	۳-اینکلی-تیکي نوموییون	۴ –اړیکوییونه یا پسبځاینیوي	۵ – اړونده غوندلپای او پروت لښتکی	
زه ، هغه	له ما، له تا، له هغه...	را،در،ور	څخه،سره،کره	ځم، ځي	۱
سپین	په کور	--=--	کې	دی	۲
کتاب	پر مېز	را،در، ور	باندې، پورې	ایښي	۳
ما	و سپین	را، در، ور	ته	وویل	۴
ته	تر کور	را ...	پورې	لاړې	۵

یادوني ۱: له ما څخه هرو مرو کېدی شي ډېر اړیکوییونه پاتې وي، خو هغه ستاسو دنده ده. لار روښانه ده.

یادونه ۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

که ولرو (ا ، ب) نو ا ولاړ لښتکی ورکوي او ب پروت لښتکی

(۳ –۱،) او (۴ –، ۱) داسې هم لیکلی شو: (را، در، ور) (څخه، سره، کره،کې باندې، ته، پورې او نور؟)

روښانونه:

د ښه روښانې یا رڼې روښانونې لپاره داسې و مخ ته ځو:

یو: (۳ –۱،) او (۴ –۱،) داسې د (۵ –۱،) غونډله جوړوي، چې د (۴ –، ۱) له یوه اړیکوییونوڅخه نه شو تېرېدلی (حذف)

دوه: د ۳ – په مرسته مو د مخه لیکنو کې ۲ – روښانه کړي وو او له دې لارې

دریم: له (۴ –۱،) څخه (۲ –۱،) ټیک یا سیده لاس ته راځي. په دې پوهېدنه، چې که په (۴ –۱،) کې هر پسېځاینیوي ولرو، سملاسې ورڅخه همهغه د اړوند مورفېم سره یوځای په (۲ –۱،) کې نوموییونه راکوي.

--- که دا د اړیکټینګووني اړونده مورفېمونه او دا اړونده نوموویونه یوځای اړیکټینګون اړونده نوموییونه وبولو، خو ګومان مې دی، کومه تېروتنه یا ناسمون به ځان پسې ونه لري.

څلور: همداسې که له دوه کوم د اړونده مورفېم سره اړونده نوموی ولرو، نو سملاسې پوهېږو، چې

د ۴ – کوم پسېځاینیوي یې اړوند دی.

--که ولرو(۴ -، ۳) نو دلته ور څخه ،،باندې،، او هداسې ،، پورې،، پوهېږو.

نو که پسېځاینیوی (۴ -،۵) ولرو اړونده نوموی د اړونده مورفیم سره (۲ - ،۵).

که ولر (۲ -، ۳)، نو سملاس ورڅخه (۴ - ، ۳) پوهېږو.

او همداسې نور

که د یوه ژبنې ویی یا توکې یا مورفېم هغه د کارونځای او پر هغه باندې پوهېدنه چې درته روښانه شي، بیا له هغو څخه په غونډلجوړونه کې ناسمون نه راځي، دا دموږ ستونځې په دې حالتونو کې سره اوبی کیږي.

اړیکوییونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – د خاوندوالي اړیکتینګووني لپاره دا دي: لپاره ، مخامخ. (د مخه ؟؟) و ما ته نور دما وفکر ته نه راځي، خو که په دې حالت کې له ،، د ما،، پسې نوم یا نومځاینییوي را شي، نو بیا پسېځاینیوي نه شته.

۲ – د داتیو یا د اړیکوییونو اړیکتینګوونی لپاره: څخه، سره،کره، پسې، ته ، کښې، باندې، پورې، دمخه(؟)....

لاندې شیان شته دی:

خاوندوالي شي، داتیو شی، خاوندوالي شی، اړیکویز شی.

خاوندوالي شي (ګرامري دویم څنګه والی یا اړیکتینګوونی)

پوښتنه: د چا؟ د څه؟ او څوک

ښلګه: ژوندیو د مړو دعا وکړه.

ژوندیو د چا دعا وکړه؟ هغوي د مړو دعا وکړه.

یادونه: اړیکتینګووني(پیر یا حالت): موږ اوس په دې توانېدلي یو، چې اړیکتینګووني په پښتو کې ومومو
داتیوشی (دریم څنګه والی یا پیر) یا د پسیځاینیوو شی

پوښتنه: له چا، له څه؟ (سره، څخه، کره)، وچا، وځه؟ (ته)، په چا، په څه؟ (کښې)، پر چا، پر څه (باندې) .....هیله ده، چې د نورو په میندلو کښې به مرسته وکړئ.

یادونه: دلته د خبرو ډپر څه شته او هغه ،، د ما نوې موندنو،، کې ښه روښانه شوي.

قلم وملګري ته ورکوم.

قلم وچا ته ورکوي؟

و ملګري ته.

قلم له ما سره دی.

قلم له چا سره دی؟

له ما سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

قلم له سپين څخه اخلم.

قلم له چا څخه اخلي؟

له سپين څخه.

نن له سپين کره وم.

نن له چا کره وم؟

له سپين کره.

يادونه:دې ته په چا، په څه؟ او پرچا او پرڅه ؟ هم ورزيات کړئ او همداسې و چا، وڅه ؟

دلته څه نور هم د ويلو شته، چې دا به بيا ورزيات کړم.

دا لاندې د پښتو په پرې کړوني او د خاوندوالي حالت کې راځي،

پوښتنه: څوک، چا، څه (شی)؟

ښلګه: هغه مې وواهه.

نن د ما ملګری ګورم.

هغه و چا ته دوه موټر ورکوي؟

هغه دا وما ته راکوي.

هغه نن څوک ګوري؟

هغه نن دما مګری ګوري.

نن د ما ملګری ګورم.

پرښديکات يا غونډالوينا Das Prädikat

پرښديکات وايي، چې دا شی څه کوي يا يې په تېر وخت کې څه وکړه. د پرښديکات پسې د پوښتنې سره پوښتي: دا شی څه کوي؟.

سړی يوه برخيزه او دوه برخيزه پرښديکا ت سره توپيروي. په لومړۍ ښلګه کې پرښديکات ښديږي دی. سړی پوښتي: هلک څه کوي؟ . په يو دوه برخيز پرښديکات کې يوه دوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

برخې شوی پرېدیکات مخ ته لرو، که په غوندالله کې له یوه پرېدیکات ډېر وي. په لاندې غوندالله کې دوه برخیز پرېدیکات خوندي دی:

- هلک ببډیږي

- نن غرمه هلک ببډه شو.

په دې غوندالله کې پرېدیکات دی: هلک ببډه شو. که پرېدیکاتبرخې ویونه رابند کړي یاراغوندې کړي یا په غېږ کې ونیسي، چې هغه پرېدیکات اړوند نه دي، نو سړی د پرېدیکات غېږ یا له غوندال نوکانو څخه غږیږي.

د پوښتنې سره ،، دا شی څه کوي؟،، کړی شې ته پرېدیکات وټاکې. ته دلته د پرېدیکات ټاکنو لپاره یو جوړه غوندالې مومې.

- پر شیبو شېبو باندې وریږي. پوښتنه: دا څه کوي؟ پرېدیکات: وریږي.

- ما له ځمکلاندې څخه کتابونه راوړل. پوښتنه: ما څه وکړل؟ پرېدیکات: (...) راوړل.

- دوي پر جګ غږ باندې خاندي. پوښتنه: دوي څه کوي؟ پرېدیکات: (...) خاندي

خاوندولي- ، داتیو شی

شیان پوره کېدونکي غوندالغړي دي او کېدی شي له ډېرو وییونو جوړ وي. په یوهغوندالله کې کېدی شي، ډېر شیان خوندي وي. دا کېدی شي په ببلا ببلو ګرامري یا ژبلاریزه څنګه والي یا حالتونو کې وي او داسې د خاوندوالي شی، داتیو شی یا خاوندوالي شی په څېر وي. ته د شیانو پوښتنه کوي، چې ته د ژبلاریزو حالتونو یا څنګه والو پوښتنه وکړې:

- خاوندوالي شی : د چا؟، د څه؟

- داتیو: له چا ؟، له څه؟ وچا؟، وڅه؟، په چا؟، په څه؟، پرچا؟، پرڅه؟... او داسې نور

دلته هم موږ دتا لپاره یو څو ببلګې چمتو کړي. دا شیان داسې د غوندالغړو په څېر تاکې:

زه د ښکلو کلونو یاد لرم. پوښتنه : د څه یاد لرم؟ خاوندوالی: د ښکلو کلونو.

- سپین و ځمري ته یوه سپینه پیاله سوغات ورکوي. پوښتنه: څوک یا څه سپین و ځمري ته سوغات ورکوي؟ نومیز شی: یوه سپینه پیاله.

- زه د ما له ملګرو سره مرسته کوم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوښتنه: زه له چا سره مرسته کوم؟ داتیو شی: د ما له ملګرو سره.

اړیکویز شی Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یو شی دی، چې د اړیکوي له لارې، یوه مخویې سره ټرلی وي. د نورو شیانو بل ډول کړی شي اړیکوی (یا اړیککړ) په خاوندوالي، داتیو څنګه والي کې وي. دا اړیکوییز شی کړی شي د دې پوښتنو سره وټاکل شي.،، د چا، د څه، وچا/ وڅه ....او داسې نور

اړیکوییز شی د اړیکویي له مخې څخه پیژندل کیږي. دبېلګې په توګه په لاندې غونډله کې: زه د ما له ورور سره ولمنځتون ته ځم.

د اړیکویي د شي پسې پوښتنه داسې ده: زه له چا سره ولمنځتون ته ځم؟

د اړیکوي شي لپاره نورې بېلګې:

زه دما و ملګرې ته درپرم. زه وچا ته درپرم؟ د ما و ملګري ته.

هوګۍ د زړه له کومې د هغې په سیتار لوبې کوي. هوګۍ پر څه باندې د زړه له کومې لوبې کوي؟ د هغې په سیتار باندې.

Das Postpositionalobjekt

اړیکویز شی یا پسېځاینیوي شی:

دا لاندې غونډالي، چې ما لیکلې وې، تر هغې پورې مې دا پښتو حالتونه نه پیژندل، پام وکړی، چې دا لاندې غونډالي کله د پښتو یوه او کله به بل حالت کښې وي، مننه.

پوښتنه: له چا یا له څه سره؟ د څه په هکله؟ پر څه - یا پرچا باندې؟ په چا- یا په څه کې؟ و چا یا وڅه ته؟ تر چا- یا – تر څه پورې؟ (اړیکوي سره پوښتنه)

بېلګه: ښوونکي له زدکونکو سره د کار په هکله خبرې وکړې.
ښوونکي له چاسره خبرې وکړي؟ ښونکي له زدکونکو سره خبرې وکړې.

پر څه هکله باندې (له څه شي څخه) ښونکي خبرې وکړې؟

ښوونکي د کار پرهکله باندې خبرې وکړې.

په ځنو څنګه والو کې روښانه توپیر نه دی کړي، چې ایا یو خپلواک غونډالغړی (اړیکویز شی) یا یو ورزیاتونه (اړیکویز اتریبوت) مخ ته پروت دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګومان په څنګه والي يا حالت کې دواړه شونتياوې شته.

Bestimmungen Adverbiale ادوربال ټاکنې(د قيد(؟)- رابند-)

ادوربال - يا خوييزې ټاکنې هم د غونډالپوره-کونو سره سر او کار لري. هغه د کړنو ټيک څنګه ولي روښانه کوي. لاندې ادوربالټاکنې سره ښيلوو:

-- د ځای ادوربالټاکنې (لوکال) روښانه کوي، چې څه پيښيږي. د دې پوښتنه د ،، و چېرته،، ، ،،وکومځای ته،، يا ،، له کوم ځای څخه؟ سره کيږي.

-- د وخت ادوربال ټاکنې(تمپورال) روښانه کوي، چې کله څه پيښيږي. د دې پوښتنه د ،، کله؟،، ، ،،څومره اود وخت،،؟ يا ،،څومره زيات،،؟

-- د ډول او څېړې ادوربال ټاکنې (مودال) روښانه کوي، چې يو څه څنګه شوي وي. د دې پوښتنه ده، چې څنګه.

-- د لامل ادوربالټاکنې (کاوزال) وايي، ولې يو څه پيښ شوي دي. له دې پوښتنويونو سره پوښتنه کوي، چې ولې او له څه امله.

سره له دې چې ادوربالټاکنې او اړيکوييز شيان ورته کېدی شي، خو سړی کړی شي د پوښتنويونو په مرسته يو له بل توپير کړي، لکه ولې يو څه پيښ شوي دي.

د د ادوربالټاکنو د ټاکل لپاره يې بېلګه.

-- ځمری د خرابې هوا له امله ښه خويه نه دی. پوښتنه : ولې ځمری ښه خويه نه دی؟ کاوزال ادوربال: د خرابې هوا له امله.

--غوټی او ځمری د اوبو وغاړې ته تللي. پوښتنه: غوټی او ځمری چېرته تللی؟ لوکال ادوربال. د اوبو وغاړې ته.

-- هغه له (زوړند) ټيټ سر سره کورته راغی. پوښتنه: هِغه څنګه کور ته راغی؟

له (زوړند) ټيټ سر سره.

-- زه نن په سينما کې يم.

پوښتنه: زه کله په سينما کې وم. تمپورال ادوربال: نن.

اتريبوت د غونډالغړي برخې په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتريبوت خپلواکه غونډالبرخه نه ده. هغه يوې غونډالغړي ته زياتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتريبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوييز اتريبوت: که يو نوم د اتريبوت له لارې نږدې ټاکل کېدی شي، نو دا خوي وی يو اتريبوت دی. لکه د بېلګې په توګه: کوښښي زدکونکی.

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتريبوت:دا اتريبوت يو د خاوندوالي او اړوندوالي يو څه ښايي او له دې سره د خاوندوالي په حالت کې دی: د زدکوونکي قلم.

و دې لاندې ته يادونه:

موږ په پښتو کې مخځاينيوی نه لرو، نو دا لاندې غونډالي به د څه وي؟ فکر ورته وکړئ.

<u>Postpositionales Attribut اړيکوييز اتريبوت:</u>

دا اتريبوت که اړيکوييز شی له يو اړيکوي سره تړل کيږي لکه د بېلګې په توګه: زدکوونکي له تورو بوټانو سره.

ادوربال اتريبوت: دا ادوربال اتريبوت له يوه ادورب څخه جوړ دي، دا يوه ويی ته زياتوالی انځوروي، لکه د بېلګې په توګه: دا هلته پوښتنې ډېرې مرستندوي دي.

Appositionاپپوزېشن : يو اپوزېشن و يوه نوم ته يوه ورزياتونه ده او پخپله هم له يوه نوم څخه انځوريږي يا جوړ دی او د يوې بېلېدننځښې له لارې سره رابنديږي.

بېلګه: مېرمن هوګي، چې د ښوونځي مديره ده، ډېره سخته ده.

Konjunktiv und indirekte Rede تړنويزې او ناسيده خبرې (وينا؟)

د کړنويونو سره اړوند يوه بله ګرامري کاټيګوري داسې په نامه مودوس دی. دا وی يو_

ربښتينی پېښه، يو امر، مګر يوه غوښتنه هم يا يوه کېدنه يا شونتيا ووايي يا افاده کړي. تړنوی د حالتونو لپاره راځي، چې تراوسه ربښتيني ، مګر کېدونکي دي. له دې امله دا شونتيابنه هم بلل کيږي. په ناسيده خبرو(وينا) کې هم يا شرطيی غونډالو کې، دا کارونه مومي. خو دلته يو څو توپيرونه شته، له کومه لامله، چې تړنوی ۱ او تړنوی ۲ سره بايد توپير شي.

دا لاندې تکرار بربښي، خو نوي څه لري.

Konjunktiv I **تړنوی۱** : راتلونکی ۱ په ناسيده خبرو کې پيداکيږي، خو په کره کارونو کې(و چا ته غږ کول، (له چا)غوښتل).

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- پلار ویل، چې هغه د دې لپاره وخت نه لري.

-- هغه دې خوښ ژوندی وي!(کره کارونه)

Konjunktiv II ترڼوی ۲ : دا ته هلته کاروې، چې ته یو څه غواړې، او هم په ناسیده خبرو کې، په شرطي غونډلو او یا په ځانګړې توګه په درنښت جوړو جوړښتونو کې.

-- هغه به غوښتلو، چې که (کاش چې) دا څه ګرمه وی.(هیله).

-- کړی شم له تاسو هیله ولرم، چې وما ته یو څه له ځان سره راوړې.(هیله منده یا مؤدبه غوښتنه)

-- که ما د موټربیولو اجازه لرلی، زه به اوس تللی وی(شرطي غونډله).

Adjektiv (Eigenschafts-wort) ادورب (خویوی یا ستایپنوم(نه شته))

،، څنګه ویونه،، خوږ، شین، ښکلی، ستړی، کوچنی، چټک، برګ(په غوصه).

Adverb (Umstands-wort)ادورب(څنګه والي وی یا خویویي)

-- لوکال – یا ځاییز- ادورب: (یو)چېرته، ، کینې، هلته، دلته، و مخته، و هرچېرته یا هرځای، دباندې او نور

-- تمپورال - د وخت ادورب: تل، تراوسه پورې، له هغې، هیڅ (کله)_

-- مودال – د ډول(رقم) ادورب: ښایي، په خواشینۍ، ټیک،، کم، ډېر، کله کله.....

-- کوزال – د لامل ادورب: له دې امله، له دې سره، د دې لپاره

پرونومیال – حالت لپاره ویونه: په دې، ترڅ، داسې چې، (په) څه باندې

ناټاکلې پېژند نخښه (د نر-ښځېوالي لپاره):

یو، یوه Diphthong (Zweilaut) دوه غږیز: یو دوه غږیز له دوه بېلابېلو غږلرونکو څخه لکه یو، دوه، بیا او نور.

Imperativ (Befehlsform) امربڼه: کښېنه! ولوله! وخوره! چپ اوسه! ځان بدل کړه!

Indikati (Wirklichkeits-form)رېښتیاوالیبڼه:نړۍ ښکلې ده. انسانان مري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

Interjektion (Empfindungs-wort)احساساتويي: اى، اوهو ، وى، پوو.

کېدی شي څه تکرار وي، خو هر تکرار کښي څه نوي څه هم ميندل کيږي او تر ې تېرېدنه و ماته څه ستونځمنه برېښي. په بخښنه.

رکتوس او اوبليکوس يا ولاړ او پراته اړيکتيينګووني.

پيل يادونه: ما په ډېرواره اړيکتيينګوونو ليکلي، چې هغه هم په دې د پښتو اړيکتيينګوونو کې خوندي دي او د پښتو اړيکتيينګووني له الماني څخه توپير لري.

ما پخپله ډېرې ليکنې په څلورو حالتونو کړي او اوس به دا په پښتو کې اړيکتيينګووني وڅېړو: په پښتو کې دوه اړيکتيينګووني شتون لري. رکتوس او اوبليکوس

tus|susrec|Ca,د رکتوس – ، کړونی - يا ولاړ اړيکتيينګوونی

ويي پېژند: (ژبنيز نوميز Nominativ ولاړ...(دا چې پښتو اېرګاتيو ژبه ده، نو نوميز اړيکتيينګوون لري او دا په پښتو کې کړونی اړيکتيينګوونی دی)) کړوني اړيکتيينګوونی کليمې سرچينه: لاتين ‘‘casus rectus’’ ،،نېغ، ولاړ حالت يا څنګه والی يا ښه يې کړونی حالت،، ، همغه پوهنيز يوناني ‘‘ptōsisorthē’’ مخ ته لرو.:

مخامخ ويي يې Casus obliquus اوبليکوس حالت يا اړيکتيينګوونی دی. کړونی اړيکتيينګوونی رېکتوس اړيکتيينګوونی دی: دا کړونی اړيکتيينګوونی دی، چې له دې امله ولاړ حالت هم ورته ويل کيږي.

—— په بنسټيزه توګه و دې ته مخامخ يا برعکس او و دې نورو اړيکتيينګوونو ته کاسوس اوبليکوس دی، چې څنګيز، ننوتي، پروت، ...اړيکتيينګوونيا دي، .

Casus obliquus (Deutsch)**اوبليک اړيتيينګوونی يا څنګه والی:**

ويی ترپيوهېدنه/ پېژند:

۱. ژبپوهنه۳ ۱۱۲

– ژبنيز: نه ولاړ -، پروت –، ننوتی – ، وتلی او يا کوږ اړيکتيينګوونی يا څنګه والی . له دې امله به بسيا وکړي، که نه کړونی حالت يا اړيکتيونکی يې وبولو.

اوبليکوس نه کړونی – يا يا پراته اړيکتيينګوونی دا لاندې اړيکتيينګووني خوندي لري:

نه کړوني اړيکتيينګووني: جينيتيو، داتيو، ابلاتيو او دا اوس هم غږيزد کليمې بنسټ: له لاتی نه کړوني اړيکتيينګووني ، چې يوناني څخه يې پوهېدنه هم همدا ده نه کړونی کازوس، اوبليک کازوس، ناولاړ، زوړند يه پروت اړيکتيينګوونی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – کازوس اوبلیک جینیتیو، داتیو دي. دا مې په بل ځای کې څېړلي، چې په پښتو کې نور څنګه والي هم شته، لوریز،..د پوره څرګندونې لپاره دې هلته وکتل شي.

د نورو حالتونو لپاره مخ ته ځو:یادونه: که دا لاندې بیا هم راغلي وي، لوستل یې بد نه دي.

Enklitische Pronominaاینکلیتیکي نومځاینیوي.

د مخه تکیه اړ- یا اینکلیتیکي نومځاینیوي یوه کیدنه لري، چې له یوه کړنوي سره ورزیات یا ورسره ونښلي یا ورسره ویلې شي. کړنوی + ځانیز پسې تړی. ډېر زیات د خبرو ژبه همداسې په شاعرۍ کې منځ ته راځي. په ډېرو لیکنیزه ژبه کې تر ې ډډه کیږي یا دا د کړنوي سره یوځای په یو بل کې سره وېلې یا ولې شوي، چې یو نوی ویي و منځ ته راوړي چې د دې تړنې سره پوهېدنه هم پوره کوي.

د بېلګې په توګه: اینکلیتیکي نومځاینیوي د یوه شي دنده لري، که دا یوه کړنوي سر ورزیات شي.
که دا له کړنوییونو سره راشي، ن هغه بیا لوریز کړنوییونه دي یا کیږي. ، راځه، درځم...

یادونه: و به ګورو، چې له دې نومځاینیو سره هم اړیکتینګووني روښانه یا ښوولکېدی شي. دا دې د اړیکتینګوونو په برخه کې وکتل شي.

ګډوله کونه:

– کړنویي + ځانیز پسېتړی په وییزبه او لیکنزبه کې مخ ته راځي او همداسې بله برخه یې

– ځانیزمختړي نومځاینیوي یا اینکلیتیکي نومځاینیوی + کړنوی، چې دا دواړه به لږ و څېړو.

دا نومځاینیوي، نو څنګه روښانه کړو، چې کوم دي؟

که غواړې عکسونه درته ښایم. که غواړې وتا ته عکسونه ښایم.

دا نسبتي وی و پسې ځاینیوی یاپوستپوزېشن ،، ته،، ته یو اوبلیک دی. او د المانې و داتیو ایکتینګووني ته اندول دی. له دې سره د پوست پوزېشن په څیر د موخه لور (و چېرته) دنده لري. بېلګه: و کور ته ځم.

پرمېز(حالت) باندې (اړیکوی) د انګورو (خاوندوالی اړ.) له جنډې (آړ.) څخه (اړیکوی) انګورو (نوم) له ځان(اړ.) سره (اړیکوی) وتا(اړ.) ته (آړیکوی) دروړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګورو، چې ټول اړیکویونه پسېځاینیوي یا پوستپوزېشنونه دي او حالت پر پښو باندې اړیکټینګوونی دی.

دا مې تر اوسه پورې سنترپوزېشنونه بلل، چې ناسم دي او دا پر، په او نور چې راځي، دا د اړیکټینګوونومورفېمونه دي، لکه ،،د،، د خاوندوالي مورفېم.

د اینکلیتیکي نومځاینیوو څلور دندې:

زه دې، ته مې، هغه مو، دا یې....

دا څلورواړه په یوه ګډوله یا لړۍ څنګیزه غونډاله کې

زه دې دلته راوغوښتم، چې ته مې ولیدې او هغه مو، چې ولیده دایې وویل:_

لوریز نومځاینیوي:

لوریز نومځاینیوي: نومځاینیوي را، در، ور یوه لور غوره کوي، نو له دې امله لوریز نومځاینیوي.

لرو: - (را، در، ور) (سره،څخه،کره، ته، پورې، کې، باندې،...)

په پورته کې په لومړي نوکانو کې نومځاینیوي دي او په دویم کې اړیکویونه یا پسېځاینیوي دي، چې په نومځاینیوو پسې تړلي راځي. دا بیا داسې هم لیکلی شو:

له ما، له تا، له موږ،له هغه.....سره(څخه، کره) ، وما ته، وتا ته، وهغه ته، پر میز باندې یاپر هغه باندې...په کور کې

داسې له یوه توري جوړ نومځاینیوي شته، موږ چې یو څه کوو، په پای کې د هغه کړونې پسې نومځاینیوی(انکلیټیکي نومځاینیوي بلل کیږي)) ورزیاتوو یاورسره نښلو

اړیینه یادونه: دا له یوه توري جوړ نومځاینیوي، چې ما لیکلي، سم نه دي. دا نومځاینیوي نه دي. دا د کړنویي بڼه بدلون دی(دا ناسم دی، دا د کړنوییونه پوهېدنغزونه ده). دا لاندې هم همداسې. دا که موږ د موږ په ادبیاتو کښې همداسې بللي، خو داسې نه دي.

بېلګې یې: ځم، ځو،ځې ، ځې، ځي(د دریم کس ن، ښ یو او ډېرو لپاره). دا پورته د کړنوییونو بڼه بدلون نه دی دا د مورفېمونو له لارې د کړنوییونو پوهېدنغزونه ده.

بیا اړیینه یادونه: په پښتو کې کړنوییونه بڼه بدلون نه لري.

وییزې یا له یوه وېي جوړې پوره غونډاله ده: ځه!

(c) ketabton.com: The Digital Library

له یوه ویي جوړې غونډالي کېدی شي، له کړنویی څخه جوړې وي، لکه همدا پورته. که څوک ووایي چې. ځم. خو دا سمه ویښه یې ده: زه ځم.

پوښتنه: څوک ځي؟

ځواب : زه ځم.

دا پورته راپورته شوې ستونځې له دې لاندې پېژندونو سره اوبی شوې:_

ـــ له بلې لور له داسي کړونو سره د را، در، ور نومځاینیوي مخ ته تړل کیږي او کړنویي پسي هممهال دا د –م، -ې، -ۍ او نور هم تړل کیږي او داسي یووویيزې پوره غونډالي جوړوي: درځم، راځي، ورځم او نور. دا کړنوییونه د بسي غزوونو سره غزېدلي دي. دا څنګه ونوموو، خو دا هم پسي تړلي دي، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري او نه د ورسره تړلي له لارې کومه پوهېدنه غوره کوي، خو هغه د پسي تړلي پوهېدنه غزوي. دا لوریز نومځاینیوي، کړنویي سره د مخه تړلې او پسي تړلي یې دا اېنکلییکتیکي نومځای نیوي دا یوه کړنوویي او دوه وو نومځاینیوو سره په ګډه یوه یووېیزه غونډاله جوړوي.

یادونه:

که مور له پیل څخه ابلاتیواړیکتینګووني د داتیو پر ځای باندې و کاروو، ښه دی

Ablativ (Deutsch) ابلاتیو یا بېلېدنه

ویي پېژند: لاتین ژبلار: ابلاتیو د پرېدیکات نږدې پېژندنې ټاکلو په چوپړ کې دي. دا اړیکتینګونه ورکوي، چې د هغو لاندې کړنه کیږي. دا داسې کارول کیږي
Ablativusinstrumentalis اله ییز ابلاتیو: د پوښتنې په ځواب کې:،، له څه یاځه شي سره،،؟ ، ،، د څه له لارې څخه،، ؟، ،، له چا سره یوځای،،؟

– Ablativusseparativus د بېلېدنې ابلاتیو: د بېلېدنې ابلاتیو و پوښتنې ته دی، چې : له کومه څخه،،؟ ، ،، له څه څخه،،؟

Ablativuscomparationis

د پرتله کونې ابلاتیو له و چا ته یا نسبت و چا ته سره.

ځمری و چا ته جګ دی؟ یا ځمری نسبت و چا ته جګ دی؟

غونډاله پېچلې بربښي، خو ژبلاریز او پوهېدنیزه سمه ده. فکر غواړي.

Ablativuslimitationis

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کلیمې د رابندونې ابلاتیو رابېلېدنه د پوښتنې،،په کومه اړیکه کې،،؟

Ablativuslocativus

ځایټاکنیز ابلاتیو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

Ablativus temporalis #

د مهالټاکنې ابلاتیو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativusmensurae

د ډېرۍ - یا ست- یا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativusqualitatis

د څنګه والي یا خوي ابلاتیو یا رابېلېدنه.

له ،، د ،، سره خاوندوالي جوړونه: دا ،، د ،، په ځنو ادبیاتو کې د خاوندوالي مورفیم بلل کیږي او ځنې یې بیا په بلابېلو لاملونو د مخځاینیوی(پرېپوزېشن) بولي، خو دا چې دا یو مورفیم دی او خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دا د خاوندوالي مورفیم یې سم دی.

بېلګه : د کور ښکلی باغ.

Vokativ د غږ کولو اړیکټینګوونی

.

په پښتو کې د غږکولو په حالت کې د ناغږیزو تورو پسې یوه ،، ه ،، ټرلکیږي(دا خو ځانله د دې سره نه دی، د نور لکه ی سره هم راځي) او نورو ته دې یې په ګډه فکر وشي.

بېلګې: ورور، وروره،

سړی، سړیه

ملګری، (ای) ملګریه.

د ښځینه وو لپاره :

بېلګې: مور، موری،

(c) ketabton.com: The Digital Library

خور، خوري

د ډېر لپاره په ټولیزه توګه باور لري، چې غږیز/ ډېر = اوبلیک/ډېر
.ښلګې: ګرانه ملګریه، ګرانو ملګرو! ښځې/ (اې) ښځو!

پسې نومځاینیوي د خبرو دي، خو ما په دې هکله پوره لیکنې کړي، نوري نه وربانديې کوم، خو ستاسو پام یواځې د ې ځنې ځانیزو نومځاینیوو ته رااړوم.

زه، ته، هغه، ما، تا، هغه، او نور

په دې ټولو حالتونو پوره خبرې شوي.

Demonstrativpronomina (اشاري نومځاینیوي)

اشاري نومځاینیوي (رکتوس)

دا، دغه،

نور اشاري نومځاینیوي: هغومره، دغسی، داسی، هغسی، همدا، همداسې، همدغسې ... دومره ، هومره، دومره...ځومره داسی، داسی، همدا، همداسې، همدغسې دا، دغه،دغې،هغه،هغې

لوریز نومځاینیوي: د اړیکویونې سره دا لوریزې ټوټې د پوستپوزښنن د لوریزنومځانیوو کیږي. سره تړاو یا تړنه.

دا لوریزې ټوټې : را، در، ور دي، چې د پرښپوزښن په ځېر د اړیکویونو په ځېر د کړنوییو سره نښلي یا ویلې کیږي. یو ځو ښلګې...

پوښتننومخځاینیوي:

ځوک، چا، څه، څو، ځومره، کوم...ځومه، ځنګه، ځرنګه

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاینیوي)

ځوک،څه، څو، کوم، یو شی، یو ځوک، یو چا، د یوه چا، ځومره، ځنې، هر، ټول، نور، هېڅ. په ژبلار یا ګرامر کې ناټرلي یاخپلواک نومځاینیوي د نومځاینیو دا لاندې ډله جوړوي(برخډله مې لیکله وه، خو د لاندېډلې او برخډلې په منځ کې مې توپیر ته پام نه وو). د و ي.

د پام یادونه: ښه به وي، چې د داتیو پر ځای باندې ابلاتیو ولیکو._

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوي مو يوګونو يا افرادو ته پام اړوي، چې د هغوي ايدنتيتي يا پېژندنه له نږدې څخه نه ده ټاکل شوې يا د ناټاکلې ګڼون (تعداد) افرادو همداسې په افرادو (يوګونو کسانو) باندې شتونوينا کوي.

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناټرلي نومځاينيوي و مخ ته د ټرلو وييونو سره:

هېڅ څوک، هرڅوک، لږڅه، يو څه ، يوڅوک

Unbestimmter Artikelناټاکلي پېژند نخښې (ن،ښ)

۱ – رکتوس: (ن،ښ)يو، يوه

۲ – اوبليکوس: (ن،ښ) يوه، يوې

يادونه: ۱ – داپورته داسې برېښي، چې ګوندې د بېلګې په توګه يوسړی راغی. يوه ښځه راغله او

۲ – يوه سړي وويل. يوې ښځې وويل.

دا دواړه حالتونه کړوني دي او د پښتو ژبلارې له مخې او د رکتوس او اوبليکوس د پېژند له مخې بايد رکتوس وي، نو اوبليکوس به يې څه وي؟

اوبليکوس: له يوه سړي څخه. له يوې ښځې څخه. دلته ،،له،، د يوه مورفېم په څېر راغلی، يو پروت اړيکټينګوونی دی. دا شبلاتيو يا رابېليدونکي که و بولو، ښه به وي.

دا موضوع هم دما نوې مخامخ کېدنه ده. له دې څخه د مخه ورسره نه وم مخامخ شوی، نو د څېړنې او د خبرو به پوره څه په کې وي.

موږ د نورو ژبو څخه ګټه اخلو، په زياتو ځايونو کې د نورو ژبو څخه ګټه اخستل کېدی شي، خو يو له بل سره ورته ژبنيزې لارې نه لري.

په پښتو کې: ځم، ځو، ځي، ځی ... او ور خو موږ مې (دی، يې) په پښتو د کړنوي پسې، -م،-ی، -ي ټرلي او د خاوندوالي نومځاينيوو پسې بيا مې، دې، يې مو د مخه وڅېړل.

بيا دا اړيينه يادونه: دلته –م.-ې،-و او نور توري دي له يوه توري څخه جوړ سافيکسونه يا پسټرلي دي، چې د کړنوييونو د (بڼه بدلون(بڼه بدلون نه شته)) پوهېدنغزوني له امله د کړنوييونو پوهېدنغزووني دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې یو لامل دا کېدی شي، چې په پښتو کې د ګړنویي اخر کې دا ورسره زیاتېدنه دکړنوي پسې تړلی یا سره ویلې شوې شته، خو د خاوندوالي نومځای نیوي خپلواک شته دی.

دا نور نومځاینیوي به د څنګه والي یا حالت نومځاینیوي وبولو او ګورو، چې د اینکلیتیکي نومځاینیوو سره توپیر لري.

Vokativ (د غږ کولو حالت(بیا لنډ)

یو چاته څه ویل یا ورته غږ کول په پښتو کې د یوه ځانګړي غږېنې په څېر جوړیږي. په ټولو نارینه نومونو کې، چې په زور اچوونې ی پای مومي په پای کې ه پسې نښلي پر نارینه نوم پورې چې زور پرې نه اچول کیږي، چې په پای کې یي ییې پسې نښلي. پر دې باندې نور زیاته لیکنه نه کوم، خو یو دوه بېلګې راوړم. دا نور چې کوم اخر توری په څه بدلیږي او یا څنګه کیږي ، هغه تاسو راپیداکولی شی. لرو. خمری. غږ: ځمریه. لرو: خوږه، غږ: خوږې ملالی بیا هم ملالی. هغه لارې هم تاسو ورته ولیکی.

Reziproke مات

رامات شوي اړیکتیینګووني د ،،یو،، او ،،بل،، له لارې څخه یا سره جوړیږي. بېلګې: یو له بل سره. یو له بل څخه. یو وبل ته او نور.

Interrogativsatz پوښتنغِوندالە

پېژند د اوکسفورد ژبې څخه: اپنټېروګاتیوغوندالە څه ده؟

پوښتنغوندالە (Interrogativsatz یا Erotema) یوه غوندالە ده، چې د هغې دنده تېپیکي پوښتنکونه ده. د پوښتنې وېښدول د دې په چوپړ کې دی، چې یو معلوماتي ځواب تړي لاس ته راوړو. پوښتنغوندالە داسې ده، لکه ویناغوندالە او غوښتنغوندالە، یو د غوندالې ډول.

د اپنټروګاتیونومځاینیوواو نسبتي نومځاینیوو په منځ کې څه توپیر دي؟

Relativpronomen یا نسبتي نومځاینیوي د نومویونو پر ځای باندې کارول کیږي. دا یوه غږېغوندالە (نسبتي غوندالە) لارښودوي او د یوې پر سر یا پورته باندې ترتیب شوې غوندالي یوه نوم(یا نومځاینیوي) نښلوي یا تړي. اپنټروګاتیو نومځاینیوي یوه پوښتنغوندالە (اپنټروګاتیو غوندالي) لارښودوي او د غږکوني غوندالو په څېر هم کارېدلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګې؛

کتاب، کوم (هغه) چې زه يې لولم، ستړی کېدونکي دي.
يادونه: دلته ګوره دا د کتاب لوستل ستړي کېدونکي دی

دا د باور نه دي، څه چې ته و ماته وايې.

اېنتروګاتيو غوندالې پوښتنغوډالې لارښودوي، کېدی شي دغږغوندالې په څېر هم راشي.

بېلګه: چا به دا فکر کړی وی!

ځنې نومځاينيوي کېدی شي نسبتي – او اېنتروګاتيو نومځاينيوي وي .

بېلکه: څوک،چا، څه (شی)، کوم،کومه، د يوڅه لپاره.

دا کېدی شي چې وکارول شي.

اېنتروګاتيو غوندالە – ناسيده پوښتنغوندالە.

۲ - ښونکی زدکونکي پوښتي، چې چا دا کړکۍ ماته کړې ده.

۲ – ښونکی زدکونکي پوښتي، چې ايا له دوي څخه کوم يوه دا کړکۍ ماته کړې ده.
اېنتروګاتيو غوندالە(ناسيده پوښتنغوندالە) يوه څنګغوندالە يا که غواړی څنګيزه غوندالە ده. د پوره کونکي پوښتنې په څېر(۱-) څنګغوندالە د يوې پوښتنغوندالې په څېر پيل کيږي.
د پرېکړه غوندالې په څېر(۲ -) دا د ايا له لارې يا سره پيل کيږي.

.

يادونه: په دې ټولو ليکنو کې کمښت شته، چې بايد تل ګران لوستونکي يا ډېر کار پرې وکړي._

د اېنتروګاتيو غوندالو برخکلمي

۱ – غږډولیزه پوښتنغوندالە، ۲ – پرېکړييزه پوښتنغوندالە، پوره کېدونکي پوښتنغوندالە.

بېلګې:

۱ – يوه پوښتنغوندالە ده، ، چې ټيک د غږېدونکي د معلومات کنډو يا تشيا خوندي لري، او دا هممهال د خبرو و مل ته انځوروي، چې دا تشيا ډکه کړي.

(۱) غوندالە: ،،(ايا) ته نن راځې؟،، يوه اېنتروګاتيو غوندالە ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۱) اېنټېروګاتيو – يا پوښتنغوندالله له غوندالنخبنې،،؟،، سره په نخبنه کيږي، که دا يوه سر – يا بنسټغوندالله وي.

ځنې پوښتنغوندالي د پوښتنغوندالي په چوپړ کې نه دي، دوی(يو څه ته) رابلنغوندالي دي، لکه د بېلګې په توګه: نه غواړې تر اخره يا تر پای(بلاخره، يا بالاخره(ريښتيا نه پرې پوهيږم. په بخښنه)؟؟) پورې راشي؟،، يا ،، بيا هم يا: تر اخره پورې نه غواړې راشي؟،،

ګڼل او شمېرل

دا ليکنه يواځې د يوه مسلکي چا لپاره نه ده، دا ليکنه د هرچا لپاره ده، چې پوه شو، چې په ګڼلو او شمېرلو کې د څه سره او کار لرو او دا څنګه کارووو. له دې څخه د مخه چې دموږ د موخې ليکنې سره پيل کوو، د ډېرې يا set,die Menge پيژند به ورکړو، چې دلته هم هر څوک ور باندې پوه شې، چې ډېرې څه شی دی.

يادونه: دې نوم کښې دې يې پام وشي. ما خو ښځينه ليکلي، ځکه چې، زه له بندګيو او خزلو و مخ ته تللی يم، چې اوبه يې راوړي او په يو ځای کښې يې ډېرې اچوي، خو که څوک يې نارينه هم وليکي د سم اند له لارې به ورسره مخامخوالی نه وي. موخه د لته له دېرو څه څخه ده، چې د ځانګړي پيژند له لارې روښانه کيږي يا ځانګړی پيژند لري.

ډېرې پوهنه د شمېرپوهنې يوه برخه ده او ډېرې داسې پيژند لري:

ډېرې (مجموعه يا set): پيژند

زموږ د فکر او خيال د ټولو يو له بل کره بېلا بېلوشيانو(دا په دې پوهېدنه، چې يو شی دوه ځله نه راځي) ټولوالی دې (ما په خپلو تېرو ليکنو کې د ټولوالي لپاره ټولګه ليکلې وه

خو ټولوالی موخه- ور او بنه دې).

هغه شيان چې ډېرې ور څخه جوړه ده، د ډېرې توکي بلل کيږي.

په ډېرې پوهنه کې يوه پايډېرې هغه ده، چې پای ډېر توکي ولري. د بېلګې په توګه ډېرې

(M={1 ;2; 3; 4; 5; 6; 8

يا

{M={a,b,c,d, ….h

يا

{M={a,3,spin, spogmai, c,d,8, ….h

دا دټاکلو شيانو، چې په فکر اوخيال کې مو دې، ټولوالی دې اوپايډېر دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: په پورته کښې مو د لاتین لوي توري، د ډېرې لپاره لیکلي او کوچني توري مو یې د توکو لپاره لیکلي دي.

ګڼل او شمېرل

دا په پښتو کښې څنګه بولو اوڅنګه لولو او هم څنګه لیکو؟

دابخښنه دې وي، چې په ،،پښتو،، کښې یې لیکل او لوستل لیکم. دا ځکه چې مونږ تر اوسه پورې پرته له ما څخه د شمېرپوهنې کتابونو له لیکنو، بل چا تراوسه پورې دا پر پښتو باندې نه اړوند بللي او نه لیکلي. داپه دې پوهېدنه، چې زه په دې لار او کار کې لومړی او لومړنی کس یم یا لومړنی لیونی یم، چې دا کار مې د سره کړی یا تر یو کچې، نه! نه تر یوې کچې، دا ناسم دی، تر یوه ځایه- یا یوې پولې پورې و سرته رسولی.

دلته یوڅه نه په کچه کیږي، خو تر یوې پولې، خآیه،سویې(؟) پورې کېدی شي.

په دې هکله نورې خبرې نه کوم، راځم خپلې موخې ته.

مونږ په شمېرپوهنه کې د دوه نومونو سره ډېر سر او کارلرو، چې هغه ګڼل او شمېرل دي، چې تراوسه پورې مو دا یو له بل سره نه دي توپیر کړي، چې د خپلو زده کړو له املې، چې په خپله ژبه مو نه دی کړي، نه یو بلد او مسلکي نومونو سره بې له دې څخه هم پر پښتو باندې بلد نه یو. داکار به اوس وکړو، خو په خبرو اولیکلو کې مو ګڼل د شمېرلو لپاره پرېښودي یا ښه یې: د ګڼلو ځای مو هم شمېرلو ته ورکړی یا شمېرلو نیولی.

ګڼل څه شی ی؟

ګڼل، چې انګرېزي یې Counting او المانې یې zählen دی، عربي یې ګومان مې دی حساب دی او په درې کې ورته شمردن وایي. په دې برخه کې نورې روښانه-ونې هم شته، خو له هغې څخه دلته تېرېږو.

.

پېژند: ګڼل د یوې همغه ډول مګر ببلابېلو شیانو پای ډېرې توکو د ځومروالي یا ګڼون (تعداد) یا کوانتیتي پیداکول دي. ګڼل د ګڼونو پلونو زیات وخت د یوه پل سره، دکوم سره چې اړونده ګڼونو پرلپسې یا د ګڼونو ویونو پرلپسې په څېر کیږي، د ببلګې په توګه، یو، دوه، دري یا دوه، څلور، شپږ، اته سره ځغلي. د جګېدونکې پرلپسې د ،، ومخ ته تلنګڼل،، په نخښه کیږي او په لوېدونکې پرلپسې ،، پسې یا شاته یا په څټ (تلن) ګڼل،، په نخښه کیږي. د ببلابېلو شیانو(دا هم همغه ډول شیان دي، خو همغه شي نه دی) ورزیاتول یا ورجمعه کول، چې یوه جګېدونکې ګڼونپرلپسې یې بنسټ دی، ګڼل بلل کیږي.

یادونه: دلته مې ګڼلی د یو ډول څه یا ګڼونو ډېرې یاده کړه، خو یواځې دا نه ګڼو، مونږ د یوې ډېرې د توکو ځومره-والی هم ګڼو. که دلته مونږ یواځې د ګڼونو په ډېرې تکیه کړه، نو دا دې کوم مخامخوالی نه وي، د لته دې د ډېرې پېژند ته هم پام وشي او هغه راوړلو ببلګو ته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼنه: د اړونده نوم ګڼنه د ګڼلتلنه یا د هغه لاس ته راوړنه(د بېلګې په توګه د نفوسو ګڼل) په نخښه کوي یا (را) ښایي یا راپوهوي. د پېژندل شویو یا د ورکړل شویو پېژند یووالو(مور ورته ناسم واحد وایو)، شیانو یا پېښو د یوې کچوني بڼه، د ځومروالي پیداکونه ده یا د ګڼلو نوم.

له څه وخته (دلته هم سم: ،،له څه وخت څخه،، دی)ګڼل:

د ارښیولوګي شواهدو له مخې روښانه شوې، چې انسان لږ تر لږه له ۵۰۰۰۰ کلونو څخه راپه دېخوا ګڼلتوان (د ګڼلو توان) لري. ګڼل په زړو کلتورونو کې کارول کېدل، چې د ټولنیزو او اقتصادي ګڼلشیانو لکه د یوې ډلې غړي، ښکارشوي ژوي، خاوندتوب یا د پورونو ګڼون راټول کړي یا راونیسي. د ګنونلیکنې، ګڼونسیستم او لیکنو ته مو ګڼل هم (هم په دې پوهېدنه، چې د نورو په څنګ کې (نږدې وه، لیکلي مې وی ،،د نورو تر څنګ،،، خو داناسم دی)) لارښود کړو.

Zählen mit Fingern, hier die Zahl 5. له ګوتو سره ګڼل، دلته ګڼ ۵

ګڼل انساني ژبنیز توان دی، چې په راتلنګه موخه ګومان کیږي چې انسان ته د خپل Stammesentwicklung) (۳) Phylogenese (۲)biosozialen (بنسټوده)) په ترڅ کې له پخوانیو راپاتې شوی. ژوي لکه مرغان هم – که هګۍ یې ورکه شي- پوهیږي، خو ګڼلی یې نه شي. دګڼلو لپاره تیزذهني توان ته اړتیا شته.(Biosoziologieبیوسوځیولوګي دې وکتل شي)

ګڼون یا څومره والی، که غواړی تعداد:

یادونه: دا ګڼون مو په ژبه کې ورځنی نه دی، نونه پوهېږم، چې دا به زماپرېکړه وي او یا به د تاریخ په اوږدو کې هېرشوی وي، خو راته مناسب برېښي، ستاسې مرسته ټئ ته اړتیاشته.

په ټوله کې د ګڼلو سره د یوې پایپېرۍ د توکو ګڼون(څومره والی یا تعداد) کره کیږي، داسې چې د ۱ سره پیل (اوس دا له صفر(۰) سره پیل دی) یو بل پسې هر شی پسې بنسټیز یا پیدابېښتي ګڼ باندې ترتیب کوي، تر هغې پورې، چې د کوم شي توکی نور پاتې نه شي(د یواځنې څېرونې له لارې(شمېرپوهنیزه وی دی، چې نور یې نږدې نه څېړم، خو په دې هکله مې یوه لیکنه په تاند او همداسې دعوت خپرونو کې په ۹ د دسمبر خوره شوې)). دا وروستي ترتیب شوی ګڼ هغه غوښتونی ګڼون یا تعاد راکوي.

څومره- یا څووالی او څومالی:

مور نو د ګڼلو سره څه غواړو ځان ته روښانه یا څرګند کړو؟

څومروالی: مور د ګڼلو سره د څو کره ټاکلو همهغو (لږ تر لږه په دې لیکنه کې) شیانو څومروالی او په همهغو شیانو کې د یوه شي څومالی و ځان ته روښانه یا جوتوو. که په یوه ځای کې د څه موخې لپاره څوکسان راټولوي او غواړو وپوهېږو، چې دا څو کسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې، نو ګڼو يې او دا راته د دې کسانو څووالی يا ګڼون راکوي. که په څوکسانو کښې، که د کسانو په ځايترتيب کې د يوه کس ځای غواړو جوت کړو، نو ګڼو يې چې دا څوم کس دی، نو لرو

ګڼه يا څوموالی په څه پوهېدنه دی؟

ګڼه: که څوک په يوه ليکه ولاړ وي، يا د شتون په کتاب کې د زدکونکو نومونه د ، څوک په څومه ګڼه نمره دي، نو په همهغه ځای کې ليکل کيږي.

د ښوونځي شتونکتاب يا د حاضرۍ کتاب کښې به ما د شمارې په ځای ګڼه ليکله، چې موخه ترې همغه څوموالی په ګوته کوي. دا په دې پوهېدنه چې:

ويل يا په تورو ليکل يې: لومړی، دويم(دوهم؟) دريم (دا درېېم يا دريييم نه ليکل کيږي)، اتم، نويم، سلم، يوسلودېرشم او نور.

په ګڼنښو ليکل يې

۱ –م، ۲ –م ، .....۶–م، ۷-م،،،، ۱۰۰–م، ۱۲۰–م ...

ځنې ليکونکي دا بې له –م ليکي، چې ناسم دي. دا – ترننښه ده، م له هغه ګڼ سره تړي.

يادونه: دا د ګڼونو لار ده، چې له پيداېښت څخه همدا –م ورسره ليکل بايد وليکل شي او څوک ورته څه له ځان څخه د جوړولو اجازه نه لري، لکه له دېرش سلمې څخه يې دېرش سلنه جوړه کړي، دا ژبې تخريب او بېلاري ده).

يادونه: په دا پورته کې مور سلن يا ۱۰۰ –ن نه دي ليکلي چې ډېېېېر ناسم دی.

د شتونکتاب ګڼه به د ښوونځي د نمرو په ترتيب ليکل کېده، نو د دې سره به څه کوو؟

دا هم د ګڼلو له لار سره سم داسې ليکو:

اولنمره = لومړی يا يوم، دويم (که دوې وي، خو دويم او دوه وي خو دوهم) ، لسم نمره او داسې نور ليکو. دا که څو واره بيابيا وويل شي، نو ورسره بلدېږو، ستونځې په کې نه شته او د ژبلار سره سم دی.

يادونه: د دې ګڼونو او يا اړونده ليکنډول لپاره زمور ليکوالان ليکي، چې شمېرنيز ليکل او ليکنيز ليکل. شمېرنيز او ليکنيز دواړه ليکنيز دي، دا په دې پوهېدنه چې دواړه ليکل کيږي.

سم يې دی: په تورو ليکل او په ګڼنښو ليکل.

ګڼ (ز. ګڼونه) څه شی دی؟

الماني او انګرېزي يې number zahl

يادونه: دا مو هم په ژبه کې ورځنی نه دی، مرسته به سره کوو.

ګڼونه (ډېر ګڼ، يو يې يو ګڼ): هغه څه چې مور ګڼل پرې کوو، نو هغه به هرو مرو ګڼونه وي. يو يې ګڼ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ګڼونه چې مور ګڼل پرې کوو، دا په دې مانا چې د څومواليو او څومره والي پرې لاس ته راوړو، پیداپښتي(طبیعي یا بنسټ) ګڼونه دي او دا پیداپښتي ګڼونه داسې لیکو.

بیا

ګڼنځښې:

هغه نخښې دي، چې ګڼونه انځوروي، ګڼنځښې بلل کیږي.

د پیداپښتي ګڼونو ګڼنځښې دا لاندې دي:

(0); 1 ; 2; 3; 4;5; 6; 7; 8; 9

دا ټکی یا صفر مې ځکه نوکانو کې نیولی، چې د څه وخت د مخه پورې دا په پیداپښتي ګڼونو کې نه ګڼل کېده، خو اوس صفر هم یو پیداپښتي ګڼ ګڼل کیږي.

دا نو څنګه وایو؟

صفر ، یو، دوه (دوې)، درې، څلور، پنځه، شپږ، اووه، اته ، نهه.

په پورته کې ګورو، چې بنسټیز ګڼونه دا لس دی، له صفر تر نهه پورې.

ګڼونه ذهني شمېرپوهنیز شیان یا همداسې د فکر شیان دي، چې زمور د خیال د لویو او ګڼون (څومره والي) څخه وده کوي.

شمېرپوهنیز شیان: ګڼونه، ډېرۍ، ځمککچیز تنونه، ګرافونه، اپټنیګرال او نور.

ومووېل، چې ګڼونه(ډېرګڼ) یو یې ګڼ(یوګڼ) هغه څه دي، چې مور ګڼل او شمېرل پرې کوو. دا په دې پوهېدنه، چې ګڼل به له شمېرلو بېل کړو، ښه یې بېل دي.

داکار د هغه چا لپاره ستونځمن دی، چې ریښه یې شمېرپوهنه نه وي، خو ځانونه به پرې پوهو.

ګڼونه څو ډولونه لري، چې مور د اوس لپاره دا څو یادوو:

ګڼونه په ګڼنځښو سره پېژنو، چې په ترتیب به په خپل ځای راوړل شي.

پیداپښتي ګڼونه: لکه د مخه مو چې وویل، مور دې ساده ګڼلو لپاره چې ګڼل پرې کوو، د پیداپښتي ګڼونو څخه کار اخلو. دا ګڼونه بنسټیز لس دی. دا دې په یاد وي، چې د دې لږ لنډ وخت پورې صفر په پیداپښتي ګڼونو کې نه ګڼلکېده.

ګڼونه ارزښت لري، چې په پسې ګڼ یو ورزیایږي، نوی ګڼ تري لاس ته راځي یعنې لکه ورسره بلد له کیڼ ښي لور ته. بنسټیز ګڼونه دا لاندې ګڼنځښې لري؛

۰ ، ۱ ، ۲ ، ۳ ، ۴ ، ۵ ، ۶ ، ۷ ، ۸ ، ۹ او یا

0,1,2,3,4,5,6,7,8,9 یا 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10

کېدی شي د ګڼونود دې ډول لیکنو سره ځنې شمېرپوهان هم انده نه وي، ګوندې داصفر یا همداسې دا لس څنګه ورزیات شوي، خو دا مو د خبرو موخه نه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زمونږ په ادبياتو کې رقم او ارقام ګورم، خو زه پرې نه پوهيږم، چې داڅنګه او ولې. نه پوهيږم چې رقم څه پوهيدنه لري، خو سم يې دا د ګڼونو نخښې دي.

ګڼونه همداسې د ځای ارزښت له لارې خپل ارزښت ښايي، دا په دې مانا چې ګڼونه ځای لري او د هغې ځای سره څرګندیږي، چې دا په کوم ځای پروت يالیکل شوی يا ځاینیولی ګڼ څه ارزښت لري. دا د ګڼونو يو سيستم جوړوي داسې په نامه لسيز سيستم يادیږي.

ګڼونسيستم د ګڼونو د انځورولو له پاره يو سيستم دی.

د ګڼونو څو سيستمونه شته، خو د هغو نورو سره مونږ سر او کار نه لرو.

لسيز سيستم کوم دی؟

د دې لپاره دا لاندې لښتکی باسو او ګڼونه يې بيا روښانه کوو، چې دا کورونه يا ځايونه کوم ګڼ ارزښت لري.

يونيز	لسيزګ	سلیز	زريز	لسزريز	سلزريز	ميليونيز	لسمليونيز	سلمونيز
۶								
۸	۳							
۰	۱	۲	۰	۵	۸	۰	۰	۲

ګڼونه له کيڼ ښي لور ته – لکه د تل په څېر- ليکو او د ګڼونو ځايونه يا کورونه له ښي کيڼ لور ته: هر ځای له ۰ څخه تر ۹ پورې ګڼونه خوندي کولی شي او بيا يې ارزښت له ځايه څرګندیږي.

يادونه: که صفر د يوه ګڼ کيڼ لور ته وي، چې بل ګڼ پسې نه راځي،نو هغه نه ليکو.

پورته د هر کور لاندې تاسو هغه ګڼ لوستلی شی، لکه له پورته څخه و کښته ته د دريم لښتکي په سلزريز کور کې ۸ دي، نو د دې ګڼ ارزښت اته سوه زره دی. په دويم لښتکي کې په لسيز کور يا ځای کې ۳ دي، نو دا د دې ګڼ ارزښت دېرش دی او داسې نور ور زيات يې هغه و ښي لور ته ګڼونه.

ګڼون: د ګڼلو له لارې چې د يوې ډېرۍ(ستې) توکو څومروالی راکوي، دا د دې ډېرۍ دتوکو له ګڼون څخه جوړه ده، چې مونږ ورته تراوسه پورې تعداد – چې د پښتو پوهيدنه يې څومره والی دی- وايه يا وايو

ځنې کسان په ځانګړې توګه کوچنيان د ګڼلمرستې لپاره د لاسشمېروني (د ګوتو شمېرلو په مرسته) څخه کار اخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې موضوع د لا ډېرو روښانولو څخه تېرېږو او په دې بسيا کوو.

ګڼ: په يوه ځای کې چې يو څه شيان ډېر سره يوځای شوي وي، نو وايو، چې ګڼ کسان راټول وو، نو بايد فکر ورته وکړو، چې دا به همغه د عربي متعدد نه وي؟

ګڼ (ډېر يې ګڼونه) هغه څه دي- لکه پورته مو چې ګوته ورته ونيوله – چې ګڼل پرې کيږي.

ګڼون: نن غونډې ته ګڼ کسان راټول شوي وو، چې ومو ګڼل، ګڼون يې تر ۱۲۰پورې رسېده.

مور په ورځنۍ ژوند کې وايو يا زمور ځنې کسان يا ليکونکي، چې په ګڼ شمېر خلک راغلي وو. دلته موخه هم د شمېر څخه زماپه اند دا ګڼ دی. که ووايو، چې نن ... ګڼ کسان يا ډېر ګڼ کسا ...، نو هم موخه پوره کوي.

شمېرل: الماني يې rechnen اګرېيزي يې

To comute;to reckon;chage; estimate; to sum up, to value نورهم

.....د ګڼونو سره شمېرل کيږي. داپه دې مانا، چې دا ګڼونه د اړونده کارونو يا نښلونو له لارې سره شمېرو. داپه دې پوهېدنه چې دا کمښت، وېش، زياتون، ځل، ريښه نيول، اېنټيګرال او داسې نور چې مور و سرته رسوو، نو ګڼونه سره نښلوو او دا شمېرل دي.

د ګڼونو سره شمېرل:

دا ګڼونه چې يو په بل زياتوو، يا يو له بل کموو، يا وېش، تري رابېلېدنې(مشتق) او نور، نو دا کارونې په شمېرپوهنه کې څه بولو؟

دا په دې تړېپوهېدنه، چې د ګڼونو سره يو کار يا شمېرپوهنيز کارونه سرته رسوو، چې همدا د ګڼونو سره شمېرل بولو.

د ګڼونو نور ډولونه:

که مور څلور افغانۍ ولرو او پنځه افغانۍ راباندې پور وي او داځلور افانۍ پهپور ې ورکړو، نو له څلورو پنځه کموو – نورو شمېرنيزو کارونو څخه يې تېرېږو- او داسې يې ليکو:

$1 - = 5 - 4$

دا -۱ خو پيدا‌ېښتي ګڼ نه دی، نو له دې امله دا ګڼونو چې پيدا‌ېښتي ګڼونه ورسره شي ټولګنو ته غزيږي او ټولګڼونه داسې ليکو.

ټولګڼونه:

{...- 4, -3, -2, -1,0,1,2,3,4,5- ....} دا د ټولګڼونو ډېرۍ ده .

rationale Zahlen:راشنل ګڼونه: هغه ګڼونه، چې د ټولګڼونو د ماتو په څېر ليکل کيږي يا ليکلکېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما دا هوښيار ګڼونه بللي. دا ناخيالي هم بللی شو، چې اپراشنل يې بيا خيالي ګڼونه وبولو(پسې راځي)

Das rationale Denken رښتيا اند يا رښتونی اند.

Der Mensch als rationales wesen انسان د يوه رښتينې شته په ځپر.

هوښيار، پر فکر باندې سم او يا موخور.

Ration هره ورځ د خوراکي موادو وېشل شوې ډېرۍ.

دا ګڼونه داسې ليکو:

يا

په پورته کې دا مات دي، چې دا پورته کربنه يې نځښه ده، پنځه ماتباندې او دا اوه يې ماتلاندې بلل کيږي. مورږ ورته صورت او مخرج وايو، خو زه نه پوهيږم، چې له دې څه پوه شو يايې تريپوهيدنه څه ده.

له دې نو څه وپوهيږو؟

دلته د ببلګې په توګه يو يووالی (مورږ به ورته وايو واحد، خو ناسم دی، ځکه دا يو نه دی) په اوه برابرو برخو يا توتو وېشل کيږي او پنځه تري اخستل کيږي. لکه که يو درمند ولرو او دا درمند د بزګر او خاوند په منځ کې داسې ووېشل شي، چې د درمند د اوه برخو څخه پنځهبرخې دې بزګر ته ورکړي، نو داسې يې ليکو.

لوستل يې: پنځه پر اوه يا پنځه له اوه او يا پنځه اومه، همداسې که ولرو:

نو دا هم داسې لول: پنځه دېرش په سلو يا پنځه دېرش له سلو او يا پنځه دېرش سلمه (له شل کاله را په دې خوا زمورږ ډېر ژبپ،هان او نور ليکوالان دې ته ډېر ناسم پنځه دېرش سلنه وايې، چې د ژبې او شمېرپوهنې له لارې سره ډېره ببلاري ده. زه تل دا هيله کوم، چې داسلنه نه شته).

ګورې چې پيداېښتې – اوټولګڼونه هم د دې ګڼونو برخه يابنهيې برخډېرې ده، چې هر يو يې يو ماتلاندې لري.

يو بل ډول مات هم لرو، چې هغه لسميز مات بلل کيږي او داسې يې ليکو: لکه څنګه چې ورسره بلد يو، له کين ښي لور ته:

0,378 دلته په دې ګڼ کې په يوېز کور يا ځای کې صفر دی، پسې لسميزه نخښه ده پسې داسې لوستل کيږي: دری، اوه، اته او ...

څه ترې پوهيږو؟

په لسميزو ځايونو کې له کين ښي لور ته لومړی ځای لسميز ، دويم ځای سلميز او دريم ځای زرميز او دا سې نوردي. دا په دې تريپوهيدنه چې دربلسميز اوه سلميز او اته

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرميز دي. له دې داسې پوهيږو، چې دري له لسو، اوه له سلو او اته له زرو. داسې هم په ناورځني ډول ويل شو، چې درېسوه اته له زرو څو که دا په دې بل مات غواړئ واړوئ دا بيا داسې ليکو:

او دا مات يې داسې يې لولو: درېسوه اته اويا پر زرو يا درېسوه اته اويا زرمه

Irationale Zahlen(شمېرپوهنيز)اېراشنل ګڼونه ، ګڼونه چې يواځې د ناپای لسميز مات په څېر ليکلکېدی شي ; ، او نور. اې د اويلر ګڼ او پي د ګردئ ګڼ بلل کيږي. چې دا په لسميز مات ناپای ليکنه لري او نه پرې کيږي.

دا ګڼونه ياخيالي او يا ناهوښيار ګڼونه بللی شو.

د دې دواړو ګڼونو ډېريو ټولنې ته ريل يارېښتوني ګڼونه وايو.

او دا نو دا مور چې ورسره شمېرل کوو، د دې ټولو ګڼونو ډېريو ټولنډېرئ ده.

يادونه:

زمور د دري ژبې شمېرپوهنيزو ليکنو کې يې، چې په پښتو مو هم همداسې تري رانيولي دا ناطق او غيرناطق اعداد بولې. نه پوهيږم، چې په کوم دليل او يا به په عربي کې

همداسې بلل کيږي. وړاندیز: که هوښيار او ناهوښيار ګڼونه يې وبولو، هم موخه ور او هوښيار به وي.

دا وی ګڼل او اړونده ويونه يې بايد له لاس څخه ورنه کړو: مور په شمېرپوهنه کې دا ګڼل نږدې د شمېرلو له پاره له لاس څخه ورکړي يا د دې وې له منځ څخه تلل مو لا له پخوا څخه پيل کړي، خو دا بايد ببرته راوګرځوو په هغه خپله اړونده کړلو سره. هغه چې په دري کې ورته شمردن د شيانو د څومره والي لپاره کاروي، مور هم په پښتو کښې دې ګڼلو ته شمارل يا شمېرل وايو، داپه دې پوهېدنه، چې هغه خپل ګڼل مو د دې شمېرلو لپاره له لاس څخه ورکړي.

يادونه: که يو وی ډېر وخت ونه کارول شي او په ځای يې بل وی وکارول شي، نو دا وی بيا له ژبې ورکيږي، نو راځئ وهڅېږو، چې دا ګڼل راڅخه ورک نه شي.

لنډ بيا:

ګڼل : د يوې ډېرئ د توکو د څومره والي اوڅو موالي د څرګندولو لپاره دا شيان ګڼو. دا مو تل لرده.

ګڼنه: د ګڼلو نوم يا سبستانتيو (دا مو هېر کړي يا نه لرودل)

ګڼ(ز. ګڼونه). هغه څه چې ګڼل برې کيږي (دا نه لرو يا مو هېر کړی).

ګڼ(څه شيان يا کسان، چې يو ځای راټول او يو له بل سره تنګ ځای په ځای شوي يا ځای نيولی وي) لکه: نن په غونډه کې ګڼ کسان يا ډېر ګڼ کسان (د ګڼشمير څخه څه نه پوهيږو) راغلي وو. دا مو لروده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼون: تعداد یا انګرېزي او الماني Anzahl, Nummer (دا ورځنی نه دی، دپام وړ دی)

ګڼه: شماره . دا مو لروده.

ګڼنخښه: ګومان مې دی، چې دې ته رقم او ارقام وایو(؟). زه نه پوهېږم، چې له ارقامو څخه څه پوهېږو، که څنګه؟

یادونه: زما لیکنې داسې راته برېښي، چې زه به سوچ بوچ ځانله وم او ځانله یم هم، له دې به دا و لاس ته راوړنه ولرو، چې د ما مغذ به څه سم کار نه ورکوي. که داسې وي، خو دا ټېر کار شوی، تاسو مې ورسره ستړي کړي یاستئ نو له دې پسې به نور- که تاسو دا زما د لیکنو لوستونکي غواړئ- که څه هم نور څه نه شم کولی خو نور به له لیکنولاس واخلم.

یواځنی هیله مې دا ده، چې څوک راسره ستړي شوي نه وئ.

دا یو څو غونډالي دې هم په ورزیاتي وي:

Also, es gibt keine größte **Zahl**

So there is no largest **number**

نو، خورا ستر ګڼ نه شته.

Das ist der Abstand zwischen jeder **Zahl** und dem Mittelwert

This is the distance between each **number** and the mean

دا د هر ګڼ او منځ ارزښت په منځ کې واټن دئ

Lassen Sie mich die **Zahl** errechnen

So let me get the **number**

اجازه راکړئ چې ګڼ یې وشمېرم. او د انګرېزي ژباړه به یې داسې وي: اجازه راکړئ ګڼ راواخلم یاراوباسم یه بنهیې : و لاس ته راوړم.

نوې څېړنه

د کازوس یا اړیکتینګوونو روښانونه له پوښتنومځاینیوو سره:

بیا د اړیکتینګوونو پېژند: تازه په پښتو ژبلار کښې حالت یا اړیکتینګوونی، هغه بڼې دي، چې کړنوییه، نوموییونه، کسان، یا خویوییونه یې نیسي یا غوره کوي، چې په غونډله کښې خپله دنده ووایي یا روښانه کړي. په پښتو کښې دوه اړیکتینګووني ریکتوس (ولاړ) یا کړونی او اوبلیکوس (پورت) یا نه کړوني لرو. ما دې ولاړ ته په ټېره لیکنه کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړونی او نه کړونی بللي وو، چې هلته مې د نوم لور غوره رااپستلی وو، خو دا سې لکه چې موخه-وره نه وه، اوس د کړنوییونو رول غوره دی او بربښي، چې داسې سم هم دی.

د اړیکتینګونو پر دې نوې بڼه باندې و لیکنو ته بیا د سمون له املې اړ شوم.

زه او د موږ ژبپوهان او ژبمینه-والو د ما د ټولو لیکنو سره او په ځانګړې توګه د اړیکتیګوونو د لیکنو سره ځکه ستونځې لري، چې دا موضوع پرته له ما څخه بل چا نه ده څېړلې، نو زه هم تل بیا، بیا باید وداسې لیکنو ته اړ شم او دا لیکنې به د تیرو لیکنو سره په تپیر کښې نه، چې د هو سمون به وي.

څنګه مې و دې لیکنې ته لار و موندله؟

د ما په لومړیو لیکنو کښې مې همهغه د المانې اړیکتیګوونی نومیناتی، ګینیتیو، داتیواو اکوزاتیو لیکلي وو، چې و پوهېدم پښتو اېرګاتیو ژبه ده، دا په دې پوهېدنه چې نومیناتیو او

اکوزاتی نه لري او دا مې و ځان ته روښانه هم کړه، نو دا مې پوره غزولې و څېړله او د ،، پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده،، لاندې مې یوه کوچنۍ لیکنه د کتاب په څېر هم په ketabton:comکښې خوره کړه.

د ۲۰۲۵ ز ک د اګست څخه وروسته مې و دې ته پام شو، چې په دې ،،پښتو اېرګاتیو ژبه ده،، کښې مې دا اړیکتینګووني خوز نده نه دې بېرته ورکړي او هغه ګومان مې سمه لار و مېندله، نو د دې نومه-ونو له بدلون سره مې نوی لیکنه وکړه.

موږ اوس دا دوه اړیکتینګووني ځوزنده او نه خوزنده لرو، چې هر یو یې دوه برخې لري.

دا دې هم ورزیاته وي، چې په هغو لیکنو کښې په دې هکله ناسمونونه نه شته، خو هغه نومه-وني یې باید بدلې شي. په پای کښې مې ودې ته پام شو، چې د پښتو پر خوزنده اړیکتینګوونو باندې غوره رول د کړنوویونو دی او نه د کړونو، نو دا بدلون هم را ته سم وبربښېده، چې لیکنه مې په همدې لار لورېزه سمه و لیکم.

پیل یادونه: دا چې هغه د مخه غونډالې اونور څه د اړیتینګوونو په هکله لیکل شوې وې، هغه همهغسې باوري دي. دلته یواځې د اړیکتینګوونو نومونه سره بدل شوي. نوره لیکنه یا لیکنې همهغسې سمې دي.

په هغه د مخه د اړیتینګونو په هکله لیکنوکښې د نوموییونو رول را وتلی وو، چې کړوني، پرېکړوني او نه کړوني مې بللي وو، خو هغه د رېکتوس او اوبلیکوس پوهېدنه ما د اړونده نه سم اند سره نا سمه کړې وه او یا د نوموییونو غوره-والي څخه نه شوم تېرېدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اوس ګورو، چې د دې نومه-ونه خوزند او نه خوزند سمه ده او وبه ګورو، چې د نومځاینیوو پر خای باندې د کړنویونو رول، چې له همدې امله یې دا غوره-والی دی.

دا چې په پښتو ژبه کښې بڼه بدلون نه شته، نو پر ځانګړې توګه باندې یې باید زبلاریز توپیر هم جوت وي.

دا چې پښتو ژبه اړګاتیو ژبه ده، نو پښتو ژبه نومیناتیو او اکوزاتیو نه لري یا نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده او دا ترانزیتیو نومیناتیو او اکوزاتیو ابجکت لري نو پښتو ترانزیتیو او له دې امله اینترانزیتیو ژبه هم نه ده.

په پښتو کښې کړنوییونه:

پښتو ژبه د دې لپاره هغه کړنوییونه لري، چې کړوني او پرېکړوني لري، چې همدا یې د وخت اړونه دندې سره بدلوي او دا له نومځاینیو سره هم روښانه کیږي، چې پښتو د عربي

،، انا، انت، هو؟؟،، لپاره ،، او د المانې ،، er;du ، ich;، ،، لپاره وخت اړونده دوه نومځاینیوي لري. چېرته مو لیکلي.

بیا

المانې ژبه نومیناتیو، جینیتیو، داتیو او اکوزاتیو څلور اړیکتینګوونې لري:_

نو ګورو، هغه توپیر، چې د پښتو ژبه یې له عربي ژبې سره لري (زه په عربي نه پوهیږم،خو دا مې د ګوګل له لټون څخه زده کړل، چې عربي دري اړیکتینګوونې لري، نومیناتیو، جینیتیو او اکوراتیو)، دا به له هغه توپیر څخه ډېر وي، چې پښتو یې له المانې ژبې سره لري، ځکه چې پښتو ژبه دوه اړیکتینګوونې رېکتوس یا خوزند او اوبلیکوس یا نه خوزند لري، چې د خوزند اړیکتینګوونې دنده یې د کړنوییونو له لورې څخه ټاکل کیږي، چې کړنویی یواځې یو کړونی لري او دا بل کړنویی او په همهغه وخت کښې وخت اړونده یو کړونی او یو پرېکړوني لري او د نه خوزند له نامه څخه داسې برېښي، چې دا کړنوویونه او همداسې کړوني نه لري. پر دې باندې باید سم وپوهیږو، چې موخه مو غونډله نه موخه مو اړیکتینګوونې دي. دا چې نه خوزند اړیکتینګوونې کړنه نه لري، نو په دوی کښې بیا ،، د ما، له تا، پر هغه هغه(هغوی)،، .... نو بیا څه شی دی.

د ا هم باید په ګوته کړم، چې دا خوزنده اړیکتینګوونې، په همدې وخت کښې غونډلې هم دي. په پوره غونډله کښې باید دا کړونی او کړنوییونه دواړه وي.

دلته به دا لږ روښانه کړو، چې ولې د اړیکتینګوونو لپاره دا خوزند او نه خوزند نومه-ونه سمه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې اړيکتيينګووني:

د ۲۰۲۵ زک له اوګوست څخه وروسته مې خپله ليکنه داسې بدله کړه.

بيا: نومځاينيوي: يوګن: ره، ما، ته،تا، هغه، هغه او د ډېرګن لپاره، مور، تاسو، هغوي دلته به له شيانوڅخه تېر شو.

پښتو دوه ډول اړيکتيينګووني لري:

لومړی: رېکتوس يا ځوزنده اړيکتيينګووني.

دويم: اوبليکوس يا نه خوزنده اړيکتيينګووني.

و لومړي ته: خوزنده اړيکتيينګووني: له نوم څخه به يې هم و پوهيږو، چې دلته بايد

کړنوييونه رول ولري، ځکه چې دا خوزندوالی يې د کړنوييونو دی.

پېژند: خوزنده هغه اړيکتيينګوونی دی، چې دوه ډوله کړنوييونه لري، په دې پوهېدنه چې دا دوه دي:_

لومړی ۱: خوزنده اړيکتيينګوونی، هغه چې کړنوييونه يې يواځې يو کړونی لري د اوس او د تېر مهال لپاره، لکه:

زه کښينم. زه کښيناستم يا زه ځم. زه لاړم. همهغه نومځاينيوي راځي.

دا دې په ګوته وي، چې دا پوره غوندالې دي.

لومړی ۲ : دا هغه خوزند اړيکتيينګوونی دي، چې کړنويونه يې هر يو کړوني او پرېکړوني، له همهغو نومځاينييو سره لري، چې د وخت په واک کښې سره خپل ځايونه بدلوي.

که ولرو: زه تا وهم. ته ماوهې. تا زه ووهلم. ما ته ووهلې.

ګورو، چې په پورته غوندلو کښې، زه، ما او ته، تا وخت اړونده ځايونه بدلوي.

دا هم پوره غوندالې دي.

نو پوښتنه دلته دا ده، چې ايا دا غوندله کړنغوندله ده او که پرېکړنغوندله، ځکه چې هر، زه، ما .... په همدې وخت کښې وخت اړوند، کړونی او پرېکړونی دی، نو له دې امله يې دا د کړوني ياپرېکړوني بلل مو له ستونځو سره مخامخ کوي، خو دا کړنوی به ستونځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه و نه لري، چې دا دواړه د پېژند له مخې څخه کړونی او پرېکړونی لري. دلته يې هغه منظم کوونکی دا کړنوييونه دی او له دې امله خوزند هم.

دويم: نه خوزنده اړيکتينګووني: له دې څخه داسې برېښي، چې په دې اړيکتينکونکو کښې کړنوييونه نه شته، چې له دې امله نه خوزنده دي يا خوزند نه دي، نو:

دا اړيکتينګووني، هغه اړيکتينګووني دي، چې کړنوييونه نه لري او د هر کس لپاره همهغه يو نومځاينيوی، ما، تا، هغهء، مورِ، تاسو، هغوي لري او هغ ،، زه، ته، هغه، په کښې نه شته، چې دنده يې ګورو چې کړوني نه دي، نو دلته څه کيږي يا څهشوي، ځنه چې دا ما، تا ...، خو کړوني. دا د پوهېدنورونکو مورفيمونو ،،د، له، پر، په، تر، و،، له لارې څخه پوهېدنه له کړونو څخه و نه کړونو ته وړل کيږي.

دا هم دوه دي

دويم۱: د خاوندوالي اړيکتينګوونی:

ښلګه: د ما لپاره. ګورو چې دلته ،، ما ،، څه نه کوي يا د کړوني دنده نه لري. نو څه شوي دي؟

له ،، د ،، سره د ،، ما،، دنده يا پوهېدنه، چې کړونی دی و ،،د ما،، ته يووړل شوه، چې دا ،، د ما،، نه کړونی دی يا شو. دا روښانه ده، چې څه نه کوي. دا د خاوندوالي اړيکتينګوونی دی، د پسځاينيوي يا د اړيکويي ،، لپاره،، سره.

دويم۲: دا تيويا د اړيکوييونو اړيکتيګوونکي او ابلاتيو- يا رابېلېدونکي اړيکتينګووني:

يادونه: د دې په نوم ټاکلو کښې بايد په ګډه فکر وشي. دا ژبلاريز نيمګړی دی، پوره يې پر ګډه باندې....

د راتلونکي لپاره: د کړنوييونو دنده ګوره دلته غوره او ټاکونکي نه ده.

ښلګې: له پوښتنومځاينيوو څخه يا سره پيل کوو.

---- له يوڅه، له يو چا (نوم يا نومځاينيوی ما،تا،هغهء) سره(څخه، کره، پسې).

---- په يو څه، په يو چا (نوم يا نومځاينيوی ما، تا، هغهء) کښې.

---- پر يو څه، پر يو چا (نوم يا نومځاينيوی ما، تا، هغهء) باندې(پورې ، يو پورې و نښته)

---- تر يو څه، تر يو چا (نوم يا نومځاينيوی ما، تا، هغهء) پورې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

---- و یو څه، یو چا (نوم یا نومځاینیوی ما، تا، هغه) ته.

یادونه: په پورته کښې د هر اړیکویې لپاره خپل اړونده پوهېدنوړونی مورفېم راځي، لکه چې پورته مو راوړي.

یادونه : دلته هر یو پوهېدنوونکی مورفېم خپل اړونده پسېځاینیو او اړیکوی لري، چې د هغې بل ډوی راوړل ناسم دي.

یادونه: دا ،، تر ،، د مور د لیک لوست خاوندان ټول ناسم کاروي. د ې اړیکوي ،، پورې،، ته تل پام وي، چې دا له ،، تر،، سره باید وي او بس. د بل هر اړیکویې یا پسېځاینیوي سره یې کارول ناسم دي.

بیا و ،، تر،، ته، چې د مور ژبپوهان او ژبمینه-وال یې ژبلاریز سم نه کاروي.

ببلګه: د دوه ډلو په ،، منځ،، کښې روغه کیږي او نه تر منځ.

تر منځ یواځې هلته راځي، چې اړیکوی ،،پورې،، پسې راتللی شي او بس.

غوره یادونه: په ریکتوس کښې د کړنوییونو د دندې له امله اړیکتینګووني ټاکل کیږي او په اوبلیکوس کښې دا غوره دنده د نومځاینیو د دندې بدلېدنه د مورفېمونو، د،له، تر، په، پر، و، له لار څخه(سره) ده.

دلته باید یوه غوره یادونه د څرګندونو سره راوړل شي

درېمه برخه

پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده

ګرانو لوستونکو! په لیکنه کښې به د تخنیکي ناسمو لیکنو بخښنه راته کوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانو هيوادوالو!

که د سريزه له ورسره بلدو سريزو سره توپير لروده يا توپير لري، نو بخښنه به وي او زه هم و همدې ته ځان داسې لږ اړ بولم.

له پيل څخه د مخه

د پښتو د ژبلاريز سمې زده-کړې د ژبپوهانو لومړنۍ دنده ده او بيا يې د همدې سمې ور ښولو دنده ده. دا دې داسې لږ ستوغه خبره نه وي او دا خبره نو ولې کړم يا کوم؟ زه پر دې باندې باوري يم او دا مې ښوولې هم ده، چې پښتو اپرګاتيو ژبه ده او چې څوک

پښتو يوه اپرګاتيو ژبه ده

۱۳۶

پر دې د پښتو پر اپراتيووالي باندې و نه پوهيږي، هغه د پښتو پر ژبلار باندې هم بيا نه پوهيږي يا نه شي پوهېدلی، ځکه چې مورږ ډېر ناسمونونه د پښتو په کاز يا کېز الماني يې کاسوس، چې پښتو انډول يې د روښانه پېژند له مخې څخه آړيکټينګوونی دی او ما تر اوسه پورې ډېر زړه نا زړه حالت باله.

که رښتيا ووايم، زه نور لږ ستړی يم او دا سريزه هم نوره نه شم غزولی.
دا کتاب مې له هغوخورونو څخه را يوځای کړی، چې د دعوت په درنه خپرونه کښې مې خواره شوي دي، نو کېدی شي، داسې يو په بل کښې لږ ننوتي وي، خو دا بيا هم ژبه پوره او غښتلي کوي، د ما په اند به پروا ونه لري. دا کتاب او داسې کتاب په پښتو ژبه کښې د لومړي ځل لپاره ليکلکيږي، نو نابلدتيا به هرو مرو لري.

له ټولو پوهانو او په تېره بيا له ژبپوهانو څخه هيله: پوهنه د يوه ملت نه، چې د نړی د وګړو خاوندوالی دی، څوک يې يواځې خاوند نه شي کېدی او څوک دومره وربانديې نه شی پوهېدلی، چې پر ټوله پوهېدنه باندې يې دعوه وکړي. په پوهنه يا ژبپوهنه کښې رقابت بايد نه وي، چې د ما خبره دې له ده او هغه څخه سمه وي يا دې نو په دې کښې بل څوک څه غواړي، بې له دې، چې دا يې په خپله کړنه کښې ښوولې وي. په يو څه ټينګار په کار دی، چې هغه يې سمون او ناسمون دی.
پښتو ژبه په ټولو پوهنو کښې ډېرې ستونځې لري، خو د پښتو ستونځې يواځې پښتانه اوبی کولی شي او له دې امله پښتانه پوهان و يوه ګډ کا ر ته سره اړتيا لري.

په هره پوهنه کښې سم او ناسم پژندلکېدی شي، نو پښانه پوهان بايد په ګډه په ځانګړې توګه د ژبپوهنې و سمون ته ملا راوتړي او څوک، چې فکر کوی، په ژبه کښې څه کړی شي، هغه مه تړې بې برخې کوی، دا د پوهانو پوهنيزه او اخلاقي دنده ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څه د مخه راوړنې: اړیکتینګوونې، چې اړیبنې راته بربښي

د کړونې اړیکتینګوونې: زه ځم، زه منه خورم. ما منه و

د پربکړونې اړیکتینګوونې: زه پیشو وډارولم

د خاوندوالي اړیکتینګوونې: د ما کتاب سپین رنګ لري. سپین کتاب د ما لپاره راوړ. سپن د ما مخامخ ناست دی. د لته لپاره او مخامخ د خاوندوالي اړیکوییونه یا پسبځاینیوي دي.

د پسبځاینیو یا اړیکوییونو اړیکتیګووني: له یو څه څخه (سره، کره،پسې)، په کور کښې، پر کور باندې، تر کور پورې، چې همدا اړونده نومځاینیوي تل له همدې پسبځاینیو یا

پستو یوه اړګاتیو ژبه ده .

۱۳۷ .اړیکنیونو پسې د اړیکتینګوونو جوړونې لپاره راځي. دا مې ډېر ځله لیکلي، چې د موږ ژبپوهانو د داسې لیکنو سره نابلده دي او دا لیکنې، چې ژبلاریز ډېرې اړینې او تري تېرېدل یې ژبلار ډېره زیانمنه کوي.

دا به په دې بنسټیزه لیکنه کښې هم ښه څېړلشوي وي.

تکیه-اړ یا کلیتیکي نومځای نیوي:

۱ -- پسېتکیه-اړ نومځاینیوي مې، دې، مو، یې

--- روښانونه (روښانه-ونه): د مې(دې، یې) د کارولو ستونځې، چې کله د رکتوس او کله د اوبلیکوس په څېر کارول کیږي او کارونه یې د کړنوییونو او خویوییونو په واک کښې ده. کتاب مې واخست. دلته مې کړونی دی. کتاب مې شین رنګ لري. دلته کتاب مې دلته دا د خاوندوالي دنده لري او اوبلیکوس دی. ما کتاب واخست. د ما کتاب شین رنګ لري.

--- یادونه: پورته په ،،روښانه-ونه،، کښې دا کربنه په دې پوهېدنه ده، چې دا ،،روښانه،، د ،، -ونه،، سره تړلې ده یا یو ویی دی، ځکه چې په داسې ځایونو کښې په ،، ه،، پسې بل توری نه شی تړلکېدی.

په کړونې او پربکړونې کښې:

سپین مې وهي. (مې پربکړونی دی. اوس وخت)
سپین زه ووهلم.(دلته مې نه راځي. بل ځانګړنوالی تېر وخت).
په اوس وخت کښې ګوره چې ،، مې،، نه راځي. دا ولې؟ دا همداسې ده.
کتاب مې سپین رنګ لري. دلته مې د کتاب خاوند دی. د خاوندوالي اړیکتیګوونی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- و مخ ته تکیه اړ نومځاینیوي را، در، ور : دا (مختکیه: دا ژبلاریز سم نه دی، دا ،، و مخ ته (دا د خاوندوالي اړیکتینګوونی، نو داسي لنډهونه يې سمه نه ده) تکیه-اړ دي) و مخ ته تکیه-اړ نومځاینیوي

۱ – که د کړنوییونو د مخه راشي، نو هغه کړنوییونه لورپز دي یا لوریز وي، لکه تلل، چې ګورو دا کړنوی لوریز دی او همداسې يې بیا راتلل، ورتلل او درتلل لوریز دي. دا دلته د مخه سلېښ دي. ګوره دا ټوله د پښتو ژبلاریز پوره ځانګړنه ده، چې ګومان مې دی په بله ژبه کښې به نه وي.

– دا که له پسېځاینیوو یا ښه يې اړیکوییونو څخه د مخه وي، نو هلته د تکیه اړ نومځاینیوو دنده و سرته رسوي یا تکیه اړنومځاینیوي دي، لکه: (را،در، ور)(څخه، سره، کره، پسې، باندې، کښې،پورې)، چې له دې سره يې د داتیو کازوس یا د اړیکوییونو اړیکتینګوونی جوړ کړ، چې لرو:

--- له کور(یوڅه) څخه(سره، کره، پسې).

--- پر یو چا باندې.

--- په یو څه کښې.

--- تر یو څه پورې.

--- و یو څه ته.

یادونه: که دلته کوم یو اړیکوی له لیکنې څخه و غورځول شي، نو وبه لرو: لکه که په ،،له کور څخه،، کښې یا په ور څخه کښې، که ،،څخه،، وغورځو، نو و به لرو: ،،له کور،، او همداسې ،، ور،،، دلته به نو یواځې همهغه نوموییونه پاتې شي، چې نور څه به ونه وایي.

--- خویوییونه او ستاییننومونه؟ څېړنه يې.

د لاتین ادجکتیو، چې په الماني کښې يې خویوی بولی، په عربي کښې ورته صفت وایي، چې زه يې پر عربي ژبه پېژند باندې نه پوهېږم، خو د مور پښتانه ژبپوهان ورته ستاییښوم وایي. پر دې باندې باید هم وپوهږو چې داسې څه ستاییښنوم شته او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

پردې باندې هم نه پوهېږو، چې دا ستاېپلو څخه جوړ نوم وي او که څه چې خبرې پرې کوو يا د لاتين هغه ادجکتيو به نوم وي. دومره پوهېږو، چې هغه پښتو خويووی، خو خوی يې نوم نه دی هغه يې خوي دی، خو کېدی شي، نوم هم شي.

را لنډ به يې کړو:

خويوييونه: ، سپين، زېړ، جګ، غښتلی، ډارن،....

ستاېپننومنه: ستاېپننوم نه شته. ستاېپل (کړنويی) شته، چې مخامخ يې غندل دي او نومونه يې ستاېپنه او غندنه دي.

يو څوک د خپل خوی له مخې څخه ستاېپل کيږي او يا غندل کيږي، لکه هغه يا سپينګل کاکا ښه سړی دی او هغه ورور يې تورګل کاکل لږ ډارن دی.

دلته ګورو، چې د خويوييونو څخه خوينومونه هم جوړيږي.

لنډ: مورږ ستاېپل او ستاېپنه لرو او ستاېپننوم نه شته، خو خويوييونه او له دې څخه جوړ خوينومونه شته.

ولې ليکو: کړنوييونه يا کړلوييونه، نوموييونه، خويوييونه..؟

يادونه: دا مورږ چې وايو، ،،کړ،، دا ګوره څه نه وايي. که وګورو: ،،تلل،، دا خو کړ نه دی او دلته يو څه کړلکيږي يا يوه کړنه و سر ته رسيږي. دا يو وی دی او له دې امله دا يو کړنويې يا کړلويې (پام دې ورته وي) دی، چې ډېر ګڼ يې کړلوييونه دي،نو:
ټولې غونډلي له ويونو جوړې دي او هره پوهنيزه موضوع کښې د وييونو يوه ډله دننه وي، نو کړنه له يوې ډلې وييونو، لکه خوړل، تلل، پرېوتل او نور، دا ټول کړنوييونه ده او همداسې نوموييونه، خويوييونه، اړيکوييونه او نور.

ژبه له وييونو څخه جوړه ده او دې وييونو کښې کړنوييونه، نوموييونه، ...هم دي، چې له دې امله يې داسې نومونې.

--- کړنوييونه په دوه ډوله دي:

--- هغه کړنوييونه، چې کړونی نه لري، لکه ځم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- هغه کړنوییونه چې کړونی او پرېکړونی لري، لکه خوړل، اخستل کښې لکه زه مڼه خورم، زه کتابچه اخلم.

--- په پښتو کښې کړنوییونه نه بڼه بدلیږي، هغه د پوهېدنغزونو یا د پسې تړلو مورفېمونو په مرسته پوهېدنغزیږي. دا تړنوییونه دی: -م، -ی،-ي..

خویوییونه: په پښتو کښې هم بڼه بدلېدنه نه لري، جګېدنه لري.لکه ډېر.خورا ډېر او زښتډېر. سپینچک ګوره د سپین خوی بل ډولولی دی.

:

نومواییونه هم په پښتو کښې بڼه-بدلېدنه نه لري، خو انډول یې د اړونده مورفېمونو سره پوهېدنه وروړل کیږي، لکه، له، په، پر، تر، و، سره د اړونده پسېځاینیو یا اړیکوییونو سره، چې دا د کتاب په دننه کښې روښانه شوي او ځنې یې بیا د پوهېدنغزوونو یا پسې تړلو سره پوهېدنغزیږي، لکه زړه، زړه-ور، لوي، لویوالی او نور. دلته دې و د پښتو ټولو ځانګړتیاو ته هم فکر وکړی.

دلته خو همدا لنډه راوړنه موخه وه. په دې یا د ما د نورو ژبپوهنې په کتابونو کښې غزېدلي روښانه شوي دي.

د ځنو ژبنیزو توکو پېژند:

دا چې د پښتو ژبپوهانو له خوا څخه د ځنو ژبنیزو توکو روښانه پېژند نه شته، نو له دې امله مې د ځنو لپاره دا پېژندونه بیا بیا راوړي، هیله ده، چې شټړي مو نه کړي. که د لیکنې په ترتیب کې مو ناسمون سترګو ته کېده بخښنه به وي، خو دې پېژندونو ماته پوره خوند راکړ.

وی څه شی دی؟

وی یو خپلواک ژبنیز یووالی(ناسم یې واحد) دی. په پیداېښتي ژبه کې دا – د غږ یا سیلبي مخامخ- یو خپلواکه یا بڼه یې نااړونده مانا لري. یو ټولیز منل شوی پېژند نه شته او ستونځمن هم دی، ځکه چې دا د کلیمه ،، وی ،، د ژبپوهانو منځ کې یا پوره اوبی نه ده او یا یې په بل څه یادوي . ګومان مې دی یو فرانسوی ژبپوه د ،، وی،، په ځای ساده ،، نخښه،، کاروي. دلته هم د لیکلو او روښانه ونې، بڼه یې څېړنې و څېړنې ته اړتیا شته او په نورو ژبو کې خبرې پرې شوي نورو ژبوکې یې وګوری..

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلمه څه شی دی؟

trem; Begriff ; کلمه انګریزي او المانی یې

د ویي ،، کلمي ،، سره د یوې نخښه-ونې یا یوه اندلرنې یا حدث وهنې مانامنځپانګه ویل کیږي یا پوهېدل کیږي. یوه کلمه یو سیمانتیکي یووالی جوړوي، چې د یوه نومځاینیوي یا یوه اند برخه ده. دا هم همدومره. پوهیږم، چې دا څه همدومره روښانه کولی شم، ډېروخت نیسي، چې دا و سرته رسوم. ډېر نه دی، خو ورسره بوختیا باید زیاته وي (په بخښنه).

غونډاله: یا غونډله یوه غونډاله له یوه یا ډېرو ویونو جوړ رابند ژبنی یووالی دی. د غونډالکلیمي پېژند له ببلابېلو لیدلورو ورکړ شوی دی، چې یو بل سره نه پټوي یا ښه یې نه پوښي. په ټوله کې یوه غونډاله له ژبپوهنیزې لارې، د یوه ستر یووالي په څېر، پېژندلکېدی شي، چې د سینتاکس(پېژند یې ورکړل شوی) له لارې ورکول کېدی شي.ځنې څرګندونغونډاله د خبرو اترو.کمونیکېشن) د خورا کوچني د پوهونی یووالي پېژندل کیږي. خبرکړنې(خبراکت) په څېرمنځ ته راتلی شي، له بل انده څخه دلته د څرګندونې کلمه کارول کیږي.

د غونډالي کلمې ټاکلو لپاره ډېرډوله لیکنې یا اندونه شتون لري، چې د ټولو یوځایکونه نږدې ۲۰۰ ته د غونډالي پېژندونه رسیږي. هرژبنی ښوونځي خپله ځانله د غونډالي پېژند منځ ته راوړي. ببلا ببل سم اندیز، فلسفی، د خبرو اترو پوهنیز او ساپوهنیز اړخونه لږ یو بل سره یوغګیزکوي لیدل کیږي. ورته نیولکیږي، ، چې د نخښونو پسې غونډاله یوه یواځنی کلمه ده، بلکه یوه ټوله کورنې، چې یو بل سره غوڅوونې یا ګډغوڅوونکې -په دې مانا چې ګډ څه سره لري) ځان پسې لري.

کلمه

۱ . ۱ Definitionsbefund پېژندپیداکونه

1.1.1Schulduden د ښوونځي دودن

1.1.2Duden-Grammatik د دودن ژبلار-

1.1.3Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېدیکات په څېر

(c) ketabton.com: The Digital Library

1.1.4Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- يا ليکنتوکي په څېر

1.1.5Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو يووالي په څېر

دا موضوع نوره نه غزوو، که څه هم ډېره خوندوره او په زړه پوري ده.

د پېژند پيداکونه : دلته کېدی شي د غونډالي يوځو خواره شوي پېژندونه ببرته ورکړل شي:

د ښوونځي دودن -(دودن د الماني ژبې شننيزه کتابونه دي، چې په هره ځانګه يا نړۍ په هره ځانګه کې يې لري) : د غونډالي د ښوونځي دودن پېژند دی: ،، ژبه يو رابند ژبني يا ترلی يووالی دی، چې له کوچنيو يوونوکو(ويونه او ويونډلې يا – ګروپونه) يوځای(ايښوول) شوي،،

دا چې غونډالي د يوه وي سره شتون لري(ببلګه يی :ځه! دا که غواړی و ما ته يواځنی داسې ببلګه برېښي)، نو کېدی شي د يوې داسې غونډلې پېژند د ويې څخه توپير ونه لري يا توپير نه شو کړی. دا هم روښانه نه ده،، چې د ژبني يووالي لاندې څه پوهږو. يوه ويډله (سنتاګما) هم په خپل دننه کې هم رابند يا پوښلی ژبني يووالی دی. نو له دې امله په پورته پېژند کې دويونو پسې راتلنه يا تعقيب په خپل دننه کې يو ژبنی رابند يا پوښلی يووالی دی

له دې سره پورته پېژند د ويونو موخه-ور پرلپسې (راتلنه) ،، په خپل دننه کې يو رابند ژبني يووالی دی.،، يو په خپل دننه کې رابند ژبني يووالی، بې له دې چې د پېژند له مخې روښانه وی، چې د څه له امله يا کومې لارې يوه داسې ويډله دې ځان له يوې غونډالي سره ببل کړي.

غونډاله ستر يووال يا يوون (واحد ناسم دی) دی، چې د سينتاکس له لارې جوړېدی شي،،

د بلومفيلد پېژند له مخې څخه: غونډاله،، د خورا لويې خپلواک سينتاکتيکي بڼې په څېر ، چې د خپلې لوري د هيڅ ګراماتيکي جوړښت په يوه خورا لويه سينتاکتيکي بڼه کې خوندي نه ده. ،،

د دودن ګرامر: د دودن ګرامر زيات غونډالېپزندونه راته وړاندې کوي:

،، يوه غونډاله يو پوښلی يا رابند يووالی دی، کوم چې د سنتاکس له لارې جوړ شوی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا ښه یې: غوندې‌اله د وییونو موخورځنګ پر ځنګ باندې اپښوونه ده

مور نا پوره غوندالي هم لرو، چې په لاندې ډول یې لږ روښانه کوو: ناپوره غوندالي :

د ،،غوندالي،، کلیمې لاندې نا پوره غوندالي هم راځي، نو داسې غوندالي چې د هغوي اړتیا له مخې یا اړینډوله د غوندالي یو یا ډېر غړي نه وي. ببلابېل تیوپونه سره توپیریږي:

Anakoluth[on] (= Satzbruch غوندالماتېدنه:

،، په څه مو غوښتل بیا... هو بیا مې په یاد راغلل:دا د پرون لوبې په هکله.،،

یوه پیچلي غوندالله دغوندالړۍ او غوندالزیاتونو سره سړی یو غوندالراګرځېدونکي هم بولي.

غوندالي کړی شي د یوه یوه ټرونې(سنیدېتیک) یا د ډېرو ټرونو (پولسیندېتیکي) یا بې ټرونې(اسیندېتیکي) یو د بل سره وټرل شي.

Beispiel:سیندېتیکي: سیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسیندیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسیندېتیکي: ،، زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

نومیزه غوندالله، چې ډېر وخت تري یا ورځخه (له دې څخه) غوندالي بې له مرستندویکړنې دي پوهیږو.

بېلګه: ،، ښځه لاړه، پیسې لاړې، کور لاړ

له انسانانو څخه ویل کیږي یا له انسانانو څخه خبرې وربانديې کیږي یا یوه زېږېدلي ژبه، چې له یوه نا لارښود شوي ودې څخه ومنځ ته راغلي وي.دلته به دې ته هم ګوته ونیسم، چې،.ژبه -لکه چې څنګه یې زمور ژبپوهان وایي- معامله نه ده پیدابښت دی. د ژبې نور ډولونه، لکه جوړې شوې یا مصنوعي ژبې، هنري ژبې، د نخښو ژبې او نورې شته، چې مور یې نور د څېړنو نیت نه لرو..، بیا: چې له پیدابښتي ژبې څخه غږیږو، نو له دې سره جوړه پوهیږو، چې ژبه قرارداد نه دی، پرته له مورځخه و منځ ته راغلي هغه ویونه، چې په پیدابښت کې په ژبه کې نه و، خو مور له دې سره مخامخ نه یو، له دې سره پرمختللي هیوادونه مخامخ دي، چې هغوي نوي څه و منځ ته راوړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولیز پېژند یا غوښدالجوړښت ښوونه:

Syntax د سینتاکس د سینتاکس لاندې سړی د غوښدالو جوړونو ښوونه پوهیږو. دا کره کوي ، چې څنګه له یوګونو برخو- ویونو - موخه وړې غوښدالې جوړیږي - د سینتاکس لاندې سړی یوځای ایښول شوې پیدایښتي یا جوړښتیز نخښه سیستم په ټولیزه توګه ساده نخښو ته ګډوله لارسیستم پوهیږي

دا لاندې لیکنه، چې المانې ژبې په مرسته لیکل شوې وګورې، چې د پښتو سره سرخوري او که؟ او که نه نو په ګډه یې راسمولی شو.

د غوښدالو جوړښت

غوښدالې د ژبې د توکو له یوځای موخه-ور یو ځای ایښوولو څخه جوړیږي.

ګډوله غوښدالې- پیلونه

یوه ګډوله غوښداله له دوه یا ډېرو پوره غوښدالو جوړه ده، چې هغوي یو د بل سره ټرلې ، سم اندیز خپلواکې غوښدالې دي، چې ګډه موضوع لري او ټرنویونو،، او،، او همداسې ،،یا،، سره ټرل کیږي. دا ډول غوښدالتړنه تنظیم شوې (بنسټغوښداله یا اصلي غوښداله) ټرنه بلل کیږي. ټرنویونه (د بېلګې په توګه یا، او) سړی منظمکوونکي ټرنویونه بولي.

بېلګه: او

سپین له ننګرهار څخه راځي. خوږه له خوست څخه راځي..

سپین له ننګرهار څخه راځي او خوږه له خوست څخه راځي

زیات وخت د دوه غوښدالو په منځ کې یوه سم اندیزه ټرنه شته وي یا شتون لري.

په لاندې بېلګه کې دویمه غوښداله د لومړۍ غوښدالې له پاره یو لامل دی او لومړۍ غوښداله د دویمې غوښدالې یو سم اندیز پسې رتلنه یا پرلپسې ده.

بېلګه: پرلپسې(تعقیب) – لامل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه نه راځي. هغه ناروغ دی. د دوه غونډالو سم اندیز ګډاړیکوالی د دوه ټرنویونو له لارې جوړیږي. سړی کړی شي د یوه سم اندیز دلیل-پرلپسې-اړیکې د بېلګې په توګه ټرنویونه (ولې) چې، له دې املې، ، ځکه چې) و کاروي.

بېلګه:

دا(ولې) چې: هغه نه راځي، دا (ولې)چې هغه ناروغه دی

له دې املې: هغه ناروغه دی، له دې املې هغه نه راځي.

ځکه چې: هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغه دی.

ټرلشوې غونډالي د یوې کوما له لارې سره بېلیږي (ما ،، ، ،، بېلېد نخښه بللې. ټرنویونه لومړی او یا دویمئ غونډالې پورې اړه لري. هغه دا غونډاله ،، په نخښه،، کوي. سړی کړی شي د ځنو ټرنویونو له لارې(د بېلګې په توګه ځکه چې(د غونډالو لړی پرلپسې سره بدلې کړي، د ځنو سره نه) د بېلګې په توګه داچې، له دې املې).

بېلګه: ځکه چې.

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

ځکه چې هغه ناروغ دی، هغه نه راځي.

بنسټغونډال – او څنګیزغونډالټرنه

ټرنویونه د کړنې یا کړنځای ټاکي. د کړنځای ټاکنې پسې سړی کړی شي د سم اندیز غونډالټرنې دوه اریز- یا اصلي ډولونه سره بېل کړي:

لومړی داچې ټرنه، چې په هغې کې کړنه په یوه غونډاله کې په اخر ځای کې ولاړه وي(که غواړی: ځای په ځای وي). د ټرنې دا ډول څنګیزغونډالټرنه بلل کیږي یا سړی دا ډول ټرنه څنګیزغونډالټرنه – یا نیممنظمه ټرنه بولي. ټرنویونه سړی نیممنظمه ټروني بولي.

بېلګه: ځکه چې(څنګیز غونډالټرنه= کړنه په پای کې)

هغه نه راځي، ځکه چې هغه ناروغ دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په المانې ژبلار کې.

دویمه ټرنه، چې په هغې کې کړنه یا کړنوی، چې د هغې سره په دواړو غوندالو کې په نورمال ټرنځای ۲ کې ولاړ وي. دا ټرنه ادوربال(یا ارجمله) ټرنه بلل کیږي.

المانې یې:

(Beispiel: *deshalb (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 2*

.Er ist krank, *deshalb kommt* er heute nicht

:

که دا پورته په المانې ترتیب وژباړو، نو وبه لیکو: .

په سمه پښتو کې: دا په پښتو کې هم ورسره بلد ځای کې راځي .

ببلګه: له دې املې:

هغه ناروغ دی، له دې املې هغه نن نه راځي.

المانې ژبلار یا ګرامر کې:

ببلګه:

(Beispiel: *denn (Hauptsatzverbindung = Verb in Position 3*
.Er kommt heute nicht, *denn* er *ist* krank

په پښتو کې دا هم په هغه د پښتو ګرامر ور سره بلد ځای کې راځي.

ببلګه: هغه نن نه راځي، دا چې (ځکه چې) هغه ناروغ دی.

په پښتو کې،، دا چې،، او ،،ځکه چې،، زما په اند همغه یو ډول دي او که څنګه؟

ټرنوییزې ویښې یا افادې

سړی کړی شي د غوندالو یو سم اندیزه ټرنه د ټرنویونو له لارې ووایي یا افاده کړي. له دې سره یوه برخغوندالې نومیزه کیږي او په یوه ټرنوییزه ویښه یا فاده کې په یوه غوندالې کې ورګډیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بېلګه: ځکه چې – له دې امله چې

څنګیزغونډالترنه: ځکه چې(دا چې) هغه ناروغ دی، نن نه راځي

ترنوییزه ویښنه: د هغه د ناروغتیا له لامله څخه هغه نن نه راځي.

ترنوییزه ویښنه کې په غونډاله کې د بېلېدنخښې یا کوما له لارې بېلیدنه نه راځي.

دا د پیل راوړنه دې تر دې ځایه پورې بس وي.

--- په ژبه کښې د سم یا موخه-ور پېژند لرنې څخه پرته توکلې وییونه مه وراچوی، لکه ،، کچه،، چې ګومان مې دی و پېژند ته یې د مور لیکوالان هېڅ پام نه کوي و سرک ته هم کچه ور اچوي او لیکي:،، د سرک په کچه،،، دا به نو څه شی وي، یا همداسې په دولتی، کلیوالي او رسمي کچه. ستره لیکنه وربانديې شته.

--- په ژبه کښې هم چې جوړښت یې سم اندیز دی، سم اندیزې لیکنې هم اړیښې دی. دا دې یوائې د ژبپوهان دنده هم نه وي.

د بېلګې په توګه: که ولرو: سر کال تر ټولو ډېر انګور شوي دي. پر دې باندې باید هرڅوک وپوهېږي، چې دا څه نه وایي. یا تر ډېره برېده. ډېر برید نه شته، خو ډېر برېدونه شته.

هیله: په لیکنه چې تکرار شته، د هغې کتل و ما ته ښه برېښي، هیله ده را سره ونه ځورېږي.

.اړیښه یادونه: له دې درس څخه د مخه مې په اړیکوییونو یوه اخرنۍ لیکنه یا څېړنه وړاندې کړې، په دې اند، چې دا به مې د ژبلار دا برخه پوره یا معیاري کړې وي.

د ما تر اوسهپورې لیکنو کښې مې دا اړیکتینګوونې

لومړی: کړوني بللې وو، چې اوس مې دا خوزند وبلل، خکهدلته هه واک دا کړوني نه لري، دا کړنوییونه لري، چې خورند دي. همداسې مې دویم لومړی اړیکتینګګونی پرېکړونی بللی و، چې هغه هم اوس د خوزند برخه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دویم مې په ورته تګه نه خوزند بللی، ځکه چې، په دوی کښې کړنوپیونه ځای نه لري او کړونو او پربکړونو پر ځای باندې دلته د مورفیمونو له لارې یې دنده بدله شوې یا نې پوهیدنه یې وروړې او نه کړوني ور څخه جوړ شوې دي.

دواړه و ګورئ. فکر به وربانديِ کوو پاربانديِ کوئ، ځکه چې زه زور یم او ما خپلهدنده، چې د ځان روغ ساتل وو، هغه موخه و ما ته پوره کړه.

پیل: پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده

دا چې پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده، له دې سره، چې دا مې پوره تر توانه پورې دلته ښوولې- د ژبلار سره سم- ، نو د پښتو دا تراوسه پورې ژبلار، نوره باید پوره او په همدې موخه لوریزه شي او د ژبپوهانو مخه باید ورته راواړول شي. د ما په ښوولو او ښوونډول کښې به بدلون راشي، خو دا یوه ایرګاتیو ژبه ده او ژبلار یې هم د ایرګاتیو ژبې دی، په دې کښې به څوک څه ونه شي ویلی، نو

راځئ، پښتو په همدې لور معیاري کړو او وده ورکړو.

پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده او په دې چې څوک ونه پوهیږي، د پښتو ژبلار پر لار باندې هم سم – یا ------هیڅ- نه شي پوهېدلی. دا به سره په ګډه وښایو.

په دې به بیا هم ټینګار وکړم، چې د پښتو ژبلار پرته له دې، چې و پوهیږو پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده، بله لار نه شته او پرته له دې به یې سمه څېړنه ناشوني وي، چې ما په خپلو لیکنو کښې ښوولې او پوره روښانه کړې او دا له څو لارو څخه، چې په ژبلار باندې دا لارې تکیه دي.

څو پلونه و مخ ته ځو یا څو موضوعات په ګوته کوو، چې که دلته مې غزولې لیکنه پرې نه لروده، خو په نورو لیکنو کښې مې شته:

۱ – د ا ښوونه، چې پښتو اپرګاتیو ژبه ده:

پر دې باندې باید هر ژبپوه وپوهیږي او همداسې یې ببرته ژبپوهنیزه ور کړي.
۲ – په همدې بنسټ پښتو – چې مور یې لیکو- ترانزتیو ورب نه لري او همداسې سبجکت او ابجکت او اکتیو او پاسیو هم نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته بايد ګډ فکر وشي، دا و ما ته اړيين برېښي، خو اندول يې هرو مرو شته.

۳ – د کړنوييونو ګردان يا بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۴- د نوموييونو بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۵ – د خويوييونو بڼه-بدلون په پښتو کښې نه شته

۶ – پسېځاينيوي يا اړيکوييونه او دنده يې اړيکي دي: لپاره، څخه،سره، کره ...

يادونه: پښتو مخځاينيوي يا پرېپوزېشنونه نه لري.

۷. پښتو يوه اېرګاتيو ژبه ده ۱۴۹

– مورفېونه. هغه غوره يې: پوهېدنوړوني له، تر، پر.. او پوهېدنغزوني يا سفېکسونه

۸ - اړيکتيينګووني او همدا يې دندې دي. ما د مخه حالت بللی اود مور ژبېوهانو، که داسې کله رايادکړي وي، نو پېر يې بللي، خو د دندې له مخې دا د وييونو په منځ کښې اړيکې تيينګوي، چې له همدې امله يې دا نوم کېدی شي.

د مور يوه ستره ستونځه نابلدتيا ده، چې دا د ژبې وروسته- پاتېوالی دی او هر څه يې را ته ستونځمن کړي دي، خو دا چې له خپلې ژبې او د هغې له وييونو سره بلد يو، ورسره بلدېدل يې دومره ستونځمن نه دي. اول پرېپوهېدل، بيا بلدېدل.

پښتو ژبه ډېرې ځانګړتياوې لري، لکه پورته مو چې ځنې په ګوته کړل، نو له دې امله له نورو ژبو څخه سخته او د پېچلي ژبلار لرونکي ژبه ده، چې دا د ما په ليکنو کښې روښانه کوم..

له الماني سره يې پرتله باندې کوونه

زه غوښتوني دا لاندې الماني پر پښتو باندې نه ژباړم.

الماني ژبه څلور کاز، کاسوس يا بڼه يې اړيکتيګووني case & Kasus لري، بڼه بدليږی يا فلکتيرن کيږي او له پښتو سره يې پرتله کونه:
يادونه: له الماني پسې بيا پښتو راځي.

den Nominativ, 1. Fall, Wer/Was-Fall

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی:په پښتو کښې دا د کړوني اړیکټینګوونی. د څوک، چا، څه. دلته ګوره نومیناتیو نه شته. دلته کړونی دی. دلته دا پوښتنځاینیوي درې دي او دا هم د اوسمهال لپاره. دا په وروسته لیکنه کښې روښانه شوی.

دویم: د نه کړوني اړیکټینګوونی. دا په درې ډوله دی:

دویم ۱ : د پرېکړوني اړیکټینګوونی. چا، څوک، څه. دلته ګوره چا او څوک ځایونه سره بدل کړي دي. وروسته روښانه کېږي.

دا ګوره پرېکړونی دی، چې المانې یې نه لري.

den Genitiv, 2. Fall, Wes(sen)-Fall

دویم۲ : د خاوندوالي اړیکټیګوونی. د چا، د څه. دا په پښتو کښې هم لرو.

den Dativ, 3. Fall, Wem-Fall یا د اړیکوییونو اړیکټینګوونی

دویم۳ : د داتیو یا اړیکوییونو اړیکټینګوونی. له-، په-،پر- و- تر-. ترچا، تر څه، په چا، په څه او ..... دا هم په پښتو کښې لرو، خو دلته له پسېځاینیو، څخه، سره، کره، او پسې سره. ګورو چې پښتو مخځاینیوي نه لري.

den Akkusativ, 4. Fall, Wen/Was-Fall

اکوزاتیو حالت: پښتو اکوزاتیو ژبه نه ده

په لاندې کښې یې په المانې زبې بېلګه

“.Die Frau gibt ihrem Bruder den Hut ihres Mannes,,

Die Frau das Subjekt (im Nominativ),gibt(transitiv verb) *ihrem Bruder* das Dativ-Objekt (= Ergänzung im Dativ), *den Hut* das Akkusativ-Objekt (= Ergänzung im Akkusativ) und *ihres Mannes* das .(Genitiv-Attribut (= Ergänzung im Genitiv

پښتو یې: ښځه(کړونې(دا په المانې کښې سبجکت(په نومیتاتیو کښې دی)) و ورور ته(داتیو یا د اړیکوییو اړیکټینګوونی دی) د هغې(خاوندوالی) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

میړه(خاوندوالی(دا په المانۍ کښې اکوزاتیو وو او په پښتو کښې خاوندوالی دی)
خولې(پرېکړونی یا شی) ورکوي(کړنویي، چې کړونی او پرېکړونی لری).

په یو څه، چې یو څه و سرته رسیږي، نو هغه پر یو څه باندې کړنه ده او هغه څه نو باید پرېکړونی وي. داسې ښه نه برېښي، دا ،،ورکوي،، باید د ترانزېټیو ورب اندول کړنویی وي، چې له کړوني سره پرېکړونی ولري.

دا د کړنوییونو لکه، ځم، خورم، د –م سره غزونه د نوموییونو اړیکې د غوندالې و توکو ته د هغوي د روښانه کولو لپاره غزوي.

یادونه: په دې لیکنه کښې مو دې لاندې څه ته ګوته ونیوله، چې پښتو نومیناتیو نه لری، خو مور په پښتو بیا کړونی لرو او کله، کله یې همداسې د اکوزتیو پر ځای باندې نه

کړونی او همداسې د اکتیو او پاسیو لپاره، همداسې د ترانزیتیو ورب لپاره په پښتو کښې کړنوییونه لرو، چې هغه کړوني او پرېکړوني لري.

ګورو، چې دا د کړنوییونو غزونه یواځنۍ ده.

دا به بیا لنډ وڅېړو، چې و ما ته پوره غوره برېښي.

:

له اړګاتیو څخه ژبلاریز څه پوهیږو؟

اړګاتیو د ژبو له هغې ډلې څخه ده، چې هغه نومیناتیو او اکوزاتیو زبې نه وي؟

دا نو څنګه نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه دی؟

روښانونه یې: دا د ما ژبپوهنې یا دلته په لومړۍ برخه کتاب کښې روښانه دي، خو دا چې دا تر یوې پولې پورې ستونځمنه ده، نو دا به هم لږ وڅېړو او دا دې هم په یاد وي، چې همدلته په همدې کتاب کښې مې په یوه نابلده او روښانه توګه ښوولې ده.

په پښتو ژبلار کښې دا په اړیکتینګوونو کښې روښانه ده، خو دې د المانۍ کاسوس Kasus دا دوه اړیکتینګووني به یې داسې لږ روښانه کړو.

Wer; was

(c) ketabton.com: The Digital Library

کاز یا کاسوس، چې پښتو يې اړيکتينګووني دي تر اوسه پورې د پښتو ادبياتو کښې داسې منظم نه دې څېړل شوي. د ما په کتاب کښې شته او دا د سم ليکلو لپاره ډېر اړيين دی.

د دې پورته دوه نومځاينيو ته مورِ دري پوښتنځاينيوي لرو: څوک، چا، څه، چې دا د هغوي په څېر نومیناتيو نه دي او کړوني دي.

پښتو دوه اړيکتينګوني، کېز يا کازوس لري: ربکتوس او اوبليکوس يا کړوني او نه کړوني، چې دا هم د پښتو د ژبپوهانو کتابونو کښې هېڅ نه دي څېړل شوي.

دا چې زه په الماني ژبه پوهېږم او هغه مې وتونژبه هم ده، نو دا خپلې غوښتنې به يې د الماني ژبې پر بنست باندې يا له پرتله کولو سره وښايم، چې دا يا لماني يوه اړګاتيو ژبه

نه ده او په يوه يادوه بېلګو سره به يې هغه بېلوالی وښايم:

پښتو چې ايرګاتيو ژبه ده، نو نومیناتيو اواکوزاتيو ژبه نه ده.

که مورِ ولرو:

(Er(1) hat(2) mich(3) geschlagen(4

دا پورته د الماني ژبلار پر بنسټ باندې يوه اکوزاتيو غوندالە ده، اړ(۱) نومیناتيو او مينس (۳) او اکوزاتيو ابجکت دی، چې په پښتو کښې نه شته، نو ژباړه يې د داسې لږروښانونې

سره: ګيشلاګېن(۴) (د شلاګېن ورب،، تېر وخت) ترانزيتيو ورب دی چې سبجکت او اکوزاتيو ابجکت لري. سبجکت چې نومیناتيو دنده لري او ابجکت اکوزاتيو دنده لري.

بيا: پښتو سبجکت، ابجکت او له دې سره نو ترانزيتيو ورب هم نه لري

د الماني پښتو ژبلاريزه ژباړه يا ښه يې اندول:

هغه زه ووهلم.

په پښتو کښې ،،هغه،، کړونی دی. دا په دې پوهېدنه چې نومیناتيو نه دی(مورِ په پښتو کښې دوه کړوني لرو: زه او ما، چې دواړه په بېلابېلو وختونو او له بېلابېلو وييونوسره بل ډول کارول کيږي)، ،،زه،، د اوس وخت لپاره پرېکړونی دی او نه اکوزاتيو. ګورو چې ،،وهل،، هغه کړنوی يا بوختواليوی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري. مورِ دلته دا کړنويي ترانزيتيو نه ليکو، دا هغه کړونی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه بله بېلګه یې له المانۍ څخه.

(Für(1) mich(2

په پورته کښې (۱) اکوزاتیو مخ-اړیکوی یا مخځاینیوی دی او (۲)اکوزاتیو نومځاینیو دی.

پښتو یې: د ما لپاره.

په پورته کښې ،، د ،، پوهېدنوړونکی مورفېم، په ،، د ما،، کښې و ،، ما،، ته د خاوندوالی پوهېدنه وړې او ،،لپاره،، پسېځاینیو دی یا اړیکویی دی. ګورو چې د ،، د ما لپاره،، د خاوندوالي اړیکتینګوونی دی.

ګورو، چې د دواړو ژبو ژبلاریز تو پیر یې څومره دی.

نو د دې د پوهېدنې لپاره باید د ژبې په کورنۍ وپوهېږو، چې د اپرګاتیو له کورنۍ څخه ده.

له درې یا فارسي ژبې سره یې پرتله کونه:

زه د فارسي پر ژبلار باندې نه پوهېږم، خو په څه چې پوهېږم او ستونځې یې، نو هغه به داسې وښایم:

تو مرا(یا ما را) زدي.

زه به دا د فارسي ګرامر(؟) له مخې او یا دا درې ژبې څوک یې چې ژباړي -او ستونځې همدلته دي- وژباړم.

تا ما ته ووهل، ځکه چې دوی نه پوهیږي یا ودې ته یې پام نه ویی یا نه شي کېدی، چې پښتو دوه کړوني لري. خو اوس به یې د پښتو ژبلار سره سم وژباړو:

تا زه ووهلم.

ګورۍ کړوني په پښتو کښې زه او ما دي او د دې لپاره په درې کښې یو من (د ما اند) او په نورو ژبو لکه انګرېزي او المانې کښې هم یو شتون لري، نو اوس به دا ،، زه،، دی څنګه و ژباړي د ،،را،، پر پښتو پوهېدنه باندې نه پوهیږي یا یې پام ور ته نه شي کېدی.

که اوس له پښتو څخه، تا زه و وهلم، نو څنګه به یې په درې و ژباړم؟....

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته به پر دې باندې يوه غزولې ليکنه وکړم، که وخت اجازه راکړه.

ما پر دې باندې نسبتآ ځان ښه پوه کړی، ځکه چې زه په المانې پوهيږم او المانې يوه نه اړګايو ژبه ده، چې دا اوس يې پر ژبلار باندې هم پوهيږم، له دې امله و خپلو ستونځوييو ته رسېدلی شم. ژبه په ريښتيا سره يو ستونځمن ريښه ده.

په اړيکتيينګوونو کښې د کړونو او نه کړونو پوښتنوييونه:

يادونه: دا مې خوزند او نه خوزند اړيکتيينګووني بللي.

پوښتنه: د کړونو: څوک، چا،څه.

د نه کړونو : د پرېکړونو: چا، څوک، څه

د خاوندوالي: د چا، د څه. دلته ګوره ،، څوک،، نه شته او نه ،، زه،، شته دی.

د داتيو: له چا، له څه. په چا، په څه، پر چا، پر څه، تر چا، ترڅه، و چا، و څه.

دلته پوښتنه دا پورته ،،د، له، پر، په، تر، و او نور. دا نو پوهېدنوړونکې مورفېمونه دي، چې د ،، چا،،، چې د تېر مهال لپاره کړونی او د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی

پوهېدنه يې پر نه کړونو و د چا، د څه، له چا، له څه ، پرچا، پر څه، او و نورو ته وړل کيږي. يا دا هغه نومويوونه دي، چې د ،، ما ،، پوهېدنه يې، چې کړونی او په اوس مهال کښې نه کړونی دی و ، د ما، له ما، پرما ... ته يې د نه کړونو پوهېدنه وړې ده.

په دې پسې نو بيا پسېځاينيوي يا اړيکوييونه- لپاره، څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، کښې، ته او که نور وي- راځي .

دا کېز(کاز)، کازوس يا اړيکتيينګووني جوړوي يا د دې اړونده اړيکويونو دنده يې بيا په اړيکتيينګوونو کښې روښانه کړې ده:

دا اړيکتيينګووني تل د غوندالو په منځنۍ برخه کښې ځای نيسي.

--- دا هم ـ لکه چې ومو ليدل- هرو مرو نه ده، چې مور دې د هرې بلې ژبې پوهنيز وييونه ولرو، خو بايد ښه وځېړل شي، چې اړونده يې ميندلکېدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لاندې به د ومخ ته لیکنې څه تکرار او څه ورزیاتونه وي، خو داسې په بل ډول ده او و ما ته یې هغه د لیکلې بلډولوالی او لوستل یې و ما ته کټور برېښي. په زړه پورې ده.

-- پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده. پیل

دا چې په نورو ژبو او په پښتو کښې له دې سره د مورِ ژبپوهان سوچبوچ نا بلده دی او دا به دلته په ګوته کړم، چې مورِ په پښتو کښې ټولې ستونځې هم- له دې سره د نابلدتیا له امله - لرو، نو دا به لږ ښه وڅېړو او دا به د خبرو منځ زړی یا منځټکی وګرځوو:

له اپرګاتیو څخه ژبلاریز څه پوهېږو؟

یوه پیل یادونه۱: دا به په داسې یو ډول وښایو، چې دا ښوونډول به یې همداسې نابلد وي، لکه خپله دا د څېړلو څه، خو پوهېږ دي.

-- په هره ژبه کښې هر ژبتوکی یو پېژند لري او په بنسټ یې دنده پېژندل کیږي، بېلګه یې راوړل کیږي او باید راوړل شي.

پېژند:

اپرګاتیو ژبې د ژبو له هغې ډلې څخه دي، چې هغه نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه وي.

دا نو څنګه نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه دی؟

روښانونه یې:

ګورو چې خبره ټوله په کاسوز یا کاز case & kasus کښې ده. ما دا د دې نوم له دندې سره سم اړیکنیوونی یا ښه یې اړیکټینګوونی بللی، چې دا یې ټیکټاک خوی یا کارونځای دی. دا چې پښتو نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده، نو هرو مرو له اړیکټینګووني سره مو سر او کار دی.

لومړی به د المانې ژبې کاسوس داسې لږ یا د کړو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ – الماني ژبه چې د اړګاتیو ژبو له ډلې څخه نه ده، څلور کاسوس یا اړیکتینګوونې لري: بې له څېړنې

نومیناتیو، جینیتیو، داتیو او اکوزاتیو.

د کازوس سره سم یا له دندې سره یې سم په الماني کښې نومویوونه فلکتیرن کیږي یا ښه بدلیږي او دا نوموییونه غوره کوي یا داسې دي:

Ich; mein, mir, mich

دا د الماني نوموییونو ښه بدلېدنه ده، چې مورږ یې په پښتو کښې دا ښه بدلېدنه نه لرو

--- دا د کازوس یا اړیکتینګوونو غوره دنده ده او داسې و مخ ته ځو:

--- و به ګورو چې د Ich لپاره چې نومیناتیو دی، پښتو اړوند دوه نومځاینیوي لرو:

زه او ما، چې د کارولو دندې د ما د ژبپوهنې په کتاب کښې پر ورسره بلده توګه باندې روښانه دي. (دلته هم ستونځې شته، چې روښانه به یې کړو). بلځای کښې.

-- و به ګورو چې د mein لپاره پښتو اړوند ،،زه،، نه لرو او ،،ما،، یې لپاره لیکلی شو، خو د پوهېدنبدلېدني سره، چې د،،ما ،، پوهېدنه باید بدله شي او دا د کړونې او پرېکړوني ،، ما ،، نه وي یا د هغوی سره ،، ما ،، نه وي یا ښه یې: چې هغه کړونې او پرېکړونې یواځې،، ما ،، نه وي. دلته نو باید د ،، ما ،، دنده د یوه مورفېم له لارې څخه یا پر مرسته باندې بدله شي، چې دا مورفېم ،،د ،، دی او دا ،، د ما،، کیږي، چې خاوندوالی دی.

-- و به ګورو چې د mir لپاره پښتو اړوند،،زه،، نه راځي او،،ما،، یواځې نه شو لرودی، ځکه چې ،، ما ،، کړونې دی، نو باید یو څه وي، چې دنده یې له کړوني او پرېکړوني څخه ونه کړوني ته راواړوي. پوهېدنورنه.

---- دا به ګوره ښه په پام کښې ونیسو، چې پر دې باندې به نو مورږ دا زه، ما د پښتو د اړیکتینګوونو لپاره څنګه برابروو او ایا د اړیکتینګوونو سره سم دا د پښتو نومځاینیوو لپاره څنګه ترتیبوو یا ښه یې ترتیبیږي؟

په دې هکله په پښتو لیکنو کښې تر اوسه پورې هېڅ - یا هېڅ بریالۍ او سمه څېړنه نه ده شوې، نو له دې امله هم لږ نابلده او ستونځمنه ده او سره منل هم همدومره ستونځې لري

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ما هم ورته له هغې بلدې لارې څخه یوه بله د روښانه-کولو لار هم (هغه بل ډول یې د ما په بل کتاب کښې شته یا به دلته هم راوړل شوې وي)غوره کړه

پر ترتیب باندې دلته به د ، زه،، یا ،،ما،، لپاره دا راوړم:

دا نه څېړم، خو دا چې پښتو ولې نومیناتیو او اکوزاتیو ژبه نه ده، دا به لږ روښانه کړو:

یوه پر المانی باندې یا د المانې اکوزاتیو غونډاله:

Ich schlage dich

په پورته کښې Ich سبجکت، schlagen ترانزیتیو ورب او dich اکوزاتیو سبجکت دی.

که مونږ دا پورته غونډاله په پښتو وژباړو یا یې انډول ولیکو، نو لیکو:

د دې پورته په ډنه د اوس مهال لپاره.

--- زه تا وهم.

د تېر مهال لپاره:

(Ich(1) habe(2) dich(3) geschlagen(4

د پورته غونډلې لږ روښانونه:

(۱) نومیناتیو یا سبجګت، (۲) د تېروخت مرستندوې کړنوی، (۳) اکوزاتیو ابجکت او (۴) ترانزیتیو کړنویی دي.

د ا به پروا ونه لري، که دلته هم راوړو، چې په پورته غونډله کښې دا اصلي د غونډلې وییونه شته. دا به وروسته روښانه شي.

د المانې ژبلار سره به سر او کار ونه لرو، خو د پښتو به روښانه کوو.

د پورته المانې غونډالې پښتو پوهېدنه:

---- ما ته ووهلې.

له همدې ځایه څخه به هرڅه په پام کښې نیسو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- مونږ په پورته دواړو غونډالو کښې، کړونی، پرېکړونی او کړنوییونه لرو، چې خپله دا نومونه يې د الماني له نومونو سره پوره توپير لري.

ګوری الماني همهغه سبجکت دی او ابجکت لري د ترانزيتيو کړنوي سره او له دې امله دا الماني غونډاله اکوزاتيو ده. دا سجکت او ابجکت پر پښتو باندې يا په پښتو کښې اندول يې کړوني او پرېکړوني دي او ترانزيتيو پر پښتو باندې هغه کړنويی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري. دلته دې د دې و پوهېدلو ته پوره پام وشي.

--- دا د پښتو غونډالي، نو د ژبلار له مخې کړوني دی. نو په پښتو کښې د اړيکتينګوونو

پېژند:

--- پښتو دوه کاز، کازوس يا اړيکتينګووني لري: رېکتوس(ولاړ يا کړونی) او اوبليکوس(پروت يا نه کړونی)

کاز يا کاسوس، چې پښتو يې اړيکتينګووني دي تر اوسه پورې داسې منظم يا پر دې توګه باندې يا هېڅ نه دې څېړل شوي. د تکرار بخښنه دې وي.

دا چې دا ډېېېر غوره دي، نو که لږ ورسره ډېر تم شو هم بده به نه وي:

پښتو ژبه دوه اړيکتينګووني لري

يادونه: له دې ليکنې څخه د مخه (له مخ ۱۴۹ څخه) په اړونده ليکنه کښې مې دا نومونه او متن داسې په بل ډول او هيله مې ده چې معياري شوی به وي، ليکلی. خوزند او نه خوزند.

لومړی: rektus کړونی اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی.

دويم: oblikus نه کړونی اړيکنيوونی يا اړيتينګوونی:

يادونه: ما دا اوس پهيوه تېره ليکنه کښې خوزنده – او نهخوزندهاړيکتينګووني بللي او را راته موخه-ور برېښي. دا نو چې څنګه نور تاسو ځغلوئ د اسو کار دی.

دويم۱ : پرېکړونی اړيکنييونی يا اړيتينګوونی

دويم ۲: نه کړوني اړيکنيووني يا اړيتينګوونی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا دویم ۲ هم دوه دي:

دویم۲۱ : د خاوندوالي اړیکنیوونی یا اړیټینګوونی.

دویم ۲۲ : د اړیکوییونو اړیکنییونی یا داتیو یا د اړیکوییونو اړیټینګوونی. که دا ابلاتیو یا رابېلېدونکی و بولو، ښه به وي. که وشو په بل ځای کښې به دا لږ روښانه کړو :

لومړی: کړوني اړیکټینګوون: دا چې ښه وربانديِ و پوهېږو، دا لاندې یادونه:

لومړی غوره یادونه: پښتودوه ډوله کړنوییونه لري

۱ ـ هغه کړنوییونه، چې یواځې کړونی لري یا هغه وییونه چې کړل کیږي.

یادونه: دا د خبرو ده، چې دا به دري وي یا دوه، خو زه اوس د دوه-وو پلوی یم.

لکه: کړوني: زه ځم، زه لاړم....

۲ – هغه کړنوییونه چې د کړوني برسېره پرېکړونی هم ولري یا یو څوک پر یو څه باندې څه کوي. لکه: زه تا وهم. ما ته ووهلي.

یوه غوره د کړنوییونو له پېژند ځخه:

کړنوییونه په پښتو کښې بڼه بدلېدنه نه لري او د دې بڼه بدلېدني اندول یې د سفېکسونو یا هغه پښتو یې پسې ټرلی، چې د د ندې له مخې ما پوهېدنغزوونی او کارونې له مخې

هداسې دی، بللي، ځکه دا د نورو وییونو سره چې راځي، نو پوهنه یې غزوي او دلته د کړنوییونو پوهېدنغزووني دي. دا پوهېدنه یې چې غزیږي، دا بنسټوییونه دي.

اوس راځو و لومړي اړیکټینګووني ته:

دې لاندې ته به هم همدلته پام وکړو:

مور په پښتو کښې د نوموییونو د یوګن لپاره دوه نومځاینیوي لرو، چې دا یې د نورو ژبو سره پوره توپیر لري:

لومړی کس:زه، ما.

دویم کس: ته، تا.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریم کس: هغه، هغه، هغې.

کله، کله د ه پر سر باندې یو ګوډی الف راځي، چې ما تراوسه پورې یا کله نه دي لیکلی.

---او د ډېرګڼ لپاره لرو: موږ، تاسو، هغوي....

یادونه زه به زه او ما د لیکنې د لنډونې لپاره راونیسم.

د اړیکتینګوونو یا کاسوسcase; Kasus پیل:

په دې لیکنه کښې داسې په نابلده توګه و مخ ته تللی یم، خو فکر په دې کې وکړی، چې څنګه مې دا د پښتو اپرګاتیووالی بنوولی.

موږ له کازوس یا اړیکتینګوونی څخه و مخ ته ځو او دا په پښتو کې دوه دي، چې همدلته به و بنوول شي. ۱ – کړونی. ۲ – نه کړونی: دا هم دوه دي: ۱ ۲ پرېکړونی. ۲ ۲ نه کړونی او دا هم دوه دی ۲ ۲ ۱ د خاوندوالې اړیتینګوی. ۲ ۲ ۲ : د داتیو یا د اړیکوییونو اړیکتینګوونی.

لومړی: کړونی:

--- د اوس او تېر مهال لپاره: له هغه کړنویی سره، چې پرېکړونی نه لري: زه ځم، زه لاړم. پام دې وي، چې دا دنده یواځې ،،زه،، و سر ته رسوي.

--- د تېر مهال لپاره کړنوییونه، چې پرېکړونی لري: زه مڼه خورم، ما مڼه وخوړه.

یادونه۱ :

په پورته کښې ګورو، چې د اوس مهال لپاره ،، زه،، کړنوی راځي او د تېر مهال لپاره ،، ما ،، ، چې دا ،، ما ،، به وروسته هم مل وي د مورفېمونو له لار څخه، چې هغه پوهنوړونکي دي او اړونده پوهېدنه به و نوموییونو ته یووړل شي.

یادونه: دا یادونه راته همدلته اړیینه برېښي، چې غونډلې باید پوره ولیکل شي او نه یواځې پوه وړ او نیمې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو خو د مور ژبه ده، که کومه غوندۍاله نیمه ولیکو، نو هم پوهیږو، چې موخه څه ده. لکه: ځم. دا به لومړی کس وي، خو دا پوره غوندۍله نه ده. د کړنوي څخه یوائې غوندۍاله نه جوړیږي.

هره غوندۍله لږ تر لږه له دوه ویيونو یا ژبتوکو څخه جوړه، چې نوموی یې دی او کړنوی.

هغه کوچنۍ غوندۍاله کښې باید د کړنویي سره کړونی وي، لکه: زه ځم او همداسې له ،،وهم،، سره. له دې سره باید کړونی او پرېکړونی وي، که نه! نو بیا دا ناپوره غوندۍاله ده. زه یو څوک یا یو شی وهم او نه یوائې ،،وهم،، یا زه وهم. دې کښې به ورسته یوه کوچنۍ لیکنه و لیک، چې دا کړونی به په پرېکړونۍ اړیکوي پورې اړه و نه لري؟

دویم اړیکتینګوونی، کاز یا کازوس :

دا له هغو کړنوییونه سره راځي، چې کړونی هم ولري. دا له نامه څخه هم څرګنده ده.

اوس مهال: ته ما وهې.

تېر مهال: تا زه ووهلم

یادونه: ګورو، چې په کړوني اړیکتینګووني کې زه د اوس مهال لپاره کارول کیږي او ،، ما ،، د تېر مهال لپاره، خو په پرېکړوني کښې په څټ د اوس مهال لپاره ما او د تېر مهال لپاره زه راځي.

یادونه: مور د نه کړونو اړیکنیوونو یااړیکتینګوونو لپاره دوه څه ته اړتیالرو، چې هغه به یې د مخه و څېړو او دا دوه اړیکتینګوونو کې به دا په یاد ولرو، چې،، ما ،، په یوه کښې د تېر مها لپاره کړونی او بل کښې د اوس مهال لپاره پرېکړونی دی، نو دا ،، ما،، په نورو اړیکتینګوونو کښې داسې خپلواکه دنده یا هغه لرلې پوهېدنه نه شي لرلی، چې هغه یوائې د کړونو او نه کړونو لپاره یې لري. دا دي:

پېژند-
مورفېم د ژبېپوهنې یوه غوره کلمه ده او د مورفولوژي(د ویيونو د جوړښت او بڼې پوهنه) جوړښتبرخه ده. دا کلمه د زړې یوناني له *morphē* (مورف= بڼې) څخه رابڼله شوې ده.

لنډ: مورفېممونه یا پوهېدنوړوني: مور د پوهېدنوړوني لپاره ځانګړي مورفېمونه لرو او دا دي: د ، له، په، پر، تر، و، چې دا ،،د،، د خانوندوالي اړیکنیووني لپاره دی یا راځي او دا نور د پسېځاینییو- یا داتیو اړیکتینګوونو لپاره کارول کیږي یا له هغو سره راځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پسې ځاینیوی (پوستپوزېشن) یا بنه یې اړیکوییونه: دا د دندې له مخې د اړیکو لپاره کارول کیږي، نو د دندې یا د خوې له مخې ځکه اړکوییونه بلل کیږي

دا دي: لپاره، مخامخ، څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې،ته او تر.

د خاوندوالي اړیکتینګووني لپاره: لپاره، مخامخ(؟؟). او دا نور یې د اړیکوییونو اړیکتینګووني لپاره راځي.

او س دا دوه۲ اړیکتینګوني:د خاوندوالي اړیکتینګیوونی: دما لپاره، د ما مخامخ

دویم ۳ اړیکتینګوونی: د اړیکویونو اړیکتینووني یا داتیو – لپاره: څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې، کښې،ته-

که نور وي، هغه دې بیا نور ژبمینه-وال ولیکي- کارول یې:

--- له هغه څخه(سره، کره، پسې)

--- په هغه کښې.

--- پر هغه باندې. پرما پورې، لکه پرما پورې خټې نښتي.

--- تر هغه پورې.

-- - و هغه ته

یادونه او ډېره اړیینه: د دې ،،تر،، وزر پرېکړی، دا پرته له داسې ځای څخه، چې یو څه پای مومې، په بل خای کښې یې راوړل پوررررره ناسم دي.

--- و ما ته.

یادونه: له دې سره مو دا هم وښوله، چې دا ،،له، تر، پر...،، او نور یې پرپیوزېشنونه نه دي او په دې یادونه کښې غوره دا هم ده، چې پښتو ژبه پرې پوزېشنونه نه لري.

دا به هم په پام کښې ونیسو، چې دا دلته راغلي فونېمونه چې و نوموییونو ته پوهېدنه وړي، هر یو یې لکه دلته چې لیکل شوي، د خپل اړونده اړیکوییونو سره راځي او نه په بل ځای کښې، دا ،، تر،، یواځي د پورې سره راځي او نه په بل ځای کښې او داسې نور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس به دا اړيکتيينګووني د تکيه-اړ نومځاينيوو سره هم وځېړو، خو لومړی د اينکليتيکي نومځاينيوی، چې له دې سره هم پر منظمه توګه باندې پوره نابلد يو او معياري کار وربانديې نه دی شوي.

اړيکتيينووني يا کازوس د اينکليتيکي او پروکليتيکي نومځاينيوو سره:

پروکليتيکي:

لومړی: کتاب مې-، دې -، يې واخست

دويم ۱ : سپين مې وهي.

يادنه: دلته ګوره داد تېر وخت لپاره نه راځي.

زه سپين ووهلم.

دا داسې برېښی چې دا ،،دويم۱ :،، د ،، زه،، لپاره نه راځي.

دويم ۲ : سپين مې ورور دی.

اړيکتيينګوونی د اينکليتيکي نومځاينيوو سره

لومړی: را، در، ور د لوريز کړنوييونو سره. راځه، درځه....

دويم - را(، در، ور) څخه(سره، کره، پسې، باندې، کښې، پورې)

له دې املې مې دا د اړيکوييونو اړيکتيينوونی (هم) بللی يا بولم.

دا اوس په اينکليتيکی او پروکليتيکي يا پسې تکيه-اړ او مختکيه اړ نومځاينيوي

يادونه: په پښتو کې د مورِ ستونځې ټولې همدلته دي، چې پرې غږېدلې يو:

بېلګې:

۱ –زه له هغه څخه (سره،کره، پسې...) لاړم.

۱۱- زه ور څخه(سره، کره، پسې) لاړم.

لرو: له هغه = ور

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - تر کابل پورې. ور پورې. تر کابل = ور

۳ –زه نن په کور کښې یم. په کور کښې. زه نن ور کښې یم. په کور= ور

۴ –کتاب پر مېز باندې پروت دی. کتاب ور باندې پروت دی. پر مېز= ور

۵ – پر ما پورې. راپورې. پر ما =را

۶ – و سپین ته. ما و سپین ته وویل. ور ته وویل. و سپین = ور

بیا لنډ: (له ما، له تا، له هغه...تر ما...، پرما...وما،..) = (را، در، ور).

.

له دې سره مو دا وښوول چې: له، تر، پر، و، په.... بل څه نه دي پرته له مورفېمونو څخه، چې د نومویبونو یا و یو بل څه ته پوهېدنه وړي، چې اړیکنیوونو سره سمه پوهېدنه ولري. دا هم پوره نابلد څه دي، خو بنسټیز او پرلار دي، چې پوهېدنه یې ساده ده.

اړیینه یادونه: د پښتو په زیاتو ادبیاتو کښې لولو، چې په پښتو کښې، په ځانګړې توګه اړیکوییونه نه لیکل کیږي یا پرېښوولکیږي یا ور څخه تېریږي(زه یې په رښتیا درته وایم، چې پر ،،حذف،، باندې نه پوهېږم، چې څه ته به وایي، خو دومره پوهېږم، چې یو څه دا د ما له لیکلو څه څخه به وي. بخښنه دې وي)

دا دمخه تېر به په یاد کښې لرو او اوس بېرته ځو و هغې د المانې غونډالې ته.

Ich habe dich geschlagen

مور له دې سره وښوول، چې پښتونومیناتیو ژبه نه ده. اوس راځودې ته دا کړنویی ګرداني حالت geschlagen په المانې ژبه کښې ترانزتیو بللکیږي او دا یې ځوی دی، چې سبجکت او ابجکت لري. دا د پښتو انډول یې نو څه دی؟

دا د پښتو انډول یې کړنویی دی، چې کړونی او پرېکړونی لري.

اوس به دا په یوه بله المانې غونډله کښې وښایو، چې دله ته هم د خاوندوالي حالت په ګوته کوي او د خاوندوالي اړیکتینګوونی دی.

لرو: Dieses Buch ist für mich

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د mich ځاینیوو په پښتو کښې ،، د ما ،،دی. ،، د ،، مورفیم او ،، ما،، کړونی ته پوهېدنه وړي. المانې اکوزاتیو ده او پښتو د خاوندوالي غوندله ده.

دا کتاب د ما لپاره دی.

ګورو، چې دا یوه د خاوندوالي اړیکتینګووني غوندالە ده.

مور څه وکړل؟

مور له دې لیکنې سره دا وښوول، چې پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده.

لنډ بیا: اپرګاتیو ژبې هغه دې، چې نومیناتیو او اکوزاتیو ژبې نه وي.

پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده.

د وییونو نه لیکل او پوهنیز څه چې پښتو یې نه لري.

لږ ګوته به دې ته ونیسو، چې په پوهنو کښې د پښتو وییونو له پرېښولو یا نه کارولو سره دا وییونه ورکیږي او د دې لیکنې بله هغه غوره برخه به داوي، چې څه مو د نورو ژبو یا المانې په پرتله ژبه نه لري او څه سم نه دي، څېړل شوي.

پښتو یوه لرغونې ځوانه ژبه ده. ځوانه ځکه ده، چې پښتو، ګومان مې دی، له ۱۹۶۴ ز ک (؟) څخه راپه دې خوا په افغانستان کښې رسمي او ملي ژبه منل شوې ده، خوله هغې څخه وروسته یا تر اوسه پورې داسې غښتلي نه ده پیل شوې.

بله ستونځه دا ده، چې د پښتو په ټولو پوهنو آن په پښتو کښې هم، دې ژبې – د هیواد د لومړۍ ژبې په څېر- خپل پوهنیز ځای نه دې نیولی.

هو! ګورو، چې ټول پوهنیز وییونه، هغه د ژبې پوهنیز وییونه مو هم په پښتونه دې او په ژبه کښې مو د پښتو وییونه لږ برېښي، دا له دې امله، چې د مور د لیک لوست خاوندانو خپلې زدکړې په پښتو نه وې کړې او دا لړۍ لا تر اوسه پورې لږ یا ډېره همداسې روانه ده. که په کومه پوهنیزه لیکنه کښې پښتو نومونه ولېکي، نو د مور پښتانه دې هم تورنوي، چې یا ژبه ستونمنځه کیږي او یا د نورو نا پښتنو لپاره پوهنه هم وربانديې ستونځمنه کیږي. مور ګورو، چې مور هغه ډېر ساده نومونه هم په پښتو نه شو منلی. زه پر دې باندې ځکه پوهېږم، چې زه ګورم، یواځنی کس یم، چې په ځانګړې توګه پوهنیزې لیکنې مې هم په پښتو کوم، د سمون کونتیونه په دې کښې نه شته، خو د پښتو په نومونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

نه پوهېدل يا ځان نه پوهول يې هغه ستره ستونځه ده يا و دې نورو ته کله، کله د خندا برېښېدل . ما له خپل ځان سره دا پرېکړه کړې، چې تر کېدونکي پولې پورې به زه خپلې لیکنې په پښتو کوم او همداسې له خپلې پرېکړې سره ریښتونی پاتې شوی یم. زه دا خبرې نه غزوم، ودې ته راځم، چې اوسنۍ موخه مې څرګنده کړم، چې پښتو پوهنیزه ده او پر پښتو باندې پوهنیزې لیکنې کولی شو.

-- پښتو ژبې په دې لنډ او نه پوره ورته چمتو شوې وخت کښې پوره وده کړې او دا تر اوسه پورې د پښتو استادانو برکت او نه ستړی کېدونکی هلې ځلې دي.

.

-- مورِ په پښتو ژبه کښې او په ځانګړې توګه ګرامر یا ژبلار کښې پوره ستونځې لرو، چې د دې لپاره د چا د نه کار کولو ملامتیا نه شته، ګوته مې ورته ونیوله، چې د مورِ د مشرانو کار په دې لار کښې نه هېرېدونکی او نه ستړی کېدونکی وو او دی.

ما هم له شلو کالو څخه را پر دې خوا باندې ځان د ژبې یا له ژبلار سره بوخت کړی او په دې ترڅ کې مې د لسو کتابونو په شاوخوا کښې – د پښتو ګرامر او اړوند- لیکلی، چې اخرنی کتاب مې دا دوه میاشتې د مخه چاپ شوی او له یوې اونۍ راپه دې خوا په ketabton.com کښې هم د لیدلو لپاره خور شوی، چې د ما په اند ژبلاریزې ستونځې په کښې له توان سره سم پوره اوبی شوي دي او دا هلته کتل کېدی شي.

دې ته به ګوته ونیسم، چې د ما کتابونو منځپانګه – د ژبلارې هم- د نورو ژبپوهانو دکتابونو له منځپانګې سره پوره توپیر لري. زه له دې لیکنې سره لنډ و تاسوته هغه څه وړاندې کوم، چې په ژبه کښې شته، خو دا تر اوسه پورې نه دې لیکل شوی، یا ورته پام نه دی شوی او یا ورته پام نه شو کېدی.

زه به هغه څه دلته و تاسو ته وړاندې کړم، چې په ژبلار کښې باید وي، خو هغه تراوسه پورې نه دې لیکل شوی، پرته د ما له لیکلو څخه.، چې

یادونه: د ما لیکنې په پښتو دي، دا به د ګرانو لوستونکو لپاره یوه ستونځه وي، خو که څوک یې د وربانديِ پوهېدلو مینه لري، نو ساده – دا چې په پښتو دي - وربانديِ پوهېدلی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پیل څخه یې رانیسو، بې له شننې، شننه یې د ما د ژبپوهنې په اخرني کتابتون کښې کتلی کېدی شی، زه هم خبرو ته وخت پوره لرم.

یادونه: په لیکنه کښې دا پېژندونه نه – یا سم نه دي ورکړشوی، د اړونده ژبوییونو د کارولو موخه هم نه ده روښانه یا هغه خوي یې، چې دا کړنوییونه ورځخه پوهېدلی شي.

-- هرځومره چې یو څوک په بله ژبه و پوهیږي، د خپلې مورنۍ ژبې ځای نه شي نیولی.

په مسلکي یا ریښه-اړونده وییونو کښې خپلې ژبې ته مه شا کوئ. په هیڅ پوهنه کښې او په ځانګړي توګه پښتوپوهنه کښې هم په خپله ژبه کښې و خپلو وییونو ته مه شا کوئ.
ما شمېرپوهنه، فزیک، پښتو ژبه، هوښیارو ویناو، فلسفه او ټولیز سم اند کښې کتابونه لیکلي او ژباړل. دا مې په پښتو لیکلي او که ګورئ یې او پام ورته وکړئ، دا مې په پښتو

لیکلي. که خپله ژبه په مسلک یا ریښه کښې ونه کاروو، نو دا مو د زبې له کار څخه د لوېدلو او له منځ څخه د تللو هغه ساده، لنډه او هرو مرو لار ده. هر څه د ځان او خپلې ژبې لپاره کوئ او د بل چا و ژبې ته د زیان رسولو اجازه نه شته.

--- دا چې پښتو یوه اړګاتیو ژبه ده، دا د مور ژبپوهانو په پام کښې نه ده نیولې یا و پام ته نه راتلله.

--دمور د پښتو لیکوالانو د ژبنیزو او نورو غوره وییونو پېژندونه روښانه نه دي ورکړي.

--- دا باید همدلته په یاد راوړو، چې په ژبه کښې هر وی یاژبتوکی یو پېژند لري او په بنسټ یې دا بیا یوه کارونه یا بڼه یې، دنده لري او بېلګې یې راوړلکېدی شي.

--کړنوییونه، بوختوالي وییونه یا مهالوییونه: کړنوییونه په پښتو ژبه کښې بڼه بدلېدنه نه لري، خو دا کړنوییونه دا دنده له سفېکسونو یا پسې تړلو، خو بڼه یې **پوهېدنغزوونو** سره پوره کوي.

--نوموییونه: په پښتو ګښې نوموییونه بڼه بدلېدنه نه لري. روښانونه یې په اړیکتینګوونو کښې راغلي.

-- خویوییونه: په پښتو کښې خویوییونه هم نه بڼه بدلیږي، خو جګیږي د بڼه، ډېر بڼه، خورابڼه او خورا ډېر بڼه سره.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مورِ د پښتو ژبلار کښې د مورِ ژبپوهان دا ستايښنومونه بولي، خو داد ستايښنوييونو يا خويوونو سره توپير لري او د څېړنې موخه يې خويوويونه دي

يادونه: په الماني ژبه کښې د درېواړو بڼه بدليږي.

-- په پښتو ژبه کښې پرېپوزېشنونه يا د مخه اړيکوييونه نه شته. دمورِ ليکوالان هغه څه چې پرېپوزېشنونه بولي، ناسم دي او هغه پوهېدنوړونکي مورفېمونه دي.

-- په پښتو کښې مورِ يواځې پوستپوزېشنونه يا پسې اړېکوييونه لرو.

-- په پښتو کښې پرېفېکس يا مختړلی، خو ښه يې و مخ ته پوهېدنغزووني نه لرو. خو اړونده پسې تړلي پسې پوهېدنغزووني لرو، چې له دې امله به يې پوهېدنغزووني و بولم.

-- په پښتو کښې د مورفيمونو په هکله ډېرې ليکنې شوي، خو د سم پېژند او د کارونو

دندې يې هېڅ نه دې روښانه شوې.

-- مورِ د پښتو ژبې ژبلار لپاره دوه ډوله هغه غوره او روښانه دنده لرونکي مورفېمونه لرو، چې هغه مو هرو مرو ډېر په کار راځي او دا يواځې د ما په کتاب کښې کتل کېدی شي او يا يواځې د ما څېړنه شته او باوري ده.

-- پوهېدنوړوني او پوهېدنغزوني مورفېمونه.

-- پوهېدنغزووني سفېکسونه يا پسېټړلي، چې د مورفېمونو يوه ډله ده .

-- په پښتو ژبلار کښې سم يا پوره د کاز يا کازوس – چې د پېژند له مخې دا اړيکتېنګوونکي دی - څېړنه نه ده شوې، چې د مورِ د پښتو ليکوالانو نا سمونونه ټول يا هغه ډېر يې له همدې امله دي.

-- مورِ پښتو ليکولان په دې نه پوهېږو، چې پښتو يوه اړګاتيو ژبه ده، نو په دې هم نه پوهېږو، چې پېژند يې څه دی.

-- مورِ پښتانه ژبپوهان يا ډېر يې په دې نه پوهېږو، چې پښتو پرته له ځانيزو نومځاينيو څخه کليتيکي- يا تکيه اړ نومځاينيوي هم لري. دا مختکيه-اړ پسې تکيه-اړ نومځاينيوي، دا د مورِ ژبپوهان د ناتوانه، لوريز او ځنې نورو نومونو لاندې ليکي، خو دا چې دا يوه ګډه ډله ده، پر دې باندې نه پوهېږو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه چې د ژبپوهنې کتابونه ګورم، پوره ورسره زورپرم، دا.....

لنډ: پښتو دا لاندې څه نه لري؟

--- د کړنوییِنو بڼه-بدلون یا ګردان.

--- د نوموییِونو بڼه-بدلون یا ګردان.

--- د خویییونو بڼه-بدلون بدلون یا ګردان.

--- پرېپوزېشنونه یامخ-اړیکوییونه یا و مخته اړیکوییونه.

--- پرېفېکسونه، و مخ ته ټرلې یا مختړلې یا ښه یې: پوهېدنغزوني.

د دې په پام کښې له نه نیولو یا نه لرلو سره پوره ناسمونونه و رامنځ ته کیږ.

څه په پام کښې نه دي نیول شوي یا نه شو نیولکېدی؟

پوهېدنوړونکي مورفېمونه یا ناسم ور څخه پوهېدل او اړیکټینګوونکي. پوستپوزېشن او دنده یې، چې پوهېدنغزونه ده. رېکتوس او اوبلیکوس.

په پښتو کښې د دې پورته په کوته شوو پېژند او کارونه یې تر اوسه پورې نه دې پېژندل شوي یا یې پېژند نه دی ورکړل شوی او تولې یا هغه ډېرې ستونځې هم خوندي لري.

له وییونو څخه تېرېدنه نه شته(څه تکرار لري)

په پښتو غونډلو کې له وییونو څخه تېرېدل ژبلاریز نه دي. بل ډول تکرار، خو ګټور.

د مور ډېر یا ټول ژبپوهان او ژبمینه وال په دې اند دي، چې ګوندې پښتو کې د ځنو وییونو ویلو او لیکلو ته اړتیا نه شته او کېدی شي ورځخه تېر شو (حذف ؟؟؟).

راځئ ، چې دې ته لږ فکر وکړو، چې په پښتو کې له وییونو تېریدی شو او که نه؟

--- د پیداېښت پر بنسټ باندې یا - له لورې څخه: دا چې ژبه پیداېښتي ده، نو له پیداېښتي پیداېښت څخه خو تېرېدل د پیداېښت سره په مخامخوالي کې دی.

دپیداېښت سره سم د پښتو وییونو څخه تېرېدل، نو له دې امله ناسم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- دې ته دې پام وي، چې ژبه د مشورو او ګوتپورته کونو له لارې نه ټاکل کيږي، ځکه چې پيدايښت نه ټاکل کيږي، دا دي، چې څنګه دي. کله هم چې يو څه د مشورې له لارې شوي، ناسم شوي، نو ناسم او پوره ناسم شوی، چې بېلګې يې ډېرې دي، خو دوه به يې له تاسو سره شريکې کړم.

۱ – ژبپوهانو غوښتل، چې ګوندې د عربي مايع لپاره به په پښتو کې څه نه وي، هغه ته يې اوبلن نوم وټاکه، چې اوس هم دمورِ ليکولان يا له راديو-تلوېزيون د تبنټېدوني يا غاز لپاره اوبلن واورم، پوره زورېږم او همداسې يې د ستاندارد، سويه او ستحې لپاره د کچې کارول، چې دا هم ناروا دی، کارول او د دوي ټاکل پوره ناسم دی. سړی له دې څخه داسې بايد وپوهيږي، چې دوي پر دې باندې نه پوهيږي. ما ته به ډېره بخښنه کوي، زه په ربښتيا د خپلو پښتنو پوهانو ډېر درناوی کوم، خو دلته نو بل څه وليکم؟

هغه څه چې بهيږي، بهېدونکي دي. دا تل لرو اوستاندارد او سويه د کچوني څه نه لري،

او له دې امله ورته نه کچون اله او له همدې امله نه کچيږي. دامې يوه ورځ له راديو څخه واورېدل، چې ،،په جلال اباد کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو،، او سمه بده راته وبرېښېده.

ما چې څېړنه په کې کړې، دا له وييونو څخه تېرېدلو ستونځې هم ټولې دپښتو په څلورم حالت کې يا بڼه په ۲ ۲ ۲ اړيکتينګووني کښې دي، چې اوس به يې سره روښانه کړو.

د دې روښانونه هم ډېره ساده او د پيدايښت په مټ پوره روښانه ده.

داسې به و مخ ته ولاړ شو او له پيل څخه به پردې اړونده غونډلو باندې پيل وکړ:

لومړی:

-- په هغه باران ورېده.

-- هغه باندې باران ورېده.

-- پر هغه باران ورېد

-- پر هغه باندې باران ورېده

دويم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- په کور يم او همداسې

-- کور يم.

-- کور کې يم.

-- په کور کښې يم

-- له ما لاړ

-- د ما نه لاړ.

-- له ما څخه(سره، کره، پسې) لاړ.

ولې مورِ په دې پوهېږو، چې موخه مو څه ده او ولې هغه موخه بې له ژبلار له لارې

څخه سمه يا نيمګړې سمه برېښي؟

ور څخه تېرېدل يا حذفول ژبلار ده او که څنګه؟

ژبلار له ژبې څخه راوزي او نه ژبه له ژبلار څخه. دې ته مو تل بايد پام وي.

لرو: له ما څخه نو اندول يې راڅخه. که له ،،څخه،، څخه تېر شو، څه به ولرو.

-- ولې نو دا ستونځې تر اوسه پورې نه وې يا نه دي اوبى شوې؟

ژبه مو پنځه زره کلنه، خو دپوهنې ډګرته دا شاوخوا اويا کاله کيږي، و دولتې ته راوتلې او دا هم داسې په نيمه نيمخوره توګه يا داسې په خويښدا، چې پخپله پښتنو يې هم د څېړلو توان دومره نه لاره.

پوښتنه: دا ولې، چې پښتنو د ژبلاريزې ودې توان نه لاره؟

ځواب: دا ځکه چې پښتنو يا هغه ډېرو پښتنو خپلې زده-کړې له ښوونځي څخه نيولې تر پوهنتون پورې په پښتو نه دي يا نه وې کړې، نو يو څه پر ژبلار باندې هم نه پوهېدل او

سم يې و فکر ته نه شو راتللى. له دې امله مو هم په ټولو پوهنو کښې هغه ريشه-يې يا مسلکي نومونه هم په پښتو نه دي، چې دا مو د ريښه-ييزو ستونځو سره هم مخامخ کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما بېلګه د الماني ژبې سره: پرته له فارسی او پښتو له بلې ژبې سره هم نه دې مخامخ شوې، چې په هغې کښې مخمس ته د ژباړې له مخې پنځه ګوډی وایي. خبره د بلد او نه بلد نه ده، خبره د نابلد ده او دا کېدی شي بلد شي او باید بلد شي. د فارسي له امله مور همهغه د عربی نومونو سره بلد یو او غواړو چې – که ژبې ته مو زیان وي او که نه – همهغه وساتو، دا چې زه دا بل ډول په نورو ژبو بلد یم، د ما زړه دا نه شي منلی، دا دې همداسې وي، خکه چې ورسره بلد یو.

د ما پرابلم: له یوې خوا پوهنې په خپله خوندیونه کښې ستونځې لری او له بلې خوا د نابلد پښتو ویونو سره مخامخ کېدل دوه برابره ستونځې و منځ ته راوړي.

هیله ده مرسته وکړی:

۱ – د مور د پښتو له ستورو څخه کوم یوه ښوونځی اونوري زدکړې په پښتو کړي؟

۲. پښتو پوه اپرګاتیو ژبه ده ۱۷۲ .

- لومړی د پښتو ژبلار یا ګرامر چا په پښتو لیکلی او ایا خپلې د ښوونځي او پوهنتون زدکړې یې په پښتو یا بله کومه ژبه کړې وې.

۳ – د مور له ستورو څخه اروابناد ربښتین صیب خپل د پښتو ګرامر کتاب په فارسي لیکلی وو، دا چا، کله په پښتو ژباړلی او له دې ژبلار کتاب څخه چا د مخه د پښتو ژبلار کتاب په پښتو لیکلی؟

هرو مرو دې نیټه داسې نږدې که وي هم سمه ده

په هر ډول د دې شرایطو لاندې اوس هم دمور ژبې د مور د ژبپوهانو په هلو ځلو او د ډېرو ربړو پر ګاللو باندې یې دومره د پام وړ وده کړې. په هغه وخت کې د مور ژبپوهانو دومره امکانات هم نه لرل، چې پرته له عربي او په ځانګړې توګه فارسي، د نورو ژبو له ژبلار څخه کار واخستلی شي. د ژبلار لپاره خو له نورو ژبو څخه نور څه و لاس ته نه راځي، خو داپېژندونه باید سم راواخستل شي، چې هغه اوس کېدونکي دي.

که تاسو د مور د پښتو ژبې ټولې د بېلا بېلو پوهنو پوهنیزې لیکنې وګورئ، نېمګړې نه، چې له ټرنوییونو او اړیکوییونو څخه پرته پښتو په کې نه شته.

مور د ژبې پر غنی کولو پسې ګرځو، خو د خپلو وییونو په ساتلو کې ناتوانه یو، چې دا د خپلو پښتو وییونو ساتل مو باید لومړنی دنده وي.

له ما څخه مې تل لیکنې اوږدیږي، خو لنډ داسې مخ ته ځو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د مورِ څلورم حالت مو د پسېځاینیو حالت بللی او ګورو چې ستونځې په همدې کې دي، نو غواړم لومړی تازه د پسېځاینیو پېژند بیا راوړم.

پسېځاینیوي: د ښوونځي په ژبلاریزو ادبیاتو کې اړیکویونه یا پسې وییونه هم بلل کیږي، یو وییډول دی، چې یو رابند تولګی جوړوي او د منځپانګ وي او په ګرامري نښونو کې ځاینیوی شوی. پسېځاینیوي د ژبلار له مخې څخه د یوه نوموییونو ګروپ یا ډله غواړي او له دې سره یو حالت یا اړیکتینګوونی لیدوړ په نخښه کوي. دا چې د نوموییونو پسې ځای نیوی یا اړیکویونه راځي، له همدې امله پسېځاینیوی یا اړیکویونه هم بلل کیږي او دا یوه ډله ده، چې ځاییز، وختیز، څنګه والي، راتولونکی، سره له دې، اړیینوالی پوهېدنې

لېږدوي یا وړي او په پښتو او نور ژبو کې بڼه بدلېدونکي نه دي.لکه: څخه، سره ،کره، لپاره، پورې، کښې او نور

یادونه: دا لاندې لیکنه کېدی شي تکرار وي، د دېښخبنه دې وي.

تکیه اړ- او ځانیز نومځاینیوي. دا هم تکرار لري

داسې یو څه به د پسېځاینیوو یا اړیکوییونو او اړیکتینګوونو ښه روښانونه نوره هم تکرار وخېړو. تکرار ته مه ستړي کیږی.

له هرڅه څخه د مخه د اړیکتینګوونو Kasusپېژند: په پښتو کې دوه اړیکتینګوني لرو: کړوني او نه کړوني: ۱- کړونی. ۲ – نه کړوني. پرېکړونی، د خاوندوالي حالت او د پسېځاینیوو حالت، کاسوس یا حالت څېړي چې نوموییونه د غونډلې د نورو توکو سره څه اړیکې لري او دا نوموییونه څنګه له حالت سره ځان سنبالوي. په نورو ژبو له بېلګې څخه یې په الماني ژبه کې نومځاینیوي بدلیږي، خو په پښتو کې دا دنده د حالت مورفېمونو

نیولې، چې خپله کومه پوهېدنه نه لري، خو د نوموییون سره مل ځان د حالت سره سنبالوي یا برابروي او که سموي او دا دي: ،، د ،، د خاوندوالي لپاره د نوموییونو دنده بدلون لپاره مورفېم.

،، له، تر، پر، په، و،، د پسېځاینییو لپاره د نوموییونو دنده بدلون لپاره مورفېمونه.

دې ته بیا بیا ګوته نیسم، ځکه چې زیات ناسمونونه همدلته راځي، چې دا مورفېمونه یواځي او یواځې په همدې ټاکلو ځایونو کارول کیږي او بس.

اوس راځو نومځاینیوو ته: مورِ په پښتو کې دوه ډوله نومځاینیوي لرو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی - ځانیز نومځاینیوي او کارونې یې

دویم- کلیتیکي یا تکیه اړ نومځاینیوي او کارونه یې. دا نومځانیوي په رښتونې په یوه څه پسې تکیه اړ وي او یا ان چې ورپسې سلیش - یا نښتي وي.

ګډه کارونه او د کاره-ونو پرتله- کونه یې.

و لومړي ته : دا په دوه برخو وېشو:

پیل یادونه: زه به یواځې د لومړي کس نومځاینیوي یا - - لپاره نومځاینیوي وکاروم.

لومړی ۱ – یوګڼ: زه، ته، هغه،هغې...

لومړی ۲ – ډېرګڼ: موږ، تاسو، هغوي

لومړي ۱ ته: دلته د هر کس لپاره دوه دوه نومځاینیوي لرو:

لومړی ۱ ۱ – زه، چې د کړنویونو لپاره د اوس او راتلونکي وخت لپاره کارول کیږي او د هغه کړنوییونو لپاره، چې پرېکړونی نه لري، د تېر وخت لپاره هم.

زه ځم، زه لاړم، زه خورم،ما وخوړه، خو.. نور لاندې.

لومړی ۱ ۲ – ما، چې د تېروخت د هغه کړني لپاره کارول کیږي، چې پرېکړونی ولري، په دې پوهېدنه، چې دا کار په یو څه د څه د کړو سره سرته رسیږي. ما وخوړ(ه)

و لومړی ۲ ته: د ډېرګړو د کړنو لپاره دا نومځاینیوی ،، ما، موږ، ...،، نه بدلیږي. موږ(تاسو، هغوي) وخوړل (لاړو) .

یادونه: پوښتنونومځاینیوي دي: څه، چا. که موږ دلته پوښتن نومځاینیوي د زه او ما په ځای ولیکو، نو دا چا د کړوني لپاره راځي او په پرېکړوني کې نه راځي.

بېلګه: څوک څوک وهي. چاڅوک وواهه.

و دویم ته: تکیه اړ نومځانیوي په دوه ډوله دي:

دویم ۱ – د مخه تکیه اړ نومځاینیوي دي: را ، در، ور

دویم ۲ – پسې تکیه اړ نومځایمیوي:مې، دې، یې، مو(دا د موږ او همداسې د تاسو لپاره کارول کیږي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

و دويم ۱ ته- دا دوه ځايونو کې يا دوه ډوله کارول کيږي يا که له کړونو او نه کړونو سره نومځاينيوو(ريکتوس - او اوبليکوس) حالتونو څخه و مخ ته لاړ شو، نو په دواړو کې کارول کيږي.

دويم ۱ ۱ – که دا نومځاينيوي د کړونو په څېر وييونو و مخ ته راشي يا ورسره نښتي يا سلېش وي، نو د کړنوييونو سره لوريز کړنوييونه په ګوته کوي، لکه راځم، راځي، ورځُ، ورځي، ورځی....

بله بېلګه: راکوې، ورکوم، درکوي او نور.

و دويم ۲ ته: دا هم دوه ډوله کارول کيږي يا ښه يې په دوه حالتونو کې کارولکيږي.

دويم ۲ ۱ – دا تکيه اړ نومځاينيوي تل په يوه نوم، نومځاينيوي او يا يو څه پسې تکيه وي.

که دا نوم يا دا يو څه يانومځاينيوی د پرېکړوني په حالت کې وي، نو پسې کړنه راځي يا که کړنه پسې راشي، نو دا پسې ترلی نومويي يا څه يې پرېکړونی دی.

بېلګه: ته مې ووهلې، زه يې ګوزار کړم. هغه دې راوړ. کور مې واخست.

يادونه: ګورو، چې موږ په پښتو کې همدا دوه نومځاينيوي ، زه ،ما او... لرو، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره کارول کيږي. له دې څخه داسې پوهيږو، چې د لومړي او دويم حالت يا د کړوني او پرېکړوني حالت لپاره.

دويم ۱ ۲ - که ولرو: (را،در، ور)(څخه، سره،کره،پورې، باندې، ته.....)

دلته دا پوره يو حالت دی، چې کېدی شي د پسېځاينيوو حالت يې وبولو، ځکه، چې دا و مخ ته تکيه اړ نومځاينيوي، ټيک وپسېځاينيوو ته تکيه دي او نه بل څه ته.

دا اوس د ځانيزنومځاينيوو سره څنګه ليکو؟

له ما سره (څخه، کره، پسې) = را سره(څخه، کره، پسې) له دې لرو چې:

را = له ما

تر ما پورې = را پورې دلته بيا را = ترما

په ما کې = را کې له دې لرو: په ما= را

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر ما باندې = را باندې.له دې څخه لرو: پرما = را

و ما ته = را ته. له دې څخه لرو: و ما = را

له پورته څخه لاس ته راځي، چې: له، په ،پر، تر ، ته، باندې..... مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري، خو د اړونده پسې نوم یا نومځاینیوي دنده بدلوي. دلته د ،، ما ،، ، چې د کړوني او پرېکړوني لپاره په بدل ډول کارول کیږي، دلته یې دنده، له ،، د ،، سره، چې ،، دما کور،، لیکل کیږي او ،،د ما،، د خاوندوالي نومځاینیوي کیږي او همداسې د پسېځاینیوي حالت کې هم د د ،، ما ،، دنده د (له، په ، پر، تر ....) سره په اړونده ډول

بدلیږي.

دا یداونه دې ورسره د نورو روښانونو له امله مل وي: که د ،، ما ،، کړنوی وي، خو دا د رېکتوس یا پرې کړوني حالت دی او که د پرېکړوني کړنوی پسې راشي، نو پرېکړونی یا

اوبلیکوس دی او که نه، نو دابیا د نهکړونو حالت دی، چې په اړونده ځای کښې به روښانه شي.

په پورته پسېځاینیوي اړیکتینګووني کې دا هم غوره ده، چې:

۱ ـ له ،،له،، سره: ځخه، کره، پسې ټاکلکیږي او له ځخه، سره ، کره پسې سره ،،له،، یواځنی ټاکلکیږي.

۲ ــ له ،،تر،، سره ،،پورې،، یو یواځنی ټاکلکیږي.(دا یو ویاځنی په دې پوهېدنه چې تر یواځې هلته راځي، چې پورې یې پای کې راځي او پورې هم هلته راځي، چې تر وي ،، تر کور پورې،، بل ډول ناسم دی او بس).

۳ ـ همداسې له پر سره باندې او په څټ له باندې سره پر.

۴ ـ له ،،و،، سره ،،ته،، او په څټ

دا اړیین دي، چې بیا هم ګوته ورته ونیسو، چې، له، تر، په، پر، و او که نور په مدې ژبلاریزه ډله کې راځي، بل ځای کې ځای نه لري، د مورِ ژبپوهان او ژبمینه وال یې دا ،، تر ،، دپر کله ناسم کاروي.

یوه غونډله او شننه یې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښځه و خپل ورور ته د خپل مېړه خولې ورکوي.

په پورته کې ښځه کړوني، وخپل میړه ته (د پسېځاینیوي حالت پوره کونه)، د خپل مېړه(خاوندوالي حالت پوره کونه)، خولې (پرېکړوني حالت) ورکوي(کړنه).

پای لاس ته راوړنه: مور د دې لیکنې سره داسې وښوده یا ښه یې: بیا نوره هم روښانه کړه، چې پښتو ژلور حالتونه لري: کړونی، پرېکړونی، خاوندوالي او د پسېځاینیو حالت (دې ته دې پام وشي، چې څنګه ښه نومول کیږي).

یوه غوره یادونه: د مور ډېر ناسمونونه له همدې مورفیمونو له ناسم کارونې سره و منځ ته راځي، نو ما هم لږ زیات پام و همدې ته وکړ.

و دویم: ۲ ۲ ته: که ولرو: کور مې کوچنی دی، نو دا د ځانیز نومځاینیوي سره دا سې لیکو: د ما کور کوچنی دی، په دې پوهېدنه چې د ،، ما ،، سره یو بل مورفېم ،، د ،، مل شو او ،، ما ،، دنده یې بدله کړه.

د مخه مو په لیکنه کې ولېدل، چې هلته ،، مې ،، د ،، ما،، په پوهېدنه وو.

د ژبې د پیدایښت په بنسټ پوهېږو، چې لرو: د ما کور کوچنی دی. دلته خو بې له ،، د ،، څخه، چې ،، ما ،، یواځې وي، څه نه پوهېدل کیږي او ،، د ،، هم دیوه مورفېم په څېر خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو ،، د ،، له ،، ما،، سره یو ځای د خاوندوالي نومځای نیوی کیږي (دلته دې فکر وشي، چې دا ،، د ما،، نومځاینیوی شو او که ؟؟؟؟) چې د خاوندوالي حالت اړیکتینګوونی غوره کړ.

دلته لیکوچې: دما کور کوچنی دی. دا به د خاوندوالي اړیکتینګونی وبولو، چې دی.

دلته نو ،، د ،، څه شی دی او دنده یې څه ده؟

بیا: دلته ،،د،، یو مورفېم دی او کومه خپلواکه پوهېدنه نه لري، نو دنده یې باید بل څه وي او هغه داده، چې د لته د ،، ما ،، دنده بدلوي، چې دا ،، ما،، په مرسته د خاوندوالي نومځاینیوی شو او د ،، ما ،، دنده یې د کړوني څخه و د ،، د ،، سره مل د خاوندوالي – یا نه کړوني نومځاینیوي و ،، د ما ،، ته راوسته.

دا بیا روښانه په ګوته کوو، چې ،، د ،، یواځې او یواځې همدا دنده لري او بس.

دا حالتونه یا اړیکتینګووني د پوښتنو په بنسټ رامنځ ته کیږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: دا لیکنه مې هم څه وخت د مخه لیکلې، چې دامې لا نه وو څېړلي، چې پښتو اړګاتیو ژبه ده.

پیل یادونه: په پیل یادونه کې به دا په پام کې ونیسو، چې ما دا اړیکتینګوونې د المانې له حالتونو یا اړیکتینګوونو څخه څېړلي، چې پښتو حالتونه یا اړیکتینګوونې یې ورسره سر نه خوري، خو کټه مې تري اخستې او پل په پل به په دې لیکنې کې د دې ستونځو لپاره اوبې ګورو (ستونځوبی لکه ګړوبی)

نومیناتیوNominativ (له لاتین څخه، نومونی یا نومونیز)

یادونه: دا چې پښتو اړګاتیو ژبه ده، نو نومیز یا نومیناتیو په پښتو کښې نه شته او دا نومیزپه پښتو کښې کړونی دی.

په ګرامر کې د یوه اړیکتینګوونې نومه-ونه ده، چې له هرڅه څخه دمخه (دمخه مې ناسمه،، د هرڅه له مخه،، لیکلی وو) په جمله کې د شي د نخښونې په چوپړکې دی، د دې له پاره دا هم تیپیکي یا نومه-ونییز دی چې د یوه شي د خپلواک کارونې له پاره رامنځ ته کیږي (دا په دې پوهېدنه، چې بې د بل له واکه).

یادنه: یوې له مخه تېرې یادونې سره مورِ نومیز اړیکتینګوونی په پښتو کې نه لرو او دا په پښتو کښې کړونی اړیکتینګوونی دی.

لنډ: دا اړیکتینګوونی دی، چې د ،،څوک-، چا – او څه اړیکتینګوونی،، بلل کیږي، د یوه اړیکتینګوونې سیستم په توګه رامنځ ته کیږي، چې دا نومیناتیو – اکوزاتیوسیستم بلل کیږي.

بیا: د نومیناتیو یا د ،، څوک-،،،چا - ،، او ،،څه اړیکتینګوونی.

مورِ د ګړنو یا بوختوالې له مخې د دوه ډوله لیکنو سره مخامخ یو:

لومړی:

یوه یادونه پسې شته

سپین یا هغه وکار ته ځي

سپین یا هغه و کار ته لاړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپين يا هغه به وکار ته لاړ شي

سپين يا هغه و کار ته تللی وو

څوک و کار ته.....

سپين يا هغه

زه و کار ته ځم

زه و کار ته لاړم

زه به و کار ته لاړ شم.

زه و کار ته تللی وم.

دويم ډول يې:

زه منه خورم

زه به منه وخورم

ما منه وخوړه

ما منه خوړلې وه.

لنډه يادونه: وروسته به وګورو، د ،، زه کا رته لاړم،، په ځای به سم ،، زه وکار ته (و)لاړم،، سم وليکو. د ژبلار او په ژبلار کې د ما د نوو ميندنو په بنسټ (دا دې هملته (همهغلته) وکتل شي).

دا همداسې د دويم کس له پاره ته او تاسې راځي او د ريم کس له پاره هم هغه او هغه راځي(په دې دريم کس کې ليکنه يو ډول ده، خو د ويلو څخه برېښي، چې لومړۍ ه څرګنده يا روښانه ه ده او په دويم کې بيا دا پخه ه ده او که بل ډول يې بولی. هغه زور او زورکی مې ښه نه راځي، چې په پښتو کې نه شته)

يعنې په دريواړو کسانو کې يې توپير يو ډول دی، چې د کړنې پرته يې په څو کړنو کې پوښتنومځاينيوی هم بدليږي، نو له دې امله دا د څه - ، چا- او څه حالت دې.

مور و کار ته ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوک و کار ته ځي؟ ځواب: مور

کالیمینځی خرابیږي.

څه شی خرابیږي؟ ځواب:کالیمینځی

یادونه: و ماته هم دا نومونه توکلي د لیکونې (قلم) خولې ته راځي.نه پوهیږم،،چې دا اله، چې کالي پرېمینځي،کالیمینځی، کالیمینځونی یا کالیمینځونکی وبولو. او که نه،نو کالي مینځلو اله. څنګه مو چې خوښه وي.

لاندې به کلیوالي لیکنې او معیاري لیکنې سره یا ښه د اړیکتینګوونو له غوندې سره په ګډه وګورړ او دا او اړونده لیکنې تل داسې سمې او معیاري ي :

زه باغ ته ننوتم	زه و باغ ته ننوتم.
زه باغ کې یم.	زه په باغ کې یم.
زه د باغ نه لاړم او نور.	زه له باغ څخه لاړم(ولاړم)
د ما سره	له ما سره
په میز شته	پر میز باندې شته
ما پورې راشه یا	تر ما پورې راشه
تر ما راشه.	تر ما پورې راشه

انګلیسي نومویونه، چې د یوه اړیکتینګووني اړوند دي

بیا او بیا لیکم، تر منځ...، ترمخه، ... او او دا ټول ناسم دي. ،،تر،، یواځې او یواځې د پسېځاینیوي مورفېم دی، چې دا پسېځاینیوی یې ، پورې دی او له نوموي څخه د مخه راځي، چې و هغه ته پوهېدنه وړې اوبس.

دا مو هم باید په پام کې وي، چې پښتو یواځې او یواځې پسېځاینیوي لري او دا دي:

پورې، ته، سره، څخه، کره، باندې، کې، او نور یې تاسو ولیکی.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورمه برخه

ولې مو و ژبې ته ناسم نومونو یا وییونه رانښاسل شوي دي؟

که ومې کړای شو، نو په دې هکله به یوه بله لیکنه وکړم.

و پښتو ته ناسم رانښاسل شوي وییونه

دا لاندې لیکنې له دې څخه د مخه په درنو خورونو دعوت او تاند کښې خورې شوي دي.

دلته هم هڅېدلی یم، غونډلې اولیکنې یې ژبلاریز سمې کړم.

په ژبه کې باید انارښي (ګډوډي) واکمنه نه وي

ژبه د ولس ده او څوک یې په خپله خوښه نه شي بدلولی، بې له پوهنیزو څېړنو څخه.

دا تر اوسه پورې وماته تجربو ښوولې، چې ناسم څه ټولنه زر خپلوي، ځکه چې نوي وي اود دې پر هکله باندې مخامخ بیا هرڅومره هلې ځلې چې وشی، ډېر یې ډېرې ستونځمنې و بیرته سمیږي.

پر پښتو باندې لیکل اوکه پښتو سوچه کول:

هر څه چې په پښتو کښې کېدونکې وي، کېدی شي یا شونتیا لري، باید پر پښتو باندې شي او په اندوله پښتو، که نه د یو څه لپاره باید د پښتو یو نامناسب نااندول وی له ځان څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیدا نه کړو، چې دا کار مو په لیکنو کې ډېر کیږي او ما له همدې امله لیکنې هم پرې یا ور باندې کړي.

زه په دې ډول لیکنوکې سوچبوچ ځانله یم اوپه دې اند کښې هم ځانله یم، نو باید له دې څخه د مخه ملامت وکښل شم. خوکه د ما په دې لیکنوکې، که بې ځایه د ژبلارې اوسم اند څخه لرې څه وو، نوتاسو په ما ځان مه ګوناه کاره کوئ، زه به ځان پخپله هغه و ځان ته مناسبه جزا و اکم.

زه نه ځانپالی یم او نه په هرڅه ځان راته پوه بربښي، خو د ما هسې په پښتو کې و دې ناسمونونو ته را فکر شو.

په ژبه کې انارښي یا ګډوډي واکمنه او ځواکمنه نه ده اونه باید وي. په ژبه کې هم - لکه نوروپوهنوکې - د هر څنګه ودې لپاره لارې (قوانین) شته دی.

دا چې د موږ ټولنه وروسته پاتې ده، نوژبه مو هم ورسره کړیږي، موږ په خپله ژبه کې زیات وخت د نورو ژبو د هغو زیاتو مسلکي ویونو لپاره اندول په خپله ژبه کې نه پیژنو، داسې نه وایم، چې نه یې لرو، ځکه چې په هره ژبه کې هر وی چې په پیداښتي توګه په بله ژبه کې شته، هغه هرومرو په پښتو کې هم شته دی. موږ په خپله ژبه کښې ډېرلرودي ویونه پرښودې، نه دې لیکلی یا نوره هم ښه را څخه پاتې دي، ځکه چې پوهنه موپه بله ژبه زده کړې او هغه د خپلې ژبې ویونه راته اوس داسې هکپک کونکي بربښي.

یوه ساده بیلګه یې همدلته راوړو:

موږ غوندوسکه لرو، خودا چې په پوهنه کې موکره کارولې، دا نه منو، چې ګوندې د عربي د کرې اندول به پر پښتو باندې غوندوسکه وي. یعنې د کرې اندول مو، چې غوندوسکه ده شته، خوله یاده مو وښتل شوې او اوس چې چا ته ووایې در پورې خاندې هم، چې ګوندې کره څنګه غوندوسکه شي.

موږ چې تراوسه پورې په ټولو پوهنو کې څه لوستي، نوهغه موپه نورو ژبو لوستي او د نورو ژبو ویونه مو په خپله ژبه کې راننباسلي او ان تردې پورې چې دا مو منلي. موږ هغه څه چې لولو، په پیژند یې پوهیږو، خو لا تراوسه پورې په خپله ژبه کې د هغه نوم پر اندول باندې نه پوهیږو، نو له دې امله اړتیا پیښیږي، چې د دې ویونو اندول پر پښتو باندې پیدا کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایا دا اندول شته او که پیدا کوو یې اوکه دا اندول ټاکو؟

پورته مو وویل، چې په ژبه کې ګډوډي واکمنه نه ده، په ژبه کې د هر څه له پاره لارې شته، نو له دې امله مور د نه بللو یا په پوهنو کې پرېښودي، چې د نورژبواندول ویونه باید په پښتوکې پیدا کړو، ټاکل یې ناسم دي او تراوسه مو چې څه ټاکلي هغه هم ناسم دي، چې په لاندې کې به یې روښانه کړو.

مور دا په ژبه اویا نوروپوهنو پوه کسان، موځانونه باید دومره غوره ونه ګڼو، چې په ژبه یا نوروڅه کې مو څه شي منځ ته راوړی اویا مود کومې بلې پرې پوهیدلي ویي لپاره کوم بل وی منځ ته راوړی اوکه دا کار مو کړی وي، نوناسم به وي، چې دا به هم وروسته وګورو

په ډېره بخښنه: زمور پخوانیو ژبپوهانو پښتو ته اړیین ډېر ښه نومونه هم ټاکلي، د خوي سره سم، چې مور یې تل باید مننه‌وي وو.

سلمه به څنګه سلنه شوې وي؟

زمورځنې پښتوپوهان اوبیا چې دوی ژورنالستان هم وي، د خپل (نه) ابتکار له امله چې کړی یې وي، نو د شپې خوب وګوري اوپه فکر کې شي، چې راځه نن یوڅه وکړه او هغه نو بې له دې چې په سم او ناسم یې پوه وي په ژبه کښې خپل ګډوډ اند ورتپي اووایي، چې دا سلم خوماته ښه نه بریښي راځه دا سلن کړه، خکه چې دا اسې اوهغسې دی او یا د دري ژبې د دې یا هغه وي سره..... دی او یو پر ژبلار باندې سم او سم اندیز دلیل خو ورته نه لري او نه یې لرودی شي. دی خوژورنالست یا پښتو پوه دی، دا چې یوڅوکسان دا له رادیو تلوېزیون څخه واوري، نو اندي، چې دا خوګوره چې څومره ښه یونوي وی د

مور ادیبانو او ژورنالستانو راپیدا کړی، چې په دې توګه ټوله ټولنه دا ناسم وی خپلوي اوهمداسې ناسم یې کاروي. دا و ما ته ښه روښانه دی، چې دا کار په دوه زرم کال کې شوی او زه له همغه وخته د دې په مخامخ ولاړ یم، خو نه بریالی کېږم.

اویا و مایع ته د پښتو اندول پیداکول:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځنې پښتو پوهان سره یوځای کیږي او وایي، چې مورږد مایع وی کاروو، چې عربي دی، نودې ته به په پښتوځه ووایو. په دې ډول خبروکې ما هم کله کله ګډون لروده، خپله خبره مې کړې، خوچا ورته غورږنه دی نیولی، وایي، چې دی خو څه ژبپوه نه دی. مخامخ یې

تکیه شوی یم، خو لا تراوسه (دلته مې ناسم لیکلی. سم یې لا تر اوسه پورې) یې ګټه نه ده کړې او نه زه له خپله (څخه) نیته تیر شوی یم. دوي ډېر ناسم دا اوبلن بولي، خو زه تر اوسه پورې ناتوان یم، چې دوی یې هغه سم یې بهېدونکی و منې.

دوی خوپه عربي نه پوهیږي او ځنې زیات یې پر بله کومه ژبه باندې هم نه پوهیږي، نو له دې امله یې په پښتو انډول هم نه شي پیداکولی اوپه فزیک هم نه پوهیږي، چې د مایع پر پیژند باندې وپوهیږي، چې بیا یې د پښتو انډول ساده کیده. دا چې دا په خټه کې څه شی دی یعنې په دې نه پوهیږي، چې دا خو د تنونو د یوه ټولګي ګډ خوی دی اواوبلن خو لا تراوسه (پورې) کلک دي پخپله هم لا مایع یعنې اوبه نه دی، چې و بهېږي.

دوی داسې نه کوي، چې (و) یوه کس ته دا دنده ورکړي، چې په هکله یې څېړنې وکړي او فزیکپوهان هم و مرستې ته را وغواړي.

بله بیلګه: مستطیل په پښتو کښې یعنې څه؟

ما د پوهنې وزارت نصاب کې له استادانو څخه وپوښتل چې مستطیل به څه ته وایي، هر یوه پیژند ورکاوه، نوما ورته وویل، چې دا نوم یې نوځه مانا لري، ځوک پرې نه پوهیده، هلته یو مولوي صیب روان وو، چې ورځخه ومې پوښتل ویې وی: د مستطیل مانا غزېدلې (څېره ده ځکه ښځینه) ده. دلته نو څلورې غزېدلې.

بله بیلګه دا په پښتوتپل شوې ،، ئ،، ده.
دا یواځې د کړنې لپاره اوبیا یواځې د د اورېدونکو(ډېر ګڼ) کړنې لپاره، چې سړی ورته هکپک کیږي.

ولې ورته هکپک کیږي؟

ما پردې باندې یوه لیکنه کړې، چې پښتو، چې ئ په پښتو تپل شوې. که داسې ئ – ګانې پیدا کوو، چې کړوالې یا نوموالی یې نوموو.....

لومړی: مورږد غږلرونکوتورو له مخې نوم، کړل او خوي اوداسې نورنه ټاکو اوکه داسې وکړو، نوالله دې خیر را پیښ کړي، چې بیا به نوپه همدې کې رابند یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم: که داسې وي، نو دا به بیا یوه لار (قانون) وي. چې دا لار وي، نوبیا د دویم کس یو، او ویونکو، اودریمو لپاره هم باید دا لار وي، چې بیا به نولږترلږه اته، که نه ۱۲ او.. بیګانې ولرو.

ژبه قرارداد دی او که څنګه؟

:

ځنې په پښتوکې ناسم ورځني شوي ویونه چې له چا سره و خبرو ته راواچوو اوناسمون ته یې ګوته ونیسو، چې دا وییونه موخه ور نه ده، نو سملاسي اورو، چې ژبه خو قرارداد دی، دا په دې پوهېدنه یا مانا، چې که مور یو څه ناسم ووایو اودا خلک همداسې ناسم واخلي او ورځني شي، نو د هغه قرارداد له مخې څخه بیا منلي ګڼل کیږي، چې بیانو باید سم وي.

مور خو لا تراوسه پورې د ژبسمون لپاره کومه ژمنه ټولنه، چې هغه پر دې باندې پوه وي، نه لرو، چې دا کار و سرته ورسوي اوکه وي هم، د مورږد ژبې د ځوانۍ له مخې کیدی وي شي ځنې ناسم ویونه مو و ژبې ته راننوتي وي.

تر هغه ځایه پورې چې د ما تجربه ده، مورږتراوسه پورې ژبې ته کوم داسې وی نه دې راننباسلی، چې هغه دې د هغه وي غوښتونی خوي ورکړي.

زما تجربه – په ډېره خواشینی باید ووایم – داسې ده، چې مور په ژبه کې یوکره پیژند لرونکي یا پیژندل شوي وی د یوه بل کره پیژندلرونکي وي - چې پیژند یې هم کره روښانه وي - په ځای ناسم ځای په ځای کوو. دا نو قرار داد نه شي کیدی.

مور دې موضوع ته داسې خپل پام رااړوو:

لومړی:

هغه ویونه چې له پیدایښت څخه نورو ژبو کې شته دی، نو دای ټول یې مورږهم په خپله ژبه کې لرو، چې مور یې باید په خپله ژبه کې راپیدا کړی شو او دا کار د مسلک اوپر ژبه باندې پوهیدنې له املې شونی دی.

بیا: دا کار مسلکي کسان، چې د مسلک برسیره په یوه بله دباندنی ژبه هم ښه پوه وي، کولی شي یا ښه کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که څوک پر داسې نومونوباندې، چې د پښتو په اندول يې - د مسلک او ژبې له مخې – نه پوهيږي اودا بيا غواړي په پښتو اندول ونوموي، نو ناسمون ورسره له پيل څخه مل دی.

موږيې دلته يوه بيلګه راوړو:

د مايع اوبلن بلل. ايا دا به نو هم بيا قرارداد وي او که څنګه؟

يادونه له دې څخه د مخه چې پر دې بيلګه باندې روښنايي اچوم، د فزيک له مخې څخه د تنونو نومونه لنډ اخلم، چې په درې ټولګيو وېشل شوي، بې له زياتې شننې:

۱ – د کلک تنونوټولګی، چې زړې يې يو له بل څخه پخپله بې له باندني زور څخه نه بيليږي.

۲ - د تښتيدونکو تنونو (غازونو) ټولګی، چې څنګه بې له دباندني زور څخه يا چې ازاد شي يوې اوبلې لورته ځغلي يا تښتي.

۳ – د بهيدونکو تنونو ټولګی، چې بهيږي.

زموږژبپوهان، چې د مايع په پښتو اندول - د مسلک له مخې هم – نه پوهيدل، دا يې اوبلن وبلل، چې پوره ناسم اود مسلک څخه لرې دی.

اوبلن څه پيژند لري؟

ګوروچې اوبلن ځان ته کره پيژند لري. دا د د دوه هايدروژن اويوه اکسيجن خوي دی، چې لا اوبه هم نه دي او په کلکو بدنونوکې ګډل کيږي.

اوبه واوره کيږي، چې کلک بدن يا تن دي، دا واوره بيا اوبلنه کيږي، چې بيا اوبه، خولا تراوسه کلکه ده اواوبه شوې نه ده.

که د دې تودوخي نوره هم جګه شي، نو دا اوبلنه واوره بيا اوبه کيږي.

و دې ته دي د ګرانو لوستونکو پوره پام وي، چې دا يواځې او يواځې د اوبو خوي دی او د تنونو د کوم ټولګي خوي نه دی، دا په دې پوهېدنه يا مانا، چې شړومبې يا شيدې نه اوبلنيږي او نه کوم غاز يا تښتيدونکی اوبلنيږي. دا په دې پوهېدنه يا مانا، چې اوبلن غازنه شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ: ټول هغه تنونه چې بهيرې بهيدونکي تنونه دي او نه اوبلن. دا بهيدنه يې ګډ خوي دی. يواځې واورې او بلنې کيږي او بس. جبې تهھم وايو اوبلنه، و هلته هم اوبو دا ځمکه داسې لمده کړي، له له کلک او بهېدونکي حالت څخه يې و اوبلن حالت ته راوستې ده.

دا نوقرارداد نه دی، چې نوم د بل نوم ځاىناستی کيږي او ان د يوه ټولګي تر نوم پورې.

د پيداپښتي نومونويا ويونويوه بله بيلګه: سلم ته سلن ويل هم ناسم دی، دا د ځنو کسانو د يوه ناسمې مينې په بنسټ همداسې بې له پرې پوهيدنې او کوم دليله و منځ ته راوړل شوي.

دا هم کوم قرارداد نه دی او نه قرارداد کيدی شي.

دويم:

ځنې داسې نومونې لرو، چې د هغې لپاره له پيداپښته (حخه) سم نوم، د نورو ژبو په(پر) مرسته (باندې) لرودی شو، خو دا چې زمونږ د ژبې سمه وده له څه باندې شپيته کالو څخه را په دې خوا ده، چې له دې امله ځنې ناسمونونه په دې کې راغلي، چې اوس ښه بريښي، خو د ناسمو نومه-ونو په ډله کې بايد راشي.

بيلګه ۱ :

روغتون ته په ټولو ژبوکې د پښتو انډول ناروغتون يا رغنتون يا رغنځی ويل کيږي، چې د خوي او ژبې له مخې څخه يې همدا سمه نومه ونه هم ده.

دا هم قرارداد نه دی، خو دا چې مورږ ډېر يا له سره داسې بللی، اوس يې بله نومه ونه راته پردی بريښي.

بيلګه ۲ :

د کورنيوچارو وزارت، چې بايد د دننيو چارو وزارت بلل شوی وي، خومورږداسې بللی. د کورنيوچارو وزارت هم بايد ولرو، چې د کورنيو چارو سره سر اوکار لري.

يادونه: په دې ناسمونو کې دليل نه شي ويل کيدی، چې دا د روحياتو له امله ښه يا بد بريښي، په ژبه کې هر څه شته، چې ځنې به په ځنو کسانو ښه او په ځنو بد اغيز لري.

دا هم د قرارداد سره سر اوکار نه لري، چې يو څه ښکلي يا بدرنګ بريښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم:
هغه نومونه چې د انساني ټولنې د ودې سره د پرتلې له امله و منځه ته راغلي:

زه يې دلته يادونه کوم. زما په بله د مخه تيرې ليکنه کې شته اويواځې نومونه يې اخلم، کره پيژند لري او پر ځای يې د يوه بل کره پيژند وی تاسم کارول کيږي.

بيلکه:

ستاندارد، سطحې، سويې او و نورو ته کچه ويل پوره ناسم دي.

زمونږ په ژبه کې خودا ټول ناسم بلل شوي ويونه د يوه کس د شپې د چرت څخه راوتلي او سهار بيا دا نورو کسانوراخستلي او ټوليز شوي.

د ژبو د اسانتياو لپاره د نورو ژبو پوهان هم د ليک بڼه بدلون اونورونوښتونو لپاره کار کوي.

دا څو کاله دمخه د المان دولت له خوا څخه پنځه ميلياردە يورو وټاکل شوې، ځنې بدلونونه په ژبه کې راغلل، چې د نوې بڼې ليکنو له پاره پنځه کاله وخت ورکړشوی وو، چې په ښوونځيو او نورو دفترونو کې دا نوې بڼه ورځنې شي. په دې کې ورسره سوېس اتريش او ليښتنشتاين هم ګډ وو.

ز ه يې يوه بيلګه راوړم:

پخوا دوي فيل Elephant ليکه او اوس يې Elefant ليکي.

که ګران لوستونکي مرسته کوي او د قرارداد په توګه سم نومونه غوره شوي وي، هيله ده، چې ويې ليکي.

دمونږ ستونځې په ټولو پوهنوکې.

په هره پوهنه کې مونږ دباندنيو ژبو ته اړتيا لرو او له هغو څخه زده کړه هم کوو او دا بايد داسې وي. مونږپه ژبه کې د ودې لپاره هم کوم داسې نوموتي ادبيات نه لرو او هغه څوک چې په ژبه کې لوړې زده کړې وي او کوي يې ، هغوي هم په دباندنيوهيوادونوکې زدکړې کړی، چې دا حال موپه ژبه کې هم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرو پښتنو او سترو پښتنو په پښتو ژبه کې هم پوره لیکنې کړي، خو دا له نورو ژبو سره پر تله باندې کیدو نه دي. که تاسو وغواړئ د بیلګې په توګه د پرېپوزېشنونو له پاره څه وګورئ، دا ګوګل ته ورکړئ، نو په لسګونو لیکنې به په دې هکله شوې وي.

ما په شمیرپوهنه کې نړدې څلوېښت کتابونه ژباړلي او لیکلي، خو دا په شمیر پوهنه کې

ډېره وړه برخه ده او د پوهنیزو څېړنولپاره خو په پوښتنه کې نه راځي، یواځې هغه لومړنۍ زده کړې تري یا ور څخه شوني دي یعني د پوهنتون تر سویې پورې، چې هغه غوره یې پسې څېړنې دي، همداسې مو ټولې پوهنې.

په پیداېښتي پوهنو کې وده

په پوهنوکې او په ځانګړې توګه پیداېښتي پوهنو کې - چې زه ژبه هم یوه له پیداېښته پیدا پوهنه ځکه بولم، چې له پیداېښت څخه راسره ده اوله پیداېښت څخه د اړتیاوو په بنسټ و منځ ته راغلې - هره وده د نوښتونو او د نوو پرې ابادولو پوهنیزو کړنو او کارونو په بنسټ سره و منځ ته راځي.

یعنې پرمخ باندې تګ یا وده او نوښتونه.

دا پرمخ باندې تګ او پسې راتلنه یې نوښتونه څنګه و منځ ته راځي؟

دا د نړۍ تر دې ځایه پورې ټوله وده په نوښتونو اباده ده.

دا وده داسې منځ ته راځي، چې د اړتیاوله مخې د اړونده ریښې پوهان د دې اړتیاو په هکله څېړنې کوي، چې دا ټولې څېړنې په دمخه تیرو او د اړونده پوهنوپه لارواو قوانینوابادي وي، چې د دې څېړنو لاس ته راوړنې بیا د ټولنې د پرمختګ له پاره کارولکیږي. دا څېړنې نوپه ربښتیا ډېر ې پیچلې پروسه ده اود یوه اړتیا سره سمې موضوع په هکله کیدی شي په لسګونه ، که نه سلګونه کتابونه وکتل شي، وارزول شي، ټولې موخې ته رسیدونکې لارې او قوانین وکتل شي، چې اړونده لاس ته راوړنه تري راووېستل شي.

هغه څه، چې ورته په کلکه ګوته نیسم، هغه دا ده، چې هیڅ یو څه په پوهنوکې د کسانویا نوره هم ښه، دپوهانو د خوښې کارنه دی، یعنې دا چې په شمیرپوهنه کی دوه زیات دري برابر پنځه کیږي، نو دا څوک په خپله خوښه شپږ کولی نه شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېره بخښنه، چې داسې يوه بيلګه راوړم، خووبه ګورو، چې ورته اړيم.

.

دما موخه: پښتوژبه ده:

زه په پښتوژبه کې ډېرد نوښتونو پلوی يم، خو هغه بايد د ژبې پر لار باندې (ژبلار قوانينو) او پر سم اندیز بنسټ باندې وي. په ژبه کې نوښت د چا د خوښې کار نه دی.

نوښتونه په څه کې غواړو؟

ډېر زمور پښتانه په دې اند دي، چې ژبه موسوچه شي.

په ژبه يا ژبو کې څنګه ويونه لرو؟

زما په اند ټولې ژبې سره غبرګې پيدا دي، چې په لاندې ډول يې را لنډوم:

۱ – هغه ويونه يانومونه، چې د هغه څه و منځ ته راوړل د کسانوکار وي اودا بيا د هغوي د نومونو پسې نومول شوي. دا نومونه لکه الڅهايمر(الزايمر)، څلزيوس، سادیست او نور، همداسې نومول کيږي اوپه بله ژبه کې هم همداسې دي.

۲ – هغه څه چې د يو څه د ودې يا پرتله باندې کونې په بنسټ منځ ته راځي.

له دې جملې څخه به ستاندارد راوړم، چې عربي يې معياردی. د دې له پاره هم په پښتو کې انډول نه لرو او له دې امله به يې همداسې ستاندارد يا معيار بولو.

۳ – د ژبو پيداښتې ويونه.

داسې ويونه د انسانانو د اړتياوسره منځ ته راغلي، په پيداښتې ډول. دا ويونه په ټولوژبوکې انډول لري، د ډېرو لږو ځانګړنو سره.

په دې هکله زياته ليکنه نه کوم. دا خبرې ما په خپل کتاب کې چې په کتابتون.کوم کې شته کتل کيدی شي.

بيا به هم لنډ و اوبلن او و سلنې ته د تاسو پام راواړم، چې دا مور په شنه روز ناسموو، ځکه مور بهېدونکی او سلم د ژبلار، فزيم او شمېرپوهنې سره سم يا پر لا بادې لرو او مور يې بېلارې کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ما سوال او هیله

هیله ده چې د یوې بلې ژبې وی له پاره چې په مانا یې نه پوهیږو د پښتو وی مه لیکی، دا همغه په دباندنی ژبه وبولی.

دا د چا یا زمونږ د خوښې کار نه دی او دا هم سمه نه ده، چې ژبه د قرارداد خبره ده. اوس ژبه لرواوداسې څه هم نه شته، چې مونږ یې په هکله قراردادوکړو. له دې امله دا ژبه نوره هم تخریبیږي، که پرته له پوره پوهنې په دې کې ګوتې ووهو.

لکه:

لومړی:د ستاندارد یا معیار، سطحې، سویې او ...لپاره کچه مه کاروي.

دا داسې بربښي، چې ګوندې مونږ په کچه هم نه پوهیږو او ستاندارد ا، ...هم نه پوهیږو.

دویم: د مایع له پاره چې وی ګوری، نونورې ژبې هم وګوری، که په عربي ښه نه پوهیږي اویا د یوه کس څخه وپوښتی، چې په عربي پوهیږي. د خوې له مخې مایع د شیانویوه ټولګي ته وایي، چې بهیږي او نه اوبلنیږي.اوبلن لا اوبه نه دي، هغه لا تراوسه واوره ده.

هیله ده چې په پښتو کښې د یوه لرودي څه لپاره یو بل لرودی، چې موخه یې بله وي، مه کاروي.

لکه غبرګون، چې د هغې لپاره اړوند د کارونې وړ یا مناسب ویونه شته. تاسو هغوغونډالو ته وګوری، وبه وینی، چې بل د همغه څه له پاره په کار وی شته.

هیله ده چې په پښتوکې لرلی او سم څه بل ډول مه بولی او مه یې تخریبوی.

دپرش سلمه چې څوک یې دپرش سلنه بولي، د ژبپوهنې او شمپرپوهنې له لار څخه هم تخریب اوتیری دی.

ژبه سوچه کیدنه.

د مونږ پښتنولیکوالواو ژبپوهانو کې دا دری موضوعګاني په ډېره مینه د لیکنو اوویلو سرټکي ګرځیدلي، چې غواړم زه یې همدا اوس د خبرولپاره و رامنځ ته کړم.

لومړی: ژبه سوچه کیدنه (کونه).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: ژبه معياري کيدنه(کونه).

دريم: ژبه پوهنيزه کيدنه (کونه).

لومړي ته: ژبه سوچه کونه يا کيدنه.

دنړۍ ژبې، چې ومنځ ته راغلي دي، ټولې د اړتياوپه بنسټ دي. غبرګې و منځ ته راغلي اوله دې امله ټولې ژبې سوچه دي او د هرې ژبې وی په بلې ژبې کې انډول وی لري.

د ژبې سوچه کيدنې څخه به موخه دا وي، چې ګوندې مور ټولې ليکنې بايد په پښتو وکړی شو. دا کيدی شي، ځکه چې زمور پښتو منځپانګه – لکه د بلې هرې ژبې هم- له پيداپښته پوره ده.

د ژبې سوچه کيده نو څه دي؟

دا نور بل څه نه دې پرته له دې څخه، چې ټولې پوهنې بايد په پښتو وليکلی شو، دا په دې پوهېدنه يا مانا چې ژبه بايد پوهنيزه شي.

ژبه په هغه وخت کې پوهنيزه ده، چې داسې لږ تر لږه دا لومړنيو ستونځو ته اوبی پيداشي.

يادونه: ګومان مي دی، چې د مورزيات کسان به د لومړي ځل لپاره له ،،ستونځوبي،، سره مخامخ شوي وي او دا د مشکلاتو- يا ستونځو حل، لپاره مور نه پيدا کوو او ما هم نه دی پيدا کړی، دما ورته پام شوی، چې دا مو په ژبه کې شته.

لکه: ملګوبی، ګورۍوبی، خړوبی او نور

مور په پښتوکې – دا بايد په ډېره خواشينی سره ووايم- چې د هغه ساده اړتياولپاره هم پوره مسلکې کسان نه لرو، مور ان له هغه پيليزو پوهنو سره له پيل څخه پر پښتو باندې څه نه لرو، مور ان دا د ښوونځي پوهنو د سم څېړنو لپاره ادبيات نه لرو. مور خپلې او اوس هم د ډېر پوانو ليکنې ګورو، چې هغوي پهښوونځي پهپښتو درس ه دی ويلی او لهدې امله د پښتو نومونو سره نابلد دي او ورته بل ډول برېښي او ور پورې خاندې هم (د ما تجربه). بيا د مور لومړني ژبه پښتو نه ده او

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: په پښتو نه دي او

دويم: مورږ چې د ښوونځي لپاره څه ليکلي هغه هم ناسم دي او دا ناسمي مو هم لا تراوسه نه دي سمې کړي .

ما د شميرپوهنې يو کتاب ليکلی، چې Ketabton.com کې خپور دی اوله اوم ټولګي څخه تر ۱۲ –م ټولګي پورې مود هر کتاب څخه يوه يوه برخه څيړلې، چې له څومره ناسمونونو ډکه ده. متآسفانه، چې ټول د شميرپوهنې يا رياضي کتابونه – چې ما لوستلي - همداسې ناسم دي. مورږ په نورو برخو کې هم پوره ستونځې لرو.

په پښتو کې څيړنې څنګه شوني دي؟

زمورږ ژبپوهانو، چې په پښتوکې يې تراوسه ماسټري يا داکټري لروده يا لري او يا يې له دې وروسته لاسته راوړي، دا يې هم له نورو ژبو څخه لاس ته راوړي، دا په دې پوهېدنه يا مانا چې دپښتو د اکادميک زده-کړولپاره هم د نورو ژبو څخه ګټه پورته کوو او او س هم په خپل هيواد کې ورته د جګو زده کړو ادبيات نه لرو. نو زما په اند که څوک غواړي، په پښتو کې – لکه څنګه په نورو ريښوکې هم- څيړنې وکړي يا لوړې زده کړې، نو اړيين دی، چې يوه پر مخ باندې تللې دباندنۍ ژبه ښه زده کړي، که په دباندې کې د زده کړې شونتيا نه وي، نوداهڅې دې په کوردننه وکړي.

لکه څنګه موچې هيواد وروسته پاتې دی، همداسې مو په ورته ډول ژبه هم وروسته پاتې ده، چې له نړدې شپيته کاله څخه د مخه داسې لږه رسمي سوې(په قانون کې پوره، خو قانون ته څوک ګوري)، نوکه هر پښتون غواړي څه وليکي ډېر ښه به وي.

نه ! ډېر اړيين به وي، چې يوه پرمختللې ژبه باندې، چې له ټولو يې انګرېزي ښه ده او پسې روسي، فرانسوي او الماني، زده وي او د خپلې ژبې لپاره تړې کار واخلي.

دا په دې پوهېدنه يا مانا، چې د نصاب لپاره د ښوونځي اوپوهنتون کتابونه سيده له انګريزي او يا له دې نورو پرمختللو ژبو څخه را وژباړي، خوهغه ژباړی بايد پر مسلک اوپر دواړو ژبو باندې ښه واک ولري.

نومونې (نومه-ونې)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه او په ټولیزه توګه – د ما په اند- ژبه څنګه و منځ ته راغلي؟

یادونه:

ما نومونه لیکلي، خوموخه دې د ژبې ویونه وي، که دا نومونه، کړنې یا فعلونه، نومځاینیوي او یا نور څه وي. دا به وییونه او دا د وییونو ډلې د، چې کړنوییونه، نوموییونه او ... یې بولو.

ځنې شیان د هغو د خویونوله لارې څخه راته روښانه کیږي.

و مورِ ته پوهنه پر پښتو باندې کونه ډېره ستونځمنه پر دې باندې ده، چې دا پښتو نومونه او ویونه راته ورځني نه دي، لږ تر لږه په پوهنو کې. په ځنو پوهنوکې خو نه دا چې دا نومونه ورځني نه دي، په هغې پوهیدل هم را ته ستونځمن دي. زه کله کله، چې له ماني څخه کوم نوم په پښتو ژباړم یا پښتو کوم یا یې نوره هم ښه په پښتوکې یې انډول پیداکوم، چې ور باندې پوهیدل راته ستونځمن وي، بیا یې انګریزي ګورم اوبیا یې د عربي سره هم پرتله کوم، ګورم، چې دا څنګه وبلل شي یا یې نوره هم ښه انډول یې څه دی. نه چې دا څنکه وبلل شي، بلکې چې دا څنکه یا کوم نوم یا وی دی، داسې نوموني(ښه به یې داسې نومه-ونې) په تخنیک کې ډېرې و مخ ته راځي، ځکه چې د نوروپوهنو د ژبې په څنګ کې په تخنیک کې هم ستونځې لرو او د مورِ تخنیکي نومونه، چې پښتو انډول یې که ساده هم وي، خو د مورِ له پښتو سره د نه بدلتیا له امله ان چې د خندا برېښی لکه: درېګوډی ا داسې نور.

لنډ: د ژبې ستونځې او مسلکي ستونځې لرو، چې د شیانو پښتو بلل راته ستونځمن کوي.

د نومونو اوویونو له لارې څخه یو شی یا د شیانوډله یا ښه یې ټولګی یواځني ټاکل کیږي. نه! داسې نه ده، یواځنی ټاکلی دی اودا ټاکنه زیات وخت د شیانو د خویونوپه بنسټ و سرته رسیږي، لکه هم دا پورته درېګوډی.

مورِدلته د بیلګې په توګه نومونه څېړو یا د څېړنې لاندې نیسو.

مورِ دري ډوله نومونه او ویونه لرو:

یو: هغه ویونه او نومونه چې له پیدایښت څخه راسره مل دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه :

الف: هغه نومونه اوويونه، چې د هغه څه لپاره و منخ ته راغلي، چې د هغو د و منځ ته راوړونکو نومونوباندې يادیږي، يايې ورته دځانګړي خوي څخه و منځ ته راوړل شوي.

ب : هغه نومونه اوويونه، چې د شيانود ميندلو له لارې و منځ ته راغلي.

دري: هغه نومونه يا ويونه چې د پوهنې د ودې سره و منځ ته راغلي.

و يو ته:

دا پيداښتي نومونه اوويونه په هره بله ژبه کې خپل اندول په پښتو کې هم لري او بايد موږيې ورته پيدا نه کړو. دا موږ يې په لاندې ډول لږ روښانه کوو:

الف: ټولګيزنومونه اود ټولګيز ويونو له لارې نومه ونې:

۱ – ټولګيز نومونه، چې د ګډو خويونو په بنسټ وي:

لکه انسان، نبات اوداسې نور اويا همداسې تور، سوړ،برګ او نور، دا ډول نومونه او ويونه هره ژبه لري، که په کومه ژبه کې ستونځې ورسره وي، نو د نوروژبوپه مرسته يې د خوي له مخې نومونه پيداکولی شي.

۲ – ټولګيزنومونه، چې د تودوخې درجې اړوند د ګډو خويونو له مخې چې د شيانو ګډ حالت له ځنو خانګړو شرايطو سره په ګوته کوي يا لنډ: د شيانوفزيکي خويونه، حالت يا ځنګه-والی.

دا شيان په دري ټولګيو وېشل کيږي:

اول: کلک . يعنې د کلکو شيانوټولګی، چې زړې يې سره کلکې نښتې وي، لکه تيږه، يخ،واوره ، که اوبلنه هم وي.

دويم – بهيدوني (د هغوتنونوټولګی، چې بهيږي يا يې زړې کلکې سره نه وي نښتي) يا بهيدونکي (دا نوم زموږدادبيانوتخريب کړی او اوبلن يې بولي، چې دا د دې ټولګي د يوه شي (اوبه) خوی دی(او هغه هم اوبه نه دي))، لکه اوبه، شيدې ...

دا ولې؟

ځکه چې زموږ د دې ناسم نوم ايښوونکي او ناسم وي بلل کووني(که بلونکي؟؟).

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۱: د دې کلکو شیانود ټولګیو په فزیکي خوي نه پوهیدل او

دویم ۱:همداسي دوي نه شوکولی، چې دانومونه له نوروژبو لکه بهېدوکي راواخلي، هلته دا پوره روښانه دي اوهرڅوک پرې پوهیدلی شي.

دریم – تښتیدوني (بخار،غازونه او غازډوله):

د دې لپاره چې خبرې اوږدې نه شي، داسې یې را لنډوو:

و یو ته: هغه څه چې له پیدایښته ورسره بلد یویا باید بلد وو، هغه په ټولو ژبو کې شته، ځانګړني به یې ډېرې کمې وي.

د دې شننه ډېر وخت غواړي اوڅوک ورته سړه سینه هم نه شي لرودی، چې ویې لولي، نو دلته به اوس په همدې بسیا وکړو، دویم اودریم ته به راشو:

دوه اوهمداسې درې ته: غزوم یې نه لنډ: داسې نومونه په ټولو ژبوکې همغه دي اوڅوک ورته بل څه نه شي ویلی.

دریم ته: دا د هغو تنونوټولګه ده (موږ ټولګه د لنډیز لپاره لیکو، نو دا د هغو تنونو ټولوالی دی)، چې زرې یې یوله بله تښتي، لکه د بویولو تنونه یا بخار، غاز او ....

دا نومونه د شیانود ټولګیو د پیژند له مخې څخه و منځ ته راځي.

ژبه معیاري کونه

معیاري ژبه نوڅه؟

معیاري ژبه باید د کلیوالي ژبې سره توپیرولري، ژبه باید خپل ګرامر ولري اووییکتابونه اود اړتیاولپاره په معیاري ژبه یا لوړه ژبه اویا اکادمیک ژبه د لوستلو اومرسته اخستلو لپاره پوره پانګه ولري

تراوسه پورې چې په پښتو ژبه کې څه شوي، دا ځانله یا یو کس کړي دي اودا هرومرو ستر کار، خو ډېر کم دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ ورځنۍ ژبه یا کلیوالي ژبه، چې په هغه ژبه چاپیریال کې، د ټولوینژبې سره په ویلو او لیکلو کښې توپیر لري او لوړه یا معیاري ژبه هغه وي، چې د هغې ژبې ټول ویونکي پرې لیکنه اولوستنه کوي، ښوونځی، پوهنتونونه پر همدې ژبه باندې وي.

دانو په څه پوهېدنه یا مانا؟

دا په دې پوهېدنه، چې د ختیز، سهیلي او لودیز افغانستان خلک پر خپلو کلیوالي ژبو باندې غږیږي، چې سره تو پیر لري، خو معیاري ژبه دا ده، چې ټول یو ډول لیکل پرې کوي.

لنډ: معیاري ژبه د هغې ژبې د خلکود پوهې لاس ته راوړنواړتیاوې پوره کوي.

و دریم ته: پوهنیزه ژبه هغه ده، چې د اړتیا ټولې پوهنې لکه د مخه مو چې ګوته ورته ونیوله، پوره کړي. دا داسې بریښي، چې دژبې سوچه کونه اود ژبې معیاري کونه په خټه کې د ژبې پوهنیزه کیدنه ده.

پام:

د ژبې معیاري کیدنه یا کونه باید پر دې موخه باندې نه وي، چې یوخیالي – بې له کوم ژبنې او سم اندیزدلیل- څه ژبې ته ورواچوو، چې ګوندې یوڅه خووشو.

لکه:

،، غني د ترمپ د خبرو په غبرګون کې وویل،، یا ،، ....غبرګون وښوده،،. نه پوهیږم، چې ،، په غبرګون کې وویل،، کې به د لیکونکي موخه څه وي، خو وماته څه نه وایي. دا به نور کسان ووایي، چې دا یا هغه یا دغه موخه لري. دا چې موخه یې که هرڅه وي، خودا یوه سمه وینا نه ده، چې څوک ور څخه څه پوه شي.

داچې ژبې سره غبرګې دي اود یوې ژبې اړول پر بله ژبه باندې اوس ـ زمور لپاره – اړتیا ده، باید دا خپلې ژبې اندول په بله ژبه کښې هم په همغه اندول واړولی شو، چې دا مو نو د دې ،، غبرګون،، سره وران کړ.

که د غبرګون په ځای ،، ګړنګون،، هم ولیکو همدا یوډول به تري پوه شو. نو اوس باید و اندو، چې موخه به څه یې وي.

وایو: غني د ترمپ د خبرو په هکله یا مخامخ، او یا په پلوی څه وویل یا غني د ترمپ د خبرو په هکله خپل اند څرګند کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا نوځنګه کيږي؟

دا داسي کيږي، چې د ښونځي ځخه نيولي تر پوهنتون پوري اوله دې ځخه وراخوا د هغې ټولنې ارتياوې پوره کړي، دا په دې مانا يا پوهېدنه، چې ته پوهنيزې ځيرنې هم بايد پر خپله ژبه باندې وکړی شې.

موږ لا تراوسه پوري و دې ستر کار ته پوره هلې ځلې و مخ ته لرو، خودا کار د حکومت دی او په ځانله يا له يو ځو کسانو سره و سرته نه شي رسيدلی

زه دا ليکنه دلته رالنډوم اود نورخبرو لپاره نوراړيني ليکنې هم شته، چې بايد يو له بل سره خبرې ور باندې وکړو، هيله ده چې د دعوت او تاند درنې پانې يا خپرونې به په دې لار کې مرسته وکړي، چې ددرناوي وړ.

لاس ته راوړنه: پښتو سوچه کونه، - معياري کونه او – پوهنيزه کونه همغه پښتو پوهنيزه کونه ده.

ايا دا کار شونی دی؟

پښتو ژبه د نوروژبوپه ځير پوهنيزه کيدی شي، چې په پای کې يواځې دوه بيلګې د شميرپوهنې اوفزيک ځخه راوړم.

له شميرپوهنې يا نوره هم ښه له ځمککچپوهنې ځخه:

کره، قوس، قطر، وتر، قطعه، قطاع، سطحه، محيط

پښتو يې (خو ورپوری خاندی مه، دا همداسې دي، که زموږزړه غواړي اوکه نه):

ګردی،لينده، نيمی، ټوټه ونې، ټوټه، برخه، هواره، چاپيريال.

له فزيک ځخه:

يادونه: دا پښتو نومول يې اړيين دې اوکه نه؟

په اړيينوالي نه غږيږم. موخه دا ده، چې په پښتوکې ورته اندول لرواوکه نه.

لومړی: (برېښنا) ټرونی

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کوټوکي چې برېښنا څراغ روښانه کوو، نو انګرېزي ورته سويچ Switch په الماني ورته Schalter وايي، وهو يا کيکاړو. که دا په پښتوکوو يا نوره هم ښه، په پښتوکښې يا پر پښتو باندې ورته انډول لټوو، نو لومړی بايد وپوهيږو، چې دا د فزيک له مخې څخه څه دنده لري، د دې نوروژبو موخه به همدا وي اوکه څنګه؟

د فزيک له مخې څخه دا هغه اله ده، چې دوه سيمونه ((برېښنا) وړوني) سره تړي او يا د مړکيدو وخت کې يې سره بيرته بيلوي. پوښتنه دا ده، چې دا که مور د سويچ په ځای ،،تړونی،، وبولو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انګرېزي او الماني ژبو ويونو لپاره انډول همدا ،،تړوني،، دی.

دا چې داسې بلل يې ښه کار دی او که نه يا له داسې بلنوسره هم انده يوکه نه، په دې باندې خبرې نه کړو، خو دا همداسې دی، دا تړونی دی اونه بل څه.

ډاکترماخان میړی شینواری

،، ئ ،، په پښتو تپل شوې.

دالاندې ليکنه او يادونه مې ډېر کلونه د مخهکې او اوس مې پر پښتو باندې څو کتابونه ليکلي. که غواړې چې ښه وليکې، نو ډېر وليکه.

په خواشينی بايد ووايم، چې زه په ګرامر، چې اسم، فعل،صفت يا ستاين نوم اوکه نور څه شيان دي نه پوهيږم. خو بيا هم ګومان مې دی، چې په ژبه پوهيږم او د ژبلارې سره سم پرې ليکنې او خبرې کوم، خو په خواشينی بايد ووايم، چې په ژبه کې دې ناسمونونو وناسمو ويونو ته يواځې زما فکر شوی، ځکه د بل چا ليکنې په دې هکله نه ګورم.

زه هم دا له دې امله ليکم، چې خبروته يې راواچوو او ژبه مو له ناسمونو سره مخامخ نه کړو.

راځم و خپلې موخې ته او هغه دا ،،ئ ،، ده

دا (ئ) په پښتو تپل شوې،هيله ده، چې ددې د کارونې څخه ځانونه وژغورو.

ولې؟

دا ،، ئ ،، همداسې ويلکيږي، لکه ،، ی ،، نوبيا ولې دا ،، ئ ،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځني وايي، چې دا يوه د کړنوييونو اودا بل د نوموييونو لپاره ده، خود صفت له پاره هم بله په کې نه شته.

دا به ومنو، چې دا دې داسې وي . پوښتنه مونداده، چې ايا په دې نوروييګانو کې داسې نه ده؟ ، هغه په نوموييونو، کړنوييونواوخويوييونو کې نه راځي؟

که راځي، نو د هغو لپاره بيا ولې نورې ييګانې نه ليکل کيږي؟

که داسې و مخ ته لاړ شو، نوګومان مې دی، چې مورږبه بيا په پښتو کې شل يا څلرويشت ييګانې ولرو.

دا تازه په پښتوتپل شوې،،ئ ،، يواځې اويواځې د پښتو ناسمون دی.

وايي چې، تول نوي خواږه دي پرته له مرګ څخه، نو ،، ئ ،، نوې پر ژبه باندې راتپل شوې، تل يې کاروو.او چې ګورم، دايواځنی يې ده، چې تل يې دا ناسمون سم ليکو.

د توري يا نور هم ښه يې ، د غږ لرونکي توري له لارې څخه نوم او فعل نه ټاکل کيږي. دا ،،ی،، يو غږدی اود هر څه سره راځي اوتر اوسه راتله، خوولې دې بيا د ،، ئ ،، له لارې څخه، چې همهغه د،،ی ،، غږ په ځای يې بې له اړتيا راولو او له دې لارې څخه فعل وټاکو.

مورږ په پښتو کې داسې يوه ،، ئ ،، نه لروده، چې له عربي مو پور کړه اوبله په عربي کې هم نه شته، چې د نورو ....له پاره يې راوړو، نو که دا ،، ئ ،، همهغو عربوته پرپردو په ژبه کې مو نه دا چې کموالی نه راځي، ژبه مولې ناسمون څخه ژغوري او که نه، نو د څه سره به مامخ شو؟

که د فعل يا کړنوی يې بدليږي، نو بايد د ټولو پرونومونو له پاره دا کار وشي. نو ددې لپاره به د ما وړاندیز په لاندې توګه وي.

او که نه، نو له ،، ئ ،، څخه هم تير شی. ژبه هم ګډوډي نه مني.

وړاندیز:

نومځاينيوی..... کړنه .. پخوانی ييګانې...اوس

ته .....ډوډی.....خوري.....خورئ

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو..... ډوډۍ..... خورۍ.....خورۍ+

هغه،هغوي.. ډوډۍ.....خوري.....خورۍ±

که ما، موږ ..ډوډۍ.....خوړۍ.....خوړۍ=

دا بيا کيدی شي د کړ (کړنې) او پوښتنې اونوروحالتونو له پاره هم نورې ور باندې زياتې کړي، کيدونې دي.

<u>هيله ده، چې ټول به خبرې پرې وکړو</u>

په شميرپوهنه کې يوه لار(قانون) ده، چې که يوه لار د

۱ لپاره باورولري او هغه د ن لپاره هم باورولري، نوهغه بيا د د ن + ۱ لپاره باوري او همداسې دا بيا د ټولو پيداپښتي ګڼونوله پاره باورلري. دا داسې نيمه نيمخوره دۍ، خو راسره ويې منۍ.

دلته هم چې يوځه د يوه پرونوم کړنې ،،يې،، بدلون لپاره باوري وي، نوهمهغسې لاربيا بايد د نورو پرونومونو کړوني ،، ييګانو،، له پاره هم باورولري.

په ژبه کې بيا پوښتنغوندالې راځي او نورګرامري څه، نو بيا به د هغوسره څه کوو؟

او که داسې وي، چې د شپږ پرونومونو څخه د يوه پرونوم کړ لپاره بله ،،ئ ،، په خپله خوښه ټاکۍ، نو بيا به د دې نور پرونومونو پرته ددې نورو غږلرونکو تورو سره څه کوو؟

ايا د هغو څخه به هم د کوم يو لپاره بل ډول غږټورۍ پيدا کوو؟

که بې لارې يو، خوبايد دا بې لاري پرېږدواو که داسې نه انګيرو، نوبيا دا بايد ټوليزه شي، يعنې د ټولو غږ لرونکوسره بايد د کړنې لپاره بل غږلرونکی وټاکو اود ټولو شپږ نومځاينيوو او همداسې د نومونولپاره، چې دا به بيا موږ له خپلې ژبې پښيمانه کړي.

همداسې: تنباکو کرو کې هم بايد دا کرو له پاره کرؤ وليکو اوداسې نور.

ژبه مو ملکيت نه دۍ اودا پيداپښتي حالت يې د هرڅه لپاره بسيا کوي اوکه نه نوبيا خو ورته ناسم څه نه ټاکو.

يا تاسو د دې کار دليل وليکۍ، چې ولې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځی چې په ګډه دا د عربو ،،ئ ،، له پښتوبیرته لرې کړو، ډېرې بیګانې لرو.

په پای کې: زه له ټولولوستونکو څخه ډېره بخښنه غواړم او ستاسو هر ډول ګوتنیونو ته هرکلی وایم.

د منلي استاد خبیب علي پر لیکنه باندې

دما په یوې لیکنې، چې ،، ئ په پښتو تپل شوې،، درانه او منلي استاد خبیب علي د رد لپاره له دلایلو څخه یو دا دلیل راوړی. نور به یې هم درسره ګډ کړم.

منلی استاد خبیب لیکي:

.،، که مور د ډاکتر صیب ماخان شینواري خبره سمه وبولو او کړواله «ئ» په پښتو لیکدود تپل شوې وګڼو، نو دا څنګه کېدای شي چې وزیر محمد ګل خان مومند یا بل کوم لیکوال دې دومره لوی بدلون په پښتو لیکدود کې راوستی وي او په پښتو ټولنه کې دې هېڅا ورسره مخالفت نه وي کړی؟،،

د توري له خوا چې په پای کښې راځي، د هغې له مخې کړوال یا نومیال نه شي ټاکلکېدی، د هغوي له ځوا څخه یواځې څرګندېدی شي، چې دا نارینه یا ښځینه، دېرګن... یا بل څه دي، بیا خو ور څخه ټاکل کیږي.

پیل یادونه: مادپر دلایل راوړي او ډېر هڅېدلی یم، چې تېروتنه به را څخه ونه شي، خو دلایل مې که څوک نه مني، نو په پوهنیزه دلایلو دې یې رد کړي، نه چې هغه یا ده ویلي یا لیکلي، نو باید سم وي او یا چې د بل چا ورته نه یې پام شوی، نو د مادې هم ورته نه پام کیږي. ژبه یوه پوهنه ده او په پوهنه پوهنیز دلیل باید راوړل شي.

د مور مخکښانو دا ژبه سمه کړې، ساتلې او په رسمي چوکاټ کې یې و منځ ته راوړې، دا یو ستر کار دی، چې پښتانه یې باید تل مننوي.

دا چې ما دا،، ئ،، تپلې بللې، نو دایې یو پوهنیز ځواب نه دی، چې هغو یا دوي دا کار کړی، نو همداسې دې وي. ناسمونونه هرڅوک کوي او بیا دژبې درسمې دپیل وخت کې

او دا به و ما ته هم ټول لوستونکي وبخښي. که دا و ما ته ناسمه نه برېښېدی، نو بیا مې ولې دا لیکنه کوله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته ،، هغه،، کې یوه روښانه ،،ه ،، اوبله پڅه ،،ه،، ده اوکه روښانه اوپڅه درته ښه نه برېښي،هرډول یې،چې بولې. دلته به نوڅه کړو؟

د ما اندېښنې هم همدا دي، چې نو ولې د ما ورته پام شو اویا ولې زه داسې تیرې کوم. دا یو پوهنیز تیرې دې اوله دې امله باید پوهنیزه جزا وټاکل شي، خو د یوې پوره ځیرنې وروسته.

دا نو څنګه وڅیړو؟

مورږ خوداسې یوه دولتي اداره نه لرو، چې دا کار و سرته ورسوي، دا کیدی شي، چې د ژبپوه اوپه ژبه پوه کسانوله خوا څخه و سرته ورسیږي. دا خو و ما ته وړه خبره نه برېښي، ځکه دومره ټینګار ور باندې کوم او ګران لوستونکي دې همدې اند نه وي، چې ګوندې د یوه لیوني او سرسختي یا نانورمال کس سره مخامخ دي. زه تل په جنجالي خبروکې د ځان لپاره په حق قایل نه یم، خو په تاسو مې قانعکول هم راته اړیین برېښي.

بیا لیکي:

،،باید ووایو چې په پښتو ژبه کې همدا یوه زورکي واله «ې» په دوو ښو لیکل کېږي، چې موخه تري په اصل کې د دوو اوازونو ځرګندول دي. د پښتو ژبپوهنې استاد پوهاند زیار صیب یې دا دوه ښې، یوه نوموواله (ې) او بله کړواله (ۍ) بولي،،.

،،استاد محمد معصوم هوتک هم یوځای پښتو یېګانې پنځه ګڼلې دي چې ګومان کوم منظور به یې تري پنځه ښې وي، نه پنځه یېګانې،،.

دا ګوره هم پوهنیز دلایل نه شي کېدی. دا ناسمون دی، چې له هره وخت څخه شوی وي. د ما درنښت دې ټولو ژبپوهانو ته وي او په تېره بیا له ما څخه و مشرانو ته.هغوي د مورږ و ژبې ته ښساره ستر کارونه کړي، چې مورږ هغه باید و مخ ته بوزواو په هغو یې اباد کړو

ښاغلی خبیب علي صیب لیکي:

،، که مورږ د ډاکتر صیب ماخان شینواري خبره سمه وبولو او کړواله «ۍ» په پښتو لیکدود تپل شوې وګڼو، نو دا څنګه کېدای شي چې وزیر محمد ګل خان مومند یا بل کوم

لیکوال دې دومره لوی بدلون په پښتو لیکدود کې راوستی وي او په پښتو ټولنه کې دې هېڅا ورسره مخالفت نه وي کړی؟،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خواشینۍسره باید ووایم، چې زه اوس هم په دې خپل اند کې ځانله یم، خو دا دې د ما یاغیتوب ونه ګڼل شي، دا دې د یوه زاړه زده کوونکي، پوتنوځواب وي، چې دما له تاسو څخه هیله ده.

ښوونه نو څه شی دې؟

په پیداښتي پوهنو کې د شوونې لارې اود یوځه یا د غوښتنو ښوونه روښانه ده، خودا په ژبه کې هم روښانه ده او که څنګه؟

هو!په ژبه کې مور ژبلارښود لرو اود هغې له مخې هر څه راته روښانه راپیژندلشوي دي. د بیلګېپه توګه : مور ګورو، چې که یو نوم په ې سره پای شي، نو هغه ښځینه نوم وي. په دې کې باید مخامخوالی نه وي، که چیرې داشي نوم مخ ته راغی، چې په ،،ې،، پای شوی او ښځینه نه وي، نو بیا دا لار ماتیرې اوباورله لاسه ورکوي.

د دې په څټ باورنه لري، یعنې هروی چې په ،،ی،،سره پای شي، نو ښځینه نوم نه کیږي.

مورزمور په ژبه کې د ،،کړۍ اوکړئ(؟) په ډول نورڅه هم ډېر لرو، لکه وړۍ،وړۍ، خورې،خورې یعنې غلامې د غلامۍکړۍ ،،وړې،، کړې او دا ،،وړې شوې،، کړۍ یې له ځان سره و کور ته وړې.

یا دا د انګوروخورې دانې دې غلامې راتولې کړي او هغه کس ورته امروکړ، چې دا به خورې.

خورې، دا د انګورخورې دانې به خورې. یا ولې ولې ولې

دلته ګوره ستونځه په ییکانو کې نه ده، دا د ژبې ټولیزه ستونځه ده او له دې ستونځوسره مورښلد یو اود ستونځوبې له پاره یې نورې پخپله و منځ ته راوړې لارې نه پیداکوو.

د مشرانو لیکنې: دا چې زمور مشرانوداسې لیکلي، دا پوهنیز د لیل نه شي کیدای. پوښتنه دا ده، چې دا نو بیا ولې د نورووییګانوله پاره باورې نه دي.په دې هکله ما په خپله لیکنه

کې یو لښتکی په توګه هم لیکلي، چې دې نورو ییګانوسره دې نو څه وشي. یوه لار(قانون) چې تولیزنه وي،هغه باورنه لري.

د شمیرپوهنې لار د ژبې لارې څخه هم نه شي بیلیدلی،هلته لارده، چې یوه لار د یوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګڼ له پاره باوري وي او د يو بل ګڼ له پاره هم باوري، نو بيا هغه لار د ټولوګڼونوله پاره باوري ده.

دا ژبلار نه ده، خو په ژبه کې يوه نوې لارده، چې په سمون يې خبرې بايد اجازه ولري.

منلی خبيب غلي ليکي:

،،د دې غوندې په پايله کې چې کومه فونيميکه الفبې وټاکل شوه، په هغې کې هم پنځه بيګانې دي. البته په دې «ئ» بڼه پکې کومه يې نشته.،،

زه د پنځه يا ښپږو بيګانوسره ستونځې نه لرم، خو دا بايد ژبلارې سره سمې، يا د ټولو له پاره او ياد ،، ئ ،، لپاره هم نه.

دروند خبيب غلي ليکي:

،، بايد ووايو چې په پښتو ژبه کې همدا يوه زورکي واله «ئ» په دوو بڼو ليکل کېږي، چې موخه تري په اصل کې د دوو اوازونو څرګندول دي. د پښتو ژبپوهنې استاد پوهاند زيار صيب يې دا دوه بڼې، يوه نوموواله (ئ) او بله کړواله (ئ) بولي.،،

زه د سترو او غوره ليکوالانوپه ليکنوکې دا ګورم اوزورږم، چې په هکله يې څه ليکم، خو په کلکه په دې اند يم، چې يا ،، ئ ،، نه شته او يا د نورويېګانو اوازونو يا غږونو له پاره هم بايد بيګانې پيدا شي.

که دا يوه لار وي، نوموالې اوکړوالې يې ګانې شته،نو د با يد دا د نورويېګانوله پاره هم وي.

يوه لار (قانون) په هغه وخت کې باوري دئ، چې ټوليز وي.

ښاغلی خبيب غلي ليکي:

،،که مونږ دا «ئ» له پښتو ليکدود وباسو نو د سوېل لويديز وګړي به څه کوي؟،،

بيګانې څلور اوبنې بدلې: دا د ژبپوهنې لار نه ده، چې بڼې دې بدلې وي اويې دې همغه وي. دلته دې هم بيا د نورويېګان له پاره همغه يې خوبدله بڼه پيدا شي.

په پوهنه کې يوځه د يو چا يالورلپاره نه کيږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما رښتيا دا د عربو يې بللې، کله د ګوډې الف او کله يې د مسئول يې بولم. موږ هم مسئول يو د مسئول يې بايد و ليکلی شو.

زه دا ليکنه نه اوږدږم، په دې ليکنه پسې مې بله ليکنه کړې، هيله ده، چې ګران لوستونکي او مينه-وال به يې ولولي.

ډاکتر ماخان ميږی شينواری

بيا هم دا ،، ئ،، تپل شوې

د مخه يو څو غوره راوړنې

تر اوسه پورې مې چې د تاند په درنه خپرونه کې څه خپاره شو،هغه زموږ د ناسمونونو له امله وو، هيله ده، چې په دې لار کې به زما ليکنې داسې لږ څه دې ناسمونونو ته ستاسو پام را اړولې وي.

په يوه پوهنه کې چې يوځوک ځومره ورننوځي، پوهيږي، چې ځومره نه پوهيږي. په دې پوهيږم، چې ژبه ځومره ستونځمنه ده، خو چې سړی خپله په يو څه کار وکړې هلته د داسې يوبل څه سره مخامخ کيږي، چې په هغې هم بايد کاروشي.

زه بيا بخښنه غواړم، چې په ډېرو موضوعاتو به ډېرو ژبپوهانوکارکړی وي، خودا چې زه نه پوهيږم، زه ملامت يم او دا چې زه هم بيا څه په ليکم، نو دا هم بيا سمکارځکه بولم، چې ګورو پر يوه موضوع باندې لسګونه که نه سلګونه کسان کار کوي اودا هم غنيوالی يا بډاينه ده.

ناسم ويونه څنګه پيژنو؟

د لته بيا لږ تکرار دی، خو زه اړ وم، چې دا مې لبکلي وي او اوس يې راته لرپکول

ستونځمن برېښي.

دا په پيدابښتي پوهنو کې لږساده ده، چې په ناسم څه وپوهيږو، په ژبه کې داسې لږ څه ستونځمن کار دی، خوسره له دې هم په ژبه کې د ژبلار په بنسټ لاري شته او داسې يې لنډ به ګوته کوو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: داسې ویونه، چې د پیدایښت په اوږدو کې یې د پیدایښتې لارو سره سم لرو، نو د هغو له ډلې ځنې ویونه راباسل او په بل ډول یې نومول ناسم دي.

لکه مور اوتاسې په ګنونو کې د لرلې لار څخه په څنګ کیږو، چې ببلګه یې دېرش سلمې ته دېرش سلنه وایواودا پخپله بې لارې ده یعنې د پیدایښت سره مخامخوالی دی.

دویم: د یوکره پیژند لرونکی وي د بل په ځای ایښوونه ناسمه راځي: که د یوه څه لپاره په پیدایښتي توکه په مانا یا پوهېدنه نه پوهیږو، لکه د مایع له پاره، نود خپلې ناپوهۍ په بنسټ بیا د دې لپار یود بل څه له پار ټاکلی کره پیژند لرونکی نوم یا وی ټاکو، چې دا بیا هرومرو باید ناسم وي، لکه د مایع لپاره چې اندول پښتویې بهیدونکی دی او اوبلن وایو.

دریم:

ګوره بیا لور، لور اولورهم لرو، نودا توپیرونه به بیا څنګه بیلوو، دا خوڅبه ده اوداکارباید وکړیشو، بې له دې چې پرته له ژبدود د ژبې په توروکې زیاتوالی راولو.

اوس راځو دې ته چې:

بیا هم دا ،، ئ،، تپل شوې

زه پوهیږم، چې زما لیکنې زمور د ټولودرنو لیکوالانوسره په مخامخوالي کې دي، خو زه د دې روښانولوله پاره اړیین ګڼم، چې دا خپل اند له تاسوسره ګډ کړم.

بیا هم که دا د داسې څه لیکونکي ما باوري کړي، خو دا هم یوه ښوونه ده اوزما زده کړه.

زه و تاسوته لوړه کوم، چې د ما لیکنې نه د چا د مخامخوالي له امله دي، نه یاغي یم اونه یې خوي لرم اونه د ځانښوونې له امله دي. زما لیکنې یوائې اویوائې د لا نورو روښانه ونو له امله دي.

زه به د خپلومشرانو په ځانګړې توګه د ژبپوهانومشرانو ډېردرناوی ځکه کوم او لرم، چې همدا دوي دي، چې دا پښتو یې را ژوندۍ کړې، ژوندۍ ساتلې او ژوندۍ به یې ساتي. دا د دوي برکت دی اود هلوځلولاسته راوړنه ده، چې اوس دا ژبه د ورکیدو کنډې ته نه شي لویدلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دلته د دې لپاره يوه لنډه يادونه کوم اوبيرته تاسو درانه و همهغې خپلې پخوانۍ ليکنې ته رابولم، چې ويې ګورئ، هلته داسې نورد ويلوځه نه دي پاتې شوي اوزما دلايل هم په سم اندیزدليل ژبلارې نه دي رد شوي.

زه يوه بيلګه راوړم:

زه يواځې دې ته ګوته نيسم، چې په ربښتيا دا د عربو د ګوډې الف ،، ئ ،،، چې مور هم ورته د ،، مسئوليت،، په ليکلو کې اړ يو او زمور د ناسم ليکنډول يا – دود مسئوله ده، مسئوليت د همغومسئولوپه غاړه واچوو اونوره يې همغه يواځې ،،مسئوليت،، ته پرېږدو.

يوه يادونه دې وي اوهغه دا چې دا د ،، مسئوليت،، ئ د دريم ډېر ګړو کړنو له پاره تل همداسې سمه نا سمه ليکل کيږي، دا په دې مانا، چې د ليکوالانو پام يې ډېر و ځان ته را اړولی.

هغه دلايل، چې زما د ليکنې مخامخ – چې ئ په پښتو تپل شوې- ليکل شوي، زه ورته په لاندې توګه ګوته نيسم:

دليل – چې هرومرو بايد پوهنيز وي- راوړو، يا يې منو او يا يې په يوه پوهنيز دليل ردوو.

زه د ما د پخوانۍ ليکنې د ردونې دلايل په داسې لنډه توګه په ترتيب راوړم او بيا يې يا د منلو او يا نه منلو پوهنيز دلايل په همهغه ترتيب له تاسو سره ګډوم.

د ما دليکنې مخامخ ليکنې:

لومړی: دا چې زمور مشرانو دا ئ داسې ليکلي، نو دا له دې امله سمه ده اوسمه بايدوي.

او يا دا چې:

،،که دا ئ ناسمه وي، نو ولې په دموره وخت کښې زمور مشرانو دې ته وې فکر شوی نه دی،،.

دويم:

بيګانې ځلور اوښې بدلې يعنې په پنځه ډوله ليکل کيږي، دا يو غږ، چې همغه غږ دی، په دوه ډوله- چې ی او بله يې ئ ده- سره ليکو.

:دريم

(c) ketabton.com: The Digital Library

.غوندالە لرو: د غلامیِ کړیِ ماتې کړئ

دلتە نو باید د ،، کړیِ،، نوم او ،،کړئ ،، منځ کې توپیر وشي، نو لە دې املە دا یوە کړیالە .او دا بلە نومیالە یې دي

د پورتە دریِ راوړنو مخامخ دلیلونە:

لومړي تە:

موږد خپلومشرانوپوهانو پە پوهە نوې زدە کړې کوو اود ژبسمون لە پارە پە دې زدە کړو ودان نوي سمونونە ورزیاتوو. دا لە پیداېښتە پیداېښتي خوي دی، دا پە دې مانا چې کە زموږ راتلونکي لە موږځخە پورە پە هر څە کې د مخە نە شي، نو دا بە بیا زموږ ملامتیا وي.

هرە پوهنە کې چې یوە لار ټولیزە نە وي، ناسمە دە.

نیسو، چې د ،، ئ،، لیکل اړیین دي، نو پوښتنە بە بیا دا وي، چې دا نو بیا د نوروییګانولە پارە ولې باید باوري نە وي. پە دې هکلە ما پە خپلە لیکنە کې یو لښتکی پە توګە هم لیکلي، چې دې نوریی ګانوسرە دې نو څە وشي.

د شمیرپوهنې لار د ژبې لارې څخە هم نە شي بیلیدلی،هلتە لاردە، چې یوە لار د یوە ګڼ لە پارە باوري وي او د یوە بل پسې ګڼ لە پارە باوري شي، نو هغە لار بیا د ټولوګټونولە پارە باوري دە، دا پە دې مانا، چې یوە څە تە یوە لار وټاکو، چې هغە کار موږ کړی وي او هغە بیا د بل اړوند څە لە پارە باوري نە وي، ناسم دی.

دا شمیرپوهنې لار پە شمیرپوهنە کې ښوول کیږي.

زە د سترو او غورە لیکوالانوپە لیکنوکې دا ګورم او زورپږم، چې پە هکلە یې څە لیکم، خو پە کلکە پە دې اند یم، چې یا ،، ئ ،، نە شتە او یا د نوروییګانو او اوازونولە پارە هم

باید ییګانې پیدا شي.

بیا: یوە لار (قانون) پە هغە وخت کې باوري دی، چې ټولیز یا ټولباوري وي.

دویم تە:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د ژبپوهنې لار نه ده، چې بڼې دې بدلې وي او يې دې همغه وي. موخه د ،،ی،، وييِنه ده اود دې له پاره دا ،،ی،، بسيا کوي او که نه، نو دلته دې هم بيا د نورووييګان له پاره همغه يې خو بدله بڼه پيدا شي.

همداسې ده.،، چې ،، د غلامیِ کړیِ ماته کړی،،. ځکه چې:

يو: په پورته روښانونه کې خوستونځه په ،، ی، ئ ،، کې نه ده، دا د يېګانو دنده هم نه ده او زه په بل څه کې هم ستونځه نه ګورم، که په زور يې نه پيدا کوو. دلته په لومړیِ کړیِ کې ک بايد يوزورکی ولري يا لومړیِ کړیِ دوه سيلبې لري يعنې يوه سيلبې يې ک – او بله يې –ړیِ ده او دا دوهمه کړیِ يوه سيلبې ده.

همداسې ده. ،، چې (د غلامیِ کړیِ ماته کړی). ،، که نه نو دا ورته ستونځې د نورو يی ګانوسره هم پيښوي.

د بيلګې په توګه دې لاندې غونډالې ته ستاسوپام راګرځوم:

په کړیِ او ک-ړیِ کې چې غواړو توپير وکړو، نو بايد په دا يوه کې د ک پسې څه راشي او نه د وی په پای کې بلو، چې هغه د ناسمې وييِنئ – که ورسره مخامخ کيږو= راشي.

غلامې دا دلته ولې دا وړې خورې وري وريژې(ز، ج) يا د ډوډیِ ټوټې هلته وړې او خورې (غونډاله که بڼکلې نه وي، نو بخښنه دې وي).

دلته هم لومړیِ وړې، خورې دوه سيلبې دي يعنې ،، و - ، - ړې،، او ،،خو - ، ری،، اودا دوهمې يوسيلبې دي، دا په دې مانا، چې د کړیِ او کړیِ سره له هرې لورې يو ډول دي.

اويا

ولې ولې ولې؟

په پورته کې دا ،، ې ،، درېواره يا درې ځله راغلې، يوه پوښتنه ده بله يې نوم دیِ او بله يې کړنه ده دا په دې مانا چې په شپږواره ردبدلېدنې سره يعنې له وي درېواړه هريوهر ځای نيوی شي.

د لته دې نوبيا يوه ،، ې،، وي اودرېواره ليکنې.

که دلته اړيين نه وي، نوبيا دې په ،،کړی،، ولې ،،ئ،، راشي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله بیلګه به یې له یې راوړو:

،،تلل (له یوه ځای څخه وبل ځای ته،، او،،تلل (یعني د یو څه کچول یعني د څومره والي جوتول)،، همداسې ،، تلنه،، او ،،تلنه،،.

ګورئ زموږ په دې ډول ستونځې لا ډېرې دي.

غلامې هلته ستا تلنه (له یوځاې څخه بل ځای ته) به هرومرو ستا د بار تلنه(چې څومره دروند دئ) اړیینه کوي.

کوچئ په کوچ کې کوچ له ځان سره یووړل.

کوچئ کوچ په کوچ کې له ځان سره یووړل.

کوچ(کوچ: له یوځای بل ته تلنه او دابل یې هغه غوړ خوندور کوچ)

ستونځوبی

اتم د جون، ۲۰۱۹ زک. تاند

یو پوهاند را څخه وپوښتل، چې د ستونځوحل ته څه وایې؟

ما ورته وویل، چې ستونځوبی.

دا نوولې؟اوس دې نړئ په هراړخیزه پوهنو کې دومره وده کړې، که څوک، چې څیړنې کوي اوپه داسې پرمختللې ژبه وپوهیږي، نو د هر څه لپاره په پښتو کې هم هغه اړوند ویونه پیداکولی شي.

لرو: ملګوبي، چې انګرېزي یې salt solution دئ.

لنډ: زه به د خوي له مخې څخه لکه پورته د ،،اوروبي،، په ځای، چې له اورغورځونې منځ ته راځي یا پایله ده، اوربهیدنه، اوربهیدونکي... وبولم. په مننه

محلول ملحي saltzlösung

حلlösung، solution

مخامخکړنه (عکس العمل):

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا مې همداوس فکر ته راغی، چې د یوچا د کړنې سره چې څوک غواړې مخامخوالی وښایي، نودا به هرومرو دما په اند مخامخکړنه وي.

که غواړی، نو د همغه ،،عکس العمل،، سره پاتې کیږو.

جفت او طاق ته په پښتوڅه وایي؟

پوښتنه. ایا موږ پښتو کې د جفت له پاره په دې ورځنۍ ژبه کې اندول وی لرو او که نه؟

هو: هرهغه څه، چې دوه، دوه کیدی شي، هغې ته عربي جفت وایي، چې پښتو اندول یې ،،جوړه،، دی.

لومړی:

ایوه یا ییوه چې څوک کوي او یو غویا (غوایی) ولري، نو جوړه ورته پیدا کوي. دا د غویانو جوړه ده، چې بیا سره دا جوړه ځغلي. څوک چې بوټان اخلي، نو د دباندنی اغیزو پرته به جوړه بوټان اخلي. او که په ټاکنو کې سره برابر ځغلي، نو همغه د یوې او یا ایوې د غویانو په څیر به دا یوه جوړه وي، چې دا جوړه بیا جوړه سره ځغلي. نه لیکو، چې غبرګ سره ځغلي، ځکه چې که جوړه نه وي هم غبرګ کیدی شي او یا غبرګ دي،، ځکه چې ګډ ووټونه یا رایې به نه لري، چې یو بل غوڅ کړي.

که یوه نجلۍ او هلک داسې لږپه خوي کې سره نږدې وي، نوکیدی شي چې ووایو: دوي به یوه ښه جوړه وي.

دویم:

د جوړه مخامخ څه بولو؟

عربي یې طاق دی، هغه چې جوړه نه وي یعنې ناجوړه وي، نو ګوروچې پښتو بلل یې ،، ناجوړه،، دی.

راځوشمیرپوهنې ته

ګڼونه : هغه پیداپښتي ګڼونه چې په دوه پوره وېشل کیږي، هغو ته جوړه ګڼونه وایو او هغه پیداپښتي ګڼونه، چې په دوه پوره نه وېشل کیږي، هغوي ته ناجوړه ګڼونه وایو. ګوره زه ورسره دلته پوره نه لیکم، ځکه چې اړتیا ورته نه شته. پیداپښتي ګڼونه چې په پیداپښتي ګڼ وېشل کیږي او لاس ته راوړنه یې پیداپښتي ګڼ وي، نو،، پوره،، ته یې هرومرو اړتیا نه پیښیږي.

جوړه ګڼونه: ۴ و۱۶، ۲۸ ...

ناجوړه ګڼونه: ۱۳،۱۵، ۲۷ ....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ورځني ژوند کې ، چې ورسره مخامخ کيږو

څنګه يې بولی؟

له الماني څخه ژباړه يې

۱ – پلنې د ربړ پټی، چې له ژورې سکاره راپورته کوي:

۲ – په مغازو کې چې تل ګرځي اوشيان له يوه ځای څخه بل ځای ته وړي.

۱ – وړونپټی: يعنې يوڅه له کښته پورته وړي.

۲ ـ بهيدنپټی: دا تل روانه پټی ده، له دې امله بهيږي يعنې بهيدنپټی(د دې خوزښت هم بې له دباندني اغيز بهيدنه ده).

مور د ځنو وييونو لپاره، که ښه ويی ونه لرو، نو د څو وييونو له لار څخه يې روښانه کولی شو

په پښتوکې د زياتو ويونو له پاره اندول نه شته يا مور(زه) نه پرې پوهيږم لکه

سويه، معيار، يا..... د سطحې (د هوارې) جګوالی، و ټولو او نورو و ډېرو زياتو شيانو ته ،،کچه،، وايو، چې ډېره زورېدونکي کارونه يې ده. دا ټول پهکاب کښې روښانه شوي دي.

معني:

د عربي ،،معنی،، له پاره مور پښتو نه لرو، نو که پښتو يې ،،مانا،، وليکو، دا به منو.

.

يادونه: ،، دا به منو،، دا پخوانی ليکنه ده او په هغه وخت کښې د ما ستنځي هم لومړنی ې. که مو په يوه ويي و نه پوهيږو، نو پوښتنو، چې د دې ويي پوښنه څه ده، يا له دې يې څخه څه پوهيږو، نو ايا د د دې معني يا مانا پوهيدنه يامعنی به نو پوهيدنه نه وي؟

همداسې د قطب له پاره هم پښتو اندول نه شته.
داسې ويونه هم بايد چې څنګه وي خپلې ژبې ته راواخلو، لکه چې رانيولي مو دي، که ليکندوديې د ځنولپاره بدل شي، دا په ټولو ژبوکې ورځنی دی.

د بلې ژبې هر څه يا هر وی لپاره، اندول لرو، خودا بايد پوهنيز ولټول شي.

داسې خو ما فکرنه کاوه،چې شميرپوهنه دې داسې سمه په پښتوشي، خودا چې دا نومونه او ويونه ټول پيداپښتي دي، نوزمورژبه هم دا ويونه لري اودا به يواځني وي، دا په دې پوهيدنه يا مانا، چې هر شميرپوهنيز يا هندسي څه پښتو اندول يا پښتو هم لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوبايد په دې اند نه و اوسو، چې ژبه دې سوچه کړو.که زما ليکنې وګورئ، سمې په پښتودي، خودا موږله پيداېښته لرو، نوي مې منځ ته څه نه دي راوړي اوداسې بايد ونه شي، ومو کتل، چې څوک په خپله خوښه يوڅه يا يو وی په پښتو کوي، په هغې کې ناسمونونه راځي.

ګرانو هيوادوالو!

موږ پوهيږو، چې پښتو په دولتي ژلوړديوالي کې يوه ډيره پخوانۍ نوي، نړدي شپيته کلنه ژبه ده، نو له دې امله يې علمي کول او د ځنو ويونو پر پښتو باندې کول يا ورته پښتو پيدا کول هم ستونځمن دي. له يوې خوا څخه موږ چې څه زده کړي يعنې زموږ ټوله زده کړه هغه په پښتو نه ده او له بلې ژبې مو را اخستې او له بلې خوا په دا بله ژبه مو چې څه زده کړي، هغې هم ډېر ويونو(لغات له عربي رانيولی)، چې موږ يې له دې امله د ډېل ستونځو سره مخامخ کړي يو. زموږ دا نړدې شپيته کاله مخکنيو په پښتو ليکونکو، څه له فارسي رانيولي، هغه په فارسي کې د عربي ويونه يې هم ورسره شايد (ياممکن) کټمټ رااخستلي وي. بله پوښتنه دا هم ده، چې هغه عربي نومونه – چې موږ يې د پښتو نومونو لپاره کاروو- ايا دا سم دي او که ځنګه؟

دا هم بله پوښتنه ده، چې بايد پام ورته وشي.

ترانسپورتميتل = وړون الې
يوه غوره يادونه: زه د دې دعوه نه کوم، چې د ما ليکنې دې سمې وي، خو تر هغې پورې، چې زه پوهيږم و ما ته سمې برېښي او دا به تر هغې پورې سمې وي، تر څو پورې يې چې چا و ما ته نا سمون پوهنيز نه وي ښوولی او دا يې پوهنيزه لار هم ده.

دا و پوهنې ته نا درناوی دی، چې څوک ووايې دا ناسم دی او لامل يې نه راوړي

ولې اوبلن

د نه په پښتو بللشوو نومونو او ويونو د پښتو ناسم اندول:

غواړم د ګرانولوستونکوسره هغه څه ګډ کړم، چې ژبې ته مو ناسم رانښاسل شوي، دا په دې مانا چې ناسم مو ژبې ته نه دي راننوتي.

زموږ هيوادوال يا نوره هم ښه، ليکونکي په پښتو د مايع په اندول نه پوهيدل اودا چې مسلکي نه وو، نو پوهيدلی هم نه شو يا په دې هکله له ستونځوځانونه ژغورل، نودې ته يې يعنې مايع ته يې په پښتو کې د اندول له پاره اوبلن نوم وټاکه. په وټاکه باندې ځکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوراچوم يا ليکم، چې انډول يې ورته ونه شو کارولی له دې امله يې داسې ناسم اوبلن وباله.

اوبلن نوڅه شی دی؟

اوبلن په ژبه کې د شيانو يا تنونود يوه ټولګي يو پيدابښتي خوي يا وی دی او په نوروژبوکې هم انډول بايد ولري. دا چې اوبلن لا بهيدونکي نه دی، زمونږ ادبيان په دې نه پوهيدل او د نورومرستي ته يې هم غوږنه نيوه، نو له دې امله د عربي مايع انډول هم نه شو کيدلی. دا نوم ورته ټاکل شوی يا غوره شوی دی اونه په پيدابښتي توکه دا انډول دی.

مونږ د دباندني وی يا نوم له پاره پښتونوم نه ټاکو اوبايد ويې نه ټاکو ، مونږ يې انډول پيدا کوو، چې دا کار کيدونکی دی.

پښتو يوه ډېره توانمنده ژبه ده او په هره ژبه کې چې په پيدابښتي توګه ځه وي، هغه هرومروپه پښتو کې هم شته.

دې ته د ټولولوستونکوپام رااړوم، چې د داسې پيدابښتي ويونو له پاره لکه مايع هرو مرو پښتو انډول بايد وي او مونږ هغه بايد په دا خپله لرلې ژبه کې ومينډلی شو، داسې نه ليکم، چې پيدا کړو، شته دی بايد د پوهنې په بنسټ ولټول شي.

زمونږ ژبپوهانو فکرکاوه، چې ګوندې مونږ د مايع له پاره پښتو انډول نه لرو او بايد يو بنه، لنډ او بنه غږيزنوم يا انډول ورته وټاکو، نو له دې امله يې مايع ته اوبلن نوم وټاکه.، چې په همدې غږيږو.

زه د پوهنې وزارت په نصاب او دې خبروکې وم، خو زما توان نه رسيده، ځکه چې زه د پښتوڅانګه کې نه وم.

مونږ ډېرتنونه لرو، چې مايع دي، دا په دې مانا، چې دا د تنونو ګډ خوي مايع د تنونويو ټولګی جوړوي، نو له دې امله داسې مخ ته ځو او فزيک ځخه ګټه پورته کوو يا اخلو:

مونږ تنونه يا اجسام د خويونو له مخې ياد زرو سره ټينګ نښتوالي له امله (چې د جوړښت له امله يې غوره کوي) يا د تودوخې په بنسټ په دري ټولګيو وېشو(فزيکي پيژند):

لومړی:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلک بدنونه، د بدنونو هغه ټولګی، چې بې له باندنۍ اغیزې یې زړې سره کلکې نښتې وي او بې له باندني زوره ځای په ځای وي.

لکه:تیږه، لرګی، یخ، واوره او اوبلنه واوره (دا هم لا اوبه نه دي) اونور

دویم:

تښتیونکي – یا غاز ډوله بدنونه: د بدنونو هغه ټولګی دی، چې زړې یې سره نه وي نښتې اوزرسره بیلیږي او یا دا چې بې له باندنۍ اغیزې تښتي(هرې لور ته ځغلي). دا نو د ژبې د قانون اود دې خوې سره سم تښتیدونکي یا تښتیدوني بلل کیږي (نه ! ښه یې: تښتیدونکي دي) او سم اندیز هم ځکه دی، چې هرې لورې ته تښتي لکه غازونه. د اوبوبوخار اونور

دریم:

د بدنونو هغه ټولګی چې زړې یې داسې نښتي وي، چې کلکې نه وي اویوبل ټیلوهي یعنې مخ ته بیایي یا چې بې له دباندني زور یا اغیز بهیږي.

دا بهیدنه یې خوې دی اوله دې امله بهیدونکي یا بهیدوني بلل کیږي یا د بدنونو بهیدونکی ټولګی بلل کیږي.

نورهمداسې مخ ته ځو: اوبه، شدې، شرومبې، تیل او ورته شیان یعنې تراوسه مایعات څه خوې لري،

دا هر څه د همغه خوې له مخه ټولګیز کیږي. اوبلن غازنه شته، خو بهیدونکی غاز شته.

لنډ: که تاسو یو په عربي پوه اوداسې لږد فزیک سره بلد کس څخه وپوښتی، چې مایع ته په پښتو څه وایي، هرومروبه درته ووایي، چې بهیدونکی.

دا داسې د بلې ژبې نوم یا وی ته د انډول میندلو پاره باید په هغه بلې ژبې اومسلک پوه افغان وي، نه توکلي کسان.

جبه اوبلنه ده، هغه څه چې اوبه یې زغملې وي، اوبلن دی، مګر یوڅه مایع اوبلن نه دی، پخپله اوبلن لا نه بهیږي، یعنې دا اوبلن لا اوبه نه دي.
دا ګاز یا غاز، چې تاسو ورته ګوته نیولې ده او ناسم یې،، اوبلن غاز،، بولی، د اوبو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره ګډ خوي يې يواځې دا بهيدل دي، نور بل کوم خوي ورسره ګډ نه لري او نه يې اوبه زغملي، چې اوبلن شي، دا بهيږي، چې له دې امله بهيدونکی غاز دی او نه اوبلنيږي.

بيا : اوبلن لا تراوسه کلک يعنې نرمه واوره ده، چې پسې ويلې کيږي اوله دې امله چې توتې يا زرې يې سره نښتي دي بيا اوبه کيږي، چې بهيږي، دا په دې پوهېدنه يا مانا، چې اوبلن اوبه نه وي، نو بهيدونکي يعنې مايع نه دي. اوبلن لا واوره ده خونرمه.

څوک چې د تلنې توان لري، تلونکي دي. څوک چې د خوړنې خوی يا توان لري خوړونکي دي، څه چې د الوتنو خوي لري الوتونې يا التونکي دي او داسې نور لکه اوسيدونکی، لوستونکی او او... يعنې د بهيدلو توانوالو ته بهيدونې يا بهيدونکي بايد وويل شي او دي، او نه دا ناسم اوبلن.

اوروبی، که اورغورځونه اواوربهيدنه؟

ما يوه ليکنه ولوسټله، چې لاوا يې ،،اوروبی،، بللی وو، چې د ما اند يې د ما د مخه ليکنې په بنسټ په دې هکله څه ليکلو ته راوهڅاوه، چې له تاسوسره يې شريکوم.

مور اورغورځوني لرو، چې هغه اور راغورځونه يا غورځوي او دا اورغورځونه يې بيا داسې حالت ته ورسيږي، چې بهيږي. د پورته روښانونې سره سم، دا هم دا د اورغورځونې لاوا، چې بهيږي، نودا اوربهيدنه ده يا ،، بهيدونکی اور،، دی.

دلته ګورو، چې دا لاوا يا اور نه اوبلن کيږي، دا اور بهيږي، نو له دې امله بيا هم په دې ټينګار کوم، چې د عربي مايع له پاره اوبلن کارول پوره ناسم دی او دا د پښتوسره تيری دی او اروی هم نهشته.

يادونه: دا د دې ليکونکي ته دومره درناوی لرم، چې داسې لږځه يې د پوښتنې لاندې نه شم راوستلی. زه ور څخه بخښنه غواړم.

که داسې نرم د موټرو خوزت وي نو ، نو کړی شو ووايو، چې دموټرو نرمه بهيدنه دا په نورو ژبو کې همداسې ده. خوزښت دوی هم لري او همداسې که تاسو په حج کې د ورايه يا له پاسه لاندې کسان چې له تورې تيرې څخه راګرځي وګوری، نو دا هم داسې بريښي، لکه چې بهيږي، ګوری، که دلته اوبلن ووايی، نو دا به بيا د ژبې سره پوره ناروا کار وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له ،،واحد،، څخه مور څه پوهيږو؟

يادونه په ليکنه کښې دا په نوکانو ښې اس ور زيات يا سم ليکلي

مور په دا دومره مهال کې واحد د فزيکي کچونو لويو يعني متر، کيلوګرام او نورو ته وايو، چې دا ناسم دی او تل ناسم وو، خو يا مو ورته فکر نه دی شوی او يا مو د سمون په(پر) باوريوالي (باندې) ځانونه نشو پوهولی. زما(د ما) هم له هغه وخته (څخه) ورته پام شوی (دی)، چې پر ليکنواو ژباړو(باندې) مې پيل وکړ، چې له دې املې مې په خپلو ليکنو کښې دې لويو ته واحد نه دی ويلی. دا پيداښتي ده، چې په نورو وتلو ژبو کې دا هر څه سم روښانه او بلل شوي (دي)، چې په پښتو انډول يې بايد وليکل شي، خو دا هم په(پر) خپله ژبه (باندې) د باور کمی او هم په(پر) ځانونو(بادې) دباور کمی دی، چې د سمون زړورتيا مو تر اوسه (پورې) نه ده کړې. واحد يوه ته وايي او بس

له دې څخه د مخه يو څو يادونې:

لومړی: د ما وړاندیز: که څوک غواړي يو پو هنيز څه وليکي، چې ټولنې ته يې وړاندې کړي، بايد په اول کې دا د يوې وتلې دباندنۍ ژبې راونيسي (پيژندونه يې). په پوره خواشينۍ بايد ووايم، چې مور لا تراوسه پوهنيز څه په خپله ژبه کې نه لرو يا پوره نه لرو او دا مو له دې املې ناسمونون سره مخامخ کوي. که دا کومه ليکنه له دباندنۍ وتلې لکه انګرېزي ژبې څخه راوژباړو، نو د انګريزي يونيټ په ځای به واحد ونه ليکو، نو له دې

املې – که غواړۍ ښه څه وليکۍ، نو يوه وتلې ژبه مو بايد ښه د پوره توان سره زده کړۍ او پوهنيزې ليکنې تړې راو ژباړۍ. مور د ټولو پيداښتي ويونو لپاره په خپلو ژبو دپيداښت سره سم په پښتو انډول لرو

دويم: مور که يو څه (و) خبرو ته رااچوو، نو پيژند يې بايد راوړل شي، ښه روښانه، ټولپوهوړ او ټولپوهنيز.

زياته شننه د(له) سړي څخه لار ورکوي، لنډ او بې له کومو زياتونو بايد هغه موخه ورکړل شي .

دريم: که د بل چا د ليکنو پر ناسمون باندې خبرې کوو، نو هغه ليکنه بايد راوړو او بيا يې په خپل اند هغه سمون ورته وړاندې کړو.

داسې بايد نه وي، چې د هغه څه مې ولوستل ښه نه وو، يا تړې سمه ګڼه نه (سمه ګڼه ور څخه نه) اخستل کېده. دا بايد و ښوول شي، چې د هغه ليکنه کې کوم ناسمونونه وو او دا څنګه سمېدلی شي. د دې له پاره بايد ښه روښانه او پوهوړ دلايل راوړل شي.

څلورم: په ليکنه کې بې له اړيينو څه (څخه) بايد سملاسې خپلې ليکنې باندې پيل وکړو

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس راځم خپلې موخې یعنې ،، واحد،، ته.

زه چې زمونږ(د مونږ) د لیکوالانو اندونه او د واحد پیژند د دوي په اند د دوي په لیکنو کې ګورم، ورته خواشینی شم، چې له دې امله دې لیکنې ته راوهڅول شوم، که څه هم دا زما (د ما) په پخوانیو لیکنو او همدا ډول د شمېرپوهنې ویونو کتاب کې هم شته. .

مونږ چې لا تراوسه (پورې) واحد کاروو، نو موخه ترې تل د یوه څه د کچولو لوېې لکه متر، کیلوګرام او ساعت ته ،،واحد،،)؟(وایو، یعنې که اوږدوال یا یو بل څه کچوو، نو هغې د کچونو الو یا کچون الو له لارې (څخه)، چې هغه روښانه پیژند او نوم لري، دا په دې مانا چې که اوږدوالی کچوو، نو دا په متر کوو، چې دا د کچونې واحد بولو، چې دا پوره ناسم بلل دي. په پوره خواشینی باید ووایم، چې مونږ اوس هم دا پخوانی ناسمونونه همهغسې ناسم کاروو. د دې کار هغه ستر لامل دادی، چې مونږ هغه د دباندنیو ژبو (و) رانیولو څه ته هم فکر نه کوو، چې په هغو کې دا څنګه دی، خو مونږ په همدې ،، واحد،، پاتې شوي یوچې زه غواړم دا لږ روښانه کړم.

زه غواړم، چې ستاسو په لیکنه کې دا ،، واحد،، لږ روښانه کړم او مسلکي پېژند یې له تاسو سره ګډ کړم، هیله ده، چې دا به راته وبخښي، کوم ځانیز څه په کې نه لرم او هیله مې زمونږ (د مونږ) او ستاسو (د تاسو) همغږیزوالي دی.

دا په پښتو کې ورځنی شوی وی ،،و احد،، مونږ له عربي ناسم رااخستی دی. د ،، واحد،، ترې پوهېدنه بل څه دي وهغه ته چې مونږ ترې پوهېږو. د واحد پښتو انډول ،، یو ،، دی چې پسې دوه، درې او نور راځي او بس.. دا چې مونږ ورته واحد وایو موخه ترې ،، یو،، نه دی. یو یو دی او نور څه نه وایي او همداسې لکه دوه، درې او نور هم. یو که د یوه څه سره یوځای شي، نو بیا هغه شی یو هغه څه دی، لکه یوکتاب یا یو متر، - کیلو، - بجه او نه دوه یا درې او نور..

مونږ په فزیک کې ویلي، چې د فزیکي لویو د کچولول له پاره زمونږ په بللو،، واحدونه،، کاروو، چې ،، واحد،، یې ناسمه نومونه یا بلل دي.

دا نو څنګه سموو؟ مونږ وتلو ژبو ته ځو او د هغو څخه دا سم رانیسو:

د کچونلویو د څومرهوالي لپاره، چې کاروو، دا په نورو

ژبو کې لکه انګرېزي کې unite دی او المانې کې Die Einheit

او همداسې یې عربي پوهېدنه یا مانا،، وحدة؟،، دی، چې مونږ یې پوره ناسم ،،واحد،، بولو. له دې دریوارو ژبو څخه د دې پښتو انډول ،، یووالی،، دی، چې ما په خپلو لیکنو کښې یوون بللی، چې ګوندې دا به همدا یووالی وي او که څنګه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

مور ته دا يووالی، چې ما ،،يوون،، بللی، لږ بلډول برېښي، نابلد دی او ګومان مو راځي، چې ګوندې دا يووالی، خو يو بل څه دي. دا همداسې دی او نه يې بل څوک پيداکوي، که نه هغه به همداسې لکه دا ،، واحد،، ناسم وي. دا ويډول دی، دا په ټولو ژبو کې همداسې دی ،د پښتو انډول يې هم همدا دی، ما نه دی پيداکړی او نه دومره توان لرم. د دې روښانه ولو لپاره داسې مخ ته ځو:

.فزيکي لويې څه شی دی؟

فزيکي لويې اوږدوالی، دروندوالی او مهال دي او د فزيکي لويو د څو والي او څومره والي د روښانولو له پاره يووالي متر، کيلوګرام، ساعت دی، چې لوي او واړه يووالي بيا لري. که مور او تاسو د هر څه اوږدوالی کچوو، نو په متر به دا کار کوو او دا متر له دې امله يو يووالیز يووالی دی، چې هر ډول اوږدوالی پرې کچيږي او بس.

Grad Celsius, Kelvin und Fahrenheit : د تبې يووالي

دا پورته د تبې يووالي يا يوونونه دي، چې يو بل اړول کيږي يا اړولکېدی شي.

ربښتيا درسره شريک کړم هغه بل يې زما له ياده ووتلو. په پوره بخښنه .

د هرې بلې لوي له پاره د کچولو يووالی شته لکه د موټر زور، چې په اسزور (يا د اس پر زور باندې) کچيږي او داسې نور

اوس به نو راشو، دې د ژبپوهنې يووالو ته، چې دلته به څنګه وي؟
اوس به د يو څو ژبنيزو څه يا توکو يا اتمونو پېژند ورکړو، چې ما تر اوسه (پورې، چې دا پورې له ،، تر،، سره نه وي، نو غونډله پوره نه يا ناسمه ده، ځکه دا غونډلبرخه ،،پورې،، په د ې کښې نه شته دی) ددې توکو سم پېژند نه دی لوستلی، موخه مې په پښتو کې. دا به هم داسې لږ سرسري وي، خو هغه څه چې راوړم، هڅيږم، چې هغه به روښانه او ټولپوهوړ ليکلي وي، زه يې له الماني (څخه) رانيسم، په انډول پښتو کښې

کال هم يو يووالی کېدی شي: دا له ځمکې لرې ستوري، چې ومېندل شي، نو د هغوي د لرېوالي کچولو يووالی کال دی. وايي، چې دا ستورلار يا دستورو لا يا ټولګه له ځمکې څخه دوه سوه يا زيات رنا- يا نوري کلونه لرې ده.

دا د ما د ليکنې ستايېنه ې هم درسره ګډه وي:

At 11:40 am **لوکي** مې 30, 2020

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي ډاکتر ماخان میرۍ شینواری چار مو ښه
تا سو یوي ډیري موهمي موضوع ته پام شوی او په زړه پوري لیکنه مو هم ور باندي
کړیده چه نورو ژب پوهان او ژباړونکي د ته هڅوي چي په دي برخه کي ولي یوه اړتیا
لیدله کیږي ستاسو لیکنه د ستاینې وړ ده.
روغ رمټ او نیک بخته اوسي

ژبه معیاري کونه

معیاري ژبه نو څه؟

معیاري ژبه باید د کلیوالي ژبې سره توپیرولري، ژبه باید خپل ګرامر ولري اوویي کتابونه
اود اړتیاولپاره په معیاري ژبه یا لوړه ژبه اویا اکادمیک ژبه د لوستلو اومرسته
اخستلولپاره پوره پانګه ولري

تراوسه پورې چې په پښتو ژبه کې څه شوي دي، دا ځانله یا یو یوکس کړي اودا هرومرو
ستر کار، خو ډېر کم دي.

لنډ: ورځنۍ ژبه یا کلیوالي زړه، چې په هغه ژبه چاپیریال کې، د ټولوینژبې سره په ویلو
. و پښتو ته ناسم راانناسب شوي... ۲۲۲ .

او لیکلو کښې توپیر لري او لوړه یا معیاري ژبه هغه وي، چې د هغې ژبې ټول ویونکي
پرې لیکنه اولوستنه کوي.

دانو په څه پوهېدنه؟

دا په دې پوهېدنه، چې د ختیز، سهیلي او لودیز افغانستان خلک په خپلو کلیوالي ژبو
غږیږي، چې سره تو پیر لري، خو معیاري ژبه دا ده، چې ټول یو ډول لیکل پرې کوي.

لنډ: معیاري ژبه د هغې ژبې د خلکود پوهې لاس ته راوړنو اړتیاوې پوره کوي.

دریم ته: پوهنیزه ژبه هغه ده، چې د اړتیا ټولې پوهنې لکه د مخه مو چې ګوته ورته
ونیوله، پوره کړي. دا داسې بریښي، چې دژبې سوچه کونه اود ژبې معیاري کونه په خټه
کې د ژبې پوهنیزه کیدنه ده.

پام:

د ژبې معیاري کیدنه یا کونه باید په دې موخه نه وي، چې یوخیالي – بې له کوم ژبنې او
سم اندیزدلیل- څه ژبې ته ورواچوو، چې ګوندې یوڅه خووشو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه:

،، غني د ترمپ د خبرو په غبرګون کې وویل،، یا ،، ....غبرګون وښوده،،. نه پوهیږم، چې ،، په غبرګون کې وویل،، کې به د لیکونکي موخه څه وي، خوماته څه نه وایي. دا به نور کسان ووایي، چې دا یا هغه یا دغه موخه لري. دا چې موخه یې که هرڅه وي، خودا یوه سمه وینا نه ده، چې ځوک تري څه پوه شي.

داچې ژبې سره غبرګې دي اود یوې ژبې اړول په بله ژبه اوس ـ زمونږ لپاره – اړتیا ده، باید دا خپلې ژبې اندول پر بله ژبه باندې هم په همغه اندول واړولی شو، چې دا مو نو د دې ،، غبرګون،، سره وران کړ.

که د غبرګون په ځای ،، ګړنګون،، هم ولیکو همدا یودول به تري پوه شو. نو اوس باید و اندو، چې موخه به څه یې وي.

وایو: غني د ترمپ د خبرو په هکله یا مخامخ، او یا په پلوی څه وویل یا غني د ترمپ د خبرو په هکله خپل اندځرګند کړ. داسې هم سم ویل دي، چې غني ته ترمپ خبره ورغبرګه یا یې د ترمپ سره غبره غبرګه کړه، ه همهغه اند وی.

دا نوځنګه کیږي؟

دا داسې کیږي، چې د ښونځي څخه نیولې تر پوهنتون پورې اوله دې څخه وراخوا د هغې ټولنې اړتیاوې پوره کړي، دا په دې پوهېدنه یا مانا، چې ته پوهنیزې څېړنې هم باید په خپله ژبه وکړی شې.

مورږلا تراوسه دې ستر کار ته پوره هلې ځلې کول و مخ ته لرو، خودا کار د حکومت دی او په ځانله یا یو څو کسانو له خوا څخه و سرته نه شي رسیدلی

زه دا لیکنه دلته رالندوم اود نورخبرو لپاره نوراړیني لیکنې هم شته، چې باید خبرې سره ور باندې وکړو، هیله ده چې د تاند درنه پاڼه یا خپرونه به په دې لار کې مرسته وکړي، چې ددرناوي وړ.

لاس ته راوړنه: پښتو سوچه کونه، ـ معیاري کونه او – پوهنیزه کونه همغه پښتو پوهنیزه کونه ده.

ایا دا کار شونی دی؟

پښتو ژبه د نوروژبوپه څېر پوهنیزه کیدی شي، چې پای کې یواځې دوه بیلګې د شمیرپوهنې اوفزیک څخه راوړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له شمیرپوهنې یا نوره هم ښه له ځمککچپوهنې څخه:

کره، قوس، قطر، وتر، قطعه، قطاع، سطحه، محیط

پښتو یې (خو ورپورې خاندې مه، دا همداسې دي، که زمورږژړه غواړي اوکه نه):

ګردی،لینده، نیمې، ټوټه ونې، ټوټه، برخه، هواره، چاپیریال.

له فزیک څخه:

یادونه: دا پښتو نومول یې اړیین دي اوکه نه؟

په اړیینوالي نه غږیږم. موخه دا ده، چې په پښتوکې ورته اندول لرواوکه نه.

لومړی: (برېښنا) ټرونی

په کوټوکي چې برېښنا څراغ روښانه کوو، نو انګرېزي ورته سویچ Switch په المانې ورته Schalter وایي، وهو یا کیکاړو. که دا په پښتوکوو یا نوره هم ښه، په پښتوورته ...

اندول لټوو، نو لومړی باید وپوهیږو، چې دا د فزیک له مخې څه دنده لري، د دې نوروژبو موخه به همدا وي اوکه څنګه؟

د فزیک له مخې دا هغه اله ده، چې دوه سیمونه ((برېښنا) وړوني) سره ټړي او یا د مړکیدو وخت کې یې سره بیرته بیلوي. پوښتنه دا ده، چې دا که مور د سویچ په ځای ،،ټرونی،، وبولو، نو موخه ور به نه وي؟

د پورته انګرېزي او المانې ژبو ویونو له پاره اندول همدا ،،ټروني،، دی.

دا چې داسې بلل یې ښه کار دی او که نه یا په داسې بلنوسره هم انده یوکه نه، په دې باندې خبرې نه کړو، خو دا همداسې دی، دا ټرونی دی اونه بل څه.
یادنه: دا به تکرار وي، خو زړه مې نه وربانديې کېږي، چې و تاسوته ې یې وړاندې نه کړم.

پرتله باندې کونه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه د مخه اړیینه یادونه: زمور ژبپوهان ،، پرتلنه،، لیکي، چې ناسمه ده، څه چې دا ،، پرتلل ،، نه دی، دا پرتله باندې کول ده، نو له همدې امله پرتله باندې کونه او نه پرتلنه. که غواړو، چې دا دې لنډیز وي، نو د داسې لنډیزونو دې ځانونه ساتو، چې ناسم دي.

یادونه: دا پرتله کونه مې په بل ځای کښې څېړل او دا پر تله باندې کونه ده.

تر دې مخکې ... وبخښئ دا ،، تر دې مخکې،، نه شته. تر ناسم دې او مخکې هم کلیوالي لیکندود دې.

له دې د مخه ... په بخښنه دا هم پوره نه دي.

له دې څخه د مخه چې په دې موضوع پیل کوم، د اړتیا له مخې غواړم دا لاندې ستاسو مخ ته کیږدم:

دلته داسې نر اړین څه نه شته

....

خویوییونه او که ستاینوم Adjektive.

یادونه: دا مېندنه مې تازه ده، چې په پښتو کښې ستاینومونه نه شته. دا په ځای کښې روښانه شوې، خو دا لیکنه همداسې پرېږدم. ستایل او ستایېنه، غندل او غندنه شته.

یا دونه: زه په دې هکله لیکنه لرم، چې په هغې مې دا ستاینومونه د المانې اندول خوي نومونه بللي، چې وبه هڅیږم، هلته یې نور هم روښانه کړم.

مور په پښتو کې د دې له پاره د نوروژبو په څیر د ستاینې یا خوي جګونه نه لرو. زمورزیات لیکوالان، چې زه ګورم، ډېر اوخورا ډېر د دې له پاره لیکي.

بیلګه ۱: چټک،ډېر چټک، خورا چټک.

بیلګه۲ : جګ، ډېرجګ، خورا جګ.

دا کړی شو نور هم وستایو، چې ولیکو، لا نور هم چټک، ـــ ډېر ـ، ـ خورا ـــ اونور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا لار چې په ژبه کې نه لرو، کیدی شي، چې دا د یوه قرارداد له مخې د پوهانوله خوا ومنل شي او یا یوبل څه ورته پیدا کړي. داد قرارداد له لارې کیدی شي، خو هیله ده نورڅه سره پیدا نه کړو، چې بیا د قرارداد نوم پرې کیږدو.

دې ته دې په ګډه فکر وشي، چې ستاینوم او خوینوم همغه څرګندوي او که څنګه؟

دا چې زه دا خوي نوم وبولم، ناسم نه دی او که دا چګېدنه په ډېر او خورا سره هم وکړم، ناسم نه دی، د دې اجازه دې وي.

اوس راځم خپلو اري خبرو ته یعنې پرتله باندې کوني ته:

زمونږ زیات یا نږدې ټول لیکونکي اولیکوالان ژبپوهان د شیانو یود بل سره پرتله کونه

.

او په همدې ډول یې د پرتله کونې ستاینه یا خوي روښانونه په ،، تر،، کوي
لومړی: رمونږلیکونکي په دې اند دي، چې پرتله کونه د ،، تر،، سره کیږي.یعنې

سپین تر شین(هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، مونږ) (ډېر- ،خورا -) ښکلی دی.
دویم: په پیداښتي ډول یې، چې زمونږ هیوادوال په بیلابیلوځایونوکې کاروي:
هغه د ،، له ... څخه ،، سره پرتله کیږي.
پوښتنه : له دوي، تاسو...او ... څخه کوم ښکلی دی؟
سپین له شین (هغې هغه،هغوي،تا،تاسو،ما، مونږ) څخه ښکلی (ډېر- ،خورا -) دی.
دریم: سپین (را، ور، در) څخه ښکلی (ډېر - ، خورا -) دی.
په پورته لیکنه کې دا د ،، ور څخه،، په ځای ځنې لیکوالان کله کله ،، تر یا نوره ،، لیکي یعنې:
که پوښتنه وشي، چې له سپین اوشین څخه کوم ښکلی دی اوسپین ور څخه ښکلی وي،
نووایو: سپین تر شین ښکلی دی. دلته ،، تر څخه،، نه وایو.
تر د هغه مهال، ځای اویوه څه د پای په نخښه کوني سره یعنې ،،تر...پورې،، سره توپیر لري.
ګورو چې دا پورته ،،تر یا تري،، د ،،ورڅخه،، په ځای راغلی.
موخه: پرتله ونه د هغه ،، تر،، سره چې موخه ورڅخه د ....پای وي، نه کیږي، دا په دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

مانا چې په لاندې کې ،، تر،،
سپين تر(ما،هغه، تاسو او...) ښکلی (ډېر -،خورا -) ښکلی دی، ناسم دی.
یادونه: یعنې دا ،،تر،، هغه اړیکوی نه دی، دا له یوځه یا چا یا شي څخه ښکلی دی، چې زیات کسان یې لیکي:: تري ښکلی..... چې دا تري هغه د ،، ورڅخه ،، په موخه یا مانا دی او نه د ،، تر،،، دا په دې مانا چې داتري د ،، تر،، سره څه ګډ نه لري.
نسبت (دا عربي وی دی، چې دا مور یې هم کاروو، په شمېرپوهنه کې یې هم کاروو، په پښتو : و... ته،، سره سر خوري):

مور په پښتوګي نسبت ټه څه وایو؟ (څه ووایو سم نه دی، ځکه دا مورنه وایو، دا څه ورته ویلکیږي، دی. له دې امله: څه وایو،دی).
دلته هم شیان سره پرتله باندې کیږي
دا چې نسبت پښتو نه دی، نوکارونه یې کیدی شي له عربي څخه بل ډول وي، خومور یې هغه پښتو ډول سره کولی شو، ځکه په عربي خونه پوهیږو.
په ګڼونو کې لویوالی، کوچنیوالی اوبرابروالی سره پرتله کیږي.

زه به یې د شمېرپوهنې بېلګو څخه پیل وکړم:

بېلګه:
۲ نسبت ۴ (ته) کوچني (دی)په کسانو یا شیانوکې، لویوالی، ښکلا، پلنوالی، ..

کسان یا شیان:
الف (نسبت) و ب (ته) ښکلی (جګ،پلن،...) دی.
تناسب: ګڼونو کې:
د دوه ګڼونو پرتله کونه که دا سې وي، لکه د نورودوه ګڼونو،نو وایو:
۲ نسبت ۴ متناسب ۳ نسبت ۶ ته
یا یې اندول ۲ پر څلور برابردي له ۳ پر ۶ سره
نسبت به نو په پښتوڅه وي؟
په ګڼونوکې پرتله باندې کونه:
۲ و ۵ ته کوچني دي

کسانو یا شیانو کې
سپین وشین ته ښکلی(جګ،....) دی
د ننګرهار انګور د کابل و انګورو ته ځوارې (تروه، ....) دي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوګورو، چې د عربي ،،نسبت،، د پښتو ،، و..ته،، سره اندول دی.

تناسب به نوپه پښتو کښې څه وي؟

يا پر پښتو باندې څه وي؟

۲ و۴ته داسې دي لکه ۳ و۶ته
يعني ۲ پر څلورو باندې برابردي د ۳ پر ۶ باندې.
سپين وشين ته داسې جګ(ښکلی،....) دی لکه برګ وخړ ته.
په پورته کې نوتناسب د برابر په مانا دی

يا داسې هم وايو چې:
سپين وشين ته په جګوالي کې داسې ځان نيسي يا داسې دی، لکه برګ وخړ ته.
ګوروچې دلته تناسب ته د پښتو اندول،،ځان نيونه،، يا داسې دی، کيدی شي.

که شميرپوهنې ته پام وکړو، نومتناسب دبرابرپر مانا باندې راځي.

الف وبه ته دومره جګ دی، لکه پ و ت ته

يا الف و ب ته (دړمره) برابر جګ دی لکه پ و ت ته.

تناسب داسې هم ليکو.

$a/b = c/d$

پخوا موداسې هم ليکه: a:b::c:d

په انګرېزي کې يې اوس هم داسې ليکي.

لاس ته راوړنه: ګورو، چې پرتله کونه د ،،تر ،، سره نه کيږي.

بيا: سپين وشين ته ښکلی دي يا

سپين له شين څخه ښکلی دی.

ناسم: سپين تر شين ښکلی دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو سمې پرتله کوني له پاره لیکو، چې : سپین له شین څخه ښکلی دی.

نو د ،،تر،، سره پرتله ونه نه شي کیدی،دا د ،،له ... څخه،، سره کیږي.

ادجکتیو یا خوي وی Das**Adjektiv**

(،، ورزیات *[adiectivum, ad-iectivum* nach altgriechisch *epí-theton* ((lateinisch *[nomen*

شوی،،) دا بیا تکار دی، خو بل دِل به وي.
په ژبپوهنه کې هغه ویدول دی، کوم چې د یوه څرګند شي یا یوه ذهني شي، یوې کیدنې یا کړنې یا حالت او داسې نور جوړښت روښانه یا تشریح کوي.

ادجکتیو،،خویوی،، یا ،،ملوي،، هم بلل کیږي، په ښوونځي کې ،،څنګه،، وی(یو شی څنګه دی؟) هم بلل کیږي.

یادونه: زموږ ادیبان داخوي ستاینوم بولي چې د عربي د صفت اندول دی. په دې هکله دې ژبپوهان خپله پوهنه منځ ته راواچوي، چې کوم او ولې ښه یا سم دی.

خوی ویونه کیدی شي وکارولشي:

,(attributiv (auf ein Substantiv bezogen, z. B. der *schöne* Tag

اتریبوتیو(یوه شي اړوند یا یوه شي ته یې نسبت وکړی، د بیلګې په توګه. ښکلې ورځ)

prädikativ (als Teil eines Prädikats mit Kopula; z. B: der Tag ist *schön*) oder

پرېدیکاتیو (د یوه پرېدیکات برخه د کوپولا سره: د بیلګې په توګه: ورځ ښکلې ده) یا

ادوربالadverbial (هغه ښکلې سندرې وایی)

د ګرامرټول د خبروڅه پوره غزېدلې وي،خو د اوس له پاره زه په دې لږڅه بسیا کوم. که ژوند وو، نو بیا به یې سم وغزوم، خو دا کار د ژبې مینه وال ښه کولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د الماني ژبې زيات خويونه کيدی شي جګ شي. دا تلنه کومپاراځيون Komparation يا درجه بندي بلل کيږي.

موږ به يې دا اوس همدا د ډېر اوخورا سره درجه جګه کړو.

Positiv: *schön* ښکلی

ډېر ښکلی .

Komparativ: *schöner*

Superlativ: *am schönsten* خورا ښکلی

داسې خويونه هم شته، چې د هغوي د جګونې سره ستړی بدليږي:

او موږ يې بيا په ډېر اوخورا سره جګوو:

ښه،ډېر ښه ،خورا ښه gut, besser, am besten;

زيات، ډېر زيات، لا زيات ، viel, mehr, am meisten.

دې ته ټول مينه رابولم،چې اندونه سره ګډ کړي.

اوکه د نوروژبوڅخه يې هم ګټه واخستله، نولا نوربه هم ښه شي.

ځنې خويونه شته،چې په هغې دا جګيدنه نه شي راتللی:

ټيک همغه يا مطلق خويونه لکه بلاربه (ډېره بخښنه دې وي، چې دا بې ادبي ونه ګڼی، که حامله وليکم هم همدا ده، خوعربي ده)،مړ اونور.

د رنګونو جګيدنه بيا شته لکه شين، تک شين، شين چک.

سپين، تکسپين، سپينچک اوهمداسې نور. د دې بلاربې سره يوه ټوکه رايادە شوه، په ډېر هبخښنه بهدا دلته هم وليکم. زماد ښوونځيو ملګري دروښزه اځکزي د الماني پښتو دګشنري ليکلي، هغه د الماني يو وی شاپزې ته د پښتو مانا غول ليکل وو، چې دايې اندول دی. يوه بل افغان ورته زنګ وواهه، چې دروښزه صيب دا د شاپزې مانا خو دې ډېره بې ادبه کړي. ده ورته ووېل چې څه مې ليکلي وی، دې کس ورته ښښپرته په ځواب کې وويل چې: بولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويناډولونه / ډاکتر ماخان میړی شینواری

سم اند څلورمه برخه

Einfach – zusammengesetzt ساده – یوځای شوې

ويناوې کېدی شي په ساده ويناو او يوځای اينبول شوو ويناو باندې ووېشل شي. وېشنلامل يې دا دی، چې ايا وينا له يو بل توپيرو،، ځانله کولو،، برخويناوو څخه يوځای اينبول شوې او که نه.

. و پينتو ته ناسم رانناسب شوي... ۲۳۱ .

بېلګه: ،، کابل يوښار دی،،(ساده وينا)، ،، کابل له اوه ميليونو څخه د ډېرو اوسېدونکو يو ښار دی،،

سم اندیز يوه يوځای اينبولشوې وينا د برخويناو ،، کابل يو ښار دی،، او ،، کابل له اوه ميليونو څخه ډېر اوسېدونکي لري،،)

Terminologie يا مسلکي ويښې ردبدل کيږي: د ،، ساده وينا،، په ځای سړی ،، د يوځای نه اينبول شوو ويناو،، ، ،، اتومي ويناوو،، ، توکيزو ويناو،، هم غږيږي يا ،، توکيزه غوندله،، (Wittgenstein)..

له يوځای اينبول شوو وينا په ځای دا لاندې هم وايو: ،، د ويناو ترڼه،، يا ،، مولیکولي ويناوې،، . په شمېرپوهنه او همداسې فورمال سم اند کې اتومي ويناوې دي، چې له نورو ويناو څخه يوځای نه دې اينبول شوې. دا ويناترڼوني سم اندیزې نخښې (ترڼنخښې) لکه ∧ (او) ، ∨(يا) او ¬ (نه) نه لري. مخامخکلمه يې يوځای اينبولشوې وينا يا ويناترڼه ده.

د بېلګې په توګه چې وينا لرو ،، کوڅه لمده ده او ورينګي وريږي،، په دوه ويناو وېشو يا بېلوو، د ،، او ،، سره يوې وينا ته سره ترلې دي، داسې يوه بېلېدنه په يوګونو ويناو کې ،، کوڅه لمده ده .. ، چې د ،،او ،، ورينګي وريږي،، نوره کېدونې نه ده. نو له دې سره داسې ويناوې اتومي ويناوې بلل کيږي. د يوې وينا سم اندیزې شننې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اتومي ويناو لپاره بېلګې(ارزښتونسم اند)

ترمونه displaystyle t=s}t=s\} د په خوښه t , s لپاره

R(t1, …., tn) د n-ځایز, اړیکو او په خوښه ترمونو t1 ترtn پورې. په یوه ساده ویناکې یوه یوه شي یا الې ته یو یواځني ورکول – یا ترې اخستل کیږي. که دا وبلل شي، چې یوه ساده وینا نوره جوړښتیزه نه ده، نو به داسې وپوهیږو، چې د وینا دننني حوړښت نور نه شي ټیک ویل کېدی یا روښانه کېدی.

د اتومي ویناوتفسیر یا روښانه ونه د هغه د ریښتیا ارزښتوالي له لارې تنظیمیږي.{displaystyle s\}

د ساده ویناو لپاره سیمبول د کنونشن یا ټولیزې پرېکړې پوښتنې دي.

د دې لپاره ورځني د بېلګې په توګه دسترو لاتین تورو کارول، A, B, C, دي په ورکړل شوي حالت کې د ترې لاندې لیکلي توري یا پېژندنخبې دي.

یوه ګډوله یا یوځای ایښولشوې وینا د ډېرو ساده ویناو له ټرنو څخه جوړه ده.

د یوې ویناټرنه کېدی شي غزېدونکي (غزېدونکي ویناټرنه) یا کلکېدونکي یا کښېکاګونکي (کښېکاګوني وینا ټرنه) سرته ورسیږي.

غزېدونکي ویناټرنې سره یوځای شوې ویناوې دي، چې د هغوي ریښتیاارزښت د هغې له برخویناو څخه ټاکلې دي. د ټولوینا ریښتیا ارزښت له دې امله د برخوویناو ریښتیاارزښت فنکشن یا څېرونه ده. (ریښتیاارزښتوالي فنکشنالیتي).

سم اندیزې همغه یا ثابتې، چې هغه ریشتیاوالي فنکشني اغیز ښندي، ټرننخبې Junktoren بلل کیږي.

کلاسیک ویناسم اند یو نړتنخبیز سم اند(Lorenzen), دی، د ویناو یو،، د پراخېدنوالي اصولو سم اند،،(Quine). دا پر پراخېدنوالي اصولو باندې ودانه ده.

یو ځانګړی حالت د نه والي حالت **Negation**انځوروي. دا د ډېرو ترمینولوژیکو بنسټونو له امله. په نه والي کې ویناوې نه سره ټرلکیږي او دا له دې امله ویناټرنې نه دي. دوي همداسې له ترمینولوژیک سادونې له امله یوځایيزې (چې یو ځای لري) ویناټرنې بلل کیږي. دوی د وتون ارزښت ریښتیا سره ارزښت ناریښتیا ورکوي او په څټ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترمینولوژیکي سم دلته ویښه یوځاییزه رښتیاځېرونه یا رښتیافنکشن برېښي. د دوه ویناو د ګډوله کونو لپاره شپاړس یونکتورونه یا تړنونښې شته دی. د ټولو کېدونکو ګډوله کونو لپاره له رښتیاارزښتونو یو د دې تړنو لپاره تیپیکي لاسته راوړنرښتیاارزښت ورکوي. د بېلګې په توګه له تړنونښو سره د تړلي وینا *a UND b* (a او b) ټیک هلته رښتیاده، چې هم a او هم b رښتیا وي، په هر بل حالت کې تړنه نارښتیا ده.

اېنتنزیونالي **Intensionale** (ځان ورسره برابرول یا –عیارول) ویناتړني رښتیافنکشنلي ویناتړني نه دي. له دې سره د ټولوینا رښتیاارزښت د برخویناو د رښتیا ارزښت په واک کې نه دي.

بېلګه: ،، سپین د سم اند یو کتاب لولي، ځکه هغه سم اند ډېر په زړه پورې مومي یا بولي،،.

analytisch – synthetisch شننیزې – جوړښتي ویناوې

ویناوې په ورځني ژود کې په شننیزو ویناو او جوړښتیزو – یا مصنوعي ویناو باندې وېشل شوي. د ،،وینا،، په ځای په همغه موخه له ،، غونډلي،، همداسې ،، پرېکړې،، هم غږیږو.

Analytische Aussagen شننیزې ویناوې

شننیزې ویناوې په راتنګه موخه دي ،، ویناوې، چې په اړیښه توګه ، دا په دې پرېپوهېدنه چې په ټولو ممکنه نړیو کې، رښتیا ذي ځانله د هغو د سم اندیزو بنسټیزو بڼو له مخې او د هغوي رښتیاوالی بې د هغو پر تجروبوي ازمایښو باندې کره کېدونکي دي،،. دوي له دې امله سم اندیزه توتولوګي(تل رښتیا وینا وې) ده.

بېلګه: لمر ځلیږي، یا لمر نه ځلیږي.

په پسې موخه ،، داسې ویناوې دي، چې د هغوي رښتیاوالی د هغوي له مصنوعي جوړښت او د هغو پرېپوهېدنوالي د هغوي د ژبنیزو توکو په واک کې ده. هغوي په سیمانتیکي اړیکو لکه همغه پرېپوهنیزبرابروالی [...] او پرېپوهنیزپایونه [...]،،. له دې سره دا یو ځیرکلپایونه(ګردیز پایونه) Zirkelschluss په ګوته کوي.

بېلګه: خور –ورور خپلوان دي.

Tautologie

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه تاوتولوګي په سم اند کې یوه ټولیزه باوري وینا ده، دا په دې پرېپوهېدنه چې یوه وینا، کومه چې د سم اندیزو لاملونو په بنسټ تل رښتیا ده. د توتولوجي لپاره بېلګې دي، لکه ،، که وریږي وریږي، نو ورینګي وریږي،، یا ،، دا هوا بدلیږي یا داسې پاتیږي، لکه څنګه چې ده.،،

Synthetische Aussagen جوړښتي یا مصنوعي ویناوې

په پراخه موخه د اریستوتالس له لورې ټولې ویناوې(پرېکړې)، داپه دې پرېپوهېدنه چې یوه ،، د سینتېزې له کلمې څخه،،.

په راتنګه، واکمنه موخه (کانت (فسلوسوف))،، په رښتوني حالت باندې ویناوې، چې رښتیاوالی یې نه ځانله د سینتاکتیکي یا سیمانتیکي جوړښت بلکه پرته له ژبې او له دې امله تجربوي ازمایښتي دازمایښني فاکتورونو او تجربو په واک کې دی.

د توپېروني یا توپېرېدنې کریتیک

د شننیزې او مصنوعي (جوړې شوې) وینا په منځ کې د توپېروني یا توپېرېدنې سموالی د Quine (امریکایي فیلو سوف) لخوا د څېړنې لاندې ونیول شول. هغه د پرېپوهېدنې ناټاکلوالي تیزې پلوی وو او دا بنسټ یې د پوښتنې لاندې راووست، چې د کلمې پرېپوهېدنې تیز یو له بل رابندېدلی شي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې منځ کې یې پولې ایښدول کېدی شي.

بېلګه: ،،ټول Rappen (د تورو اسونو یو ډول دی) تور دي،، مخامخ یې ،، ټولې کاغې توري دي،،. دا چې تور یوه د پرېکړې نخښه ده، چې راپن له نورو اسونو بېل کړي، دا یوه شننیزه وینا ده. ایا د ،، کاغیو،، بې له تور د کلمې پرېپوهېدنه موخې ته رسېدونکې ده – نو سپین هم (د بېلګې په توګه vogel Albino) د نورو همهغو پېژندنخښو سره دي کلمو ته ګټل کیږي – یا ایا کاغې هم د تور له لارې پېژند لري یاپېژندل شوې دي، کوین هم دا یواځني نه شو ټاکلی. په خټه کې کاغې هم د یوه د کلمې په توګه د یوه پیداښتي ډول لپاره کارول کیږي، خو ایا د دې ډول ټولې یوګونې تور وبرېښي، له دې امله دا یوه تجربوي پوښتنه ده.

وینا په ویناسم اند کې

په ویناسم اند کې داسې ویناوې یواځې یاټیک د هغې فورمال او نه د هغې منځپانګیز رښتیاوالي ارزښت غوره دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښلګې په توګه: سړی باید له شننیز شیحالت څخه پوهه ولري یا په شي حالت وپوهیږي، چې د وینا په رښتیاوالي ارزښت ،، برلین د جرمني پلازمېنه ده، او روم د ایټالیا پلازمېنه ده،، پرېکړه وکړی شو، دا د وینا لپاره غوښتونې نه ده، چې ،، مادرېد د سپانیا پلازمېنه ده، یا مادرېد د سپانیه پلازمېنه نه ده،،، ځکه چې د سم اندیزې ،،یا،، او ،، نه ،، د کارونې کره کونې وروسته (نورمیرونې Normierung) دلته د خبرو یوه رښتیا، له دې خپلواکه وینا ده، چې ایا مادرېد په رښتیا دسپانیا پلازمېنه ده یا نه. یوه په دې موخه فورمال رښتیا وینا به تولیزباوري یاهم توتولوژي وبلل شي.

وینا په پرېډیکات سم اند Prädikatenlogik **کې**

په پرېډیکات(د یو څه د څرنګوالي ارزښتونه) کې یوه وینا یوه وینابڼه ده بې له خپلواکو اووښتونو.(په دې کې ټولې اوښتونې د کوانتورونو یا نخښو سره ټړلي.)

په پرېډیکاتسم اند کې د یوې وینا رښتیا ارزښت په هغې د خوندي سیمبول له Interpretation روښانونې مخې ورکول کیږي.

د ښلګې په توګه یوه وینا x=x+x په لاندې توګه میندلکیږي: د هرx لپاره دې ترم x او x+xوشمېرل شي. که یو x شتون ولري یا شته وي، چې دواړه ترمونه همغه ارزښت ولري (د ښلګې په توګه د x = 0 لپاره)، نو وینا رښتیا ده، په بل ډول نارښتیا ده. نو له دې سره رښتیا ارزښت د بنسټډېرۍ په واک کې دی. چې د اوښتونې یا وریابلې د په ځای کونې ډېرۍ څخه وي.

یوه پایونلار د فورمال سم اند په یوه شمېرنه کې بڼه بدلونلار یا – قانون په ګوته کوي، داپه دې پرېپوهېدنه چې یوه جوړښت یا مصنوعي لار، چې د هغې له مخې کېدی شي یا اجازه ده، د نورمال ژبې د یوه شته ویښو نوو ویښو ته لاړ شو. دا لارښونیزه تلنلار یو پایونلاس ته راوړنه انځوروي.

د Ernst Tugendhat (فیلوسوف) له خوا ټولې شننیزې غوندلې د ausgeschlossenen Widerspruch (پرته یا ناشوني له مخامخوالي) په غوندله ودانې دي. دوی د ناسموالي صریبونهFalsifikatoren نه لري.

د مخامخوالي یا ردونې غوندله یا د ناشوني ردونې یا – مخامخوالي غوندله وایي، چې دوه یو د بل په خپله خټه کې د همغه څه ـ خوندیونې ردونې ویناوې په همغه وخت کې نه شي پېښېدلی. د فلسفې – او پوهنتاریخ د وخت په تېرېدو سره او له ښلا ښلو تیوریکي نظریو اړوند او له ښلاښلو ډولونو د اونتولوګیزې ontologisches پېژندتیوري او د سم اند اصول پوهېدل کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اونتولوجي د فلسفې يوه لار يا ديسځيلين دی چې د شته والي (يل؟؟) او ربښتياوالي بنسټجوړښت سره بوخت دی، د بېلګې په توګه: کلمه لکه شتون، يل، به او ريالېتي.

د کريتيک **Kritik** لاندې يا څخه سړی د يوه شي(الې) يا يوې کړنې باندې د کچون-الو په مټه يا لاس پرېکړه کيږي. لکه فيلوسوفه Anne-Barb Hertkornروښانه کړې، چې کريتيک دې له دې سره ،، د فکر او هوښيارتيا بنسټيز فنکشن دی او تر هغې پورې چې دا په خپل فکر و کارول شي او شتونپېژندنخښه چې پر باوريوالي باندې دعوه کونې پرېکړه وشي.،، دا د پرې پرې کونې باندې د انساني کړنتوان غوره هنر دی.

د پښتو استادانو پر ليکنو باندې يو ځغلند ليد

،،د پښتو ستاينومونو و درج،، ته

.

د دې سرليک لاندې درانه استاد عبدالحق سلامزوی ليکنه ته، چې زه يې داسې لږ څېړم ډېرو ګرانو د پښتو پوهانو د پښتو استادانو او درنو ليکوالانو!

يادونه: دا ليکنه ما له ۲۰۲۰ .۷.۷ زک څخه د مخه ليکلې وه او تر هغې وخته پورې پر کازوس يا اړيکتيينګوونو باندې نه پوهېدلم، نو ما په کښې بنسټېز ناسمونونه لرودل، چې او س مې ځان پر هغو باندې پوه کړی.

له هر څه څخه لومړی، په دې اوس پوه شوم، چې پښتو ستايېننومونه يا ستايېنوييونه نه لري، خو ستايل او ستايېنی لري، همداسې يې مخامخ اندول غندل او غندنې، چې دا په اړونده ليکنه کښې روښنه شوې دی. له ستايلو او غندلو سره يو څه د خوې له مخې ستايل يا غندل کيږي، نو د دې ليکنې بيا کتل او سمول به داسې لږ راته ستونمځن وبرېښ، خو وبه ګورو:

زه خپل د خپلو ناسمونونو سمونونه په نوکانو کښې وليکم.

ډېر زورپرم، چې داسې ليکنې کوم.

باورپه لوې څښتن وکړی، چې زما هيڅ يوه ليکنه د چا سره د دښمنی له امله نه ده او بيا زه تاسو ته لوړه کوم، چې د ځان پالنې له امله هم نه ده او بيا مې دې لوړه وې، چې کلکسترګی انسان هم راته ځان نه بربښي او شعوري کلکسترګی نه يم، خو زه چې داسې ليکنې او په ځانګړې توګه د پوهنتون د درنواستادانو ليکنې ګورم، ډېر زورپرم. زه په يواځنې توګه، لکه چې په ټوله پښتنې نړۍ کې ناروغه يم، چې ستاسو پوهنيزه لار سره زه په مخامخوالي کې پروت يم.بيا مې دې په لوې څښتن لوړه وې، چې دا څه ليکم زه هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

زورپرم او که ويې نه ليکم، نو هم زورپرم. په هر صورت ما ته ځان روغ برپښي او تاسو هم په (پر) دې اند (باندې) ياست، چې زه به روحي ناروغ نه يم، نو مرسته راسره وکړئ او په (پر) هرځومره توند غږ(باندې) چې وي او په هره سزا دما د کړنو له امله (و) ما ته، چې کومه سزا ټاکئ، لوړه درته کوم، چې زه به ورسره مخامخوالی ونه کړم، خو مرسته وکړئ.

زه په (پر) دې د ښاغلي عبدلحق سلامزوي په ليکنه(باندې) خپله ليکنه کوم، چې داسې ليکنه ځانله د سلامزي صيب اند نه دئ

هر څوک چې ټولنې ته يو څه وړاندې کوي، په تېره بيا د پوهنتون استادان، هغو غواړي يو څه (و) نورو ته وښايي، نو د دې لپاره دی هم بايد يو څه زده کړي. دا راکړه او ورکړه ده.

څوک چې په پوهنيزه څانګو کې کار کوي، نو هغوي به (و) دې ته هم چمتو وي، چې د نورو ګوتنونې يا سمونونه ځانيزې ونه ګڼي.

.

د ما ډېره بدمرغي په دې کې ده، چې زه يواځې يم او له دې امله نو بايد په ناحق و اوسم، خو د دې ناروغئ س(د) تاسو (و) مرستې ته اړتيا لرم، چې (د) ما ناروغي راته په ګوته کړئ، په دې کې به لوي څښتن (و) تاسو ټولو ته اجرونه درکړي.

(د) ما ډېرې ليکنې د تاند په درنه پانه او همداسې د دعوت په درنه پانه کې – په دې هکله هم – خورې شوي.

يوه هيله مي دا ده، چې لکه څنګه چې زه ستاسو ليکنې را اخلم او خبرې پرې کوم، دلايل راوړم او ستاسو د ليکنو خوندیونه په ګوته کوم، نو هيله ده، چې ز(د) ما ليکنې هم په دلايلو راته ښرته راوګرځوئ.

زه ډېر خوښ يم، د ښاغلي سلامزوي صيب ليکنه کې يې انګرېزي او فارسي هم راوړي، نو ښې خبرې پرې کيدی شي.

اجازه دې ويو چې زه دا ليکنې ټوټه کړم، د خوندیونې د سمو ساتلو سره او بيا خبرې پرې وکړم.

او يوه اخره اجازه دې دا هم وي، چې زه دا موږ ستاينومونه بللې په خوي وی وبولم او دی. Adjektiv چې په (پر) پښتو (باندې) خويوی بلل کيږي، هم ما ليکنه کړې.

ما په پرتله باندې کونه باندې يوه ليکنه کړې ، چې کتاب کې شته، دا به بياپه ياد راوړم، چې د ،، تر،، سره په هيڅ ژبنئ لار پرتله کونه ناشونې ده او وبه ګورو، چې دلته دا ،، تر،، د څه په ځای راوړل شوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی الف: ،،مګر د استاد دوکتور اجمل ښکلي په وینا: «البته ښه، ډېر ښه؛ خورا یا زښت ښه په اصل کې صریحه نه بلکې پټه پرتله ده یا ضمناً پرتله ده خو اصل کار یې د یوه شي مبالغي توصیف دی. خو (تر) او (تر ټولو ښه) باندې جوړېدونکي عبارتونه څرګنده پرتله لري.» ،،

و لومړي الف ته: ستاینونومونه نه شته، دا خویوییونه دي، چې نه سره پرتله کیږي، خویویونه جګیږي، چې مور په پښتو کې ورته د نورو ژبو غوندې لار نه لرو، نو دا به په ډېر یا خورا یا زښت او یا یو بل څه کوو. نو چې پرتله باندې کونه نه کیږي، له دې امله بیا،، تر،، او ،،ترټولو،، ته هم اړتیا نه شته چې سره پرتله یې کړو او د ،، تر،، او ،، ترټولو،، په هکله مې د تاند په درنه خپرونه کې په دې هکله هم لیکنې خورې شوې، خو دومره وایم، ،، ترټولو،، کومه تري پوهېدنه نه لري یا داسې څه نه شته، چې د څه شي ترټولو او د ژبلار له لارې هم د پرتلې باندې کونې لپاره هم نه دا ،، تر ،، او نه ،، ترټولو،، کارول کیږي.

په پیل کې په دې باندې باید ټینګار وکړم، چې: که د لیکونکي موخه د خویونو یا ستاینونومونوپرتله (نه شته) کول وي، خو دا لیکنه له یوه سره ناسمه ده، (ځکه چې

ستاینونومونه نه شته) چې ستاییننومونه نه سره پرتله کیږي، ستاینونومونه جګیږي، په هره ژبه کې د اړونده لارې سره.

لومړی.

ښاغلی سلاموزوی صیب لیکي:

،،بله خبره په خپله د ستاینومونو ترمنځ پرتلنه ده، چې د انګرېزي یوځپیزو ستاینومونو ترمنځ د «er» او «est» او د فارسي د «تر» او «ترین» په مټ کیږي. په دې ژبو کې که د پرتلنې خبره نه وي، دا روستاړي او یا یې د دوه ځپیزو او یا دري یا څلور ځپیزو لپاره د «more» او «most» کړولونه ورسره د مجردو کلمو په ډول نه کارول کیږي، بلکې د جملې د ننه مانا زېږوي او پرتلنه کوي،،،

و لومړي ته:

یو :

یو الف: باور وکړئ، چې زه خو د پورته غونډالي په موخه ښه ونه پوهېدم، خو په هر صورت دې پرتلې باندې کونې ته به راشو.

یو ب: ستاینونومونه(خویوییونه) نه پرتله کیږي. ستاینونومونه(خویوییونه) جګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو پ : خویوییښه نه سره پرتله کیږي دا په دې مانا چې ډېر یا لږې ښکلا سره نه پرتله باندې کیږي، ځکه د دې لپاره د کچولو یووالی(ناسم یې واحد) نه شته.. د دوه یا ډېرکسان سره د خویونو له مخې یا د خویونو په بنسټ پرتله کېدی شي، چې کوم یو یې ښکلی(ډېر-، خورا-) ، دروند(ډېر-، خورا-)، منلی(ډېر-، خورا-) دی.یا دوه کسان سره دروې او غواړي پوه شي کوم یو پلن دی، دا په دې پوهېدنه چې کسان سره پرتله باندې کیږي، هغوي د ګډو خویونو له مخې سره پرتله باندې کېدی شي.

که ووایو، چې جګ له جګ سره پرتله باندې کړه، نو دا موخوره ویښه نه ده، دا هیڅ نه وایي، خو که ووایو، چې د دې انسان جګوالی د دې وني سره پرتله باندې کړه یا ښه یې دا دوه شیان د جګوالي له مخې سره پرتله کړئ، دا کېدی شي، ځکه چې ونه هم چګوالی لري او انسان هم. (ما پر تله باندې لیکلی او لیکنه مې هم ور باندې کړې، وره هک پک مه شي)

<u>دوه:</u> ،، ترمنځ،، ناسم دی، ځکه چې ،، منځ،، نوم او ،،تر،، مورفیم دی، چې و منځ ته پوهېدنه وړي (اړیکویونه دي،، ناسم دی). دا ،،په منځ کې،، دی. په دې هم یوه لیکنه لرم.

<u>دویم.</u> منلی استاد سلامزوي صیب لیکي:

،، لکه:

۱-Studying book is a good entertainment.

۲-Studying book is better entertainment than playing ladoo.

۳-Studying book is the best entertainment.

په پښتو کې همدا پرتلنه د « تر» او «ترټولو» یا «ترګردو» او «تر واړو» په مټ کېږي. {د انګرېزي «than» هم د پښتو د «تر» معادل دی.} (۱) دلته همدا پاسنۍ بېلګه رااخلو:

۱- مطالعه ښه بوختیا ده.

۲- مطالعه تر لډو (یو ډول لوبه) ښه بوختیا ده.

۳- مطالعه تر ټولو ښه بوختیا ده. یا؛ تر ټولو ښه بوختیا مطالعه ده.

یا دانګرېزی دا بېلګه:

۱- Ahmad is a senior teacher.

۲- Ahmad is senior to Ali.

۲- Ahmad is the senior most teacher in the Kabul.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱- احمد لوی (ارشد) استاد دی.

۲- احمد تر علي (په درجه کې) لوی دی.

۲- احمد په کابل کې تر ټولو لوی استاد دی.،،

<u>و دویم ته :</u>

یوه یادونه: د to پښتو اندول ،، ته،، یا که هغه عربي هم ورسره غواړی، نو،، الف نسبت و ب ته،، یې اندول دی او نه بل څه او فارسي اندول یې هم ،، به،، دي. یعنې الف ... به ... ب...

بېلګه یې: په کابل کې چې څوک پوښتې پغمان لرې دی، که لوګر؟ نو نیسو چې ځواب دې یې : پغمان به لوګر نزدیک است

او پښتو یې: پغمان و لوګر ته نږدې دی.

الف ۱ : د than له پښتو اندول څخه دی او نه تر او په همدې د درې د ،، از،، اندول په پښتو کې هم ،، څخه،،(اړیکوی) دی او نه ،، تر ،، (پوهېدنوړونکی مورفېم دی). دا به په همدې غوندالو کې روښانه شي.

...

الف: په پورته کې خو له غربي ۱ تر ۳ پورې کې یواځې یوه پرتله باندې کونه ده، هغه هم پوره ناسمه او دا نور خو یواځې د یوه څېړوي ښوول شوي، چې زه به یې بیا وژباړم او

ب : ،، تر،، سره پرتله کونه نه شته او ،، دا ،، ترټولو،، خو هېڅ تري پوهېدنه نه لري، یعنې که ،، تر،، پرتله کونه هم وي، نو د څه شي تر ټولو؟ په دې هکله مې هم لیکنه شته، چې ګران لوستونکي یې د تاند درنه خپرونه کې کتلی شي.

پ – د لومړیو عربي ګڼونو له ۱ څخه تر ۳ پورې انګرېزي په پښتو سمه ژباړه.

۱ ۱ – کتاب لوستل ښه (ډېر – و ځورا – او که تاسو ورته بل څه وایی، زه یې مخامخوالی نه لرم، خو نه په،، تر،، او ،، ترټولو،، سره) بوښتیا ده.

ګورې دلته څه شی سره پرتله باندې کیږي نه. یا به دا بوښتیا ښه، ډېره ښه،او یا خوراښه وي. دلته د څه شیانو پرتله باندې کونه نه شته.

۱ ۲ – کتاب لوستل له لږو لوبې څخه ډېره ښه (ښه -، خورا –) بوختیا ده.

دلته دوه څه د بوختیا له مخې سره پرتله باندې کیږي او له دې امله دا د خویوینو پرتله باندې کونه نه ده.

۱ ۳ – د کتاب لوستل خورا ښه بوختیاده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته کې پرتله کونه د ،،څخه،، له لار څخه کيږي.

ت – د انګرېزي بله بېلګه کې يې د انګرېزي په پښتو ژباړه:

له عربي ګڼونو ۱ تر ۳ پورې

الف ۱ – احمد يو مشر (ډېر – ، خورا –) ښوونکی دی.

االف ۲ – احمد و علي ته مشر (ډېر – ، خورا –) دی.

الف ۳ – احمد په کابل کې خورامشر (مشر، ډېر –) ښوونکی دی.

په پورته کې يواځې الف۲ – پرتله باندې کونه ده او بس.

ګورو چې په الف ۱ – کې پرتله کونه باندې د څخه سره کيږي او په دويم کې پرتله کونه د ،، و ... ته،، له لارې کيږي او نه د،، تر،،.

دريم: ښاغلی سلامزوی صيب ليکي.

،،نو دلته موږ اړ نه يو چې بابېزه ځانونه ستړي کړو او وليکو چې:

۱- احمد لوی استاد دی.

احمد تر علي ډېر لوی دی.

۲- احمد په کابل کې خورا لوی استاد دی.

د فارسي بېلګو ته هم تم کېږو:

۱- احمد بزرګ است.

۲- احمد از (نسبت به) علي بزرګتر است.

۳- احمد بزرګترين خانه است.

چې په پښتو.کې يې داسې وايو:

۱- احمد مشر دی.

۲- احمد تر کريم مشر دی.

۳- احمد د کور تر ټولو مشر دی.،،

<u>و دريم ته:</u>

په پيل کې څه ليکي، چې په موخه يې زه هم ښه پوه نه شوم، خو کليوالي خبرې دي او تړې تېرېږم او له ،، نو دلته موږ اړ نه يو چې بابېزه ځانونه ستړي کړو او وليکو چې: ،، څخه يې تر څېړنې لاندې نيسم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پورته کې يې ،، از،، په تر ژباړلی او د ،، بزرګترين په ځای يې ،، تر ټولو،، ليکلی.
دې ته مې پورته ګوته نيولې، چې دواړه ناسم دي، خو داسې يوه يا څو د فارسي يا دری غونډالې راوړو او وبه ګور، چې ،،از،، د ،، څخه،، انډول دې او دا د انګرېزي to انډول په فارسي کې ،، به ،، دې او پښتو انډل يې ،، ته ،، دی.

احمد در صنف خود از محمود گرفته تا بهرام از هر کدام شان بزرگ است.

پښتو يې که پورته دري مې ناسمه ليکلې وي، نو بخښنه غواړم او تاسو يې راته سمه کړی.

احمد په ټولګي کې له محمود څخه نيولې تر بهرام پورې له دوي هر يوه څخه مشر يا لوي دی.

که په پرته کې د دري،، از ،، ځای ،، تر ،، وليکو نو دا به څنګه وبرېښي او بيا به نو د ،، تا ،، په ځای څه وليکو يعنې که وليکو، چې:

احمد په خپل ټولګي کې تر محمود څخه نيولې تر بهرام پورې تر هر يوه څخه ....

دا به ښه ونه سم نه وي، چې د ،، تا،، ورځخه پوهېدنه هم د د ،، از ،، په څېر وليکو.

..

څنګه په پښتو ژباړو؟ از کابل تا هرات. دلته د ،، از،، انډول څه شی دی او د ،،تا ،، آندول څه شی دی؟

د ليکنې په پای کې يو څو اړيين پېژندونه

پرتله باندې کونه نو څه ته وايي؟

د دوه يا زياتو شيانو د غوښتونو لوي يو د بل سره پرتله بندې کونه: دوه کسان سره ودرېږي او غواړي پوه شي، چې کوم يو له بل څخه (ډېر، خورا ، خو سوچ بوچ نه ،، تر،، او همدا ډول،، نه ترټولو) لوي پلن، نېک، خوارېکښ او يا ښکلی دی) يا دوه يا څو کتابونه او يا يو بل څه سره پرتله باندې کيږي داسې هم کېدی شي، چې د يوه لرګي درونداڵی د وسپنې يا د يوه انسان يا يو بل څه سره پرتله باندې کړی. درونداڵی خوي دی، چې دوه شيان يې لري، نو د دې خوي له مخې دوه شيان سره پرتله کېدی شي.

خويونه سره جګيږي، چې په الماني ورته , positiv; komparativ; superlativ وايي. پر Adjektiv بادې يوه پوره ليکنه لرم.

ادجکتيو: لاتين وی دی، چې پښتو مانا يې،، ورزياتونه،، ده او په ژبپوهنه کې هغه ويډول دی، کوم چې د يوه روښانه شي، يوه ذهني شي، يوه مخ ته تګ يا همداسې پرمختګ يا يې نور هم د مخ ته تلو يا يوه حالت جوړښت څېړي.

دا ادجکتيو خوي وی، ملوی او همداسې په ښوونځي کې څنګه وی هم بلل کيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه دا په خپلو ليکنو کې خوي وی بولم

بل پېژند: خويوی وی، چې شتون يا شته يا شی، يوه پېښه يا يو حالت د يوې ټاکلې نخښې، د يوه ټاکلي خوي سره په نخښه شوی، خويوی(د بېلګې په توګه، رنګه، ښکلی او نور)

زه نور د دې ليکنې سرهستړی شوم. هيله ده، چې ډېر مې نه وی زورولي.

په پای کې يوه اړيينه يادونه: دا يادونه د ليکنې خوندیونې سره سر او کار نه لري او که لري يې؟ نه پوهيږم، خو ښه ده، چې پرې پوه شو:

په دې ليکنه کې هم ګورو، چې دا ګڼل ټول په ګڼونو شوي، دا په دې مانا، چې يو ډول بربښي، نو بيا چې څوک څه ور باندې ليکي يا څه ور څخه زده کوي او رااخلي، نو سړی په دې کې له ستونځو سره مخامخ کيږي. ښه لار يې داده، چې ګڼل د بيلابېلو لارو وشي. د بېلګې او وړاندیز په توګه کيدی شي لومړی دا ګڼل په ګڼونو وشي، د بل ځل او ځای له پاره دا ګڼل په تورو وليکو او د بيا له پاره په الف، ب او بيا خو نو نورې لارې هم شته لکه الف ۱ ، الف ۲ ، الف ۳ او نوره مو چې څنګه خوښه وي.

.

۲۰ . ۵ . ۲۰۱۹ ډاکټر ماخان میړی شینو

غبرګون

که موږ د يوې بلې ژبې وی له پاره، چې موږ فکر کوو، په پښتو کې اندول وی ورته نه لرو او يو کره ټاکلی او د پېژند سره ښه روښانه وی يې په ځای کاروو، دا کله هم سم نه راځي. زموږ ډېر ادیبان به ووايي، چې له دې څخه خودا يا هغه موخه ده ، بيا هم ناسم دی. که په ځای يې همداسې يوبل وی هم راوړلی شی، نو هغه غوښتونې موخه به تر(ورځخه) واخستلی شو.

غواړم، چې د دې ليکنې په دې برخه کې يو وی (لغت) وڅيړم، چې د پښتو خپرونو کې د نورو ويونوپه ځای ناسم او زيات کارول کيږي۰ زه په پښتو کې نوښت ښه بولم، خو دا نوم په دې حالت کې بايد هغه تر جوته کيدونې يا تر د جوته کيدو موخه جوته کړي۰

غبرګ په هندسه کې:

په هندسه کې دوه کربنې، چې څنګ په څنګ داسې وځغلي، چې سره غوڅې نه کړي او که غواړی، چې ناپای کې سره غوڅوي دا کربنې (خطونه) غبرګې بلل کيږي۰ موږ دا په نورو ژبو پاراللي، يا موازي بللي۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبرګوني:

که دوه کوچنيان له يوې مور څخه په همغه (يو په بل پسې) وخت کی پيدا شي غبرګونی وي، چې په پاڑسي کی ورته دوګانه وايي ۰ دا کيدی شي په پښتو کې دوه ګوني ، درې ګوني او داسی نور وبولو۰

که چيرې څوک يو بل چا ته څه ووايي، نو دا وينا لوريزه وي(طرف لري) يو څه يا يو چا ته مخامخ وي، که بل څوک وغواړي، چی د دې خبرې په هکله څه وايې دا خبره به يا همغه لوريزه وي، چی وايو سپين د زيږ د خبرې په غبرګون کی وويل:

زيږ به يا د سپين خبرې سره غبرګ څه ويلي وي يانی همغه لوريزه به وي او يا به يی د دۀ خبره ورغبرګه کړي وي، چې غبرګه به وي، خو مخامخ لوريزه (په ضد يا که غواړی برعکس)۰

که چيرې په کوم کور کی پلار څه ووايې او د دۀ ځوي په دی اند نه وي او په مخامخ (ضد) يی څه ووايی نو دا مشر بيا دی کشر ته وايی، چی خبره مه راغبرګه وه۰

که ووايو، چی د سپين د خبرې سره زيږ خبره غبره کړه، يانی دا غبرګه همغه لوريزه ده۰

زه تراوسه پورې په دې نه پوهيږم، غبرګون به هندارونه يا انعکاس وي او که د چا، څه يا د چا د خبرې په هکله به وي او که څنګه؟

که موخه ترې انعکاس وي، نو انعکاس اړيين نه دی، چی غبرګ دې وي.

که د ،،غبرګون،، په ځای په ډېره بخښنه ،،ګړنګون،، هم ووايو همدا به ترې و پوهيږو، چې څه له غبرګون څخه پوهيږو.

مورږ لږو چې سپين د برګ د خبرو په هکله وويل:....،نوبيا غبرګون ته څه اړتيا ده.

زما په اند ژبې سره غبرګې پيدا دي او هغه څه چې په نورو ژبو کې څنګه کارولکيږي، په پښتوکې هم همداسې ده، نوراځی، چې د ،،غبرګون،، په ځای په ،، هکله،، بسيا وکړو او يا اړوند حالت سره سم، چې په لاندې کې به يې لږ وغزوم بل وی وکاروو.

د لا نورې روښانه ونې له پاره لاندې پوښتنه ځوابوو:

ايا د غبرګون داسې کارونه، چې زمورږ ژورنالستان يې کاروي اړينه ده او که نه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ښه لاس ته راوړنې له پاره موږدا د غبرګون کارونه په څو غونډالوکې روښانه کوو.

تکرار به ولري، خو د ښه پوهيدلوله پاره ښه دی، چې وښايودا د ليکوالانو يو ذوق او د ژبې ناسمون دی او که د ژبې اړتيا.

لومړی بيلګه:

ترمپ وويل، چې افغانستان کې د سولې له پاره بايد لارې چارې وکتل شي.

د ژورنالستان ليکنه به وي:

غني د ترمپ د خبرو په غبرګونکې وويل، چې په افغانستان کې سوله اړينه ده.

.

يا غني د ترمپ د خبرو په غبرګونکې وويل، چې په افغانستان کې د سولې کيلې د پاکستان سره ده.

سم يې:

غني د ترمپ د خبروپه هکله وويل،چې .....

دويمه بيلګه:

ترمپ وويل، چې د افغانستان جګړه کې د پاکستان ښکيلتيا بايد له پامه ونه غورزول شي.

غني د ترمپ د خبرو په غبرګون کې وويل، چې د جګړې بنسټيز مسؤليت د پاکستان په غاړه دی.

سم يې:

يو: غني د ترمپ د خبروپه هکله وويل، چې .....

دوه: غني د ترمپ د خبرو په ملاتړ وويل، چې .....

دری: غني د ترمپ د خبروپه مخامخ يا مقابل وويل، چې.....

بيلګه: ،،وسلوالو طالبانو په دې اړه تر اوسه غبرګون نه دی ښوولی.،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د غبرګون په ځای که داسې ولیکو: ،، دا چې په دې برید کې ولسي وګړو ته زیان رسیدلی او که نه چارواکو په دې اړه (په دې هکله، په دې باره (درې ده؟) لا تر اوسه څه نه دي ویلي.،،

دا پورته ویونه لرو، چې هغه بنسټیزه موخه روښانه کوي، نو دې غبرګون یا ګړنګون اویا بل څه باندې ولې خپله ژبه تخریب کړو. بیا: په هرصورت دا د غبرګون وي کارونه په داسې غوندالو کې یا په دې موخه ناسم او سم ناسم دی.

ډاکتر ماخان میرې شینواری

ایا مور پیدا ېښتې پوهنې پر ېښتوباندې کولی شو؟

تکرار به وي، خو له نوو څه سره

مور لا تراوسه پورې چې په پیدا ېښتې پوهنوکې پوهنیز څه لولو،هغه عربي دي. پوښتنه دا ده، چې ایا مورږدا پوهنې په ېښتو لیکلی شو، دا په دې مانا، چې ایا مور د دې پوهنو پوهنیزو و ویونو ته هم ېښتو اندول لرو او دا پیدا کولی شو. دا نومونه پیدا کوو نه، خو پوښتنه دا ده، چې ددې لپاره نومونه په ېښتو شته اوکه څنګه؟

دا پوښتنه به په هوځواب کړو، ځکه چې هره ژبه د پوهنیزه کیدوتوان لري، خولومړی باید ځان په هغه پوهنه پوه کړو او بیا په هغه وي، چې د باندنۍ ژبه کې شته اوېښتو اندول یې پیدا کوو.

په همدې ځای کې دې اجازه وي، ووایم، چې ما په شمیرپوهنه کې نړدې څلوېښت کتابونه په ېښتو کړي، دا په دې مانا چې هغه مسلکي نومونه مې په اندول ېښتو کړي، بې له ستونځو او همداسې مې په فزیک کې درې کتابونه ژباړلي، چې یوله هغود ښوونځي د کتابونوسرلیکونه دي، هغه فزیکي ویونه مې نه د ډکشنري په بڼه، خو په ېښتومې د الماني ویونو ته اندول پیدا کړی یا مینډلی

دا په ېښتو یا د ېښتو نومونوسره مو پوهنه هم ساده کیږي، چې دلته د یوځو بیلګو سره ستاسو لنډ پام را اړوم. دا په ورزیاته کړم، چې ما هیڅ وخت نوم له ځانه نه دې پیداکړی او اندول مې لټولی او پیدا کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې هکله اوږدې خبرې نه کوم، لنډ یوځوبیلګې له تاسوسره ګډوم.

مشبوع به نوځه وبولو؟

مشبوع داسې پیژند لري:

-- هغه محلول چې نور همغه څه په ځان کې نه شي حل کولی، مشبوع بلل کیږي.

مورږ وایو: یو ځوک چې ډېرخوراک وکړي هم ورته وایي، چې مشبوع شوی اومیږي، چې ډېر وانښه وخوري. نو وایو چې میږه ټنډه شوې .

یو ځوک چې نوره مړۍ نه شي خوړلی، خومړوي او همداسې نور ژوي مړیږي.

کوچنیانو ته هم چې مورډېر خواړه ورکړي، راګرځوي یې.

ځنې خواړه دي، چې سړی یا ځوک ښه په مړیږي، نو وایو، چې دا خواړه مړوونکي دي. ګومان مې دۍ، چې د کلي خلک وایي مړوخه دي، نه پوهیږم سم به وي او که ځنګه، ځکه چې مړوخه ګومان مې دۍ هغې ښځې ته هم وایي، چې میږه لري.

په همدې توګه مو محلول یا حل ،،اوبی،، بللی، نومشبوع ته به څه ووایو؟

لکه چې ژوي مړیږي، خو همداسې یو اوبی هم مړیږي.

مورږ نو پورته پیژند اوس په پښتو دا سې لیکو:

هغه اوبی چې نورځه ځان کې نه شي اوبی کولی (دا ګوره اوبه کولی نه بولو) مورږ وي.

مشبوع = مورږ

بیا وایم، چې دا بل ډول نه شي بلل کیدی، دا په دې مانا، چې نومونه به نه جوړوو، هغه خپل نومونه به رابرسیره کوو یا له کټلاندې څخه راباسو.

له شمیرپوهنې څخه یوه بیلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما خو نږدې ټوله د پوهنتون شمیرپوهنه په پښتو لیکلې، خو بیا به هم یوه بیلګه له تاسو سره گډه کړم:

دایره، چې د دایرې د منحني یوه لږه برخه قوس بولو او وتر او قطر لرو او داسې نور.

په پښتو یې:

گردۍ (موږیې په هسکه مینه کې گردۍ بولو)، هغه وړه د گردۍ د کږې برخې ته ،، لیندې،، وایو.

دایره = گردۍ

قوس = لیندې

وتر : هغه کرښه ده، چې له گردۍ یوه ټوټه بیلوي، نو دا له دې املې ټوټه وونی (ټوټووني) بولو(بولویې نه،دا ټوټوونی دي).

وتر = ټوټوونی

ټوټه یا چې قطعه ورته وایو: د گردۍ هغه هواره ده، چې د لیندې او ټوټوونې منځ کې پرته ده.

قطعه = (گردۍ) ټوټه

نیمۍ: هغه کرښه چې گردۍ نیمۍ نو دا به نیمۍ نه وي؟

قطر = نیمۍ (اړیین نه ده چې کرښه ورسره یاده کړو، پوهیږو چې دا کرښه ده).

گردۍ برخه یا قطاع (دا د قطاع نوم هم ډارونکی دۍ): دا د گردۍ برخه ده، چې د دوه وړانگو او گردۍ لیندې منځ کې پرته ده.

قطاع = (گردۍ) برخه

وړانگه =شعاع

له فزیک څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیم یا څه، چې برېښنا وړي، نو هغه هرومرو ،، (برېښنا) وړونې دي او له دې املې یې برېښنا وړونې یا لنډ وړونې بولو

دا د ښوونځي د فزیک نړدې ستره برخه مې پښتو ته را اړولې. په دې هکله مې لیکنې په کتابتون. کوم کې کتلی شی.

دا د ګرانو لوستونکو له پاره یو څه وړاندې کیږي، چې کتل او اندونه سره یو کول نه، سره نړدې کول یې زما هیله ده او نه بل څه.

نومونه یا ویونه باید پیدا نه شي. هر څه چې په پیدایښتي توګه په بله ژبه کې شته، په پښتوکې هم شته.

دوه پوښتنې دي:

لومړی: یو څه ته په پښتو نوم ایښول (دا به د خبرو وي)

دویم: د یوه څه په مانا ځان پوهول (دا باید وي)

نو که د دې ویونو مانا ولیکویعنې مخکتاب، نړیوال جال، ملفون، شمیرونی، دا به اړیین وي. دا چې څنګه یې وبولو، دا باید په پام کې نیولشوي وي، چې تخریب په کې نه وي.

بیلګې:

۱ - موږ په کورونو اوکوټوکې یوجوړښت لرو، چې برېښنا پرې روښانه کوو اومړه کوو. دا جوړښت د یوه واړه اړمګوټي یا یوې تختې او یا د یوه څرخ په څیر وي. دې ته انګرېزي سویچ، المانې شالتر وایي. ددې دنده داده، چې برېښنا وړونې یا سیمونه سره یوځای کوي اوبیلوي. د یوځای کیدوسره برېښنا په برېښنا وړونو یا سیمونوکې بهیږي اوڅراغ روښانه کیږي اود بیلیدوسره برېښناګروپ مړکیږي. دا نو (برېښنا) ټرونی بولو اودا نوم همداسې دی.

۲ – پورته موبرېښنا وړونې نوم ولیدل، دا هکپک کیدونکی نوم نه دی، دا برېښنا له یوه ځایه بل ځای ته وړي، نووړونې دي.

ګورو،چې زموږ ژبه د پوهنیزه کیدو توان لري او هره ریښه په پښتو کیدی شي او هغه داسې، چې هرڅوک پرې ښه وپوهیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما اخرني وړاندیزدادی، چې نومونه به له ځانه نه جوړوو اویو کره پیژندل شوی وی به د بل کره پیژند لرنکي وي په ځای نه ځای په ځای کوو.

په نورو ژبو کې شته اوپښتو اندول یې

ډاکتر ماخان میرې شینواری

په دې برخه کې ځني ورځني ویونه، چې په نوروژبو کې شته او موږ یې لا تراوسه اندول نه دی پیدا کړي.

زه خو په دې اند نه یم، چې زه څه لیکم، هغه دې هرومرو سم وي، ځکه چې زه د همدومره لیکنې د فکرتوان لرم. زما په اند زه هڅیدلی یم، چې څه لیکم، په هغې یو بل سره پوهیږو. ژبې سوچه کیدی نه شي، خوزه هم هغه ویونه کاروم، چې تراوسه پورې د پښتو د خوب تر کټ لاندې پراته وي، خوهغه ماته سم برېښي، ځکه داسې نه دي، لکه بهیدونکي، چې په پوره ناسمه توکه اوبلن وبولم اویا ستاندارد ته کچه ووایم.

زما د لیکنو په هکله ستاسود کړنو او مخامخکړنو (دا بیا د دې وی یعنې ،،مخامخکړنو،، د لومړي ځل له پاره کارونه ده، خو موخه تر پوهیدل کیږي) هیله هم لرم.

زه ستاسومخامخکړنو ته درناوی لرم اوخپلې کړنې به ورسره هرومروسموم.

لند:پیداپښتي نومونو ته باید په پښتوکې اندول ولرو اودا لرو، د لرو ځانګړنو سره:

زه نومونه نه جوړوم. زه کوم د بلې ژبې وی، چې کاروم، هغې ته په پښتو کې اندول لټوم او دا تل د زیاتو پیداپښتي ویونو له پاره لرو. زه نومونه نه پیدا کوم، زه هغه لرلي نومونه ګرانولوستونکو ته مخ ته ږدم.

ځنې لیکوالان وایي،چې دې د ...ژبې وی ... ته څه ووایو؟

دا باید وځیږو، چې هغه وی یې پیدا کړو، لکه، چې زموږ د لیک لوست په ژبه کې د موږمشرانود مایع له پاره خپل اندول نوم نه وو کارولی، نودا یې ورته غوښتل پیدا کړي، خو اندول یې پیدانه کړی شو او ناسم اندول یې ورته وټاکه.

دا ولې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا ځکه چې دوی دې ته فکر نه وو کړی اویا یې فکرنه شوکولی، چې مایع څه شی دی.

دوي دې ته پام نه دی کړی، چې مایع یو خوي دی او دا خوي د تنونو یا شیانو یوټولګی جوړوي یعنې ټول هغه څه ته مایع وایي، چې بهیږي، دا دی، بې له دې چې نور و مخ ته ولاړ شو، د مایع اندول پښتو مو وکاراوه یعنې بیهدونکي.

پوهنیز نومونه: په پوهنه کې نومونه – په ځانګړې توګه شمیرپوهنه او ځمککچپوهنه کې – یواځني دي یا یویواځني دي، دا په دې مانا چې هر نوم یوه او ټیک یوه ځیره په ګوته کوي او هره ځیره یو او ټیک یو نوم لري. نومونه ځوک په خوښه – چې څه یې زړه غواړي - نه شي ټالکل.

بیلګه: مستطیل ته به نو په پښتوڅه ووایو؟
په مستطیل نه پوهیدم، نودابه په بله ژبه کې ګورم. انګرېزي اوالماني کې ورته rectangle and Rechteck وایې، نو له دې املې په پښتو کې – که دا سم وژباړو او دا چې ځیرې دي، نو له دې املې ښځینه نومونه دي – ،،ولاړګودۍ،، او یا کټمټ ،،ولاړکونجی،،(ولاړ کونجی ورته ځکه نه وایو، مور په پښتو کښې ګودۍ ا کونج لرو او دباندنی یې ګود دی) بلل کیږي، چې هرڅه تري پوهیدل کیږي اوبل نوم ورته نه ټاکل کیږي یا نه شي ټاکل کیدی. دا چې سخت، نابلد او یا بل څه ډول دی، دا کوم بندیز نه دی، دا همداسې دی اوبس.

ایا هغه څه چې په نوروژبوکې شته زمور په ژبه کې هم اندول لري؟

هو.

نو ولې مور ځنو شیانو یا ویونو ته په پښتو کې نومونه نه لرو؟

دا ځکه چې مور په نوروژبو نه پوهیږو او یا مو پام ورته نشته یا یې له پامه غورځوو.

هغه نومونه اوخویونه، چې په پښتوکې تراوسه ورته د چا نه وي پام شوی، نو زمور پښتانه پیدابښتي ده، چې هغو ته نومونه پیداکړي، خو ستونځه په دې کې ده، چې دوي ورته نوم پیداکوي اودا سمه نه ده، ځکه چې په کې تیروځي.

د هر څه له پاره، چې په بله ژبه کې نوم یا وی (په پیدابښتي ډول) وي، نوپه پښتوکې هم ورته اندول شته، خودا چې مور په نورو ژبونه پوهیږواویا زیات وخت دا نومونه له هغه چاابښولکیږي، چې په کومه دباندنۍ ژبه نه پوهیږي، چې له هغې څخه یې راواخلي اوکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غواړی، راوژباړي او یا لږتر لږه له هغه چا وپوښتي اوخبرې ته یې غوږکیږدي، چې په یوه دباندنۍ ژبه پوهیږي.

زه یې دلته یوه بله بیلګه راوړم. یوه ورځ یوه ملګري را څخه و پوښتل، چې انعکاس ته به نوځه ووایو او په همدې خبرو کې بیا د انګازې څخه خبرې شوې چې ګوندې دا به بل څه وي او انګیزه بل څه او همداسې له همغه وخته ازانګه هم منځ ته راغلې.

له دې امله زما دا لاندې لیکنه.

Reflexion انعکاس یا(بیرته) راګرځیدنه

انګیزه (ازانګه ، انګازه): زما په اند به دا ،، د ازانګې به موخه ترې همغه د عربي ژبې انعکاس وي، چې په خلکو کې یې انعکاس ښه وي، یعنې دلته به انګیزه د انعکاس لپاره کارول شوې وي. دا ځکه وایم، چې داسې یو څه مې زموږد خورا درانه لیکوال

ژورنالست، څیړونکي ښاغلي رفیع څخه اوریدلي(خداي(ج) دې وکړې چې دا مې ناسمي نه وي کړي او کومه ناسم پوهیدنه زما لخوا دلته نه وي رامنځ ته شوي، زه مخ له مخه د ښاغلي پوه څیړونکي رفیع صاحب څخه ډېره بخښنه غواړم ، په هر صورت زموږ د خبرو اترو موخه دا ،، ازانګه،، ده.

راځی، چې له هر څه د مخه (د هرڅه له مخه مې لیکلی وو، خو د دې لیکنې سره مې له هر څه د مخه کړ) په انعکاس ځانونه وپوهو، د ژبپوهنې او فزیکي لار(قانون) له مخې.

که موږله کوټې په رڼا ورځ راووځو، نود لمر وړانګې چې په رانه برېښنده شیانو ولویږي، هغه بیرته راګرځي اوسترګې موبرېښوي. موږ هلته په کلي کې نه وایو، د لمرانعکاس یا رفلکشن مو سترګې راوبرېښولې، موږ وایو، چې د لمر رڼا بیرته راوګزیده او زموږ سترګې یې وبرېښولې. دا په دې مانا، چې دا رڼا په یو شي ، چې بیا رون برېښي لویږي اوبیا بیرته راګرځي. دا بیا په دې مانا چې موږ نو د انعکاس او یا رفلکشن له پاره بیرته راګرځیدنه لرو، همداسې که غونډوسکه په دیوال وولو،همغه هم راګرځي، یا غږپه کوم ځای کې وکړو، چې هغه بیرته راګرځي. موږ اوس دا تر څیړنې (دا ،، تر،، مې دلته ناسم ولیکه . سم یې د څیړنې اونه تر څیړنې) لاندې نیسو.

نو انعکاس د بیرته راګرځیدنې یا راګرځیدنې لپاره -چې انګریزي یا نوره هم ښه لاتین یې reflexion دی – کارول شوی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترهغې پورې، چې زما فکر رسيږي د عربي وی يا لغات ،،انعکاس،، په پښتو کې د درې څه يا د درې ډولونو لپاره کارول شوی:

که يو څه په هنداره کې بيرته راګرځول کيږي يا راګرځول کيږي (دلته بيرته راګرځول او راګرځولو لپاره زما موخه همغه راګرځول يا راګرځيدل دي، مور ورسره بيرته وايو، خو زه يې اړين نه بولم. دا به راګرځول وبولو) داهم ا نعکاس بولو يا دی.

که په غره کې غږ وکړو او هغه بيرته واورو يعنې راوګرځي، دا هم انعکاس دی، همداسې که يو څه په ولس کې وشي، که ښه وي يا بد دا په خلکو کې خوريږي او له خلکو بيرته اورول يا اورېيل کيږي، چې دا هم انعکاس بلل شوی.

لنډ: انعکاس په هنداره کې، انعکاس په غره کې د يوه څه د غږ انعکاس په ولس کې د يوه څه يا يوې شوې وينا انعکاس.

دا درې نومونې په ټولو ژبو کې په بيلو بيلو نومونو يادېږي. هغه څه چې هنداره کې بيرته راګرځي په المانې کې ورته ،،شپيګلونګDie Spiegelung ،، وايي او دې نورو دوه وو ته اېښو يا اېکو(اکو) Echoوايي، چې لاتين دی مور په پښتو کې هم د اسي نومونې لرو.

د اخرو دوه وو لپاره انګازه يا انګيزه(؟) کاروو، چې له دې امله پخپله هغه دعربي انعکاس دی او ازانګې يا بل څه نومونې ته اړتيا نه شته او په غره کې د غږ خوريدا هم انګازه يا انګيزه ده، يعنې خورشوی، چې مور ورته انګې ويله او غږ به مو وکړ، چې انګې انګې يو غږ بل هم وکړه.

که په هنداره کې يو څه يا يوه څيره (بيرته) راګرځي، نو هغه څه بايد ونومو، د عربي انعکاس په ځای. دا په هنداره کې يوه څيره چې (بيرته) راګرځي، وايو چې دا څيره هنداره کيږي. دا چې دا څيره هنداره کيږي، نو دا خو له هندارونې(هنداره کونې) بل څه نه دي، يعنې دا په هنداره يا اينه کې انعکاس هندارونه يا اينونه بولو(هغه ستاسو خوښه هنداره نوم مو ښه راځي يا پښتو دی او که اينه). يعنې دې انعکاس ته هندارونه يا اينونه وايو. دا د پښتو ګرامر په بنسټ سم دی

نو ګرانو لوستونکو!

ګورو چې د ازانګه په پښتو کې کومه تړې بله پوهيدنه نه لري، يعنې ازانګه هم دا مور دلته بللې ا نګازه يا انګيزه(؟) ده، چې په خلکو کې خوريږي، خو که غواړی، دا ازانګه وبولی هم خوښه مو، کيدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

،،اېکو يا اېښو يا انګازه يا انګيزه منځ ته راځي، که د غږ ځپې داسې په زواک يا قوي وځنډيږي، چې سړی دا غږ بيل بيل د اوريدلاس ته راوړني يا -نتيجې که غواړي د اوريدپايلې په توګه واخستلی يا احساس کړی شي. سره راټول يا سره يوځای شوې concentrate رفلکشنونه يا دا بيرته راګرځيدني(چې عربي کې ورته انعکاس وايي(شايد، زه په عربي نه پوهيږم)) د اکو، اېښو يا انګازې يا انګيزې په ځير اوريدل کيږي. د اکو يا اېښو وی يا لغات د يوناني ’Hχώ ځخه راغلی يا رانيول شوی دی.،،

که دا په هلمند کې شوې غونډې غږ خلکو ته ورسيږي، نو په خلګو کې خوريدا يې همداسې په پرلپسې ډول منځ ته راځي، چې دا هم همغه د غره په ځير خپله انګيزه په

خلکو کې خوروي. له دې امله دا هم انګيزه يا انګازه ده او که ازانګه يې بولی، هم خوښه مو، خو دما پهاند بهيې انګېزه معياري ي.

لنډ بيا:

لومړی: په هنداره کې د يوه څه د ځېرې بيرته راګرځيدنه هندارونه بولو او

دويم: په غره کې د غږ بيرته راګرځيدنه انګيزه،انګازه يا ازانګه بولو اوبيا همداسې

دريم: د يوه سياسې کس وينا، چې اغيز يې د خلکو له خوا بيرته راګرځي،هغه هم انګازه، انګيزه يا انګازه ده،خوماته يې انګيزه ښه برېښي.

ډاکترماخان ميړی شينواری

ستونځوبی

يو د پوهنتون پوهان را ځخه وپوښتل، چې د ستونځوحل ته څه وايې؟

ما ورته وويل، چې ستونځوبی.

دا نوولې؟

اوس دې نړۍ په هراړخيزه پوهنو کې دومره وده کړې، که ځوک، چې ځيړنې کوي اوپه داسې پرمختللې ژبه وپوهيږي، نو د هر څه له پاره په پښتو کې هم همغه اړوند ويونه پيداکولی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لرو: ملګوبي، چې انګرېزي يې salt solution دی.

لنډ: زه به د خوي له مخې لکه پورته د ،،اوروبي،، په ځای، چې له اورغورځونې منځ ته راځي يا پايله ده، اوربهيدنه، اوربهيدونکي... وبولم. په مننه

محلول ملحي saltzlösung

حلsolution، lösung

مخامخکړنه (عکس العمل):

دا مې همداوس فکر ته راغی، چې د يوچا د کړنې سره چې څوک غواړې مخامخوالی وښايي، نودا به هرومرو زما په اند مخامخکړنه وي.

که غواړی، نو د همغه ،،عکس العمل،، سره پاتې کيږو.

جفت او طاق ته په پښتوڅه وايي؟

پوښتنه. ايا موږ پښتو کې د جفت له پاره په دې ورځنی ژبه کې اندول وی لرو او که نه؟

هو: هرهغه څه، چې دوه، دوه کيدی شي، هغې ته عربي جفت وايي، چې پښتو اندول يې جوړه دی.

لومړی:

ايوه يا ييوه چې څوک کوي او يو غويا (غوايی) ولري، نو جوړه ورته پيدا کوي. دا د غويانو جوړه ده، چې بيا سره دا جوړه ځغلي. څوک چې بوټان اخلي، نو د دباندنی اغيزو پرته به جوړه بوټان اخلي. او که په ټاکنو کې سره برابر ځغلي، نو همغه د ييوې او يا ايوې د غويانو په څير به دا يوه جوړه وي، چې دا جوړه بيا جوړه سره ځغلي. نه ليکو، چې غبرګ سره ځغلي، ځکه چې که جوړه نه وي هم غبرګ کيدی شي او يا غبرګ دي،، ځکه چې ګډ ووټونه يا رايې به نه لري، چې يو بل غوځ کړي.

که يوه نجلی او هلک داسې لړپه خوي کې سره نږدې وي، نوکيدی شي چې ووايو: دوي به يوه ښه جوړه وي.

دويم:

د جوړه مخامخ څه بولو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

عربي يې طاق دی، هغه چې جوړه نه وي يعنې ناجوړه وي، نو ګوروچې پښتو بلل يې ،، ناجوړه،، دی.

راځوشميرپوهنې ته

ګڼونه : هغه پيداپښتي ګڼونه چې په دوه پوره وېشل کيږي، هغو ته جوړه ګڼونه وايو اوهغه پيداپښتي ګڼونه، چې په دوه پوره نه وېشل کيږي، هغوي ته ناجوړه ګڼونه وايو. ګوره زه ورسره دلته پوره نه ليکم، ځکه چې اړتيا ورته نه شته. پيداپښتي ګڼونه چې په پيداپښتي ګڼ

وېشل کيږي او لاس ته راوړنه يې پيداپښتي ګڼ وي، نو،، پوره،، ته يې هرومرو اړتيا نه پيښيږي.

جوړه ګڼونه: ۴ ،۱۶، ۲۸ ...

ناجوړه ګڼونه: ۱۵،۱۳، ۲۷ ....

د يوه پوهنيز ځه د ليکلو لپاره

له هرځه ځخه لومړی مشوره: که هرڅوک يا ښه يې هر پښتون غواړي څه زده کړي اوڅه ورزده کړي، که دا هره پوهنه يا پښتو ژبه هم وي، بايد له يوې وتلې دباندنی ژبې ځخه د همدې موخو لپاره ګټه واخلي، يعنې يوه له وتلو ژبوځخه بايد ښه زده کړي.

په پوهنه اوپوهنيزوڅه ليکلو کې دما وتوژبه ي د مرستې ژبه الماني ده او داسې لږ انګرېزي، دا هم د الماني پر متې باندې، دا پر دې پوهېدنه باندې چې د ليکلو لپاره مې وتونژبه (تري ژباړې ژبه) الماني ده اوموخه-ژبه(پرې ژباړې ژبه) پښتوده. دا هم بايدووايم، چې د الماني ګرامرد پښتو له ګرامرسره لږ سرلګوي او په ډېرڅه کې سره ورته-والی لري يا ښه يې د الاني ژبې ځخه ښه پورته کولی شو يا پورته کېدی شي. دا مې د مخه ليکلو وو، دا دوه بېخې د يوې ژبې ريښې ځخه نه دي، پښتو اېرګاتيو ژبه ده او الماني اېرګاتيو ژبه نه ده.

ژبه مو له جنجاله ډکه ده، ځکه چې نوې د پوهنې سره بلديږي، نو هراړخيزې ستونځې د بيلا بيلو مسلکي کسانو په منځ کې را منځ ته کوي. زمږ ژبې يواځې په ادبياتو کې دا سې دليدلو وده کړې، هغه هم د يوڅه په ليکلو کې، خو د ژبې له ليکندود، ليکندول او ژبلار سره هلته هم ستونځې شته. په نورو بيلابيلو مسلکونوکې لا همداسې ده چې ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه د مخه یادونه: یو څه چې له بلې ژبې څخه و پښتو ته را اوړي یا د پښتود سمون له پاره یې بیلګې راوړو، دا په دې پوهېدنه نه ده، چې دا د بلې ژبې اندول دې زموږد ژبې یانې پښتو لپاره باورونه لري.

دا به نوره هم ښه داسې ووایو، چې له نوروژبو څخه په ګټه اخستنه کښې پښتو غني کوو(هراړخیزه) اود نوروژبو د ویونو(لغاتو) له پاره دپښتو اندول و ځان ته جوتوو.

ګوره داسې نه وایم، چې وی ورته پیداکوو، چې دا کارناسم هم دی، یعنې وی نه پیداکوو، د دوي اندول پیدا کوو.

دا چې د موږژبه له ودې څخه لرې پاتې شوې، نود ژبپوهنیزو ستونځو د هوارولو یا ستونځوبیو لپاره بیا له نورو پر مختللوژبوڅخه مرسته رانیولی شو یا اړین یو چې له نورو ژبو څخه مرسته راونیسو.

ایا د پ لپاره له نوروژبو څخه ګټه اخستل کیدی شي؟

هرومرو. ګورو، چې په هره ژبه کې د بلې ژبې اندول په پښتو کښې باید وي یا شته، چې په یوه ژبه کې زیات وي، خوبیا د هغوزیاتو څو له پاره په بله ژبه کې یوپ شتون ولري، لکه د المانې von ; aus;ab،... لپاره په پښتو کې یو پ شتون لري اوهغه ،،له... څخه،،(یواځې څخه) دی، خو دا کومه ستونځه نه ده.

یادونه: باوروکړی، چې دا ټول کارما د ،، تر ،، په خپلوپولوکې د رابندولو له امله وکه، چې یواځې او یواځې د مهال،ځای او ...پاې په ګوته کولولپاره راځي اونوریې هر ځای کې راوړل ناسم دي اود ژبې د ټولولاروسره مخامخ، خو دا چې اوس وپوهېدو، چې تر پوهېدنوړونکی مورفېم دی او هلته راځي، چې ادیکوی پوري پسې راځي، نو له دې امله دا لاندې لیکنه، نو هغه خپل ارزښت د لاسه ورکوي، خو ومان مې دی، چې لویتل یې تاوان نه لري.

ډاکتر ماخان میړی شینواری

د تل لپاره، تل، ترتله او تل ترتله

(c) ketabton.com: The Digital Library

ما څوکاله د مخه د تاند درني خپروني کې د يوه ډېردرانه او راته ګران استاد يوه ليکنه ولوستله، چې له تاسو سره يې د شريکولو لپاره له هغې دا لاندې را اخلم او په دوه برخو يې وېشم:

يادونه: پخوا مې په دې يوه اوږده ليکنه کړې وه،خواوس مې دا نوې وليکله، چې د ليکنې ډول يې هم بدل غوندې دی.

لومړی: د تل له پاره:

،، (د تل لپاره) په ګرامري لحاظ قيدي عبارت دی. دغه قيد د پښتو په پخوانو کتابونو کې نه مومو، په غالب ګومان په شلمه پيړۍ کې پښتو ته راغلی دی او د انګليسي ژبې د FOR EVER ترجمه ښکاري.،،

---- ،،که څوک د متوفي په اړه وليکي چې : هغه له موږ د تل لپاره لاړ ؛ دلته يې نه (تل) او نه هغه د کلاسيکو اثارو عبارتونه معادل دي. ځينې خلک (د تل په مخه) عبارت استعمالوي چې شايد (د تل لپاره) تر ګردو نږدې معادل وي. موږ ويلای شو چې : هغه له موږ د تل په مخه لاړ.،،

دويم: تل، ترتله اوتل ترتله:

،،(تل) ډېره لنډه، يوه سيلابي کلمه ده خو د ابديت لويه معنا پکې نغښتې ده. په همدې وجه ډېر ځله ليکونکي د هغې ترمعنوي اثر لاندې راشي او يو څه نور توري ورسره زيات کړي چې په صورت کې يې هم د محتوا قوت پيدا شي. پخوانو چې (تر تله) جمع کړی او (تر تلو) يې بللی دی، يا يې د (تر تله) په ځای (تل تر تله) راوړی دی، وجه يې همدا د ټينګار غوښتنه ده.،،

ګرانو لوستونکو!

زه په دې ليکنې نور څه نه ليکم، خو دې د ،، تل له پاره، تر، ترتله ،، له پاره غواړم يواځې يوځو غونډالې له تاسوسره شريکې کړم او په تل ترتله لږ تم شم :

له دې د مخه، چې په دې موخه څه ليکو اړيين بولم، چې د سم اند(منطق) څخه روښانه ونه وکړم.

يو: منطق

(c) ketabton.com: The Digital Library

راځی، چې له هرڅه د مخه لومړی د سم اند یا منطق په بنسټ ،،وینا،، تعریف کړو:

پیژند (دا پیژند د شمیر پوهنې سم اند څخه دی): وینا د ویونو یا کلمو موخه وره څنګ په څنګ ایښوونه ده، چې یو ،،ریښتیا ارزښت،، ریښتیا یا نا ریښتیا ولري.

که ووایو، چې:

نن د کابل دښار د هوا حالات.

دا وینا نه ده، ځکه موخه وره نه ده، ځکه چې ،،ریښتیا ارزښت،، ریښتیا یا ناریښتیا نه لري.

که ووایو، چې:

نن کابل کې ورینګي (وریښت.) وریږي.

دا وینا ده، ځکه موخه وره ده او یو ریښتیا ارزښت لري، یعنې یا به ورینګي وریږي(باران نه وریږي، باران میبارد)، چې ریښتیا ارزښت یې ریښتیا دی او یا به ورینګي نه وریږي، چې ریښتیا ارزښت یې ناریښتیا دی.

پورته جمله ویلای شو:

نن په کابل کې ورینګي وریږي.

په کابل کې نن ورینګي وریږي.

ورینګي وریږي نن په کابل کې.

د سم اند له مخې دا ویناوې دي . ویونه موخه ور سره ځای په ځای شوي، خو دا چې ژبه یې څه ډول لیکنه غواړي، دا بیا بله خبره ده.

جمله یا بهتره وینا لرو: ،، استبدادي نظام د تل لپاره نسکور شو،،. دا وینادە، ځکه چې ،،ریښتیا ارزښت،، ریښتیا یا نا ریښتیا لري.

دا چې دا ،، استبدادي حکومت،، به بیا راځي او که نه ، د دې سره یې موږ سر او کار نه لرو. دا د یوه کس اند دی او څرګند یې کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه: له پخوانيو کتابونو څخه ګټه اخستنه اړيينه ده، خو دې ته بايد ګوته ونيسو، چې مورږ له پخوا څخه ډېر څه نه لرو، مورږ همدا اوس خپلې ژبې ته وده ورکوو او دا – د لوي ځښتن په برکت- په وده کې پوره چټکه ده. زمورږ هر شاعر او هر ادیب د هغه وخت له اد يبه او شاعره ښه پوهيږي او دا بايد همداسې وي، ځکه چې دا يوه طبيعي پروسه ده.

اوس راځوخپلې اري ليکنې ته:

لومړي ته:

دوه برخې دي.

۱ – د دباندنۍ ژبې اغيز:

دا سمه خبره ده، کيدی شي دا وي، ځکه مورږاړيوچې هر څه يا ټولې پوهنې – ژبه هم – د د باندنيو ژبو په مرسته مخ ته بوځو، نو اغيزبه يې هرومرو وي، خو ايا دا اغيزيې د ژبلارو او د موخه ورتيا سره سم دی؟

دې ته بايد تل پوره پام وي.

اوس راځو د ،، تل له پاره،، ته

دې ته بايد پام وکړو، چې دا د FOR EVER اندول دی اوکه نه؟ يعنې موخه وردی، که نه؟

يا زمورږژبلار به دا وي، که نه؟

پوښتنه: ټاکسي دې (د) څه وخت (له پاره) راغوښتی؟

له هرڅه دمخه بايد دې پوښتنې ته پام وکړو يا پام راوګرځوو، چې زمورږپښتوهمداسې ده او که نه؟

که پوښتنه سمه وي، نولاندې ځوابونه يې هم هرومروسم دي.

-- د سبا له پاره مې په يوولسوبجو تاکسي راغوښتی دی.

-- د ... له پاره مې په يوولسو بجو تاکسي راغوښتی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- ... ته مې....

-- ... په یوولسو بجو مې تاکسي راغوښتی دی.

د سبا پر ځای باندې چې درې ټکي ځای پر ځای باندې شوې، هر مهال (د ژبدود اوسم اند سره سم) لیکل کیدی شي.

داسې هم ویلی شي، چې:

-- د تل(د درې ورځو، د یوې اونۍ، د راتلونکوځوورځو، د هرې ورځې) له پاره مې په یوولسو بجو تاکسي راغوښتی دی.

دا غونډالې ،،رښتیا ارزښت،، رښتیا یا نارښتیا لرودی شي، خو موږ یې دلته د رښتیا ارزښت سره سر اوکار نه لرو

دویم ته: ، تل، ترتله، تل تر تله

پوښتنه ۱: ته څومره (وخت) دلته پاتیږې؟

زه څلور ورځې(یو کال، تل)دلته پاتی کیږم.

پوښتنه ۲: ته د څه وخته پورې دلته یې؟

زه دلته د څلور ورځو(یوکال، تل) پورې دلته یم.

دلته هم ګوره همغه د ،،تل له پاره،، په څیر څه شته، چې رښتیا ارزښت لري. دا به یا رښتیا وي یا نارښتیا

پوښتنه۳ : ته له څه وخت تر څه وخت دلته یې؟

زه د ۵- م تر ۱۰ – م د حمل دلته یم.

بنسټیزه پوښتنه ۴ :

ایا تل ترتله د ترتله لپاره ټینګار دی؟

بیا لنډ:

څومره وخت ؟ تل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څه وخت له پاره؟ د تل له پاره.

تر څه وخته؟ تر تله.

مور به دي تل تر تله ته لږ تم شو.

ایا هر څه چې شته وي، هغه پیل اوپای لري؟

و به وایو،چې هو.

هر څه چې پیدا کیږي،هغه پیل اوپای لري.

یو څو بیلګې:

په مړستون کې د مړي په خښځای داسې لیکي: ۶. ۵ .۱۹۷۸ – ۳ . ۸ . ۲۰۱۸

په تورویې لیکو: شپږم د پنځې ۱۹۷۸ تر ۳ د اتمې ۲۰۱۸

دا په دې مانا چې: له .... تر ....

اوس نوپوښتنه دا ده، چې شته وي، خوپیدا نه وي؟

ایا داسې څه شته؟ هو اوهغه زمور رب دی.

رب تر تله برقرار دی اوپیل یې هم له تله برقرار دی، نو

دلته به هغه د رحمان بابا د شعر د یوه نیمبیتي راوړو،چې دا درانه استاد هم په خپله لیکنه کې راوړي:

،،تل تر تله برقواردی رب زما،،

دا د رب له پاره داسې لیکو: تل تر تله(پوري)

دا په دې مانا چې له تل څخه تر تله پوري. یعنې دا لومړی ،، تل،، د ،، ترتله،، له پاره ټینګار نه دی.

ډاکتر ماخان میږی شینواری

له پښتو سره دنوروژبو زده-کوونکوستونځې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانو لوستونکو!

که ما دا لیکنه یو ساعت د مخه و سرته رسولې وی، بل ډول به وی، خوداسې بیا د خوب ته تګ وروسته یا بیا خوب ته د تګ وخت کې ورته هکپک هم شوم او د لیکنې بڼې یا

خوندیونې هم بڼه بدله کړه. زه دې کار ته لږ هکپک هم شوم، چې پښتورښتیا په ځنو برخو کې د نوروژبو سره پوره توپیرلري او غزېدلې ده، چې له دې امله د نوروژبو ویونکو لپاره یې زده-کړه لږستونځمنه ده.

د ما و دې خوب ته په تګ کې فکر شو، چې زمونږد پښتو غوندالو د کړنو د ډول سره څنګه نومځاینیوي بدلیږي؟

دا اوس لږروښانه کوو:

دلته به له سره داسې یوځه هم راوړو، چې زمونږد نورو ژبو یاپه ځانګړې توګه دري ژبې افغانان ولې اوځنګه له پښتو سره ستونځې لري اودا څنګه روښانه کولی شو، چې دا ستونځې اوبی کړو؟

زما دې ته پخوا فکرنه وو، ما غوښتل، چې په نومځاینیوو څه ولیکم، نو دې ته مې راپام شو.

په نورو ژبو یا لږترلږه په دري اوالماني کې د کړوني له پاره په رول کې د راتلونکي-، تلوني- لنډ – او اوږد تیر وخت له پاره بدلوننه راځي، خوپه پښتوکې دابل ډول دی، چې دلته لږرڼا په اچوو.

دري بیلګې به راوړو، بیا به خبرې پرې وکړ.

لومړۍ بیلګه: تلل

زه ځم.

زه به لاړ شم

زه لاړم.

زه تللم

زه تللی وم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې بیلګه کړنه وخت-اړوند بدلیږي او کړونی نه بدلیږي.

د دا ډول کړنو ډولونه او کوموالی باید وڅیړل شي اوروښانه شي، چې کوم او څنګه بدلیږي (ګردانیږي).

پوښتنه: په تلنه اوتګ کې به څه توپیروي؟

دویمه بیلګه: لیدل، کتل، که دا سره په ګډه ښه بدل کړو.

زه ګورم..... زه وینم

زه به وګورم.... زه به ووینم

ما کتل ..... ما لیدل

ما وکتل.....ما ولیدل

ما کتلي وو.... ما لیدلي وو

دا ښی او کین د دویمې لیکې وروسته سره بدلیدلی هم شي.

.

په پورته کړنو ،، لیدل،، او هم ،،کتل،، کې ګورو، چې دا د نورو کړنو غوندې بلدې ګرامري لارې نه لري، چې له لیدل څخه ګورم او کتل راځي. موږباید نورداسې بیلارې کړنو ویونه هم پیدا کړو او هغه ځانګړي وڅیړو.

پوښتنه: داسې ویونه په نوروژبوکې هم شته، خوهلته یې موخه سره بیلیدلی شي. پوښتنه دا ده، چې ایا ،، لیدل،، او ،،کتل،، همغه څه یا کټمټ دي اوکه څه توپیر سره لري؟

د دې روښانه-ونه راته لږ اړیینه برېښي او بیا دا لټول یا پلټل سره څومره نږدېدي؟

دریمه بیلګه: غوندالې د کړنې، کړوني او (پرې) په کړوني سره.

بخښنه دې وي، چې د وهلوبیلګه راوړم، دا وهل موږه ذهن کې داسې کلک ناست دی، دا وهل او ...، خو اوس مې لیکلي اوبیایې سمون راته لږ ستونځمن برېښي.

دریم الف- د لومړي کس له پاره:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ - زه تا وهم Ich schlage dich

۲ - زه به تا ووهم،خو Ich werde dich schlagen ,

۳ - ما ته ووهلې Ich habe dich geschlagen

۴ – ما ته وهلې Ich schlagte dich

۴ – ما ته وهلی وې Ich hatte dich geschlagen

د پورته او لاندې دري تاسوولیکي، د وړاندیزونو سره

دریم ب – ددویم کس له پاره
ته ما وهې.

ته به ما ووهې.

تا زه وهلم.

تا زه ووهلم.

تا زه وهلی وم.

دلته نو کومه ژبلارده، چې لومړي کې یواځې کړنه بدلیږي او نومځاینیوی نه بدلیږي اوپه دې نوروکې بیا وخت-اړوند نومځاینیوي او کړنه دواړه بدلیږي؟ خبره څه کې یا چیرته ده؟

دا د نومځاینیووبدلیدنې له پاره هم کړنه ونډه لري یا د کړنې په غاړه دی.

مور دا بدلون د دې ډول کړنو په بنسټ کوو:

لومړی: کړنې، چې هغه یوڅه ته اړنه وي، دا په دې مانا، چې دا کړنې پرې کیږي، که ووایو، چې خپلواکې وي.

دویم: هغه کړنې دي، چې هغه یوبل څه ته یا د یوبل څه له امله دي.

لومړي ټه: د دې کړنوبیلګې دي. تلل، بیدېدل، پاڅیدل. دلته یواځې کړونی دی اود هغه کړنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم ته: د دې کړنو بیلګې دي: لیدل،وهل، اورېدل. دلته کړنی دي او د کړنو سره مل یو بل څه ونډه لري، که یاد یې شوی وي یا نه، په دې مانا، چې یوڅه به ګوري، یوڅه به اوري، یوڅه به وهي، که یو په -کړونی وي اوکه نه.

د هرې بلې ژبې کسان، چې پښتوزده-کوي،ستونځې یې په څه کې دي؟

دا خبره مو پورته ځواب کړه، چې په پښتو کې ګړن-اړوند نومځاینیوي هم بدلیږي.

په پورته کې ګورو، چې د پښتو د نومځای نیوي کارونې سره پوره توپیر لري.

داسې لږ څه ګډې وډې به راشي:

ګورو چې د الماني نومځاینیوو کې بدلون نه دی راغلی یا نه رځي، خو په پښتو کې

ګورو، چې په راتلونکي او تلن وخت کې د کړوني اوپرېکړونې رول د لنډ - - اواوږد تیر وخت سره توپیر لري اوپه نوروژبو یا لږتر لږه المانې اودري کې داسې نه ده.

دا هم باید په ګوته شي، چې د کومو کړنوله پاره.

د هرڅه د مخه باید په یاد ولرو، چې هرد بلې ژبې زده-کوونکی(ردکوونی) خپله لومړۍ ژبه په دویمه ژبه ژباړي. هغه غونډالې، چې دوی په دویمه ژبه وایي، د هغې له پاره دا غونډاله په خپله ژبه لږترلږه په فکر کې وایي اوبیا یې په دویمه ژبه اړوي. دا کار تر هغه وخته کیږي، چې دویمه ژبه هم ښه زده شي اوپه ژبلار یې هم ښه وپوهیږي یا د غونډالو جوړولو په لار.

تل په فکرپسې فکر راځي: کړل کیدل دي او که کیدل؟؟؟ یوه کړنه ده، چې کړونی یې نا څرګند دی او په یو چا څه کیږي. ایا دا په-کړونی دی اوکه څنګه؟ ووهلم؟ دلته زه وهلکیږم دلته وهل کیدل اووهل، دا هم بیا بله لار ده، چې یوه څه کیږي او یو څه کیدل کیږي، دې ته هم باید په کړنو کې پام وشي.....

زه لیدل کیږم. ته لیدل کیږي. زه لیدل شوی یم. دلته بیا ټاکلی کړونی نه شته.

یادونه: دا ما ته نه دهروښانه چې زه دلته په کړونی دی اوکنه.

نوایا دې ته اړیو،چې په پښتوکې د لیدلو او کړلوتوپیر هموکړو،که څنګه؟

ایا دا کړنه او کیدنه په نوروژبو او پښتو کې څنګه دي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

په المانۍ او همداسې په فارسي کې دوي بايد داسې ووايي. دوي فکرکوي، چې ګوندې په ټولوغوندوالدولونو کې د کړونې له پاره د درې ،، ما،، له پاره زه راځي، خو داسې،

۳ –م يو : زه تاته وهم

۴ – م يو : زه تاته وهلی يم

دا ځکه چې دوي دا څه له خپلې ژبې پښتوته را اړوي.

د پښتو پوهانودنده: دوي بايد دا روښانه کړی شي او لارې چارې يې سمې روښانه کړی شي. دې تغيرته بايد دوي له پيله پام وکړي او دا د پښتو زده کوونکو ته له ښوونځي روښانه کړي.

ګران لوستونکي به راته دا بخښنه کوي، چې زه ددې ليکلو څه يادونه کوم. دا به يا د مخه روښانه او ليکل شويوي او که نه، نو ما لږ ترلږه دا لاروته پرنيسته.

دا هره موضوع د يوه پوهنيز کار ليکنه ده، چې پوره روښانتيا ته اړتيا لري او دا هم ښه روښانه شي، چې دا د بلې ژبې کسان دا څنګه اسانه او ښه زده-کولی شي.

يادونه: دا بدلونونه بايد دښوونځي نصاب کې راشي او د نورو ژبورده-کوونکوله پاره بايد له پيله دا بدلونونه په ګوته شي، چې هغو همغه له پيلهورته پام اوبلد شي، خو:

دا بايد له پيله ټول وځيړل شي او ژبلارې ته د ژبلارې له يوې لارې برابرشي، چې د خپلې پوهې برسيره، نورهم ښه پرې وپوهول شي

نورم:

ټوليز منل شوی نه ليکلې لار يا قانون دی، چې بايد د هغې پسې سمه تلنه وشي يا سړی ځان د هغې پسې چمتو کړي..

،، نورمونه کره کړی يا نورمونه کيږدی،،.

دا يا هغه چې ټوليز ورځنی يا پيژندل شوی وي.

،، د هغې لويه د نورم څخه قوي تغير ده.،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه پای راوړنه

هر څوک په خپله لیکنه کې یوه موخه لري، خو هغه موخه باید سپیڅلې وي او د پوهنیزې موخې په چوپړکې وي. زه هم خپله موخه لرم، چې کله کله بیا بیا په راګرځم،

ځکه چې بله لارنه لرم، خوزه درته دا لوړه کوم، چې پرته له پښتوسمون او ځان روغساتنې څخه بله موخه نه لرم.

که زما په هکله یا ځما د لیکنې په هکله څوک هر څه ولیکي، نه پرې زړه بدی کیږم، پوهنه او په پوهنه لیکنه کې ستونځې شته او هرڅوک په کې په ناسمون کوته لک کیدی شي، خو د هر چا د لیکنو ردونې پر د لایلو باندې باید ودانوي.

د پښتوسمون له پاره د تاند د منلېخپرونې څخه څوخپرونې خپرې شوې، چې زما په اند داسې په پوره دلایلویې رد

یوبل سره باید خبرې اترې شونې شي، زه یو څه لیکم اویوبل څوک څه پرې لیکي، سمه خبره ده، خو دا به بیا د تاند خپرونه ونه منې، چې دا د هغې لارې سرته ورسوو.د دېکارله پاره باید یو ه اړیکه د ن ج څخه د برېښناپتې له لارې ولرودی شو اوخپل اندونه سره مدلل شریک کړواوپه هغه سره چې ومومنل یوانده شو.دا کیدیشي، په ګډه بیا خواره شي. ځنې به ووایي،چې دا کار خود پوهنیزه مؤسسو دی، چې زه یې هم په اند یم، خو مورږهلته هم ستونځې لرو اودا به یومخامخ د څه جوړول نه وي،بلکه د هغې ملاتړ به وي. د هر څه لومړی دې راته ګران لوستونکي ډېره بخښنه وکړي، چې داسې څه لیکم، خوباوروکړی، چې د ځانپالنې اوځانښوونې له امله یې نه لیکم اویواځې موخه مې د سمو او تولیزباوري لیکنو له امله ده. بیا هم په بخښنه. اوس راځم خپلې لیکنې ته.

د بیلګې په توګه به زه هغه څه ولیکم، چې مورږپخپله ورسره مخامخ یو

هرڅوک یا نوره هم ښه هر لیکوال او په ځانګړې توګه هغه لیکوالان چې پوهنیز څه لیکي، له هغو څخه په ډېر درنښت هیله ده، چې:

لومړی: د لیکنې موخه ځانپالنه اوځانښوونه نه وي، دا په دې مانا چې لیکنه اوپه ځانګړې توګه پوهنیزه لیکنه یواځې د لیکنې په موخه او پوهنې له امله وي، یعنې د تولیزه ګټو له پاره او بس.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم: هرکله چې يو ليکوال د يوه بل چا په ليکنه څه ليکي، نود هغه ليکنه بايد منځريښتينې بيرته ورکړي.

دريم : ليکونکی پرته له ژباړي-په داسې حالت کې، چې ژباړه منځريښتينې بيرته ورکړشوې وي – د هرې بلې خپلې ليکنې له پاره د سمون او ريښتينوالي جوګه دی.

څلورم: هرڅوک د هرڅه د ليکلو لپاره خپلواک دی، که د بل چا د ليکنې سره د کوتوهنې يا تخريب په موخه نه وي.

...

پنځم: که هرچا په يوه ټاکلي موضوع کتاب ليکلی يا ژباړلی وي، دا په دې مانا نه دی، چې بل څوک دې بيا داسې کتاب نه ژباړي يا په دې موضوع څه نه ليکي، خود بل چا ليکنه بې له اجازې او يا نوم نهليکلو رااخستل پوهنيزه غلا ده.

شپږم: هر پوهنيز څه چې ليکو، هغه بايد پوهنيز ښوول شوې وي، په کره دلايلو اودلايل بايدپوهنيزد منلوړ وي.

اوم: ټولې پوهنې د زده-کړې سترې منځپانګې لري او دا د وخت د تېرېدوسره يې منځ پانګه نورې هم غزيږي. داسې څوک نه شته چې پر يوه پوهنه باندې دې پوره واک ولري يا و لرودی شي. ما په شمېرپوهنه کښې څلوېښت کتابونه ليکلي او ژباړلي، خو دا د شمېرپوهنې يوه ماتبرخه (لکه له يوه يووالي څخه اتمه برخه) هم نه جوړوي.

د ،، ژبپوهانو ګوابنه،، پرموضوع باندې داسې لنډه ليکنه

ليکنه د ډېر منلي او ستر ژبپوه پوهاند ډاکتر صيب زيار ليکنه ده، چې زما په ليکنو يې کړې. زه ترې ډېره مننه کوم، چې د ما ليکنې يا ځنې ليکنې يې لوستلي. زه يې په ليکنه څه نه وايم او همداسې، چې ده، و تاسو ته يې وړاندې کوم.

پروفيسور ډاکتر مجاور احمد زيار

ژبپوهانو ګوابنې| پوهاند دوکتور م.ا، زيار

(c) ketabton.com: The Digital Library

اکسفورډ ۲۲مې ۱۹

د نوي ژبني ساینس او نوې پښتوژبپوهنې په مورچل کې:

ستر حمزه شینواری وایي:

څو یې راټول پریو مرکز نه کړمه

هرې ټپې ته له جرګوسره ځم

خو زه بیا تاډاکتر ماخان میړي شینواري(ته وایم چې ترڅو یې زه دژبې) ربړې-ابښتنې پوښتنې او د هواري لارې چارې) پر (یوه- یوازښې ژبپوهنیز) مرکز راټولې نه کړم، له اسلام کلا تر اسلام اباده، او له بولانه تر واخانه ټولو پرګنو او لیکلو ستوالو او رسنوالو، لیکوالو او تاغوندې پښتومینو پوهانو ته له جرګوسره ځم–لکه وار له مخه چې تللی هم

یم .که هغه مرکز (زه) اوسم ،یا تر ما کوم بل پک ورک، له لا لوړ ژبپوهنیز لاسونداو نیم پېړییز تدریس او له ربړکاردي بنسټیزو تیوریکو او پر کتیکو اثارو سره!

په تاند ووېپانه کې ستاد ټپرو لیکنو او اوسنۍ (۵ی ګاني)، (سلمه او سلنه)، کچه...) لیکنو او بیا د علمي-فرهنګي نومَونپوهنو (ترمینالو جیو).ربړې... او ښاغلي عزت اله نورزي د (تر) (۲۰نوېمبر۱۸)سربل په ټراو لیکلې لیدتوګې دې دغو (ګیلو مانو) ته را وځکولم:

(۱)هغه هم په دې چې له خپښې خپلوې او دوستۍ سره سره-دچا خبره تر ډېوې لاندې تیاره ده-د ړو مبې او روستي پښتانه استازي په توګه زما پنځو سکلنې ژبپوهنیزې او ژبښوونیزې او بیا دنوې پښتو ژبپوهنې بنسټیزنښیرونه اوزرګونه لیکنې، څېړنې،کره کتنې،غبرګونونه او لارښودونه دې له پامه نه راځي، لکه: پښویه (ګرامر)، وییپوهنه او وییرغاونه (ژبکزیکولوګي او وورت بیلدونګ)، د (یوې- کره لیکنې) پښتولیکلارښود،د سربلونو انګرېزي- پښتوسیندګي، په ټپره تر ټولو غټ یاني د پوره سیند (قاموس) پر کچ د علمي-فر هنګي نو یزونو (نیولو جېزمونو) پېنځېښز هغه، همداراز اټېمولوجیک سیندګی او یوشمېر نور سیندګي؛ ګړنې-څرګندنې (ایدیوماتیکس)،سبکپوهنه، مانا پوهنه سېمانتیکس ، پښتو بدلمېچ یا میزان الشعر د غږپوهنې په رڼاکې، پښتواو پښتا نه د ژبپو هنې په رڼا کې...او له المانې اوانګرېزي ژبوګنې څانګپو هیزې (تخصصي، مسلکي) ژبارې په رسنیزاو کتابي کچ او د (افغا نستان ژبپوهنې اطلس) پروژې دننه د ګنو افغا ني ژبو څه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاسه سل ګړ دودي څېړنې؛ چې دا دی، زه يې د پاتې تخنيکي او چاپې چارو د بشپړتيا لپاره داکادمۍ د ژبپوهنې د سلاکار په توګه له جګپوړي پلاوي سره د فرا نسي د يونسکو دو تر او د سوېس برن پوهنتون د آريا نېوهنې ژمنې څا نګې درانګونې په موخه له کابله تر اکسفورډه را رسېدلی يم

(۲) تاته به هم پته لګېدلې وې چې لوېديز اروپايي زدکړيز سېستم، په تېره د بشري پوهنو په تړاو د (ختيز- اروپايي (د پخواني شوروي او اوسني رو سي)او بيا امريکا يي هغه پرخلاف ډېر ارت وبيرت دی، د بېلګې په توګه ما شپږ کاله دسوېس په برن پوهنتون کې په اوبلېګاتوري توګه : ټولیز ژبنی سا ينس بيا سراسري-هندواروپايي، ګرما نېستيک او ورپسې هندو آرياني سېنکرونيکي او دايکرو نيکي (تشريحي (سېنيزې) او تار يخي) څانګې خرا نګې پر څېرمه هغې (توکمپوهنې)، سربېره، له اېم فېل) ماسترۍ او B– ډاکترۍ سره سرته رسولې _او په فاکولتاتيفي توګه: ادبي تيوري، فلسفي ژبپوهنه اواتنولنګو ېستيکي، سوسيولنګو ېستيکي... شپېنې کورسونه لا پرځای پرېږده!

په دې ډول يې له همتا شمېرپوه ډاکتره ځکه را پيلوم چې ګيله له خپلواو دو ستانو کېږي، نه له پردو،او ان له پېښوري شينواري هم نه، چې د نورو تر څنګ پر نړيوال کچ منل شوې سلکلنه غږيزه پښتوابېځې اوداطلس د ۲۸۴ ګړدودو او د اکاد مۍ د تشريحي

قا موسونو لپاره پرکاراچول شوې، په خپله سپسته را ننګوي، او ستاغوندې د يوې ټا کلې پوهنې څانګوال هم نه دی چې هسې بېځايه ور سره سرخوږکړم؛ له تاسره خومې بې له هغې هم دشمېرپوهنې نښير د ژبنۍ کره کتنې راهيسې ګوتې ماتې شوې. چې د سراسري پښتو فرهنګي ټولنې ګران مشر زرين انځور راته تر چاپ مخکې له کولنه اکسفورډ ته راستولی وو،او ماهم د کابل پوهنتون له اړوندې ترمينالوجۍ سره سم د(هندسي) لپاره د(شمېرپوهنې) پرځای،د (geometry) يا (Lehre von den Formen) سهي انډول (مېچپوهنه) دروړاندیز کړې وو او شمېرپوهنه د (علم الحساب (Lehre von der Zahlen) لپاره چې يوه مياشت هومره وخت يې را لوټ کړ او ان د چاپ پرکال (۲۰۱۰) مې پرې درسره د دانش په کابل دوتر کې هسې يوه يادونه هومره وکړه!

(۳) له يوې- کره ليکنۍ پښتو نيولې، تر ليکدود، وييونو او او وييرغاونې (نيو لوجېزم) پورې د ګردو ربړو (مسألو) هواری زماغوندې د نوي ژبني سا ينس او نوې پښتو ژبپوهنې په يوازېنې څا نګپوه (متخصص) اړه لري، نه په بل څانګپوه او يا اما تور؛مانا يې دا چې د ټولنپوهنو،لکه تاريخپوهنې،لرغونپوهنې، متنپو هنې،يادوديزې ادبپوهنې (اد

(c) ketabton.com: The Digital Library

بي فنونو) په توپير په هسې مشق او رياضت، بې اکادميکې- سېستماتيکې زدکړې راخپلېداى نه شي،کټ مټ، لکه ستا ريا ضې(مېچپوهنه+شمېرپوهنه)، سره له دې چې

(ژب-شمېرپوهنه) هم له ښايسته ډېر را هيسې پر نورو ژبپوهنيزو څانګو راسرباري شوې ده او په مانا پوهنه کې ځنې کاراخېستى دى!

(۴) بيا هم په ټينګار سره خپلې څرګندنې راغبرګوم چې له مورنۍ پښتو سره ستا اونورو ليکوالو او پو هانو مينه اولېوالتيا د ستاينې او درناوي وړ دي، خوله دې علمي دود ودستور) سره چې ربړې او ابتنې پوښتنې يې سم له لاسه له ماسره د يوازېنې څانګپوه په توګه شريکې کړې، کټ مټ هماغسې چې ډېر ښاغلي او اغلې طبي-روغتيايي دا زما له همزولې نومهالې طبي ډاکتر حبيب الرحمان سباو ون سره شريکوي. د لايزر او کمپيوټري طب په څېر،نوې (پسرغښتې ژبپوهنه د (←ساينس ژور نال، نوېمبر۲۰۰۳) په لاسوند نوره له ټولنپوهنو رابېله شوې او په جوتپوهنو (مثبتو ياساينتيفيکو پو هنو) يې اړه پيدا کړې،او په دې توګه د دود يزو ګرامرپوهانو غو ندې په ژبنيو ربړو مسألو کې، خپلسرې او اماتورې لاسو هنې نور ځاى نه لريّ!

(۵) داچې ته يې منې يا نه منې، د نورو پښتنو ليکو الو غوندې کومې پښتو ليکدودې، ګرامرې يا ترمينالوجيکې ربړې او ابتنې پوښتنې چې په تېره د کابل (نصاب) پروژې راهيسې تاد تاند او يا نو رو ووېپانو له لارې خپرې کړې او لا يې خپروې ، ما دا نيمه پېړۍ پرې د ښوونې (تدريس) تر څنګ په سوونو ليکنې څېړنې خپرې کړې او بيا پر کتابې کچ د پښوېي او بيا ليکلارې په پر لپسې څو غځېدلو چاپونو کې را نغښتې دي،د سربلونو-وستر بلونو او غبرګبلو نو څوسوه چارتونه او جدولونه خو مې تر پېښور،برلين،

اکسفورډ او لندن پو هنتونونو پو رې لاس پرلاس وېشلې او ور شنلې دي. که ته دغه کتابونه له کابل و پېښوره را غوښتاى يا راوړاى نه شې، لږ تر لږه يې خو دهمدغې تاند ووېپا نې په خوندېځ (آرشيف) کې تر يوه ځغلنده سترګليده تېرولاى شې، او هله يې د پېژندنې او کار ونې په تړاو خپلو او نورو مينه والو تېروتنو ته ور ځيرکېدلاى شې!

ربښتيا هم که لا همدلته دې پرخپل خپل وخت ترسترګو تېرکړې واى، دغه سر خوږې مې نه پرځان لوراوه او نه پرتا چې ښايې ډېرو مينه والو ته سل په سل کې نوې خبرې نه وې!] (۶) همداراز په هماغه آرشيف کې]۶ ياوې-درې واوه او درې هاوې[ليکنه هم موندلاى شې او په ترڅ کې يې د←(ى ګانو) ډولونه چې په دغه لړ کې ښاغلي خبيب علي د دوديزې کړوالې (ئ) دفاع کړې او مايې دروايتي يا سکولاستيکي: دک و دليل پرځاى (پښوييز مانيز) سپيناوى کړى دى:

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوې خپلواکي(واوپلي)، لکه: (اوږده -ې او لنډه-ي)؛ یوه نیمواکه ی/y/ له ګڼو دیفتانګي ځپلونو سره، لکه: (نو موالې ی) او (کړواله ئ)، او یاهم په جلا(-ی) بڼه په خوی، دوی، ځای، خدای کې چې دغلته پېښوریان یو ناړین ګوډی الف (ء) هم پر سر وراچوي_ کړواله (-ئ) له نوموالې (-ی) سره تو پیرول ځکه اړین دي، چې تر منځ یې پښوییز او مانیز ټکر پېښیږي، هغه هم د نوموالې(-ی) پروړاندې د په نابشپړوسمهالو ډبرګړو کړونو بېلګو کې کړوالې،لکه: لړی (سلسله) او لړئ (شور میدهید!)، اوکړی (د جولا تنستې اوزار) او کړئ (میکارید!)، کنی (ګوشهٔ کُرد زمین) او کنئ (می کَنید!)،شړی (شال) او شړئ (می رانید!)، منی (پرهیزګاره) او منئ (می پذیرید!)، پېړی (جن) او پېړئ (میخرید!)؛

همداراز همجولیزې بېلګې یې خو لا پرېمانه دي،لکه رسی (رسن) او رسئ، لړی (غاړه) او غړئ (می تابید) (میرسید!)،(خوړی (همشېره-پرستاره) او خوړئ (میخورید یا بخورید!)، وړی (پشم) او وړئ (میبرید)...چې که بشپړ غږپو هیز او پښوییز یا مانیز ټکر هم ونه لري، جولیز دا خو هم په اوسني پېرياني لیک او لیکدود کې پوره ستونزې او ګډو ډی رامخته کوي او له لوستو نکي لارلو دن ور کوي،استاد خادم بیا دواړې (ئ) لیکلي، هغه هم په دې پلمه چې پښتانه (لکی نه لري)؛ پر سترګو هم دومره ډېرې لکی ښې نه لګي، هرګوره نیمواکه او زوروالە (ی) یوازې د څپې او ویې پایته له نورو ځپلو نو توپیرېدای شي، لکه (یا،یو- بیا-بیاتي)، او زور والە،لکه سړی، لرګی،ځای، پای)، نه په سراو منځ کې، د ښاغلي خبیب له خوا کندهاري (یوګړې نرینه ئ)، په راغلئ-ولاړئ، دئ دئ (= دی دی) د اړوندې ګړدودې ډلې د یوه٠ځانتنی خپلواکونج او خچپوهنې زېرنه ده او د نورو درو واړو ډلو پر وړاندې، کره او معیاري بلل کېدای نه شي (پښتو لیکلارښود). وینګ له مخې ۶ دی، اولاکه اردو ډوله پېښورې ناکره (نرینه تأنیثیه) یا پرته هغه (ے) پرې ورسرباري کړو، نو ۸ ته رسي!

(.زه پر ګرامر نه پوهیږم،ګومان کوم چې په ژبه پوهیږم او...) خبره به درسره ومنم چې ته په خپلو هاندوهڅو او ازمایښتو تر ډېرو لیکوالو او مینه والو،پر پښتو پښو یې(ګرامر) ښه پوهیږې او که زما یا الما نې داځانته مخبېلګه کړې، زموږ تر دودیزو استادانو به یې لا ښه ولیکي، خو نومهالی دا، ستا تر شمېرپوهنې هم ډېر پېچلی او ورځ تر بلې پرلپسې پېچلی کېږي:

.....

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه د دې منښته (اعتراف)کوم چې له دومره ځانګپوهيزو زدکړو او نيم پېړييزو ښو ونو او پرلپسې غځونو، کرونو او چاپَونو سره بياهم خپله پښتو پښويه نيمګړې بولم او هغه هم له دې لامله چې پرلپسې نوې نوې ژبپوهنيزې او بيا پښوييزې را منځته کېدونکې تيورۍ او ليدتوګې مخې ته راځي. يوه پرلپسې پراخېدونکې دا سېمانتيکي او ادراکي تيوري ده، په دې ډول چې ژبنې غږيز سېمبولونه له ګردو رغانيزو او ګرامري دويو او دويونو (قواعدو او قوانينو سره)- د پوره وبله پوهاوي (افهام و تفهيم) وړتيا نه لري، په نورو ټکو، دګړېد ونکي يا ليکونکي موخه او پيغام کټ مټ او سل په سل کې اورېدونکی يالو ستونکی ترلاسه کولای نه شي، او پر دې سربېره چې خبره يا متن په دومره کچه وي چې اړونده سکالو يا منځپانګه پکې در سته راځای شوې وي او همداراز اورېدونکی هم پرخپل وار پرذهني وړتيا سربېره د ويونکي اړوند ټولنيز او طبيعي چاپېريال هم له پامه ونه غورځوي او ورسره ورسره يې نغوتې اشارې او پژني خوځښتونه (باډي لنګوېج) هم؛ هرګوره، ليکنه او لوستنه هم بايدله هره پلوه کره او معياري اوسي!

له دې کبله زه هم دېته اړوځم چې خپله پښويه او ورسره ترلې مانا پوهنه نېټه تانده کړم او په دې توګه يې. تر روستۍ سلګۍ پرپېيلی چاپ نوی کړم . له نوي ځوان پښتني پښته او بيا سيده او ناسيده شاګردانو څخه مې داتمه نه کېږي، تر شل دېرشو کلونو پورې د پښتو ژبپوهنې پاتوړې (مير اث) مې پرمخ يوسي او پرلپسې يې وغځوي او تاند نېټه (update) کاندې!

زاړه شاګردان مې د بورسونو په تمه تمه همداسې پښه پرځای او کورناستۍ ته سترګې پرلار پاتې دي او همدا زما لوستکتابونهشاګردانو ته ور دېکتې کوي؛ يونيم چې دېخوا را کډوال شوی، د راتګ پورونو او ترشاپرېښو کورنيو له غمه پژني(بدني) کارونه کسبونه کوي.

(۸) (سلمه) يو پوړشمېر (عدد رتبی) دی او (فيصدی) لپاره يې پرکار اچول هسې بېځايه دي، ولې توپير نه شي، پوړشمېر پارسي او نورې نژدې خپلوانې ژبې هم لري، خو

(فيصدي) کاروي، نه صدم يا صدمين؛ همداسې د اروپايي خپلوانو له (پرسېنت) او (پروسېنت) درواخله!

(۹) (کچه) تا پخپله سويه،سطح، اومعيار) ماناکړې او (اندازه) مانا دې پر (معيار) بدله کړي او هسې دې په ناسيده ډول (کچول- په کچه کول=پيمايش کردن، اندازه کردن) ور زيات کړي دي؛ د (معيار، ستاندرد) په مانا نه په بره او نه په لره کې ځوک کاروي او نه په کوم سيند سيندګي راغلې ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

داچې تا (کچه)د يوه هندسي ترم (اصطلاح) په توګه پر بېلابېلو ډولونو شنلي ده، د ژبې له ورځنۍ دودې کارونې سره اړخ نه لګوي، داسې چې د بېلابېلو پوهنو او پو هنځانګو له مخې يو درجن نورې مانا وې هم درلودای شي: مور دښوونځي له ټولګيوالو به سره په ټوکې کولې: (سوډيم کلورايډ) دې خوړلي يا (H2O) دې څښلي دي؛ مورفولوجي لږ تر لږه د درو پوهنو(ژبپوهنې- ځمکپېژندنې او درملپوهنې) ترمنځ شريکه نومونه ده، خو ما ناوې يې سره يوراز نه دي؟

د رغښتي ژبپوهنې (structural languistics) نوموتلي امريکايي ژبپوهاند (ليو ناردبلومفيلد1887-1949) پر ژبنۍ او ګرامري جوړه (فورم و ساختار) دومره زور اچولی وو چې د ژبې آره دنده (مانا او مفهوم) يا (افهام و تفهيم) ښکې چلېيا کړي ول، د بېلګې په توګه يې په (the Meaning of meaning) کتاب کې کښلي ول: د (مالګې) رښتينه مانا (سوډيم کلورايډ) ده او دغه کيمياېي توکي او ټرښتي چار يې بايدړومبی وپېژندل شي ، نودابه غوره وي، پر وييونو (لفظو نو)او پښوييز چار يې بسنه وکړو!

تردې چې تر مړينې يې لس کاله روسته ځوان نووام چومسکي چې اوس تر نويو رسېدلی، پر ضد راپورته شو په خپل بېساري نښير (ژبپوهنه ، ماهيت، منشأ او کارونګ) يې د پسرغښتي (Post-structural)انقلاب بنسټ کښښووه!

ما په (کره پښتو ليکلارښود) کې له دوو ليکدودو او دوه ماناوو سره کره زباد کړی: د (مقدار،اندازه) په مانا (کچه)، لکه (هند ته په ډېره کچه مېوه لېږدي يا صادرېږي او د (سطح-سويه) له مانا سره، لکه (پر هېوادني- سيمييز- او جهاني يانړيوال کچ) او په دې لړکې(د کابل پر کچ ياسطح-سويه) هم سم سهي راځي (معياريا ستاندرد او يا نورم)ماناوې تري ډېرې لوړې او هراړخيزې دي!

(۱۰) تا د اروابنساد دوست پر اخځ چې په تاريخي ژبپوهنه کې له ماستري بر يليک سره له نيم درجن شوروي(نوماندو ډاکترانو) يا (کانديد نووکانو) څخه ميدان وړی او له تاسره مې ړومبی پلا۴-۳لسيزې پخوا همهاغه کره مخامخ ليدلي ول) ستاينوميزې پوړۍ (بسه- ډېر

بسه- خورابسه) په يوه غونډله او لا په اړ وندمتني يا وينايیز چاپېريال کې دننه سم راځي، خو را بهرنه، د بېلګې په تو گه، که پارسي غونډله (شهر کابل يک پرنفوس ترين شهراست)، نه شي کولای (کابل بنار يو خورا ګڼ مېشتی بنار دی) راوژ باړې، يانې دغلته(خورا) د ستاينو ميز ټينګار توک (اېنتنزيفا ير) په توګه د ماناپوهنې له مخې د(- ترين) رو ستاړي انډول کېدای نه شي،بلکې پر ځای يې (کابل ترټولو ګڼمېشتی بنار دی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهي او کره راځي، يايې هم ((يوازېنی)) ستاينوم ځای ورډکولای شي- ما پخپله (تر-ترين) له پارسي راپور کړي او دود کړي دي، ځکه ٪۲۵پردی پانګه راپورولای شو!

(۱۱) ښاغلي عزت اله نورزی پر دې سربېره چې له (تر) سربل سره يې پاسنی (ترټولو) سوپرلاتيف اندول هېرکړی ،نورې تېروتنې يې هم کړې دي، ده ته هم په کاروه، زما اخځونو ته يې مخه کړې وای. سربلونه او وستربلونه يا په يوه نامه (غبرګبلونه Ambi-positions)کټ مټ، لکه (ستاينومونه،شمېرنومونه او نو مځري) د ځيزنوم (اسم) په ټاکندويانو کې راځي چې ښلابېل پېرونه (حالتونه) ور ښيي، لکه ماني يا انګرېزي داتيف، اکوزاتيف، لوکاتيف، ووکاتيف... او رو سي او نورې سلاوي ژبو بيا لرغو ني اته واړه هندواروپايي پدېژونه ساتلي دي او پښتو له دوه درو پرته نور د سر بلونو په مرسته راڅرګندوي (←زما هماغه اخځونه)؛ په (تر-ټولو) کې (ټول)، په (تر-سره) کې (سر)، په (تر-پايه...) کې (-پای) هم ناخپلواک نه، بلکې خپلواک مورفيمونه، وييونه او بيا (ځيزنومونه) او يا يې ځاينناستي دي!

د پښتو غبرګبلو يوه ځانګړتيا يا ځانګړنه (نه خوی؟) داده چې د سربل او وستربل ترمنځ يوه ټاکلې همغږي ټيکاو لري، يانې (د- سره)، نه بلکې (له-سره) يا (په- با ندې) نه،بلکې (پر-باندې) سم راځي او داسې نور!

(۱۲) د علمي-فرهنګي نويزونو (نيولوجېزمونو) ياپارسي (دانشواه ها) په تړاو ستا وړانديز مورِ د (يوې- کره ليکنې پښتو)غورځنګ له هماغو لومړيو څخه راپيل کړی چې پرلپسې غځېدونکی پېښځېيز سيند يې دوه ځله چاپ شوی او د ځوان کمپيوټري پښت نوې رغاونو تر کروني روسته نوي چاپ ته چمتو کېد ونکې دي. کروني يې په دې اړيني دي چې ډېری ښاغلي او اغلې زما لارښودونه په واک کې نه لري،که.هغه پر رسنيز او يا کتابي کچ رامنځته کوي: لومړی ښلګې يې زياتره کمپيو ټري-انټر نېټي هغه دي او بيا ښلابېلې، لکه د اونيزو ورځو نو مونه، زمور تر کروني روسته: (پيلنی-يونی-دونی

درنی-ځلنی- پنځنی او اونی) رادود شوې_ پر کتابي کچ خو د اغلې ډاکټرې سيما ابراهيم خپلې، طبي، د دوو بياباني ورونو ډاکټر نجيب بياباني اناتومي او د مجيب ورور يې اقتصا دي هغه او داسې نورې نومونې خو را سره په کمپيو ټرکې خوندي دي چې د يوځا يې چاپ لپاره مو ساتلې دي. – او که ستا اجازه وه، شمېرپوهنه به پکې هم راو نغاړو او د يوه لوی سمندر په ښه به يې د علومواکادمی له خوا چاپ ته وسپارو؟

(۱۳) ستا له دې څرګندونې (پښتو لکه بله هره ژبه له ځانه پوره ده) هم دامانا اخلم چې پښتو د بلې هرې ژبې په څېر يو ناپايه پټتوان (بالقوه ظرفيت) يا (پو تنسيال) لري، يانې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر راز نویو جاجونو (مفاهیمو) لپاره یې د تیارو ولسي مخبلګو له مخې بالقوه یا پټه زېرمه د نیولو جېزم له لارې راسپړلای او هر راز نوي اندولونه (وییونه رامنځته کولای شو. لکه څنګه مو چې له اماني پېر د (پښتومرکې او بیا پښتو ټولنې راهیسې) دا نوي کاله لږوډېري رارغولي دي: د مېرتون پر بېلګه
(روغتون،درملتون،زېرنتون،مرستون،پوهنتون...)، د (اجلځی، رغځی ...) پر بنسټ (ښوونځی، پوهنځی، پالنځیر تمځی...) او له لمریزوځلو پښتونو کلونو را هیسې د ادبیاتو پښتو څانګې په چوکاټ یا اډانه کې د نوې ژبپوهنې د ماسټرانو (الهام، یاري، شاکر) له خوا له نویو وییرغاونیزو آرونو (اصولو) سره سم رامنځته شوي (ژبپوهنه، غږپوهنه، وتوځی، زېرځی، ژبیز، غاښیز، شوندیز، تالوییز، ستو نیز، چنغړکیز... غږو نه) او په لا ښه ترا مېتودیک او سېستماتیک ډول د پنځمې لسیزې له پیلامې سره زمونږ د غورځنګ او رابهر ستا غوندې د نورو مینه والو او څانګپوهانو له خوا یې خبره زرګونو تو ته رسېدلې او مخ پر بره درومي!

(۱۵) پاسنۍ خبرې بیا رانچوړم چې اوسني ژبني ساینس دا رازباده کړې چې هره ژبه ناپایه پټتوان (پوتنشیال) لري او زمونږ پښتو له امیر کروړه تر امیرحمزه ښایي،مټې (ایله) ۹۹٪۹۹ پر کاراچولې وي، نوکه ما او د(یوې-کره لیکنۍ پښتو) غورځنګ نورو پلیونو، او ان داوسني ځوان کمپیوټري پښت نوښتګرو په ګډون، د همدغه ژبني ساینس په مټ په دې نیمه پېړۍ کې تر ۹۹٪۰۰ ورزیاته کړې اوسي ،خولۍ به اسمان ته واچوو؛ له لاس برلستونې تربرې پارسۍ سره علمي-فرهنګي سیالي بې له هغې ناشونې ده، خو څه چې شونې او اړینه ده، هغه د یوې- یوازېنۍ کره لیکنۍ پښتو) سمبالونه او د پټتوان رابرسېرونه او دودونه ده!

مانا یې داچې اوسني ژبني ساینس دا رازباده کړې چې هره ژبه ناپایه پټتوان (پوتنشیال) لري او زمونږ پښتو ښایي،له امیرکروړه تر امیرحمزه مټې (ایله) ۹۹٪۹۹ پر کاراچولې وي، نوکه ما او د(یوې-کره لیکنۍ پښتو) غورځنګ نورو پلیونو، او ان داوسني ځوان کمپیوټري پښت نوښتګرو په ګډون، د همدغه ژبني ساینس په مټ په دې نیمه پېړۍ کې تر ۹۹٪۰۰ ورزیاته کړې اوسي ،خولۍ به اسمان ته واچوو

(۱۶) پر ۲۰۰۵ ز کال د مخابراتو وزارت د کمپیټر ساینس د پازوال د ښاغلي منصور انصاري په تخنیکي لارښوونه ما او استاد آصف صمیم د مایکرو سافټ کمپنۍ له سپارښتنې سره له شپږ لکو ۲۶زرو نومَونو څخه مټې دري زره نومونې ورغولې، اکر داچې د کمپنۍ له خوا له اړوند لس ژبیز ګروپ (انګرېزي، روسي، عربي...او پارسي) هغو ګردو بشپړې کړې وې. هغه هم، پخپله وزارت دود نه کړې او پښتنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوانانو هم په ايراني کمپيوټري کورسونو کې د (کړکۍ، دوتنې... او سولګر) پرځای (پنجره، پرونده...او رايانر) زده کړل- ايران له نژدې يوې پېړۍ را هيسې علمي-فرهنګي او تخنيکي (دانشواژه ها) لپاره ټولیز سرکاري (فر هنګيستان) او بيا هرځا نګپوه د خپلې ځانګی هغه د ژبپوهانو په همغږۍ سره رغوي او د هوکړې او دودېد نې لپاره ورته سرکاري پشتوانه ټيکاو لري!

(۱۴) لکه پاس چې ورته نغوته وشوه،زمونږ غورځنګ له ۱۳۵۲ل. راهيسې د کابل پوهنتون د ببلابېلو پوهنځيو اواړو ندو بشري پوهنو،هنرونو او ساينسي- انجينري نومونپوهنې راپيل کړې وې چې لس-دولس کاله روسته ورته دوکتور نجيب اله د دري-پارسي هغې په را نغښتنه رسمي بڼه ورکړه او لاسباړه (حق الزحمه) يې هم ور هوکې کړې وه چې له بده مرغه دهغه سترانسان له راپرځېدنې سره، مو هرځه توري غدۍ تالا ترغۍ کړل!

(۱۶) د ژبپوهانو او ژبه ټولنپوهانو ګوابنې(warnings) لا څه کوې چې وايي:

[پرلپسې په بشري نړۍ کې د نويو نويو مفاهيمو يو توپان رابهاند دی او هماغه معيا ري ليکنۍ ژبې تري بچېدای شي چې پر وړاندې يې خپله درېګونې پانګه هم پرکار وا چوي ، اوکه اړونده لغوي پانګه يې يومخيزه راپور کاندې، پايښت (بقأ) يې له پوښتنې سره مخامخېږي!]

په دې مانا چې د نړۍ هرې سيالې او دوديالې علمي-فرهنګي ژبې ويپانګه څلور برخې رانغاړي ۲۵٪ګړويزونه (دايلکټزمونه)، ٪۲۵ زړويزونه (ارکاييزمونه) ۲۵ ٪ نويز ونه (نيولوجېزمونه) او۲۵ ٪ پورويزونه (فارنېزمونه)!.

دا هسې ولولې او احساسات دي چې له دغې غبرګې لنګوپستيکي تشې سره سره،له پارسي ژبې سره د يوبرابر ملي-رسمي سيالۍ او کاروني رښتې (حق) داوې دنګلې کوو!

ځکه پښتو لا يوې-يوازېنۍ کره ليکنۍ ژبې) ته لوړتيا نه ده موندلې:

نه پښوييزې- رغاونيزې رنګارنګۍ (ور سېد- ورسېدو- ورسېدلو-ورسېدئ-سېدلئ-أورسېدو...) يورنګۍ ته لوړ تيا موندلې او نه يې پارسي هومره پټه ويپانګه رابرسېره شوې او رادود کړ شوې چې تر ټولو مخکې ورسره پخپله پښتانه نابانديې دي، نو د ستر خوشال خبره لا هغسې پرځای پاتې ده:

چايې پلو له مخ وانه خښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتو لاهسې بکره پرته ده

په ټوله پښتني- افغاني او بيا علمي- فرهنګي مينه او مننه

ستاسې د ګردو پوهيالو او فرهنګيالوسپينږيرې خواخوږۍ زيار. پای

ډاکتر ماخان ميړی شينواری

،،۲۵،، بشپړاند

يادونه:کېدی شي د ما ليکنې ناسمې وي، خو دادې هم راته ښوولشي ا پوهنيز لاملونهدې يې راوړل شي.

پهپوهنه کښې داسې نهشته، چې دا داسې دی او بس.

په پښتو کې ځنې داسې غورځنګي نومونه ډېرو کسانو ځان ته خوښ کړي، لکه، هڅاند، ځلاند، بهاند چې دا اوس بشپړاند ته هم وغزېده او ډېر ناوخته به نه شي، چې ګرځاند،

تلاند، خوړاند او نوروته وغزيږي، ځکه ځمور هيوادوال داسې نوي و منځ ته راغلي ويونه ډېر زر خپلوي، چې دا هر څنګه هم وي، سم يا ناسم. ښېلګې يې ډېرې لرو.

په يوه ليکنه کې لولم: ،،د امريکا د اساسي قانون ۲۵ بشپړاند مرستيال ولسمشر ته واک ور کوي....،،.

مور اوس ۲۵ بشپړاند او دا –اند داسې لږ د شميرپوهنې – او ژبلار په بنسټ څېړو، چې موخه به تري څه وي، سم يا ناسم به وي، که څنګه؟

دا به مور په دوه برخو کې روښانه کړو:

لومړی: ۲۵ بشپړاند:

يوه بله ليکنه کې لولم: ... ۲۵بشپړاند.... دلته هم ګورو، چې ۲۵ يو ګڼ دی او دا د بشپړاند سره ۱۵ په دې پرېپوهېدنه دی، چې ګوندې دا بشپړاند – چې هر څه وي - ۲۵ دي، خو ګومان مې دی، چې دلته موخه تري ۲۵ نه، بله ده او هغه دا چې د ۲۵ سره تړلی يو بل څه شته، چې ځانله نه ليکل کيږي. دلته د ليکونکي موخه د کوم قانون يا بل څه پنځلسمه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماده ده، چې پخپله بشپړه کيږي او يا يې بشپړونکی دي، چې دا داسې ليکو: ۲۵ – م بشپړاند، چې دا يې موخور ځومالی غواړي ليکوال په ګوته کړي، خو ليکونکي هم دا نه ده روښانه کړي، چې دا بشپړاندونکې ده او که بشپړاندېدونکې. دواړه توپير لري.

بيا لنډ: ۲۵-م بشپړاند(په تورو: پنځسلم -)

دويم: بشپړاند:

په پورته کې ځما په اند دا ليکونکی د بشپړاند سره د يوې قانوني يا دبل څه کومې مادې بشپړوونکې او يا بشپړېدونکې ماده غواړي په ګوته کړي، چې ځما په اند به يې ښه داوی، چې ليکلي وی، د ۱۵-مې مادې بشپړونکې يا بشپړېدونکې او نه بشپړاند.

ولې؟

ځکه چې:

که دا –اند زمونږ ليکوالانو کتلی وي او دا کار خو هرومرو شوی، نو ډېر زر به دا

ليکاندان خپل ښار ته تلونکي ملګري تلاند او له هغې ځايه د ميوو راوړاندان کړي يا کړي وي، چې بيا يې ببرته سماندانو (موخه تري سم اند، چې ګوندې اند سم وي، نه ده) ته پوره هڅې هم ستونځمنې وي (د دې غونډالې به راته ډېره بخښنه کړی، ښه نه برېښي).

زه په خپلو ليکنو کې دا تل يادوم، چې ژبه د چا د خوښې سره بايد بدله نه شي او ژبلارې تل بايد په پام کې ونيول شي، نو که دابشپړاند بياد هغه د موخې له مخې بشپړونکی يا بشپړېدونکی وليکي، چې کوم يې موخه ده.

ګوري پښتو ته زمونږ ليکوالانو د سلم په ځای سلن رانانباسلی، چې ټول اوس په همدې ناسمون کې راګيردي او اند يې نه پرې رسيږي يا يې سر پرې نه خلاصيږي او دا د شمېرپوهنې له لارې سره هم پوره مخامخوالی دی.

د بشپړاند نورې ستونځې او لار ورېښودل:

نيسو چې دا دې د کوم قانون ماده وي.

مونږ بشپړونکې او بشپړېدونکې لرو، چې يو له بل پوره توپير لري.

له بشپړاند څخه نو موخه اوس کومه ده؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایا دا ۲۵ –مه ماده پخپله بشپړېږي، چې بیا د بشپړاند په ځای بشپړېدونکې راځي او که دا د کومې مادې ۲۵-م بشپړو بېلګې په توګه اوښکې بهوي، لکه هغه غاز یاتښتېدونکی، چې اوشکي بهوي. اوښکې بهونکی غاز یا اوښکې بهونکی تښتېدونکی(دا یې خوي دی، تښتي).

همداسې هڅاند، چې هڅېدونکی دی او که هڅونکی او یا بشپړاند یو څه بشپړوي او یا بشپړاند چې بشپړیږي.

داسې لیکنې یواځې زما دي او پام مې ورته رااوړي، چې له املې یې یا د تیږو د ویشتلو یم او یا غور پرې وکړی. لیکنې مې وګوری.

چې هرڅنګه وي، ستاسو پرېکړې ته به خوښ شم.

دې توپیر ته دې دلته پام وي. نو هیله مې ده چې د ژبلارې سره سم هغه خپله موخه ور څه

ولیکو او د ژبې پیدایښتې لار ته بدلون ور نه کړو.

ګورو، چې دابشپړاند خپله موخه نه شي روښانولی او ناسم پوهاوی ورڅخه منځ ته راځي، نو داسې پرېکړه کېدی شي، چې دا په دوه پوهېدنو دی او له دې املې ناسم یا غولونکی دی.

د کورنۍ نومونو اینولو لپاره دا -اند ډېر ښه غورځنګې برېښي لکه بهاند، هڅاند یا همدا بشپړاند او نور، خو دا نو بیا د دې کس خوښه ده، چې څه دی؟

یوه غوره یادونه: په دې لیکنه کښې مې هم لږ تېروتنه کړې، چې هغه مې په همد ې کتاب کښې ،، د پښتو نوموییونه،، د سرلیک لاندې خوره کړې، چې پردې باندې پوهېدلو لپاره مې تېروتنې هرو مرو دي. ما ګوره دا خپلې لیکنې پر پرلپسې توګه باندې سمې کړې، چې وربانديې پوه شوی یم. د زدکړې لار ګوره تل پل پر پل باندې ده.

ډاکتر ماخان میړی شینواری

ګرانو ژبپوهانو! مرسته وکړی:

زه و ټولو ژبپوهانو ته سوا ل او زاري کوم، چې ویې لولی، په دې کښې فکر وکړی او له ما سره یې د سمون مرسته وکړی او یا یې را سره ومنی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوهېږم، چې د داسې لیکنو سره تاسو د ما له لیکنو څخه پرته د بل چا له لیکنو سره نه یاستئ مخامخ شوي.

مور د مور په ژبه کښې ډېرې ژبلاریزې ستونځې لرو، چې ناسمونونه یې هم پر همدې بنسټ باندې دي. د مور ژبپوهان پردې نه پوهېدل یا تراوسه پورې نه پوهېدل، چې پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده او له دې امله یې هم نه شو کولی پر ژبلار باندې یې وپوهېږي. دا د ژبې ګرامر ما د دې اېرګاتیو ژبې پر بنسټ باندې څېړلی او ډېر پر زړه پورې دی.

مور دلته هغه زیات ناسمونونه د ،، تر ،، له خوا څخه لرو، دا هم له دې امله دی، چې مور د پښتو ژبې پر کاسوس، کاز یا اړیکتینګونو باندې نه پوهېږو، نو د دې ناسمونونو سره به هرو مرو مخامخ کیږو. په ژبلار کښې د ژبو د ټولو وییونو ډولونو یا ټولو ویکو لپاره د کارولو، ځانګړې لارې شته، چې د هغې له مخې سره یې د دندو پر بنسټ باندې ژبلاریز

لیکلی شو.

د معیاري ژبې پېژند:

یوه معیاري ژبه کومه ده؟

یوه معیاري ژبه یوه معیاري شوې یوګونې ژبه ده، په دې پوهېدنه، هغه ژبه چې لږ تر لږه د نورو ډولونو په څنګ کښې یوه ټاکلې د یوګونې ژبې په څېر معیاري شوې بڼه ولري.

د ژبې معیار نو څه دی؟

د ژبې د ټولو شته کلیوالي ګردودونو څخه را غوره شوی لیکدود او ګړدود دی، چې د بنوونځي، پوهنتونونو او کتابونو لیکل او پر جګه سویه(چې د مور ژبپوهان اکادمیک ژبه ورته وایي) خبرې وربانديې کیږي، د وییونو هرډولیز کتابونه یا دکشنریګاني ولري یا وربانديې لیکلکیږي.

معیاري ژبه داسې ده او داسې باید شي یا وي، چې د هرګړدود کسان وربانديې وپوهېږي.

کلیوالي ژبې:

د کلو د ویلوو ژبې، نو د هر کلي په ګړدود خبرې دي، چې پښتو درې ستر ګړدودونه لري لکه کنداري، د لویې پکتیا او ننګرهاري ګردونونه دي. نو خبره اوس په کلیوالي او معیاري ژبو کښې ده او نه د معیار او ژبې کښې. دا په هرځای کښې خپلې ګټې لري او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوند. که تاسو یو تیاتر یا نورې ټوکې ټکالې راواخلی، نو دا و ماته پر هغه کلیوالي ژبه باندې خوند راکوي، خو د نورو کسانو او د خپلو کسانو سره چې کښېنم، هلته راته هم کلیوالي خبرې خوند راکوي، خو داسې په رسمي او داسې نیمه رسمي ځایونو او که د بلې ژبې د ګړدود خاوندانو سره کښېنم، نو هلته هم باید پر معیاري ژبې باندې خبرې کوم.

پښتو، چې د پښتنو ژبه ده، باید معیاري شي او دا دنده د پښتو د استادانو دنده ده. باید دا ژبه

ژبلاریزه شي او ژبلاریزه کړي. باید د هر ویې پر پوهېدنه باندې وپوهېږي او همهغسې ژبلاریز سم یې وکاروي، چې د ژبې نور لیکوالان او لږ تر لږه هغه د لوړو زدکړو د لیک-لوست افغانان د هغې له کارونې څخه ګټه پورته کړي، چې هغه ورته د ژبپوهانو له لورې څخه ښول شوې ژبه ښېرته سمه ورکړی شي. د ژبې هر د لوړو زدکړو لیکونکی،

چې دا ناسمونونه کوي، له دې څخه باید و پوهېږو، چې نوموړی پر ژبلاره باندې سم نه پوهېږي، چې باید د ژبپوهانو له خوا څخه ورته سمه و ښوول شي.

مور په لاندې ډول و مخ ته ځو:

--- ژبلاریزوالی او سم-اندیزوالی یا منطق

داسې پیل کوو: دلته د هغو ویوینو ناسمون په ګوته کوو، چې ژبلاریز ناسم وې او فکر ورته هم نه وي شوی او نه شو یا نه شي کېدی.

ګرانو ژبپوانو او ژبمینه-والو!

دا څه چې زه اوس لیکم، دا په کازوس، کاز(کېز) یا اړیکتینګوونو کښې پوره روښانه شوي. خو دا بیا هم ناسم کارول کیږي، چې غوښتل مې مخه یې ونیول شي.

تر ټولو لوی زیان یا سږ کال تر ټولو ډېر انګور شوې دي.

د ژبې تر ټولو کوچنی. د تاریخ تر ټولو تود اوړی.

و پورته ته پام: دا ،، تر ،، خو چې څنګه کارول کیږي، وروسته به و ښوول شي، دا له ،، تر ټولو،، سره څه نه شته، و د ې ته دې ګران لوستونکي لږ پام وکړي، چې دا تر ټولو لوي یا – ډېرېه نو څه شی وي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ډېره يا تر ډېره بريده: دا ،، تر ډېره برېده،، څه نه شته، ،،له ډېرو بريدونو څخه،، به څه وي، ځکه چې برید یوګڼ دی، نو دلته بیا ډېر- چې ډېر ګڼ دی- څه نه دي ورک کړي او نه، همداسې نه ،، تر،، او نه ،، تر ډېره،،.

لرو: ،،له وعدو تر عمله!،، دا اندول ده له ،، له ما تر تا،، سره

دا څه نه وایي، ځکه چې دا ،، له،، او ،،تر،، مورفېمونه دي، چې خپلواکه پوهېدنه نه

لري، خو پوهېدنه و نوموییونو ،، وعدو آو عمل،، ته وړي او هغه غوره وییونه چې پسېځاینیو یا اړیکوییونه ،،څخه،، او ،،پوري،، دي او په یوه غونډله کښې غونډالغړي جوړوي پرېښوول شوي، چې دا ژبلاریز هغه غوښتوني څه نه وایي او نه څه ژبلاریز

روښانه څه کولی شي. نو سم یې لرو: ،، له وعدو څخه تر عمل پورې،،.

پوهېدل او سم لیکل سره توپېر لري!!! ،،تر ۵۰ ډېر ټپیان شوي دي،،.

ژبلاریز ناسم دی. تر ۵۰ پورې ټپیان کېدی شي، خو ،،تر ۵۰ ډېر،، ژبلاریز ناسم دی.

،،... سره تر لیدو وروسته ویلي،،، ژبلاریز ناسم دی.

سم یې: ،، له لېدو څخه وروسته یا له لیدو پسې(،،پسې،، هم اړیکوی یا پسېځاینیوی دی،، یا ،، تر لیدلو پورې،،).

- تر پېښو لاندې کوي. یو څه د یو څه لاندې کیږي او نه تر لاندې کیږي.

- د نړۍ تر نیمایي زیات وګړي. سم یې: له نیمایي څخه ډېر وکړي

له مخکې تګ هم راوګرځوله. له و مخ ته تګ څخه راوګرځول

او د نړۍ په کچه د کرېکټ

و مور ته پیدا‌ېښت دا ژبه ډېره روښانه راکړې یا انسانانو دا ژبه په پیدا‌ېښتي توګه روښانه و منځ ته راوړې او همداسې روښانه باید ببرته ورکړ شي. دا په ژبه کښې دا ناسمونونه داسې توکلي یا شعوري او غورنګي و منځ ته راځي یا راغلي دي.

--- ،،تر دې مخکې،،: دلته،، تر،، پوهېدنوړونکی مورفېم دی او خپلواکه پوهېدنه نه لري، دې مهال وی دی او مخکې هم څه نه شته، ځکه چې مخ نوموی دی او کښې اړیکوی دی، چې یواځې د یو څه ،،په مخ کښې،، شته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- تر راستنېدو وروسته: ناسم دی. سم يې: له راستنېدو څخه د مخه يا له راستنېدو پسې. (ځکه پسې هم اړيکوی دی او نه وروسته).

--- تر ځمکې لاندې: داسې څه نه شته، خو د ځمکې لاندې څه شته. ،، د ځمکې لاندې ،، دا د خاوندوالي اړيکتينګوونی دی.

--- تر ۲۰ ډېر... ځواب ترلاسه کړی: داسې څه نه شته، خو ،،له شلو څخه،، ډېر شته او

دا داتيو اړيکتينګوونی دی.

--- وړاندې:

لولو: يو چا څو کاله وړاندې اعلان وکړ چې،...په پورته غونډله کښې دا ،،وړاندې،، موخه-ور نه دی او ولې؟

روښانونه:

وړاندې: يو څه له يوه بل څه څخه په څه ځاييز واتن کښې ځای لرل. دا د وخت سره هرو مرو بايد سر او کار ونه لري.

د مخه: دا د وخت له مخې څخه يو څوک په يو وخت کښې له يو بل چا يا څه څخه د مخه يا د تېر وخت په يوه واتن کښې شتون لرل.

يوه بېلګه: سپين هلته له ما څخه لږ وړاندې ولاړ دی، هغه له ما څخه دلته د مخه راغلی او د سين په مخ کښې ناست دی.

دلته يا د مخه ليکونکی ناسم دی او يا زه، نو دا د سم ښوونه به د چا دنده وي؟

مخکې: څه پښتو وی نه شته، خو دا ،،مخ کښې،، يې ګډ ليکل شوی.دلته خو مخ نوم دی او دا کښې پسې ځاينينيوی يا اړيکوی دی، چې په ګرامري ليکنه کښې د ،، مخ،، و مخ ته مورفېم ،، په ،، راځي، چې پوهېدنوړونکی دی او داسې يې ليکو: په مخ کښې. زه چې راغلم، ګورم، چې هغه مې په مخ کښې ولاړ دی.

هغه د ما نه مخکې راغلی. سم يې: هغه له ماڅخه د مخه راغی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه لږ د مخه راغلم، ګورم، چې هغه هلته له ما څخه یو څو متره وړاندې د دړې په مخ کښې ولاړ دی.

دلته مو ولیدل، چې دمور ټولې ستونځې په اړیکټینګوونو کښې دې، دا ما ښه روښانه

کړي دی، که په ژبه کښې لاسوند هم نه لرم، خو داسې ده او کینه به سره د زړونو څخه و باسو. غوره مو د ژبې سمول او سم یا په معیار برابر لیکل باید موخه وي او نه سیالي.

--- څنګه پوهیږو، چې یو څه نوم یاخویی دی؟

،،له دې مخکې نن پنجشنبه له فرانسې نه د بنګله دېش پلازمېنې ډاکې ته له رسېدو سره سم،،

له دې څخه د مخه نن پنجشنبه له فرانسې څخه د بنګله-دېش پلازمېنې و ډاکې ته .....

ډېرو ګرانو او منلو ژبپوهانو!

که پر یو څه باندې غواړې، څه ولیکې او یا یو څه را ته سم کړې، هیله ده، لیکنه مو روښانه او پر پوهنیزه دلایلو باندې ولاړه وي. دا چې داسې هم کېدی شي، دا یوه پوهنیزه وینا نه ده.

پښتو یوه ځانګړې یا ډېره ځانګړې ژبلار لري

--- پښتو د کړنوییونو ښه بدلېدنه نه لري.

د پښتوکړنوییونه د پسې ترلو یا پوهېدنغزوونو سره غزیږي. زه مڼه خورم، مور ځو او نور

--- ښښتو د نوموییونو ښه بدلېدنه نه لري.

او پر ځای باندې یې د خاوندوالي او د اړیکوییونو په ځای کښې د نوموییونو پوهېدنه له مورفېمونو، د، له، پر، په، تر، و سره ورورړل کیږي .....

--- پښتو د خویوییونو هغسې جګېدنه لکه المانې یې چې لري، نه لري او خوییونه یې په ډېر، زښتډېر او خورا ډېر سره جګیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- ناسم ورننوتلي څه -لکه نوري ژبې هم؟- نه مني، ژبلار يې ډېر روښانه، خو ستونځمنه ده، چې د ژبې څخه پرته و سم-اند يا منطق ته هم پوره اړتيا لري، لکه سږ:ال تر ټولو دېر انګور شوي دي. دا غونډاله هېڅ نه وايي، چې دلته بايد له ژبلار څخه پرته لږ منطقي فکر هم وشي، چې ،،تر ټولو،، څه نه شته ژبلاريز او نه څه پوهېدنه لري چې د تېرې جنورۍ پر ۲۰مه سپيني مانۍ ته د ټرمپ له راګرځېدو راهيسې له نوموړي سره د

ليدو لپاره واشنګټن ته ځي.

،،له مکرون سره تر کتنې وروسته،، ژبلاريز ناسمه ده سمه يې: ،، له مکرون سره ،،له کتنې څخه،، وروسته يا له مکرون سره ،،تر کتنې پورې،،.

،، نوموړي مخکې ويلي و،، ژبلاريز ناسم ی او

سم يې: ،، نوموړي د مخه ويلي وو يا له دې څخه د مخه ويلي وو،،.

د بې بې سې د يوې ليکنې د يوې برخې و سمون ته يو وړاندیز:

دا د نوکانو په منځ کښې د ما ليکنه ده، چې دا مې ژبلاريز سمه کړې ده.

تمه (هيله) وه چې سږ کال به (د) مونيخ امنيتي کنفرانس تر ډېره (تر ډېره(يواځې څه نه وايي) ګومانه پورې يا پر ډېر ګومان باندې) پر دوو شيانو (باندې) څرخي: لومړی دا چې (و) روسيې ته له تسليمېدو(څخه) پرته (په)اوکرايين کې جګړه څنګه (و) پای ته رسېدای شي او دويم دا چې اروپا څنګه د خپلو دفاعي لګښتونو (و) زياتولو ته اړتيا لري.

خو د دغه کنفرانس تر ټولو (تر ټولو څه نه شته، نو ډېر-، خورا دېر) جګپوړی امريکايی ګډوال(ګډونوال)، مرستيال ولسمشر جيډي وېنس، له دوی (څخه) پر يوه موضوع (باندې) هم تم نه شو.

هغه برعکس د بريتانيا په (پر) ګډون(باندې) د واشنګټن پر متحدانو (باندې) راوګرځېد او (پر) تونده ژبه (باندې) يې (په) دغو هېوادونو کې د ناسمو او غلطو مالوماتو د خپراوي (خپرولو) او د بيان ازادۍ محدودېدو په (پر) تړاو (باندې) (له) څرګندونو سره ټول استازي حيران کړل.

دا ۲۰ دقيقې چې هغه پکې (په دې کښې) وينا وکړه ډېرې عجيبې وې او (په) تالار کې د حاضرو استازو لخوا (له خوا څخه) په (پر) ډېره چوپتيا (باندې) بدرګه شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادونه: ۱ – پوهېدل او سم لیکل سره توپیر لري.

۲- په پورته کښې ،، د ، له، په، پر، تر،، مورفېمونه دي، چې پوهېدنوړونکي (دلته د ونوموییونو ته بله پوهېدنه وړي) دی او ،، څخه، سره، کره، پسې، کې یا کښې، باندې،

ته،) پسېځاینیو یا اړیکوییونه دي. دا اړیکنیوونی د اړونده مورفېمونو سره، چې له نوموییونو څخه د مخه راځي او د هغوي پوهېدنه له کړوني څخه و نه کړوني اړیکتیګووني ته وړي.

د مور ټول ناسمونه یا هغه ډېر یې د لاندې داتیو حالت یا په اړیکتینګووني کښې دی.

لند یې بیا راوړو:

--- له ما-، له چا- یا له څه څخه(سره،کره،پسې).

--- تر کور-، تر چا-، یا تر څه پورې

--- پر مېز-، پر چا- یا پر څه باندې

--- په کور - ، په چا- یا په څه کښې

--- و هغه -، و چا-، و څه ته دلته دا دري غونډالبرخې لیکلشوي دي او د ،، - ،، د ،، ته ،، د تکرار لپاره ده.

دا پورته په پښتو کښې اړیکتینګووني دي او تل د یوې غونډلې په مځ کښې او یواځې په همدې لیکنډول راځي، بل ډول لیکل یا یو څه په دې کښې له لیکنو څخه غورځول یې ژبلاریز ناسم دي.

له چا، ترچا، په چا ، پرچا، و چا، دا نه کړوني دي او دا له، تر،پر، په، و مورفېمونه دي، چې و نوموییونو ته پوهېدنه وړي، ځکه چې دا ،، چا،، د تېر مهال لپاره کړونی او د اوس مهال لپاره بربکړونی دی. او دا نور څخه، سره، کره، پسې، پورې، باندې، ته اړیکوییونه، چې له خپل اړونده پوهېدنبدلشوي نوموییونو سره راځي.

داسې لیکنې لکه ،،مخکې تر دې،، یا همداسې تر دې مخکې(دا مخکې ګډوله وی نه دی دا دوه وییونه دي، مخ او کې یا کښې، نو ژبلاریزې نه دي او ژبلاریز یې، ،،له دې څخه د مخه،، ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورفېمونه د، له ، په، پر، تر او و يواځې او يواځې له نومويېونو څخه، ځکه د مخه راځي، چې و هغو ته پوهېدنه وړي او دا کړوني له اړيکټينګووني څخه و نه کړوني

اړيکټينګووني ته راولي. دا پرېپوزېشنونه نه دي، پرېپوزېشنونه خپلواکه پوهېدنه لري.

په دې کښې کله، کله نه غوښتوني ناسمونونه راځي.

له چا - ، له څه څخه(سره، کره، پسې)

په چا -،په څه کښې

پر چا-، پر څه باندې(پورې (دا پورې د پولې پر پوهېدنه باندې نه ده))

اړيکوېيونه ولې؟

دا اړيکوېيونه د غونډالې له يوې برخې څخه د غونډالې له بلې برخې سره اړيکي نيسي

اړيکټينګووني؟ ولې؟

دا ځکه اړيکټينګوونه دي، چې د پوهېدنوړوني اويکې د ټيکوي د پسېځاينيوو سره.

په پوهنه کښې سړی و يوه فکرکوني ته اړ کيږي.

يو ژبنی توکی غوره دی، څومره او ولې؟

دا څه د دې څه جوړښتبرخه ده.

د الماني او انګرېزي پر څېر باندې

په څېر همدا د څېر پوهېدنغزونه ده

د ژبې د سم ليکلو مسؤليت به نو د چا په غاړه وي؟

مرسته دې وکړي، بې له قيد او شرط څخه.

،،تر دې مخکې ،،

دا پورته کليوالي وينا نه ده، پوهېدل-کېدی شي، خو وينا هم نه ده. د دې کليوالي وينا داسې ده: ،،د دې نه مخکې يا د دې نه مخ کښې،،. دا ،، تر دې پورې،، ژبلاريزه ليکل-کېدی

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی. د دې موخې سمه لیکنه: ،، له دې څخه د مخه،،.

بیا هم د ژبپوهانو مرسته غوښتونې ده.

باید و هڅېږو، چې ژبه مو ورو، ورو معیاری او پر ژبلار باندې سمه ولیکو!

ولې د مور ژبپوهان له دې ناسمنونو سره مخامخ کېږي؟

ځکه چې مور لا تر اوسه پورې د پښتو پر ژبلار باندې او په ځانګړې توګه پر حالتونو یا اړپکتینګوونو یا کازcase، کاسوس Kasus باندې نه پوهېږو او تر څو پورې مو، چې دا

کار و سر ته نه ي رسولی،ترهغې پورې به د خپلې ژبې د سمو لیکنو ونه شو پوهېدلی. د دې لنډه سمه لیکنه یې داسې ده:

تر کتنې وروسته سپینه مانې کې

میدان وردګو کې

تر دې څو کاله مخکې لا د

مشوره: د یوه د باندنې ویې لپاره، چې څرګنده او روښانه پښتو ویې نه لرو، نو باید همهغه ویې و لیکو. په ژبه کښې ښکلی او نا ښکلی نه شته، خو سم او ناسم په ژبه کښې لرو.
ګرامر او ژبلاریزو لیکلو ته مو باید پام وي او د دې لپاه باید پښتو سمه ژبلاریزه ولیکو.

د ژبې مسؤلې مؤسسې مو باید د ژبې معیاري یا سم لیکلو کې له مسؤلیت سره خپلې هلې ځلې وکړي او دا هیله به د ځان له امله هم وکړم، چې کله، کله د داسې څنګیز کسان هم له پام څخه مه غورځوی.

یوه ستره هیله: د مور ژبه باید معیاري شي او دا د یوه کس کار نه دی.....

پښتو او ژبلاریزې نااوښی ستونځې یې

پښتو پنځه زره کلنه ځوانه ژبه ده. ولې ځوانه؟

پښتو په افغنستان کښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په افغانستان کې تر ۱۹۳۰ ز ک پورې د افغانستان رسمي ژبه یواځې فارسي وه. په هغه وخت کې د پښتنو یوه ټولنیزخوزښت بنسټ په جوړېدو(۱۹۳۱ زک) ، په (۱۹۳۲) د کابل پوهنتون او په(۱۹۳۷ ز ک) کې د پښتوټولنه جوړه شوله، په ۱۹۳۶ ز ک کې د سردار محمدهاشم خان د حکومت په دوره کې پښتو دولتي رسمي ژبې ته پورته شوه، سره له دې، چې په هغه وخت کې پخپله پښتنو هم دومره پام ورته نه دی کړی. په ۱۹۶۴ ز ک د لویې جرګې لخوا پښتو سراسري ژبه ومنل شوه او ملي ژبه هم شوه.

له دې څخه داسې برېښي، چې پښتو ژبې د کار وخت- په داسې لږه سویه- له ۱۹۳۶ ز ک څخه باید پیل شوی وي او قانوني ، د قانون له مخه یې دا په ۱۹۶۴ ز ک بیا ومنل شو، چې په دې وخت کې ورته پښتانه مشران هم داسې لږ را بیدار وو.

سرلښکر یې:

دا خپله دنده بولم ووایم، چې سر لښکر یې همهغه له اول څخه خدای(ج) بخښلی اروابنساد وزیر محد ګل خان بابا وو، چې د هغه وخت د واکوالو سره یې د یوه ورور په څېر اړیکې لرودي، په ژبه او هیواد مین انسان وو او د دې توان یې لاره، چې د اروابنساد ریښتین صیب له خبرو یې دا پنخه د پښتو ستوري هر یو اروابنساد خبیبي، اورښاد بینوا، اروابنساد ریښتین، اروابنساد خادم او اروابنساد رشاد روزلي او د وینا له مخې یې سیاسي ستر ملاتړ وو، خو سره له دې هم دې ژبې لاتراوسه هغه خپل قانوني ځای په دولت کې نه دی نیولی.

د پښتو ژبې وده

له پورته څرګندونې څخه همدا لامل څرګندیږي، چې پښتو ژبه مو په هره پوهنیزه ریښه کې هم پوره ستونځې لرې د ژبې تر ژبلار یا ګرامر پورې. د پوهنیزو پوهنتون او د ښوونځي د کتابونو پښتو خوندیونه نه لرو، هغه مسلکي وییونه یې ټول لا تر اوسه پورې عربي دي، چې پښتانه یې د پوهېدنې سره د پوهېدلو ستونځې هم لري، خو دوی هم په هغه وخت او لاتراوسه څه نه کوي یا څه نه شي کولی، پرته له ما څخه، چې د شمېرپوهنې څلوېښت کتابونه مې په پښتو ژبارلي او لیکلي د داسې څه فزیک سره، د پښتو د دوه ګرامرونو سره او همداسې څه نورو کتابونو سره، دا چې دا کار څنګه شونی وو، دا به په بل ځای کې ولیکم (باور وکړئ او لوړه کوم، چې دا مې د ځان ستایلو له امله نه لیکم، خو د نورو یې و دې کار ته راهڅونه مې موخه ده).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا هم بايد په کلکه ووايم، چې په داسې حالاتو او دې لږ وخت کې، که څه هم دولتي پوره پاملرنه دومره نه ده ورته شوې، دې ژبې او د هغه وخت دمورِ ستورو د نورو هغه وخت ځوانانو په مرسته دې ژبې ته پوره کار کړی.

دلته مې – له دې لیکنې سره- هغه بنسټیزه موخه په پښتو ژبه او ورسره لرلو ستونځوبیو کې ده.

د پښتو په ژبلار کې هغه بنسټیزه ستونځې:

مورِ تر اوسه پورې نه پوهېدلو، چې پښتو یوه اپرګاتیو ژبه ده او ما هم تر هغې وخته پورې خپلې لیکنې -چې نه وم پوهېدلی- نه وې لوریزې کړې.

زه به د مورِ ستونځې په اړیکټینګوونو(پیر، کاسوس یا د الملني فال(حالت)) کې وڅېړم او په نورو برخو کې هم د دې ستونځو لاملونه ورته دي.

دا چې ژبه مو یوه زړه ځوانه ژبه ده، نو ګرامر یې هم باید د ژبې ځوانۍ ته ورته یا ورسره ځوان وي، دا په دې پوهېدنه چې ژبلار مو له پخوا څخه راته نه دی پاتې - که وي، نو پوره ناپوره به وي- او همدا اوس مو باید چمتو کړی وي. دا چې خپل ګرامر مو لا تراوسه نه لروده او لږ تر لږه په معیاري توګه، نو باید دا ستونځې مو د نورو ژبو په مرسته اوبی کړې وی، چې هغه زیاته وخت په کې فارسي یا عربي ژبې باید لرودې وی، ځکه چې مورِ د هغه وخت ژبپوهان ټولو د هر مسلک هر څه مو باید له فارسي رانیولي وی او هغه مو څه نومونه همداسې مسلکي ، چې لرو یا لرودل هغه لا د مخه له فارسي- چې د مورِ یواځنۍ رسمي ژبه وه – رانیولي وي، نو د مورِ د هغه وخت پوهانو ته اړین نه برېښېده یا نه پرې پوهېدل، چې د فارسي د بڼه بلدتیا له امله پښتو اندول ورته ولټوي او ومومي. پښتو چې د زده کړې ژبه نه وه، خو نه دا چې نابلده بلکه پردۍ برېښېده. مورِ د نورو ژبو په مرسته د پښتو ګرامر هم د پښتو د جوړښت سره سم د پښتو ژبلار ترتیبوو، خو د پښتو د نوې منځ یا میدان ته راوتلو له امله مو د پښتو ژبې سره هم باید ستونځې شته وي، چې هغه بیا د ګرامر په لیکلو کې راڅرګندیږي. په دا وروسته وختونو کې هم، که پرته له عربي مو له نورو ژبو څخه د مرستې اخستلو له امله او د ګرامر د توپیروالي له امله، ګرامري ستونځې منځ ته راځي، چې زه به یې په دې لیکنه کې هغه څرنګوالي ته ګوته ونیسم او همداسې له بلې لورې مورِ د پښتو ژبلار یا ګرامر د نورو پښتو ژبپوهانو له

ژبلار څخه رانیسو او هغو دا کار ځکه سم نه شي کولی، چې دوي پښتو زده کړې، بې له دې، چې سم یې و ژبلار ته ورننوځي. د دې څرنګوالي ته به هم ګوته ونیسم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کې له حالتونو یا اړیکتینګوونو سره لرلې ستونځې

پیل یادونه (ځان ستاینه نه ده، خو اړیین راته برېښي، چې هرځنګه وي لږ تر لږه ستاسو پام دې دما لیکنو ته راواړم): ما له ښوونځې څخه را په دیخوا له پښتو ژبې سره زوره

مینه لروده او ان چې په ځلورم ټولګي کې - دامې په یاد دې، چې - د بېګانو سره بلد وم او نږدې دا اخر شپاړس کاله مې په ژوره توګه د ژبې سره کړونی کار پیل کړی او دا هره

ورځ ډېر ساعتونه، چې لاس ته راوړنه یې د دوه ژبلار کتابونو لیکل وو، په ژبه کې سمونونه (هغه ویږونو ته کتنه شوې، چې موږ یې ناسم کاروو، دا له سلنې څخه نیولې، چې په پښتو ژبه کې ځای نه لري، تر اوښلن پورې، چې د ،، بهیدونکي،، په ځای یې ډېر ناسم کاروي او دا چې د سویې او معیار لپاره کچه کارولکیږي، دا مې باید باور وي، چې د موږ لیکنوکي څوک یا ژبپوهان نه پرې پوهیږي او دا سې نور هم). د دوه ژبلار کتابونو سره مې ژب اړوند اته کتابونه لیکلي په ketabton.com کې یې ګران لوستونکي لوستلی شي او دا مې هیله هم ده، چې که دما لیکنې سمې نه وي، نو .....

اوس هغه ما ژبلاریزې لرلې ستونځې:

بېلګه به همدا له حالتونو څخه راوړو:

موږ لیکو: د هغه نه، د هغه څخه، له هغه څخه او

د هغه سره، له هغه سره.

ما په ،، له ...څخه او د... سره،، باندې یوه ستره لیکنه وکړه، چې دا مې په همدې دوه ډوله ناسم ولیکل، چې ګوندې دا یو دې ،، له،، سره وي او دا بل دې له ،، د ،، سره وي.

دا تر هغې پورې راته سمه برېښېده، چې پوه شوم دا ، د ،، د یو مورفیم په توګه د یوه نوموي (نوم، نومځاینیوی) سره راځې، چې د هغه واکوالی بنایي، له دې پوهېدنه داسې ده، چې ،، د ،، د خاوندوالي مورفیم دی، لکه د هغه کتاب یا همداسې د سپین کتاب، نو دا

را ته له هغې څخه وروسته سم برېښېده او پسې بیا په دې اند شوم، لکه د موږ ټول ژبپوهان تراوسه پورې، چې دا له... څخه دی، دا په دې پوهېدنه، چې دا یو سنترپوزېشن دی، په دې پوهېدنه چې نوموی یې په منځ کې راځي او د موږ ټول ژبپوهان یې ،،سربل او اوستربل بولي،، ، چې زه په ربنتیا نه پرې پوهیږم او نه مې چېرته ولوستل، چې ولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا بايد ووايم، چې د مورِ ټول پوهان او همداسې ژبپوهان هم ډېروخت د يوه څه پوره پېژند نه ورکوي او هغه کاروي، چې دا مو هم يوه بنسټيزه ستونځه ده.

اوس هم داسې انګېرل کيږي، چې هغه د انګرېزي from او الماني von لپاره مورِ د پښتو اندول ،، له،، بولو يا داسې شايد کله، کله ،،څخه يا نه ډېر کم او که وي، نو له دباندنيو ژبپوهان څخه به ،، له...څخه،، او له ما څخه هم زيات ،، له... څخه،، ليکل - يا بلل شوی وي، چې ،،دما،، وروسته، چې دا د ما مينډنه ده، لږ ګوته ورته ونيول شي او

ليکنې پرې يو څو لرم، چې د کتلو وړانديز يې کوم، چې دا په ژبه کې راته د ما يوه ستره لاس ته راوړنه هم برېښي.له دې سره مې باور دی، چې مورِ د پښتو ژبې د دې اړخ ستونځوبيو لار مينډلې وي، چې ګران لوستونکي دې هيله ده په غور ولولي.

مورِ په پښتو ژبه کې لرو: مورِ نومځاينيوي لرو: زه، ما، ته ، تا، هغه، هغه او ... نور او دا په همدې څېره يا په همدې ډول په حالتونو کې د کړونو او پرېکړونو او همداسې نه کړونو لپاره، دا په رد بدله بڼه کارول کيږي،

لکه: ته ما وهې، تا زه ووهلم.

په نورو حالتونو کې بايد يو څه بل ډول وي (پسې روښانه کيږي، خو دا پوره ژور دما په - همدې هکله - ليکنو کې پوره روښانه شوي). دلته دی، چې د from او von اندول ،،څخه،، دی، نه ،،له،، او همداسې نه ،،له ... څخه،،.

په دې کله وپوهېدم يا مې کله ورته پام شو؟

کله مې چې دې ته پام شو(وپوهېدم؟؟؟ دا دې لا د تاسو تر مرستو پورې وي), چې پښتو دوه حالتونه رېکتوس او اوبليکوس لري او همداسې کليتيکي (تر دې وخته پوري مې هم اينکليتيکي ليکل) نومځاينيوي، نو وپوهېدم، چې دا ،، له، تر، په، پر،، او نور خپلواکه پرېپوهېدنه نه لري او د نومويونو سره يوځای راځي د اړوند اړيکتينګوونولپاره، چې هغه

اړيکتينګووني يې، چې دا يې د نومويونو سره راځي، اوبليکوس اړيکتينګووني دي، چې بې له دې هم ناسم دي او دا ځانله ما، زه، تا ... او نور يواځې هم په هغو اړيکتينګوونو کې کومه پوهېدنه نه لري. دې ته به هم وروسته ګوته ونيول شي.

يادونه: ما هم تر هغه وخته پورې ستونځې لرودې، چې وپوهېدم، پښتو يوه اپرګاتيو ژبه ده او تاسو ګران لوستونکي هم له همدې امله دې ته ژور پام وکړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ولې بايد دما خبره سمه وي؟

د ټولو ليکنو په سر کې:

دا پوښتنه هم ځکه ليکم، چې د ما دا ليکنې به د موږ په ژبلار کې د لومړي ځل لپاره وي، نو وبه اندم، چې ناسمونونه يا لږ تر لږ د ځنو ادیبانو څه شننيز ګومانونه به ورته پيدا وي، چې دا بايد د خبرو له لارې اوبی(حل) شي.

يو څه چې د هغه ليکنو په هکله پر پوهنه باندې ودانې ليکنې وي، نو تر هغې پورې سمې دي، تر څو پورې يې چې ناسمون پوهنيز نه وي ښوول او روښانه شوی.

د دباندنيو ژبو او د دباندنيو پښتو ژبپوهانو ډېرې ګټې او دا د موږ غوندې لرلې ستونځې.

موږ چې په هره ريښه کې يو څه زده کوو، نو بې له يوې وتلې دباندنۍ ژبې پوهېدنې څخه دا کار ناشونی دی، که دا ژبه هم وي. له بلې ژبې څخه موږ پوهنيز نومونه هم زده کوو.

چې داسې وي، نو د موږ د ژبې په ريښيزو ليکنو کې ولې تول ريښه اړوند شيان وييونه او نومونه مو د بېلګې په توګه پښتو نه دي؟

د مخه مو دې ته ګوته ونيوه، چې ژبه مو ځوانه ده او د موږ مسؤلو کسانو ته دا د عربي نومونه داسې بلد پرېښېدل، چې په پښتو يې زيات نه پوهېدل او يا ورته اړيين نه برېښېدل او يا يې په کې بېخي فکر نه کاوه، دا چې ولې ډېر نور لاملونه هم لري. دوی ورسره اړيين د خپل پښتو وي په څېر بلد وو. دا حالت تراوسه پورې ځکه داسې دی، چې هغه ډېر د ليک لوست خاوندان مو لا تراوسه په همهغه ډول روزل شوي او دا خپله ژبه ورته پخپله

يا دومره پوره نه برېښي او اندې، چې دا يې د ژبې وي، خو دې ته فکر نه کوي، چې د

خپلې ژبې وييونه يې له منځه ځي. ژبه غزونه سمه ده، خو نه د خپلې ژبې وييونو پرېښودنه.

ژبلاريزې ستونځې هم په همدې توګه. موږ د نورو ژبو په ژبلار يا نورو ژبو نه پوهېدلو، او د همهغه له فارسي ياعربي ژبې له ژبلار مو ګټه اخستې، چې هغه بيا د موږ د ژبې له ژبلار سره ډېر توپير لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخښنه. لیکنه را څخه غزیږي. اوس بېرته وموخې ته.

مورِ له دباندنیو پښتوپوهانو څخه - دا اوس دما ورته پام شوي- پښتو ژبلاریز څه هم زده کوو. دا چې دوی یا نور ژبپوهان یې په نورو ژبو پوهیږي او په هغو کې لولي، نو د پښتو سره غبرګ (هغه غبرګ یا غبرګون، چې د مورِ ژبپوهان یې د څه موخې لپاره لیکي، ناسم دی) ګرامري توکي له هغو ژبو رانیسي. ما هم له همغو ژبو دا وماته تر اوسه پورې نا څرګند ژبتوکي لکه چې ژبه مو دوه حالتونه، ربکتوس او وبلیکوس لري، زده کړل او

همداسې کلیتیکي نومخانیوي، چې په متې یې لیکنې اوس تاسو سره په دې لیکنه کې شریکوم.

هغوي هم د پښتو سره دا ستونځې لري، چې له von څخه ،،له،، پوهیږي، چې نایم دی. لنډ دا مورِ ورسره نابلدو کارولو سره دوي هم باید نابلد وي. دوي ژبه باید له مورِ څخه زده کړي، خو دوي د خپلو ژبو کره ژبلار لري، خو پښتو بیا دوي داسې کله بېرته ورکولی شي، لکه پښتانه ژبپوهان.

کوم سم، ناسم او ولې؟

زه بېکاره یم(بېکاره نه یم، خو څه کار نه لرم)، له دې امله مې چې له اند سره ناسم څه وګورم، نو څه پرې لیکنې ته یې ځان اړ بولم.

لاندې پوښتنه کې سم او ناسم څنګه مومو؟

۱ – سپین د طالبانو له بند تر ازادیدو وروسته

۲ - سپین د طالبانو له بند څخه د ازادېدو وروسته.

۳ - سپین د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۱ – ټه: ناسم دی، ځکه چې: دلته له مورفېم ،،تر،، څخه څه نه پوهېدل کیږي او ،، تر ،، پرته له نوم یا نومځای نیوي، څه نه وایي یا څه ور څخه نه شي پوهېدل کېدی. په دې هکله مې ډېرې زیاتې لیکنې کړي.

۲ - سبین د طالبانو له بند څخه، د ازادېدو وروسته.

و ۲ – ته: پرېکړه پسې: که ،،رووف د طالبانو له بند څخه وروسته،، وی، خو سمه به وی. دلته نو بیا په

(c) ketabton.com: The Digital Library

،، ...د ازادېدو وروسته،، ، دلته هم دا ،، د ،، د خاوندوالي مورفيم دی او په دې ويېنبرخه کې سم نه دی، دا څنګه بايد وي؟

له ازادېدو څخه وروسته، دا بيا ببرته دا ليکنه ناسموي.

له دې امله ۲ – ناسم. نو

۳ ـ سپين د طالبانو د بند له ازادېدو څخه وروسته.

و ۳ – ته : ولې بايد سم وي:

ځکه چې دا بند د تالبانو دی او نور نو د بند ،،له ازادېدو څخه وروسته،، سم دی.

بله بېلګه: د سپينغر د کور له لېدلو څخه وروسته

راځی، چې و دې ته نور هم په ګډه پام وکړو.

په ژبه کې د سم او ناسم بنووونه

د م ک ملګرو څخه مې دا لاندې پوښتنه کړې وه:

روزه مو نېکمرغه.

کوم سم دی او ولې؟

۱ – يما، يتا، د هغه

۲ – زما، ستا، د هغه

۳ – د ما، د تا، د هغه

دلته يې ځواب

له ټولو راته ګرانو د م ک ملګرو (دلته مې پام شو، چې دا غوندله ناسمه ده، ځکه چې له ټولو يا تر ټولو څه نه شته او له دې سره اړيکوی هم اړيين دی، چې هغه هم نه شته، نو وبه ليکو) په ټوله کښېيا يواځې راته ډېرو ګرانو د م ک ملګرو لوی څښتن مو راته

(c) ketabton.com: The Digital Library

روغ لړه. د دې به ښښنه کړی، چې د تاسو یو اند او د ما بل اند دی.زه به دا خپل اند داسې روښانه کړم:

موږ د یوځه د روښانه کولو یا د سم ښولو لپاره دا دوه غوره دښوونې څه لرو.

ژبه پیداېښتي ده، نو ښوونه به یې په پیداېښتوالي کې څېړو، نو

-- پیداېښتوالی

-- ټولیزوالی(که یو څه پیداېښتي نه وي). ځنې ښونې چې کیږي، د هغه غوښتونې د ټولیزوالي په بنسټ کیږي.

-- بل ډول ځوابونه یا ښوونې هم شته، چې هغه دلته بیا سیده او ناسیده ښوونې دي، چې ډېر نه پرې غږېږو.

-- په پیداېښت کې تل پیداېښتي لارې شته، چې له هغو څخه هر څه روښانه کیږي. دا چې ژبه پیداېښت دی، نو هرو مرو باید د هر څه لپاره یوه لار ولري.

-- موږ خو دا درې ډوله کلیوالي وېښې لرو. دا خو درېواړه د پیداېښتې ژبلارې له املې سمې نه وي او که غواړی معیاري نه وي.

-- د ټول د م ک ملګرو ځوابونه ورځني وو او ځنې وایي، چې د پښتو ټولنې له پرېګړې

سره سم دي.

-- دا چې زیات کسان دې دویم ته سم وایي، نو هرو مرو دې دا سم هم نه وي، که ناسمون یې ښودلکېدی شي.

-- دا چې کومه ټولنه پرېکړه کوي، دا به ووایم، چې دا هم لار نه ده. که ژبه پیداېښت وي، نو باید د سمون لپاره یې پیداېښتي لارې شته وي.

-- غواړم دا وښایم، چې دریم سم او ژبلاریز دی. ولې؟

-- موږ پوهېږو، چې ،، د،، د خاوندوالي یا اړوندوالي مورفېم دی، نو له دې املې دریم ژېبلاریز سم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- ټولیزوالی: د دې دلیل راوړل نور اړیین نه دې، خو په زیاتو پوهنو کې دا هم له غوره دلایلو څخه راوړل کیږ، چې له پیدایښت سره همغږی دی. نو که داسې وي، دا د ،، د ،، خاوندوالي مورفیم له امله دا ټولیز هم دی او په ټولو کې دا ګډ هم دی.

-- یوه ښوونه یا یو دلیل تر هغې پورې سم دی، تر څو یې چې ناسموالی یا په بل ډول مخامخوالی نه وي ښوول شوی. دا پوهنیزې لارې چارې دي. له دې همداسې پوهیږو.

رابه شو اوس سیده او ناسیده ښوونو ته:

-- سیده ښوونه: ۳ –م سم دی. دا به ښایو. ومو ښوول، چې ۳ –م ځواب دپیدایښت سره سم دی او همداسې ټولیز دی

-- ناسیده ښوونه. که موږ وښایو چې ۳ - م ناسم دی، نو باید ۱ – م یا ۲ –م سم وي.

دا د پورته دواړو پیدایښتي او ټولیزوالي ښوونو سره مخامخوالی دی، نو دا ناسم دی او ۲ – سم.

دلته مې تاسو لږ د شمېرپوهنې ښونو سره هم سترې کړی.

هیله ده، چې مرسته وکړی، چې یوې لاس ته راوړنې ته راشو.

وینادولونه:

دا لیکنه چې د ما د سم اند کتاب څخه مې رانیولې، دلته هم را ته بېځای نه بریښي و تاسو ته وړاندې کوم.

Einfach – zusammengesetzt ساده – یوځای شوې ویناوې

ویناوې کېدی شي په ساده ویناو او یوځای ایښول شوو ویناو باندې ووېشل شي. وېشنلامل یې دا دی، چې ایا وینا له یو بل توپیروړ،، ځانله کولوړ،، برخویناوو څخه یوځای ایښول شوې او که نه.

بېلګه: ،، کابل یوښار دی،،(ساده وینا)، ،، کابل له اوه میلیونو څخه د ډېرو اوسېدونکو یو ښار دی،،. سم اندیز یوه یوځای ایښولشوي وینا د برخویناو ،، کابل یو ښار دی،، او ،، کابل له اوه میلیونو څخه ډېر اوسېدونکي لري،،)

(c) ketabton.com: The Digital Library

Terminologie يا مسلکي ويپنې ردبدل کيږي: د ،، ساده وينا،، پر ځای باندې سړی ،، د يوځای نه ايښول شوو وينا‌و،، ، ،، اتومي وينا‌وو،، ، توکيزو وينا‌و،، هم غږيږي يا ،، توکيزه غوندله،، (Wittgenstein)..

د شمېرپوهنې له سم اند څخه:د يوځای ايښول شوو وينا پر ځای باندې دا لاندې هم وايو: ،، د وينا ترڼه،، يا ،، موليکيولي وينا‌وې،، . په شمېرپوهنه او همداسې فورمال سم اند کې اتومي وينا‌وې دي، چې له نورو وينا‌و څخه يوځای نه دې ايښول شوې. دا وينا‌ترڼې سم

انديزې نخښې (ترننخښې) لکه ∧ (او) ، ∨(يا) او ¬ (نه) نه لري. مخامخکلمه يې يوځای ايښولشوې وينا يا وينا‌ترڼه ده.

د بېلګې په توګه چې وينا لرو ،، کوڅه لنده ده او ورينګې وريږي،، په دوه وينا‌و وېشو يا بېلوو، د ،، او ،، سره يوې وينا ته سره ترڼلې دي، داسې يوه بېلېدنه په يوګونو وينا‌و کې ،، کوڅه لمده ده .. ، چې د ،،او ،، ورينګې وريږي،، نوره کېدونې نه ده. نو له دې سره داسې وينا‌وې اتومي وينا‌وې بلل کيږي. د يوې وينا سم انديزې شننې سره

د اتومي وينا‌و لپاره بېلګې(ارزښتونسم اند)

ترمونه displaystyle t=s}t=s\} د په خوښه t , s لپاره

(R(t1, …., tn د n-ځايز, اړيکو او په خوښه ترمونو t1 ترtn پورې. په يوه ساده ويناکې يوه يوه شي يا الې ته يو يواځني ورکول – يا ترې اخستل کيږي. که دا وبلل شي، چې يوه ساده وينا نوره جوړښتيزه نه ده، نو به داسې وپوهيږو، چې د وينا دننني حوړښت نور نه شي ټيک ويل کېدی يا روښانه کېدی.

د اتومي وينا‌وتفسير يا روښانه ونه د هغه د ريښتيا ارزښتوالي له لارې.___

تنظيميږي.{displaystyle s\}

د ساده وينا‌و لپاره سيمبول د کنونشن يا توليزې پرېکړې پوښتنې دي.

د دې لپاره ورځني د بېلګې په توګه دسترو لاتين تورو کارول، A, B, C, دي په ورکړل شوي حالت کې د ترې لاندې ليکلي توري يا پېژندنخښې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه ګډوله یا یوځای ایښولشوې وینا د ډېرو ساده وینا له تړنو څخه جوړه ده.

د یوې وینا تړنه کېدی شي غزېدونکي (غزېدونکي وینا تړنه) یا کلکېدونکي یا کښېکاګونکي (کښېکاګونې وینا تړنه) سرته ورسیږي.

غزېدونکي وینا تړنې سره یوځای شوې وینا وې دي، چې د هغوي ریښتیاارزښت د هغې له برخوینا څخه ټاکلې دي. د ټولوینا ریښتیا ارزښت له دې املې د برخووینا ریښتیاارزښت فنکشن یا څېرونه ده. (ریښتیاارزښتوالي فنکشنالیتي).

سم اندیزې همغه یا ثابتې، چې هغه ریشتیاوالي فنکشني اغیز ښندي، تړننخښې Junktoren بلل کیږي.

کلاسیک ویناسم اند یو تړننخښیز سم اند(Lorenzen), دی، د وینا یو،، د پراخېدنوالي اصولو سم اند،،(Quine). دا پر پراخېدنوالي اصولو باندې ودانه ده.

یو ځانګړی حالت د نه والي حالت Negationانځوروي. دا د ډېرو ترمینولوژیکو بنسټونو له املې. په نه والي کې وینا وې نه سره تړلکیږي او دا له دې املې وینا تړنې نه دي. دوي همداسې له ترمینولوژیک سادونې له املې یوځاییزې (چې یو ځای لري) وینا تړنې بلل

کیږي. دوی د وتون ارزښت ریښتیا سره ارزښت ناریښتیا ورکوي او په څټ.

ترمینولوژیکي سم دلته ویښه یوځاییزه ربښتیاڅېرونه یا ربښتیافنکشن بربښي. د دوه وینا د ګډوله کونو لپاره شپاړس یونکتورونه یا تړننخښې شته دی. د ټولو کېدونکو ګډوله کونو لپاره له ربښتیاارزښتونو یو د دې تړنو لپاره تیپیکي لاسته راوړنربښتیاارزښت ورکوي. د بېلګې په توګه له تړننخښو سره د تړلې وینا a) *a UND b* او b) ټیک هلته ربښتیاده، چې هم a او هم b ربښتیا وي، په هر بل حالت کې تړنه ناربښتیا ده.

اېنتنزیونالې Intensionale (ځان ورسره برابرول یا – اعیارول) وینا تړنې ربښتیافنکشنلي وینا تړنې نه دي. له دې سره د ټولوینا ربښتیاارزښت د برخوینا د ربښتیا ارزښت په واک کې نه دي.

بېلګه: ،، سپین د سم اند یو کتاب لولي، ځکه هغه سم اند ډېر په زړه پورې مومي یا بولي،،.

analytisch – synthetisch شننیزې – جوړښتي وینا وې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويناوې په ورځني ژوند کې په شننيزو ويناو او جوړښتيزو – يا مصنوعي ويناو باندې وېشل شوي. د ،،وينا،، په ځای په همغه موخه له ،، غوندلي،، همداسي ،، پرېکړې،، هم غږيږو.

Analytische Aussagen شننيزې ويناوې

شننيزې ويناوې په راتنګه موخه دي ،، ويناوې، چې په اړيښه توګه ، دا په دې پرېپوهېدنه چې په ټولو ممکنه نړيو کې، رښتيا ذي ځانله د هغو د سم اندیزو بنسټيزو بڼو له مخې او د هغوي رښتياوالی بې د هغو پر تجروبوي ازمايښو باندې کره کېدونکې دي،،. دوي له دې امله سم اندیزه توتولوګي(تل رښتيا ويناوې) ده.

بېلګه: لمر ځليږي، يا لمر نه ځليږي.

په پسې موخه ،، داسې ويناوې دي، چې د هغوي رښتياوالی د هغوي له مصنوعي جوړښت او د هغو پرېپوهېدنوالي د هغوي د ژبنيزو توکو په واک کې ده. هغوي په سيمانتيکي اړيکو لکه همغه پرېپوهنيزبرابروالی [...] او پرېپوهنيزپايونه [...]،،. له دې

. و پښتو ته ناسم راننا سب شوي... ۳۰۵ .

سره دا يو ځيرکلپايونه(ګردې پايونه) Zirkelschluss په ګوته کوي.

بېلګه: خور –ورور خپلوان دي.

Tautologie: يوه تاوتولوګي په سم اند کې يوه ټوليزه باوري وينا ده، دا په دې پرېپوهېدنه چې يوه وينا، کومه چې د سم اندیزو لاملونو په بنسټ تل رښتيا ده. د توتولوجي لپاره بېلګې دي، لکه ،،

که ورېږي وريږي، نو ورېنګي وريږي،، يا ،، دا هوا بدليږي يا داسې پاتيږي، لکه ځنګه چې ده.،،

Synthetische Aussagen جوړښتي يا مصنوعي ويناوې

په پراخه موخه د اريستوتالس له لورې ټولې ويناوې(پرېکړې)، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه ،، د سينټيزې له کلمې ځخه،،.

په راتنګه، واکمنه موخه (کانت (فسلوسوف))،، په رښتوني حالت باندې ويناوې، چې رښتياوالی يې نه ځانله د سينتاکتيکي يا سيمانتيکي جوړښت بلکه پرته له ژبې او له دې امله تجربوي ازمايښتي دازمايښني فاکتورونو او تجربو په واک کې دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د توپېروني يا توپيرېدنې کريتيک

د شننيزې او مصنوعي (جوړې شوې) وينا په منځ کې د توپېروني يا توپيرېدنې سموالی د Quine (امريکايي فيلو سوف) لخوا د ځېړنې لاندې ونيول شول. هغه د پرېپوهېدنې ناټاکلوالي تيزې پلوی وو او دا بنسټ يې د پوښتنې لاندې راووست، چې د کلمې پرېپوهېدنې تيز يو له بل رابندېدلی شي، دا په دې پرېپوهېدنه، چې منځ کې يې پولې ايښدول کېدی شي.

بېلګه: ،،ټول Rappen (د تورو اسونو يو ډول دی) تور دي،، مخامخ يې ،، ټولې کاغې تورې دي،،. دا چې تور يوه د پرېکړې نخښه ده، چې راپن له نورو اسونو بېل کړي، دا يوه شننيزه وينا ده. ايا د ،، کاغيو،، بې له تور د کلمې پرېپوهېدنه موخې ته رسېدونکې ده

– نو سپين هم (د بېلګې په توګه Albino vogel) د نورو همهغو پېژندنخښو سره دې و کلمو ته ګټل کيږي – يا ايا کاغې هم د تور له لارې پېژند لرې يا پېژندل شوې دي، کوين

هم دا يواځنې نه شو ټاکلی. په خټه کې کاغې هم د يوه د کلمې په توګه د يوه پيدا‌ېښتې ډول لپاره کارول کيږي، خو ايا د دې ډول ټولې يوګونې تور وبرېښي، چې له دې امله دا يوه تجربوي پوښتنه ده.

وينا په ويناسم اند کې

په ويناسم اند کې داسې ويناوې يواځې يا‌ټيک د هغې فورمال او نه د هغې منځپانګيز رښتياوالي ارزښت غوره دي.

د بېلګې په توګه: سړی بايد له شننيز شيحالت څخه پوهه ولري يا په شي حالت وپوهيږي، چې د وينا په رښتياوالي ارزښت ،، برلين د جرمني پلازمېنه ده، او روم د ايټاليا پلازمېنه ده،، پرېکړه وکړی شو، دا د وينا لپاره غوښتونې نه ده، چې ،، مادرېد د سپانيا پلازمېنه ده، يا مادرېد د سپانيه پلازمېنه نه ده،،، ځکه چې د سم اندېزې ،،يا،، او ،، نه ،، د کارونې کره کونې وروسته (نورميرونې Normierung) دلته د خبرو يوه رښتيا، له دې خپلواکه وينا ده، چې ايا مادرېد په رښتيا دسپانيا پلازمېنه ده يا نه. يوه په دې موخه فورمال رښتيا وينا به توليزباوري ياهم توتولوژي وبلل شي.

وينا په پرېديکات سم اند Prädikatenlogik کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پرېډيکات(د يو څه د څرنګوالي ارزښتونه) کې يوه وينا يوه وينابنه ده بې له خپلواکو اووښتونو.(په دې کې ټولې اوښتونې د کوانتورونو يا نخښو سره تړلي.)

په پرېډيکاتسم اند کې د يوې وينا رښتيا ارزښت په هغې د خوندي سيمبول Interpretation د روښانوني له مخې څخه ورکول کيږي.

د بېلګې په توګه يوه وينا x=x+x په لاندې توګه ميندلکيږي: د هرx لپاره دې ترم x او x+xوشمېرل شي. که يو x شتون ولري يا شته وي، چې دواړه ترمونه همغه ارزښت ولري (د بېلګې په توګه د x = 0 لپاره)، نو وينا رښتيا ده، په بل ډول نارښتيا ده. نو له دې سره رښتيا ارزښت د بنسټېرې په واک کې دی. چې د اوښتونې يا واريابلې له په ځای کونې ډېرې(سټset) څخه وي.

يوه پايونلار د فورمال سم اند په يوه شمېرنه کې بنه بدلونلار يا – قانون په ګوته کوي، داپه دې پرېپوهېدنه چې يوه جوړښت يا مصنوعي لار، چې د هغې له مخې کېدی شي يا

اجازه ده، د نورمال ژبې د يوه شته ويښو نوو ويښو ته لاړ شو. دا لارښونيزه تلنلار يو پايونلاس ته راوړنه انځوروي.

د Ernst Tugendhat (فيلوسوف) له خوا څخه ټولې شننيزې غونډلې د ausgeschlossenen Widerspruch (پرته يا ناشوني مخامخوالي) په غونډله ودانې دي. دوی د ناسموالي ضريبونهFalsifikatoren نه لري.

د مخامخوالي يا ردونې غونډله يا د ناشوني ردونې يا – مخامخوالي غونډله وايي، چې دوه يو د بل په خپله خټه کې د همغه څه ـ خوندیونې ردونې ويناوې په همغه وخت کې نه شي پېښېدلی. د فلسفې – او پوهنتاريخ د وخت په تېرېدو سره او له بېلا بېلو تيوريکي نظريو اړوند او له بېلابېلو ډولونو د اونتولوګيزې ontologisches پېژندتيوري او د سم اند اصول پوهېدل کيږي.

اونتولوجي د فلسفې يوه لار يا ديسځيلين دی چې د شته والي (يل؟؟) او رښتياوالي بنسټجوړښت سره بوخت دی، د بېلګې په توګه: کلمه لکه شتون، يل، به او رياليټي.

د کريتيک Kritik لاندې يا له کريتيک څخه سړی د يوه شي(الې) يا پر يوې کړنې باندې د کچون-الو په مټه يا لاس پرېکړه کيږي. لکه فيلوسوفې Anne-Barb Hertkornروښانه کړي، چې کريتيک دې له دې سره ،، د فکر او هوښيارتيا بنسټيز فنکشن دی او تر هغې پورې چې دا په خپل فکر و کارول شي او شتونپېژندنخښه چې پر باوريوالي باندې يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعوه کوني پرېکړه وشي.،، دا د پرې پرېکړې کوني باندې د انساني کړنتوان غوره هنر دی.

ډاکترماخان میرۍ شینواری

نیولوجیزم Neologismus

منلي انجنیر صیب ستانه میرزهیر په م ک کي وړاندیز کړی وو، چې د علومواکادمي له خوا دې یوه ډله جوړه شي، چې دا نیولوجیزم زما په اند د څیړنې، پراخونې اوورسره بلدونې اوبلدېدنې و کارمخ ته یوسي. زه داسې لږ پوهیدم، چې ګوندې دا خو نوو وینو سره

سر اوکار باید ولري، خوبیا مې هم وغوښتل، چې ځان داسې لږ څه پرې وپوهوم، نو د الماني ن ج له لارې مې دا لیکنه برابره کړه، چې له تاسوسره یې هم په مینه ګډوم.

دا لیکنه به دوه برخې ولري، چې لومړۍ به یې د نیولوجیزم سره ځان بوخت کړي او دویمه به یې نیولجیزم ته د پښتو اړتیا په هکله وي او په دې اړوند به دژبپوهانو کار څه وي او که نورې اړتیا به مو اړیینې وي.

که زما د لیکنو سره څوک داسې لږ بلد وي، نو دې ته به یې هم پام شوی وي، چې زما په لیکنوکې پردې ویونه کم لیدل کیږي، پرته له هغه پوره اړیینویونو، چې پښتو انډول ورته نه پیداکیږي، چې هغه به هم زیات پیداپښتي ویونه نه وي او هغه به هم د هغې اړونده ژبې د ودې له مخې منځ ته راغي وي.

یوه داسې ځوان پښتون راته لیکلي وو، چې ګوندې زما لیکنې یې لوستلي، خو ډېر ساده دي.

لومړۍ برخه

نیولوجیزم:

یو نیولوجیزم Neologismus په یوې ژبټولنې کې په ټولیزه کارونه کې د مخه تړې تیرشوی یعني د پرېښودو ژبنې ویونو بیا نوې کارونه ده، وایي

- یو نوی راپیدا کړی وی (نوی وی) په همدې توکه یو همداسې وییه (افاده) یا

(c) ketabton.com: The Digital Library

- يوه نوي مانا، چې د هغې سره همدا اوس لرلی وی، په همدې توګه پخپله وييني (افاده) باندې سمباليږي (نوي مانا) يا دا نوي مانا ورته ورکولکيږي، يا هم دا وی په همدې توګه وييني پخپله، چې نوي مانا غوره کوي.

که دا ديوي ژبټولنې په دننه کې پراخونه وميندي يا دژبټولنې په دننه کې وزغلي، او د ژبويونو کتاب (ډکشنري) يې را واخلي او د دې ژبې ژبپانګه کې ځای ونيسي. د نيولوجيزم له پاره کرکتريستيک يا خويغوره-والی يا خويټاکونکی دی، چې ويونکی دا په يوه وختواټن کې د نوي په توګه خپلوي. کوم ويونه (لا) نيولوجيزم دي، په دې پوري اړه لري، چې له کوم وختټکي څخه سړی د يوې ژبې ويونپانګه (ويونو پانګه) په پام کې نيسي

يا ځيږي. د دې په څنګ کې په ټوليز-ژبنيز ستاندارد ويونکتابونو(د ويونو کتابونو يا ډکشنري) رانيولشوي نيولوجيزمونو له پاره په ډپرو ژبوکې ځانګړي ويونکتابونه، چې

دوي ځانله يا ټيک د همدې ويونپانګه(که ويونوپانګه؟) ځيږي شتون لري. د نيولوچيزم وينې (افادې) ته د زړې يوناني ويونه neu„ ''νέος *neos* ''،،نوی ، او λόγος *logos*

Wort„ ''، وی،، بنسټ ته پراته دي، چې په پښتو يې نويوی (نووی يا نوی وی) بللی شو.

د دې کليمې و جنجالپرابلم ته

دا د نيولوجيزم وی يا کليمه په ژبپوهنه کې نه بيخې ساده يوونوالی يا يواندوالی نه لري.

Hadumod Bußmann (هادومود بوسمن) داسې پيژند ورکوي:

نوې په کاراچولشوې يا نوې منځ ته راغلې ژبنيزې وييني،،. داسې ويونه په ويجوړونې، وپيورونې يا د پوهېدنوړنوالي له لارې منځ ته راځي. ځانله د نيولنګويستيک Neurolinguistik يا نيوژبپوهنه (نوې ژبپوهنه) کې د دې وی له پاره د دې وی يا کليمې د نوي پيداښت منل منځ ته راځي يا د دې وی منل منل کيږي.

هلموت ګلوک Helmut Glück له يوې لور نيولوجيزم له نوپيداښت سره برابر وټاکه يا کيښود او په چوخونی ،،وينوپيداښت،، سره په حواله نيولوجيزم، دا ورکړلشوې بيلګې مګر ټيک د ويجوړونې، پورونې يا ماناوړنې حالتونه دي. د ژبپوهنې ورځنيوالي يا رواج کې که هرځومره ناوخته نو د ۱۹-مې پيړۍ پای څخه ،، وپيداکونه/ پيلپيداکونې،، له يوې لورې او ،، ويجوړونې،، بلې لور ته توپيروي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بیلونه

د ژوندۍ ژبې خبرېکوونکي هره ورځ نوي ویونه جوړوي یا پیداکوي، چې د هغوی سره دوي سملاسي یا توکلي بلنتشیاوې ډکوي یا بندوي. زیات له دې ویونو ټیک یوځل په کارلویږي. زیات وخت د دې ویونو موخه په دې کې ده، چې د هغه سره یو نومونحالت پوره کړي.

.....

د نیولوجیزم ډولونه

د نیولوجیزم لاندې ډولونه کیدی شي سره توپیر شي.

نیوویونه(نوی ویونه)

وییني او ماناوي نوي دي. د نوي ځوان وخت بیلګه یې د لنډخبرلیږل له پاره وتونوی *simsen* له SMS څخه دی.

نوي پوهیدنه

یو زوړ وی ټیک یوه نوې مانا (پسې یا بله مانا هم) اخلي. په دې توګه ګوندې له یوه زاړه وی د بیلګې په توګه مورک *Maus* په یوه ،، تخنیکي الې، د شمیروني ورشو،، کې هم ځای په ځای شي.

نوي کمبینیشنونه یا نوي ګډوله لکینه:

دلته هغه کارونویونه سره یوځای کیږي (Internetcafé انترنتکافی ,لپتاپ بکس Laptop-Tasche, انالوګ ساعت Analoguhr).

نیولوجیزم او ژبنورم

که نوی ویي کارونې ته ریشي، نو خبرېکوونکی زیات وخت د نورم د نه باورتیا سره مخامخ کیږي.

وییني، مانا اوکیدی شي د ډېرماناوالي

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ويينډول يې لومړی په ورځنۍ کارونه کې ساتل کيږي. په ځانګړي توګه پورويونو کې دا زيات پيښيږي، خو نه تل، يوه د اعياروني(چمتوکوني) پروسه پيښيږي، چې د هغې سره د تړې پور شوې ژبې وينډول د فينومينسيستم سره سر وخوري. د دې له پاره بيلګه ډونلوډ*Download* دی

په ژبه کې پردي ويونه ځای نيسي، ځکه چې په المانې همداسې پښتو ژبه کې ورته انډول نه پيداکيږي.

Kunstwort مصنوعي وی يا هنري وی(هنروی)

د هنروي سره هغه وی په نخښه کوو، چې د يوې ژبې د ويجوړونې پيداښتي الاتو سره جوړ نه وي او د يوې بلې ژبې څخه هم نه وي پور شوی. دا يوه نوې ريښه جوړوي اوزيات جګسومبوليک يا زيات نمونه-ييز (نمونييز؟) دی. نوي جوړ شوي هنرويونه زيات وخت د نيولويجزمونو په حيث باوري وو.

د شعرونو ترتيب او بيتونوکې سړی زياتوخت د هنرويونوسره مخامخ کيږي.

جوړښتنومونه

د هنرويونو له پاره زيات جوړښتنومونه: د ويونيلو (د ويونو د پيل) يوځای راکښنه، يوځای ايښوونه، او د ګرافيمونو Graphemen د ګډوله کونې لنډونه.

يوځايراکښنه:

په دې د هنرويونوکې دوه يا زيات ويونه و يوه وي ته راکښلکيږي (،، سره ويليکول،،)، چيرته چې سره يوبل باندې اوښتوني برخه لرې کيږي. د دې له پاره بلابيلې په نخښه-ونې شته، د بيلګې په توګه، يوځای راکښنوی، سره ويليکولوی، ګډوله-وی....

بيلګې:

- Teuro له *teuer*(ګران) او *Euro*(يورو)

- Demokratur له *Demokratie* او *Diktatur*

- Grusical له ډاروونکي *Grusel* او *Musical* موزيک څخه

- Informatik له *Information* او *Automatik* (يا *Mathematik*) څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

اینفورماتیک په نامه پوهنځی شته اولوستل یې وایي چې له شمیرپوهنې ستونځمن دي. موږ د کمپیوترساینس په نامه پوهنځی لرو، نه پوهیږم، چې هلته به څومره د اینفورماتیک سره سراوکارلري، خوګومان مې دی، چې دومره ډېربه نه وي.

- Mechatronik له Mechanik او *Elektronik* څخه.

دا یوه نوې د موټرو مسلکي زده کړه هم ده، ځکه د نویو موټرو ماشینونه ټول په همداسې الو سمبال دي، چې میښاترونیکان ورسره سر اوکارلري.

- Glokalisierung له *Globalisierung* او *Lokalisierung* څخه.

Zusammensetzung von Wortanfängen

د ویونو پیلې سره یوځای اینښوونه

دا هنرویونه د سیلبولنډوییونوسره خپلوان دي: بیلګې:

- Modem له Modulator او Demodulator څخه

- Moped له Motor او Pedal څخه. دا د ډبډبي اوبایسکل څخه جوړ په پښووهن-الاتو ځې یا بیول کیږي.

- Chipitts له Chicago او Pittsburgh څخه

- Haribo له Hans Riegel Bonn(هانس ریګل نوم دی، چې له بون وویا دی(؟)) څخه. دا یوه خوږه دخوږوجوړه میوه ده، چې کوچنیان یې په مینه خوري.

- Milka له Milch شودو او کاکو Kakao څخه جوړ څه دي. خواږه خو هرومرودي.

Abkürzungen لنډوني

لنډوني هم کیدی شي هنرویونه وبلل شي
بیلګه:

,,Nato'' د *North Atlantic Treaty Organisation* لپاره لنډونه.

دا لومړیږرخه زموږله پاره دلته همدومره بسیا کوي او اوس راځو دې

و دویمې برخې ته:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د پوهنيزې ودې له امله او که غواړئ، د نه ودې له امله دپښتو ژبې ستونځې هم زياتې دي. موږ اوتاسود دې ليکنې سره داسې لږ سر نيولوجيزم ته ورښکاره کړ او ومو ليدل، چې دا نيولوجيزم د يوې ژبې ويونکو د ودې سره هم سيده تړاو لري

هنرويونه او نيولوجيزمونه: ټول هنرويونه نيولوجيزمونه نه دي. يوه ويېکتابيزه (د ډکشنري) نخښه يو اوږد وخت د نيولوجيزم په ځير ګڼل کيږي. د زياتې پراخيدنې او د کارونې دوام سره د ټولژبنيز ويپانګې د ورسره ورځنې يا اري ژبې برخه ګرځي.

دا چې په پښتو کې به نيولوجيزمونه کوم وي، زه ترې نه يم خبر اونه پرې پوهيږم، د دې دې ماته بخښنه وي، خو هغه ويونه چې موږ بدل کړي يا د نورو ويونو په ځای، چې

ګوندې موږ يې پښتو کوو چې تاسوته به هيله ده زما د ليکنو معلومې وي- هغه - په پوره خواشينۍ بايد ووايم - چې له هره اړخه ناسمې دي لکه:

مايع ته اوبلن ويل اود سلمې په ځای سلنه کارول، د ستاندارد، سطحې سويې په ځای کچه کارول او داسې نور.

دلته په مې هم وړاندیزدادی، چې د نوروژبو په مرسته به هرې پوهنې ته وده ورکوو اوهلته په نورو ژبوکې زياتوخت د پيداښتې ويونو له پاره موږ په پښتو انډول پيداکولی شو اوکه نه نو بيا د همغې ژبې همغه وي ليکو اوکه په عربي انډول باندې يې پوهيدو، نوهغه هم له نوروښه دی.

يادونه:

ځان پالنه دې نه وي، خو دا به ووايم، چې په نړۍ ځلوښتو کتابونوکې، چې راټولوني اوژباړې دي، ما شميرپوهنه په پښتو ليکلې، دا په دې مان، چې په پښتويعنې ټول مسلکي نومونه په پښتودي اودا ما جوړکړي نه دي، دا نيولوجيزمونه نه دي، دا موږ په ژبه کې لرلي ويونه دي، چې ما به لومړي ځل ترې کار اخستی وي يا به مې لومړي ځل په کاراچولي وي او له دې امله دزياتو ګوتنيونو سره مخامخ هم يم، خوباورلرم، چې دا به هغه خپل ځای نيسي. ماته غوره دا بربښي، چې زما په اند ناسمون په کې نه شته اوکه وو، نوهغه به د راټلونکوځوانانو دنده وي، چې سم يې کړي.

زموږلومړۍ دنده: کتابونه له نوروژبو په پښتو ژباړل، دا په دې مانا، چې مسلکي ويونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته هم د پښتو اندول پيداکول لکه د مشبوع له پاره مور يا ماړه ليکل او د داسي کتابونو ډپرول.

بيا زما تل ځوانانو ته مشوره:

که غواړو وپوهيږو اوپوهه مو نوروته ورکړی شو، بايد په يوه پرمختللي د باندنی ژبه ښه وپوهيږو.

يو څه چي پيداپښتي پښتو يي نه لري، هغه بيا نه لري، و هغو ته بايد د پښتو نومونې هڅه ونه کړو، لکه معيار، سويه (دلته کېدی شي د پوهنې يا د غوښتوني څه ښه-والی پهپام کښي ونيول شي) يا سطحه(هواره) د اوبو د سطحې جګېدنه، نو څه وي؟ دا چګېدنه د بحر د اوبو له سطحې سره پرتله کيږي.

خو يو په خپلي ژبي کښي لرلي د نور ژبو وييونه بايد بيا په پښتو وليکو، که نه! دا بيا ورکيږي او دلته بيا دا د خندا نه وي او د دې پرځای باندې دې، هغه ناسم رانوتي وييونه سم شي، چي له خندا څخه ووځي. لکه هما کچه يا د سلمي سلنه کول. د دې لپاره دې د ما د ،، پښتو را ننباسل شوي يوونه،، کتاب وکتل شي

اوکسومورون Oxymoron

نه پوهيږم څه به مې کتل خو د دې پورته وی ،،اکسيمورون،، سره مخامخ شوم او هسي مې په داروښانه-ونه پيل وکړ. په دې ترڅ کې ګورم، چې د نورو په ادب کې د کارونو ويونو سره داسي مخامخ شوم، چې پرته له هغې له پرپېوهيدنو اکسيمورون نه شو روښانه - يا شنل کيدی. دلته مې دا ټول سره ګډوډ راوړل، چې هسي زما په اند دا مور ورسره په ادب کې نابلد يو څه سره يواځي او يواځي داسي مخامخ شو او وګورو، چې د ا ژبه څومره ستره اړتيا څيرني ته لري. تاسو، پيداپښتي ده، چې هر وی، چې هر يو يي يوه کره موضوع ده، پخپله هم په ن ج کې کتلی شی او نور يې ښه روښانه کولی شی. زما ليکنې زه له ماني رانيسم، نو ويښه او ليکندول به يې هم ماني وي، خو وبه هڅيږم، چې انګرېزي يې هم راوړم.

دې ليکنې ډېر ستړی کړم. هيله ده، چې تاسو به ستړي نه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوکسومورون یو ستایل اله ده چې هر ډول لیکنخوندیونو کې میندل کیږي، نو له دې امله په لوریک(۱) نه دی رابند، بلکې په اپیکي(۲) او رومانتیکي کارونو کې هم پیدا کیږي. دا اکسیومورون له دوه کلمو جوړ دی، چې ځانونه یو بل سره مخامخ کوي یا تر دې چې دا یو بل ردوي. دا پخپله په دننه کې ردوونکی اکسومورون غوښتونی دی او د یوه شي په ټکي شوي حالت کې انځور دی، چې یوه بیلګه یې کینه-مینه(په کربنه ټرنه یې په دې مانا چې یو وی دی) دی.

د بیتونو سره شعرLyrik

شعر چې یو څه روښانه کوي Epik.

بیا:

په اکسیومورون کې دوه ویونه یا کلیمې د منځپانګې له مخې سره مخامخ دي یا یو بل ردوي سمانديزه مخامخ ټوټه یې پلیوناز موس (۱) دی، چې په هغې کې دوه ویونه همغه یا برابر څه روښانه کوي. دا وی االکسومورون یوناني دي او له دې لاندې منځ ته راځي

ὀξύμωρος, aus *oxys* „scharf*sinnig*“ und *moros* „dumm“).

پښتو مانا یې اکسیو تیزلیدی او مورون بې عقل یا تېزلیدی، ښه یې تیز انده احمق یا زیرک احمق

په ګوته کونه له دې امله پخپله یو اکسومورون دی، ځکه چې مانا یې د منځپانګې له مخې پخپله یو بل سره مخامخ دي یا یو بل ردوي (

(تیزفکریز حماقت):۱)Pleonasmus(

دا یو یوناني وی دی، چې پښتو پوهېدنه یې،، له اړتیازیات،، دی

یو پلیونازموس یو رېتوریکي (د خبرو د هنر) څرګندیدنه ده، چې د یوې جملې په دننه کې هغه د ډیرواره وینا یوه ویګروپ یا هم د یو یوګونې کلیمې له لارې په نښته شوی وي. تل هغه وخت چې یوه ژبنې الات ،کارول کیږي چې هغه د دې تراوسه ویل شوي څخه پرته

نور معلوماتي مواد نه ورکوي. دا وی د ټولو له پاره مناسب دي، چې د یو چا په یوه وینا کې پلیاناموس ته پام را وګرزوي. په پښتو کې یې دا بیلګه راوړی شو،: لکه ،،سره لمبه،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلیانازموس له پاره بېلګې: ګردې غونډوسکې یا ګرد غونډاري، یخ شوی یخ ارامه پټه خوله، رنګه رنګونه((یې انګریزي دی Stilmittel (stylistic devices

ستایل اله stilmittel

ستایل الې دبېلګې په توګه متافر، بیضوي یاهګی(او ډېر نور) دي. دا ټاکلي ډولونه دي چې په تکستونو (خوندیونو یا منځپانګو)کښې لکه شعرونو، لنډو نکلونو او پخوانیو کیسو او دا سې نورو کې منځ ته راځي. دا یو ویین اله یا افاده اله ده، چې یو څه ټاکلی وایي یا افاده کوي.

متافر ته = په وړونې موخه تړې پوهیدنې څخه تر څیړې پورې خبرې، د بیلګې په توګه سپی په هرکاره کې لیونی کیږي، دا د په کینه کېدلو یا قهرېدلو لپاره کارول کیږي.

یا هم ستایل اله ،، سیمبول،، یا سیمبولي،،، چې یو شی موخه-څېړې په څیر انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مینې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

یا زیاته خبره (هغه خبره، چې له رښتیاکیدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسانو بهیدنه،،

هر ستایل اله ځانګړې مانا لري، چې د یوه څه له پاره ولاړه ده یا د یوه څه له پاره ځای نیسي، کیدی شي، چې د یوه ستایلډول له پاره هم وکارول شي.

Metapher

(μεταφορά metaphorá) متافر (زړه یواناني وړنه یې نږدې مانا ده او (د ځانګړو شتیلمواد یا – الو په څیر کارول کیږي) ژبنی ویښنه ده، چې د هغې سره وی(یو ویډله ده د هغه د خپل اړونده پوهېدن- یا مانااړوندوالی په یوه بل کې وړل کیږي یا وردننه کیږي ، بې له دې چې بې له یوه سیده پرتله وني اړیکه د په نخښه شوي او په نخښه کیدونکي منځ کې روښانه شي.

دنده:

. و پښتو ته ناسم راناسب شوي... ۳۱۷ .

دا بنسټ ویښنه یې د یوه څه له لارې ځاي په ځای کیږي، چې روښانه، لیدوړ او ژبیز بډای باید وي. د بیلګې په توګه ونه تاج (د ونې تاج) د ونې د څوکو له پاره، یا دښتکښتی د اوښ له پاره. کله کله متافر ژبنیزې تشیاوې هم ډوکوي، چې د ستونځمنو لیکنو روښانه لیکنو را نغاړلو له پاره وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

متافر د ورته والي اصولو او د يوه ټاکلي او له دې سره جوړو شوو د ورته والي، منځپانګيز او نه د ګاوندۍ ځرګندېدنو يا بربېښېدنو منځ کې اړيکو څخه کار اخلي، له موږ سره چې د دوي په منځ کې .ماناوړنه په لاس کې اخلي يا رانيسي.

همداسې کيدی شي د يوې لنډې (څيره-ډوله) پرتله کونې لپاره تري کار واخستل شي . بېلګه: ملالۍ يوه ځمری ده، په دې مانا چې ملالۍ دومره توانمنه ده لکه ځمری. د لته د دې څيروونکي حيوان نوم ملالۍ ته يووړل شو يا ورکړ شو...

ومتافر ته = په وړونې موخه تري پوهيدنې څخه تر څيرې پورې خبرې، د بيلګې په توګه سپی په هرکاره کې ليونی کيږي، دا د په کينه کېدلو يا قهرېدلو له پاره کارول کيږي.

يا هم ستايل اله ،، سيمبول،، يا سيمبولي،،، چې يو شی موخه-څېرې په څير انځوروي، لکه اوښکې د خپګان له پاره،زړه د مينې له پاره او کوتره د روغې له پاره.

يا زياته خبره (هغه خبره، چې له ربښتياکيدلو لرې وي) لکه،، د اوښکو ډنډ،، د انسانانو بهيدنه،،

هر ستايل اله ځانګړې مانا لري، چې د يوه څه له پاره ولاړه ده يا د يوه څه له پاره ځای نيسي، کيدی شي، چې د يوه ستايلډول له پاره هم وکارول شي.

Oxymoron; paradoxon, Contradictio, Antithese

اوکسيومورون، پارادوکسون، کونترادکټيو، په اديکتو کې، انتيتيزې له شتيلموادو سره بيلونه زيات وخت لږه شونې ده. په ټوله کې په الماني درس کې زيات وخت کې سره بدليږي. له دې مله غواړو دا پولې بيا سره روښانه کړو.

لومړی: اوکسيومورون له مخاميزو يا متضادو يووالو يا واحدونو څخه جوړيږي، چې د دوي برخوال سره مخامخوالي يا تضاد کې راځي. له دې سره يوه وينا توانمنده(که

توانمنه؟) کيدی شي..دا يووالي کيدی شي يوګوني يا ځانله ويونه وي يا د يوه ګډوله وی په دننه کې وي.

دويم: پارادوکسون: يو (بربېښيدونکی -) مخامخوالی يا تضاد دي. دا بيا څنګيزه ده، چې ايا يوګونې جوړښتيز څه سره مخامخ دي يا متضاد ردوي. غوره يې دا ده، چې پارادوکسون منځپانګير کار نه ورکوي يا لومړی په دا دويم ليد موخه ور کيږي

(c) ketabton.com: The Digital Library

contradictio in adiecto : دریم

کونتردکځیو په ادیکتو کې د اکسیمورون یو ځانګړی حالت دي. په دې کې یوه ستایل اله له یوه ادجکتیو یا ځویویی او یوه سوبستانتیو یا شي څخه جوړه ده. دواړه ویونه یو د بل مخامخ دي او په پای کې یو بل ردوي.

Antithese انتیتیزې

هر اکسیمورون کیدی شي د انتیتیزې په څېر وپیژندل شي. خو انتیتېزې هڅیږي هم چې د منځپانګېز مخامخوالي او ټولې غونډالې له مخې هم

اکسیمورون ځان د دوه ویونو په مخامخوالي رابندوي

د اکسیمورون له پاره بیلګې

پیداېښتي ده، چې یو ستیلمواد د بیلګو له لارې ښخ روښانه کیدی شي، نو له دې امله غواړو، یو څو بیلګو له اکسیمورون او کونترادکځیو ادکتیو څخه په کیله کړو.

اکسومورا له ژبې او ټولې ورځې

لږ ډېر دی

دې ډکیا زه غریب کړم

بیړه له تلوار سره

غمګین خوښ

. و پښتو ته ناسم رانناسب شوي... ۳۱۹ .

Adjektive

لاتین مانا یې: ورزیات شوی) خوي ویونه: دوي روښانه کوي، چې یو شی یا یو څه یا کسان... څنګه جوړ دي. دا د څنګه وي په نامه هم یادیږي، ځکه چې دوي پوښتي چې یو شی څنګه جوړ دی.

په ادیکتو کې کونترادیکځیو د اکسیمورون یو ځانګړی حالت

Contradictio in adiecto als Sonderform des

Oxymorons

(c) ketabton.com: The Digital Library

زګيرويز درد

ګرده ځلوړ(مربع)

تور شيدې

ګونګه چغه

تياره وه، سپوږمۍ ځليده

په شنوواورو ورېدوني ډهليز(دهليز، چې شنې واورې پرې شوې وي)

کله چې موټر لکه) بربښنا تيز)

ورو په ګوډ (کونج دننه وي) راتاو شو

دننه ولاړ کسان ناست وو

پټه خوله(غلی) په خبرو کې ژور
يادونه: په نوکانو کې ليکنې زما يعنې د ژباړې دي

دا شعر کيدی شي د ۱۸۵۰ ز ک وي او په ډېر اختمال د ساکسو له وګړغږ. له دې سره ډېر اکسيومورا جوړيدی شي، د کومو سره چې بيتونه يانيمبيتې هکپککوونکې اغيز ښندي.

. و پښتو ته ناسم رانناسب شوي... ۳۲۰ .

سيستم څه شی دی؟

اجازه دې وي،چې دا يو وی يعنې سيستم، چې ټولپوهيدونی دی، خو بيا هم له تاسو سره کډ روښانه کړم. دې ته له دې امله راوهڅيدم، چې وګورو، دوي يا دا پرمختللې نړۍ هر يو وی- چې فکرکيږي، دا خوروښانه دی- څومره څيړي او روښانوي.

سيستم (زوړ يوناني وی σύστημα sýstēma د ډېرو يوګونو برخو څخه يوځای ايښوولشوی ټول) په ټوليزه توګه رابندوړ پيدابښتي يا هنري ،، جوړښت،، په نخښه کوي يا په ګوته کوي، چې له بيلابيلو برخو څخه جوړ دی، کوم چې د ټاکلو منظمو اړيکو په بنسټ يو له بل سره د ګډ ټول په څير راوړلکيدی شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې وی یا کلیمې یووالیز پیژند نه شته، ځکه چې د هر مسلک له مخې څخه يې پیژند ورکول توپیر لري. په دې پسې نو دا مخ ته تللې غونډاله د یوه خوراغټ کډ پروېښوني یا - - ونوالي په موخه یو ذهنیت دی. د یوګونو پارامترونو لاندې روښانه ونه کیدونکې ده.

- فضایی یا / او د یوه سیستم وختیزې پولې کیدی شي د هغه تنیزوالي یا د ټاکلو توانونو له لارې فزیکي روښانه کړای شي یا تشریح کړای شي(ریښتوني/مادي/ ټاکلي سیستمونه) – یا سوچه اندیز یا فکري جوړشوي، موخه-چوپړیز (د موخې په چوپړ کې) پیدایښت یا طبیعت وي(ادیال یا خیالي/ نه مادي/ نظري سیستمونه).

پیدایښتي – یا طبیعي سیستمونه:

ټول پیدایښتي سیستمونه په ریښتوني پیښشوي یا منځ ته راغلي (ریل یا واقعي) سیستمونه دي، چې د موخه-وړې له انسانپیداکوني anthropogenenاغیزې پرته منځ ته راغلي او ځان پخپله ساتونکی یا خپلځانساتونکي دي.(بیلګه: Quantensystem, Atom, Molekül, Lebendes System

(Zelle, Organsystem, Psyche, Ökosystem, Planetensystem ,

جوړ(مصنوعي) یا هنري سیستمونه:

مصنوعي یا هنري سیستمونه هغه دي، چې د انسانانو له خوا په کې فکر شوی او جوړ

شوي وي. دا کیدی شي مادي یا نامادي پیدایښت وي، خو زیات وخت دواړه سره یوځای

کوي. د دې په منځ کې سړی (ریښتوني) تخنیکي سیستمونه (بیلګې: کارالات، ماشینونه، شمیرونی(کمپیوتر)) سوسیال یا ټولنیز سیستمونه (سوسیال ګروپونه، کورنی، نزاد، ټولنې، عقیدوي ټولنې) او سوسیالتخنیکي سیستمونه (بیلګې: معلوماتي سیستمونه، انترنت یا نړیوال جال).

یو ګډوله له پیدېښتي او هنري یا مصنوعي ریښتوني سیستمونو بیوتخنیکي سیستمونه (بیلګې: مالساتنه او مالروزنه، پاکی جوړښتونه(کانالیزایشن)، مصنوعي زړونه) او سوسیال ایکولوزي سیستومونه انځوروي (بیلګې: کلتوري کرنیزي ځمکې، ساتنچاپیریالونه)

(c) ketabton.com: The Digital Library

-- مادي سيستمونه هر يو يې د خپل ډول له مخې د هغه د چاپيريال په ښکاره - ، بند – او رابند سيستمونو وېشل شوي. سيستمتيوري د بنسټټوپير لرونکو سيستمونو جوړښتډول او خوزښت يې د څېړنې لاندې نيسي.

نامادي يا ناشييز سيستمونه ځانله او ځانله مصنوعي جوړشوي، فکري سيستمونه دي، چې بې له انسانه ،، ټيله شوي،، له لارې کوم ديناميک نه راپيداکوي او شتون يې د مادي سيستمونو په واک کې دی(بېلګې: د کلمو سيستمونه، کواوردينا‌تسيستم، د اکسيومونو سيستم، مودلې او تيوري).\

د يوه سيستم جوړښتټوټې(توکي، برخې) داسې ټاکلکيږي، چې يو له بل بيلابېلې يا رابندې، بېلابېلې دندې يا پوښتنې په سيستم کې پوره کړي. په خټه کې هر په خوښه ريښتونی(ستورو، ونو، غړو، جوړښتبرخو) يا فکر پرې شووالات (غږونه، نخښې، زېړندې، سيمبولونه) د يوه سيستم برخه کيدی شي.

يو سيستم کړی شي برخسيستمونه ولري او هم پخپله د يوه پراخ سيستم(Supersystem) برخسيستم وي.

د شننيزې دکشنري(ويکتاب يا ويليکلی) ليکل

ما دا څه موده د مخه خبر ولوسته، چې د پښتو يوې شنيزه ډکشنري د ليکلو له پاره

چمتووالی نيول کيږي، نو ومې پتيله، چې د دې ډکشتري د ليکلو په اړه زما وړاندېز د ګرانو لوستونکواو ليکونکوسره اود ډکشنري د ليکلومسئولو سره کډ کړم.

ګورو، چې زمور نړۍ اود نړۍ ژبو ډېر پرمخ تګ کړی او مور له دې امله د هر څه د ښه، پوهنيزه ليکلو له پاره د نړۍ ژبوته پوره اړتيا لرو، نو دا اړتيا هم بايد د نوروژبود ودې په مرسته پوره کړو.

د ټولو له مخه (دامې ناسم ليکلی، سم يې: له ټولو (څخه) د مخه دی) مې وړاندېزونه په لاندې توګه په لنډو ټکو ستاسو مخ ته ږدم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی: هر هغه کسان چې د ډکشنري لیکلوکې مرسته کوي او یا دا دنده ورسپارل کیږي، لږ تر لږه باید د پښتو او دري د ښه پوهیدلوپه څنګ کې - چې دا خو قانوني امردی - په انګرېزي پوره واک ولري.

دویم : د هرې ریښې پوه کسان باید ورته ګومارل شویوي.

دا له دې املە، چې څنې ویونه په بیلابیلو پهنو کې راځي، چې اړونده تري پوهیدنه ور څخه لاس ته راوړو.

دریم: د انګرېزي ژبې د یوې بنسټیزه شننیزه ډکشنری ټاکل:

زمونږ ډېرو پښتنو پوهانو بیلابیلې، د بیلابیلو ژبو او په بیلابیلو ریښو کې ډکشنرۍ لیکلي، د هغو څخه ګټه پورته کول اړیین دي، خود ډکشنرۍ لیکل باید پوره وي او هغه داسې کیدی شي، چې د انګرېزي ژبې یوه بنسټیزه شننیزه ډکشنری وټاکل شي او هغه د هر مسلک له پوهانو څخه په پښتو اندول وژباړل شي، چې یواځې یې بیا د پښتو الف بې په ترتیب سم کړي.

څلورم: د ښوونځي د نصاب اود پوهنتون د هر مسلک پوهان باید داسې وندې په کې ولري، چې د خپلې ریښې د هغه درسي کتابونو په درس کې د خوندي ویونو شننیزه ډکشنري یې باید ترتیب او لیکلي وي.

دا په دې مانا – لکه څنګه په نوره نړۍ کې – د افغانستان کتابونو کې هم د کتاب په پای کې دا لوستلې پوهنیزې کلیمې یا ویونه د مخښوونې سره - چې دا وی په کوم مخ کې دی- لیکل شوي وي.

پنځم: یوه ډله(کمیټه) باید ټاکلشوې وي،چې دا ټولې شننې ورته راځي،هغوي یې،ګوري ترتیبوي اوبیا په ډکشنري کې هغه خپل ځای ورته د پښتو الف، ب په ترتیب ټاکي.

شپږم: هر هغه پوهنیز وی، چې په څو ریښو کې راغلی وي، باید ورسره ولیکل شي، چې دا په ...کې داسې مانا لري او...کې داسې.

کچه

(c) ketabton.com: The Digital Library

--- ټولیزې ستونځې: د موږ ستونځې په هره ریښه کښې شته دی. که د موږ ژبپوهانو داسې فزیکي پوهې لرودی او یا له دباندې لور څخه د ژبنی ستونځو سره د نرو ریښو له لار څخ مرسته کېدی شوی، نو دا ستنځې بیا هم نه شوې کېدی.....

---موږ په ژبه کښې وییونه کاروو او د هغې ځای، چې چېرته لیکل کیږي لکه مختړي، ورستړي، پسې ټړي او داسې نور -ټړي، دا هېڅ نه وایې تر هغې پورې، چې و پوهیږو او پېژند یې ورکړو، نو بیا به و پوهیږو، چې موږ د څه سره مخ یو او و به پوهیږو، چې موږ له څه څخه تېېرېدلی شو او نه.

----ما چې څه لیکلي، د هر څه پېژند مې ژبلاریز سم ورکړی، د هغه څه پوهېدنه یا هغه څه چې پوهېدنه یې ور څخه پوهېدل کېدی شي. دا د دې کچې لپاره هم غوره دی، چې ژبپوهان او ژورناستان یې ډېر کاروي بې له دې څخه چې په پوهېدنه یې وپوهیږي.

پېژند: کچول په دې پوهېدنه، چې یوه ټاکلې لویه(اوږدوالي، وزن او نور) ټاکي، دا په دې پوهېدنه چې له کچولو سره یې هغه څومره والی کچوي، چې نوم یې کچونه ده، خو که وایو، چې پر کچه باندې څومره دی، نو موخه ور څخه هغه څومره والی دی، چې د کچولو له لارې څخه ټاکل شوی دی.

دا کچه ډېره بې مسؤلیته او د څو کلونو را په دې خوا ورځنی شوې.

او په ډېره بخښنه، چې دې ،،کچې،، مو ژبه ډېره زورولې.

ګرانو ژبپوهانو!

کچول: دا یو کړنویی دی، چې تنونه، اوږدوالي او.... وربانډی کچول کیږي، چې څومره-والی یې روښانه شي او بیا یې څومره والی روښانه کیږي، چې وایو دا په کچه دومره دی. نو کچه د یو څه څومره-والی روښانه کول دي او بس.

د یوه پوهنیز پېژند لپاره باید همدومره یا دې پېژند بسیا کړې وی، خو دا چې دا کچه د هرڅه لپاره راځي، نو سړی اړکیږي:

کچه یې څومره ده؟ کچه یې دري مترە ده. لیدوړ شیان پر کچه باندې کیږي یا ښهیې لیدوړ شیان کچول کیږي، لکه فزیکي لویي او بس.

که زړه مو نه وو، نو د کچې لپاره د لاندې و څه کتلو ته اړتیا نه شته.

کچه – لکه نور وییونه هم- یو روښانه پېژند لري (لکه دا پورته) او یواځې همهغسې کارول کیږي او بس، نو که څوک یې بل ډول کاروي، دا کس نو بیا په دواړو نه پوهیږي او یا یې باید اونده پېژند روښانه ورکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پښتو د سم لیکنو مسؤلیت د تاسو ګرانو ژبپوهانو په غاړه دی. که ما څه ناسم لیکلي، نو هم مسؤلیت یې د تاسو په غاړه دی، چې راته سم یې کړې او که چېرې مو سم لیکلي وي، نو هیله ده هه و ما ته په ګوته کړی. زه هر ډول ګوتنیونې ته په درنه سترګه ګورم.

ما تاسو د داسې ډېرو لیکنو سره مخامخ کړی یاستی او ستړي کړي، خو هیله ده، چې ځان ورڅخه، و ما ته د ښوونو له لارې څخه خپلواک کړی او نه دا چې دا یو لیونی دی او یا یې ریښه نه ده، نو بې ارزښته دې وي. په پوهنه کښې د یو بل چا و سم اند ته سم ویل د ځان جګ ښوول دي.

په پوهنه کښې -داسې هم کېدی او داسې هم- نه شته.

په پوهنه کښې یا داسې دی یا کېدی شي او یا داسې او بس.

--- دا لیکنه تر هغه وخته پورې سمه ده، تر څو یې چې چا ناسمون نه وي ښوولی.

دې لیکنې ته مې پام شو چې ومې لوستل:

په ننګرهار کې د کابل په کچه روغتون جوړ شو.

موږ په ژبه کې چې څه په خپله خوښه لیکو، بې له دې چې په هغه وپوهیږو، ناسم راځي. د بیلګې په توګه دا کچه د موږ په ژبه کې د داسې څه لپاره زموږ د لیکلوست خاوندانو له خوا څخه کارول کیږي، چې هغه یې د پوهیدنې اوښتیزې پوهېدنې سره هیڅ اړوندوالی یا سر و کار نه لري

کچه څه ته وایي اوموږ دا څنګه، ولې او د څه لپاره څنګه ناسمه کاروو؟

په لاندې کې یوځو بیلګې راوړو او وبه ګورو، چې دا کچه څنګه او د څه لپاره کارول

شوي دي.

لولو:

یو پیل یادنه: دې ته هم فکر وي، چې دا څه موږ اوس ګوته ورته ونیوله یا نیسو، بې له ژبپوهنې هم پوهېدلکېدی شی، داسې چې سم امدیز پام ورته وشي، چې دا څه څنګه داسې دي.

الف : ،، په جلالاباد کې د کابل په کچه روغتون جوړشو،،.

دلته به څه شی د کچولو وي؟

که موخه ور څخه معیار یا ستاندارد یا سویه وی، و دا باید همداسې ولیکل شي، چې په پښتو ژبه کښې یې اندول نه شته او همدا ورته باید وویل شي.

ب : ،، سږ کال د ټول هواد په کچه د مالي ستونزو له امله ۲۲۰ کارخونې تړل شوې دي،،.

پ : ،، ننګرهار کې د درې ولایتونوپه کچه د ړندو تر منځ د کرکټ پنځوس اوریزه سیالي پیل شوه،،.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ت : ،، ولسمشر غني د سيمې په کچه د ترکمنستان...،،

ټ : ـــ کله کله لولو، چې: ،،...په ډېره کچه...،،...

ث: :.... ،، د سيمې په کچه مرکز جوړ کړي،،.

ج : ـــ افغان نوولس کلنو د اسيا په کچه د کرکټ تاريخي اتلولي وګټله،،.

چ : د هېواد په کچه،....،،

ح : ،،افغان حکومت په ځايي کچه سولې ته د طالبانو هڅول غواړي،،.

خ : چې کله ژبه رسمي او ملي کچې ته له ولسي کچې نه لوړېږي.

ګرانولوستونکو! تاسوپه دې باوروکړي، چې دا پورته ټولې غونډلي ناسمې دي او هيڅ تړې نه پوهيدل کيږي.

داسې به نه وايو، چې دلته به له کچې موخه دا يا هغه وي.

د ليکونکي موخه خو به څه وي، خو موخه چې پر هرډول باندې وي، ناسم ده.

که ورته زير شو، نو ځنې ځايونوکې ،،کچه،، زمونږ په ادبياتوکې د ستاندرد(معيار)، سطحې(هواري)، سويې، ليول لپاره کارول کيږي او له ځنو خوهيڅ نه پوهيدل کيږي.

مونږبه الف : ته پام وکړو ،، په جلالاباد کې د کابل په کچه روعتون جوړشو،،.

که ووايو، چې (په ډېره بخښنه): ،، په جلالاباد کې د کابل په ،،درچه،، روعتون جوړشو،،.

يا يو بل څه

نوپه دواړو او په بل څه کې به هم مونږ په همغه موخه وپوهيږو، لکه پورته مو چې ګوته ورته ونيوله يعنې ستاندارد يا معيار.

دا هر څه به روښانوو اوبيا به دې ناسمون ته ګوته نيسو:

لومړی دا څه ځيږو، د څه له پاره چې ،، کچه،، کارول کيږي.

د ،،کچې،، پيژند د ټولو، چې له پاره يې کاروو په پای کې راوړم.

څه پيژندونه راوړو:

لومړی: ستاندارد يا معيار:

يو ستاندارد **Standard** يو پرتليز ډوله يوونيز يا يوونيز شوی يا ښهيې يووالیز ، لا نور هم پيژندل شوی او زيات کارول شوی(يا لږ تر لږه هڅيدنی وړ) رقم او ډول دی، چې يو څه جوړ کړي يا يو څه منځ ته راوړي، کوم چې د نورو رقمونو او ډولونو په مخامخ٠مقابل) بريالی شوی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډ: دجوړښتونو په پرتله کې دجوړښت بریالي ډوله جوړښت ،،ستاندارد یا معیار،، دې

بیا: دا که کورونه وي یا ماشین الات، د جوړونې له پاره یې ډېر مسلکي کسان وړاندیزونه کوي اودا وړاندیزونه بیا سره پرتله کیږي، هریو ډول چې د غوښتونکو کسانو خوښ شو،هغه بیا ستاندارد یا معیار دي، چې دا د جوړېدو څه به بیا په همغه ستاندار یا معیار جوړیږي او نه په هغه کچه.

دویم: نیوو Niveau :

۱ – ټاکلې هواره یا کرښه ده، چې د ځمکې د سرهوارې سره غبرګه ځغلي.

پوهیږو، چې دلته سړی سمسمکیوالی سره پرتله کوي او دا هر اړخیز. دلته د نیوو په ځای هواره یا سطحه یا level راوړل شوې.

۲ – Niveau : یوه ټاکلې پوړۍ ده، کومه چې له مخه ورکړشوې سکالا باندې شتون لري او له هغې سره سړی یو ځوک یا شي ارزوي. که ځوک د زده کړې یا پوهې له مخې یوبل سره پرتله کوي، نو دلته سړی وایي، چې دا په یوه یا برابره سویه دي. روغتون یا بل څه چې سره پرتله کیږي هم سویه ویلی شو یا وایو.

،، هغه ربښتیا سویه لري،، د روزنې درجه

—— که ووایو، چې د المان درسي سویه لوړه ده، دا پهدې پوهېدنه چې د درس د زدهکړې تان یې ډېر دی، د دې لپاره داسې ټاکلی د کچونې او کچولو څه نه شته، نو له دې امله به سویه ناسمه په پښتو په کچه ببرته نه ورکوو.

۱ – ته د ځان له پاره جګ ستاندارد یا معیار ټاکې، چې ته اوس سملاسې درس ویلو ته د تلو هیله لرې،.

دریم: نورم Norm :

نورم: ټولیز منل شوې نه لیکلې لار یا قانون دی، چې باید د هغې پسې سم لاړ شې یا سړی ځان د هغې پسې چمتو کړي.

،، نورمونه کره کړۍ یا نورمونه کیږدی،،.

دا یا هغه چې ټولیز ورځنی(مروج) یا پیژندل شوی وي.

،، د هغې لویه د نورم څخه قوي تغیر ده.،،

زیات وخت چې ډېر مخ ته لرو.

د انسانانو د ګډ ژوند له پاره ټولیز پیژندل شوې، منلې باوري لار"ethische Normen" یا اخلاقي نورمونه دي.

دا په تخنیک کې تخنیکي نورمونه شته اوداسې نور.

څلورم: سطحه (هواره) Ebene:

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو څه د یو بل څه سره په برابر جګوالي. دا د ارزښت له پاره کارول کیږي. دا هم د لیول له پاره کارول کیږي.

اوس راځو کچونې یا کچې یا کچولو ته:

کچول نو څه ته وایي؟

اوس د کچې پیژند ورکوو اودا پورته پیژندونه هم په پام کې نیسو، چې څنګه اوولې یې لپاره کچه کاروو.

پیژند: کچول دې ته وایي، چې د کچونې فزیکي لویه (اوږدوالی، دروندوالی،مهال) د یوه کره ټاکلي کچیوون یا کچ یووالي (متر، کیلوګران، ساعت) سره پرتله شي.

د بیلګې په توګه یوټوکر په کچه کوو. یوه بورې غنم په کچه کوو.

له یوځای څخه وبل ځای ته د تګ وخت څومره-والی په کچه کوو

اوبس همدومره او نه وراخوا.

بیا

د یوې لویې د پیدا کولولپاره دالویه باید په اړونده کچووني یا کچ الي سره په کچه شي. د بیلګې په توګه د یوه واټن څرګندول یا معلومول په متر یا ... کچولو سره روښانه کیږي. که دوه اوږدوالي سره پرتله کوو، نو وایو، دا یو د دې بل څخه په کچه ستردی. دلته نو په کچه ستردی.

یعني کچه، کچونه اویا...د یوې لویې د څومره ولي د روښانولو لپاره اویا د دوه همهغو لو یو له بل سره پرتله کونولپاره هم باید دا لویې په کچه شي.

د هغو څه له پاره، چې څومره والی نه څرګندوي اود یوبل څه او موخې له پاره کارول کیږي د کچې کارونه ناسمه ده.

که داسې لږنور څه په ورزیات کړو، نوزیان خو نه لري.

نوځه په کچه کوو؟ موږ چې څه په کچه کوو، هغه فزیکي لویې دي.

(فزیکي) لویې څه شی دی؟

موږ په ورځنې ژوند کې تل یا زیات وخت د دروندوالي، اوږدوالي اومهال سره سر اوکارلرو.

دا لویې دي.

دا چې دا لویې څومره لویې دي، د کچیونونو سره یې کچوو یا پرتله کوو.

کړنه: د یوې لویې کچه-ونه، چې له دې لارې یې څومره والی ځان ته روښانه کوو.

یوون یا یووالی : دا باید د یوه څه سره پرتله شي، چې دې پرتله ونو څه ته یونونه (یووالي) وایو. ناسم عربي یې واحدونه، چې واحد یوه ته وایې(عربي کې ورته وحدۀ (ه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې په سر يې ټکي وي،نه شم ليکلی) وايې ، چې انګرېزي او الماني يې unit Einheit , دي، چې د يوې الې له لارې کيدی شي اودا الې کچوون الې يا د کچونې الې بولو يعنې هغه الې چې کچول پرې کيږي اودا يوونونو ته، چې د کچولو له پاره يې کاروو. کچون يوونونه يا کچون يووالي (کچه -وون-يووالي) وايو.

په پيل کې مې چې کومې غونډالې راوړې، بيايې راوړم او داسې لنده شننه يې:

الف : ،، په جلالاباد کې د کابل په کچه روعتون جوړشو،،.

دا ،، کچه،، په پورته کې د معيار يا سويې لپاره کارول شوې.

ب: ،،سږ کال د ټول هواد په کچه د مالي ستونزوله امله ۲۲۰ کارخونې تړل شوې دي،،

و پښتو ته ناسم رانا‌سب شوي...

،، شږ کال د ټول هيواد په کچه،، څه پوهيدنه نه لري يا څه نه شته.

پ : ،، ننګرهار کې د درې ولايتونوپه کچه د ړندو تر منځ د کرکټ پنځوس اوريزه سيالي پيل شوه،،.

،،ننګرهار د درې ولايتونوپه کچه،، څه شی نه شته

ت : ،، ولسمشر غني د سيمې په کچه د ترکمنستان...،،

،، د سيمې په کچه،، څه شی نه شته

ټ : ـــ کله کله لولو، چې: ،،...په ډېره کچه...،،...

،، ... په ډېره کچه..،، څه شی نه شته. د سيمې په سويه به څه وي

ث: :.... ،، د سيمې په کچه مرکز جوړ کړي،،.

،، د سيمې په کچه،، څه شی نه شته.

ج : ـــ افغان نوولس کلنو د اسيا په کچه د کرکټ تاريخي اتلولي وګټله،،.

،، د اسيا په کچه،، مې ګوماندی، چې د اسيا د سويې له امله کارول شوی وي،خوبيا هم ناسم دی.

ح : ،،افغان حکومت په ځايي کچه سولې ته د طالبانو هڅول غواړي،،.

،، په ځايي کچه،، څه شی نه شته.

په پای کې زما هيله اود ليکنې بخښنه يې راته وکړی:

۱ – چې څه ليکو،بايد پرې پوه وو.

۲ – په څه باندې يا د څه په هکله چې څه ليکو، بايد پرې پوه وو.

۳ – د بلې ژبې نوم يا بل کوم ،، ويې،، لپاره پښتو چې پيدا کوو – پرته له اندول ويې - ، ترې تيرشو. ومو ليدل، چې دا مود ناسمونو سره مخامخ کوي.

او که بيا هم

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ – څه ليکو نو په دواړو ژبو بايد وپوهيږو اووګورو، چې دا يې نړۍ اندول کيدی شي، اوکه نه؟

۵ – که غواړو، چې د پردي ،، ويي ،، لپاره پښتو وليکو، نو مونږ دا د همدې پيداپښته زده کړې او راسره ژبې څخه بايد راونيسو، نو بايد وګورو، چې دا ولې اندول دی اود څه لپاره کارول کيږي؟

۶ – بيا مې هم هيله ده ، چې هغه د باندني وييونه، چې پرې نه پوهيږو، همهغسې يې

و پښتو ته ناسم راننا سب شوي...

وليکو، پښتوورته پيدا نه کړو، ځکه چې هر کار د هر چا نه وي اونه يې وبولو، که دا ډېر يا لږ پوه وي.

د نا سمون لپاره ستاسو مرستې، کوتنيونو او وړاندیزونو په هيله.

خبرې له خبرور اوځي اوپه خبروسميږي. هيله ده، چې خبرې په وکړو.

پای يادونه: مونږ چې يوه لويه په کچه کوو، نو د هغې لويې څومره والی روښانه کوو يا څرګندوو.

پای يادونه: دا کچه، چې له کله څخه داسې ډېره ناسمه ورځنې کيږي، په ياد لرم، چې له نړۍ ۲۰۰۰ ز ک څخه را پر دې خوا باندې رامنځ ته شوې، نو به هم بيا وايو، چې دا خو اوس داسې ده، نو همداسې دېوي.د مونږ و ژبې ته چې پوهنيز څه شوي، نو هغه به له دې اخرنيو اتيا کلونو څخه را پردې خوا باندې وي، ځکه چې ژبه مو په همدې کلونو کښې و ښوونيز ډګر ته را دانګلي دي.

څه ور زياتونه

دا هم څه تکرار دی، خو زه نه شم کولی، چې و تاسو ته دا وړاندې نه کړم، ځکه چې و ما ته ګټور برېښي.

يو څو پېژندونه

د مورفېم داسې يو پېژند تر اوسه پورې په پښتو کښې نه دې ور کړ شوی او سمه پوهېدنه يې په پام کښې نه ده نيول شوې:

مورفېم: مورفېم د يوې ژبې خورا کوچنی پوهېدنورونکی يووالی دی، يو ژبنيز جوړښتيګه، چې هغه، بې له دې څخه چې خپله پوهېدنه له لاس څخه ورکړي، نور نه شي توټه کېدی، لکه د ېبلګې په توګه[کور]، [سور]، (هوښيارتيا)[-تيا]، يا لکه خپلواک وييونه کور.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورفېمونه د مورفولوژی، چې د ژبې برخه ده او د ژبې جوړښت څېړي، بنسټونه دی.

نخبنې او بېلګې

کوچنی پوهېدنوړنکی یووالی: یو مور فېم یوه پوهنېدنه وړي یا ژبلاریزه ده.

وییونه داسې له مورفېمونو څخه جوړ دی، لکه خبنتی، چې یو پر بل باندې اینبول کیږي.

سیلبې: سیلبې دې له مورفېمونو سره نه بدلیږي، سیلبې د غږونو یا وییونو یوه ډېرې (ستې) ده، چې هرو مرو دې کومه پوهېدنه و نه لري، په داسې حال کښې، چې مورفېمونه تل یوه پوهېدنه یا یوه ژبلاریزه دنده لري.

د مورفېم ډولونه:

ازاد مورفېمونه (لکسېکي مورفېمون): کېدی شي یواځې وي او یو خپلواک وی جوړوي.

بېلګه: (کور)، (لور)، (سر).

تړلي مورفېمونه(ژبلاریز مورفېمونه): ځانله ځای نه شي نیولی او باید په نورو مورفېمونو پسې وتړل شي. دا پوهېدنه یا ژبلاریزه دنده بدلوي.

پرېفېکس: دا په پښتو کښې نه شته

سفېکس، پسې تړلي یا پوهېدنغزووني: دا هم د مورفېمونو ډله ده، چې دا د یوه بنسټ وي پوهېدنه غزوي، نو له دې امله پوهېدنغزووني لکه: زړه-ور یا زړه-ورتی دوه پوهېدنغزوني هم پرلپسې راتللی شي

مورفېم یو ژبنیز کوچنی ژبنی یووالی دی، چې یو پېژندوړ پوهېدنه لري یا ژبلاریزه دنده.

لکه به اړیکتینګوونوکو کښې: د ، له، په، پر،و، تر.

د پښتو دوه اړیکنیوونکي یا اړیکتینګووني یا کازوس څنګه روښانه کوې؟

دوه اړیکتینګوونکي یا رېکتوس یا خوزند او اوبلیکوس یا نه خوزند بللکیږی یا نومیږي. کړونی او نه کړوني.

د دوی اړي دنده په دې کښې پرته ده، چې د عونډالي په دننه کښې اړیکي روښانه کړي. دا داسې کیږي، چې ته نوموییونه د اړیکوي (دمخه مې اړیکنیوونکی یا څنګه-والي یا حالت د هغه هر یوه اړیکنیوونکی یا څنګه-والي لیکلی وو، خو اوس -ومو ولیدل-، چې دا اړیکنیووني څنګه-والي اړیکوییونه دي) سره سم کړي.

---د مور د لیکوالانو ستونځې ټولې یا هغه ډېرې یې: مور په پوهېږو، چې پست پوزېښنونه نه لوېږي یا مدغم کیږي، ځکه دوی په کازوس کښې هغه غوره دنده لري، چې پرته له دې څخه کازوس خپله پوهنه له لاس څخه رکوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موندل شوي دي.،، .

دلته هغه د خبرو یې ،، تر میلاد مخکې دورې،، ده. دا نه پښتو ده او نه ځه وایي او سم اندیزه ژبلاریزه نه ده. دلته ،، تر،، بوهېدنوړونکی مورفېم دی، چې و ،،میلاد(نوم) ته د نه کړوني پوهېدنه وړي او په داتیو یا د اړیکوییونو اړیکتینګوني کښې راځي. له ،،تر،، سره تل یو اړیکوی وي او هغه اړیکووی یواځي ،،پوري،، دی راځي او بس. د دې پوهېدنه نو له ،،پوري،، سره نه سمیږي ،،مخکې،، ژبلاریز ځه نه وایي – په خبرو کښې یې له مخې ځخه پوهېږو- او موخه یا ژبلاریز یې ،، د مخه،،، چې د خاوندوالي اړیکتینګوونی دی، ده. په دې به ډېر ځان نه ستړی کوو، خو سمه غوندله یې داسې ده:

له میلاد ځخه د مخه دورې . او که غواړې داسې هم سمه ده:

----- تر میلاد د مخه دورې پورې اړوند...

لږ نوره ورزیاتونه:

په هره پوهنه کښې د هر پوهنیز ځه روښانه پېژندونه ډېر اړیین دي، چې له مخې یې هغه ځه پوره روښانه کېدی او پوهېدل کېدی شي.

بېلګه:

پوستپوزېشن یا پسېځاینیوي دنده لري، چې د شیانو او کسانو په منځ کښې ځایېزې او وختیزې اړیکي په نخښه کړي یا دا اړیکي نیول روښانه کړي دا و مو له دې امله اړیکوییونه بولو یا دي. دوی خپله بڼه نه بدلوي او په ټوله کښې د نوموییونو پسې لیکل کیږي یا پسېځاینیوی یا اړیکوییونه دي.

که موږ پوهېدلي وو، نو دا به ونه وایو، چې دا نه لیکل کیږي یا له لیکلو ځخه لویږي، ځکه چې دوي اړیکوییونه دي.

موږ د ژبپوهانو په لیکنه کښې داسې پېژندونه خورا کم ګورو یا نه ګورو، چې د همدا ډول وییونو پېژند او ژبلاریزه دنده یې سمه یا پوره ورکړ شوې وي.

بیا وایم، چې ژبه هم له ځان ځخه غورځنګي نومونه نه شي زغملی. سم پېژندونه او دندې یې باید روښانه وي.

بیا ناسمونونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لولم:،، له تر ټولو سترې ننګونې سره مخ دي،،

يو څوک له يو څه سره مخ کيږي. دا اړيکوی دی.

،،تر ټولو سترې ننګونې،، نه پوهيږم، څه به وي. دلته دا ننګونه هم د ګوابښ لپاره يو غورځنګي اندول دی، چې سم يې داسې ليکو:

،، په ټوله کښې د ستر ګوابښ،،، نو سم يې ليکو:

،،په ټوله کښې د ستر ګوابښ سره مخ دی،،.

ځنې تخنيکي نمونه نه غورځنګي خو موه-ور به وليکو:

بيلګه: تړل، تړونی، بربښناتړونی تړون وي و داسې نور.....

بربښنا تړوني يا بربښنا تړن -اله.

دا ولې اړيين دي؟

ګرځنی، لنډ ګرځنی اونور

ټوټه: په بيلابيلو پوهنو کې او همداسې ځمککچپوهنه کې

ټوټه-وونی:

نيمی، چې ګردی نيمه وي يا د دايرې قطر

اوځنې نور

ژبه خو همداده، چې لرو يې. دې روځنی ژبه باندې، چې يو له بل سره خبرې پرې کوو، اړکيږو، چې همدا د ژبې ويونه په پوهنوکې هم وکاروو، مور د هغوشيانولپاره نورنومونه يا ويونه نه پيداکوو، نو له دې امله هرو مرو به يو نوم په مختلفو پوهنوکې په ورته موخه کاروو، لکه:

په الماني ژبه کې بدن جوړښت يا اناتومي کې زېنې Sehne د غړي يا عضلې اوهډوکي منځ کې تړوني، نښلووني اوکه غواړی بيلووني ته وايي اوپه هندسه کې هغه کربنه ده، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ګردۍ څخه یوه توټه بیلوي، چې مور تر اوسه پورې ،،وتر،، بللی، چې په پېژند یې پوهېږو، خو اوس یې له پېژند څخه پوهېږو چې پښتو اندول یې توټه-ونې دی یا بلل کیږي، ځکه چې له ګردۍ څخه یوه توټه بېلوي.

همداسې بله بیلګه: مور: په ورځنۍ ژبه کې، چې څوک نوره مړۍ نه شي خوړلی، نو مور یې مور بولو او همداسې ګومان مې دۍ کیمیا کې مور (تراوسه مشبوع) هغه اوبی بلل کیږي، چې نور څه په ځان کې نه شي اوبی کولی دا په دې پوهېدنه چې مړیږي. نوله دې امله وایو،چې دا اوبی مور شو (تراوسه: دا محلول مشبوع شو).

ځنو(که ځینو؟) ویونو ته باید هکپک نه شو، چې لږ یې اوکاروو یې نه، چې له دې امله راته هکپک کوونکي، په د پوهېدنه،چې نابلده دي . محلول چې مور یې زیات وخت حل بولو، په پښتوکې اوبی دۍ.

دا زمورخوښه نه ده او نه غوښتنه، دا پیدابښتي همداسې دۍ.

ډېره هڅه باید وشي، چې یو کره پېژندل شوی نوم یا وی د یوه بل کره پېژندل شوي وي پر ځای باندې – چې ناسم دۍ – و نه کاروو.

بیلګه: د شیانو یو ټولګي د یوه ګډ خوي سره، چې هغه خوي بهیدل دي اوله دې امله به بهیدونکي بلل کیږي، په پوره ناسم ډول اوبلن وبولو.

همداسې سلمه په شنه زور سلنه نه کړو.

پښتو او هره پوهنه:

کسان چې باید یوه وتلې ژبه یې زده ی او د هغې له مخې دا وییونه هم شني. دلته دا کس باید په دواړو ژبوپوره واک لري.

ته په ژبه کښې یا هره پوهنه کښې هغه وخت یو څه زده کوې، چې کله ور سره مخامخ شې، د بېلګې په توګه: دا تکیه اړ یا لویز نومځاینیوي را، در، ور، چې په څه ډوله کارول کیږي:

لومړی: د کړنوییونو د مخه لوریز لکه: زه رااخلم، زه راځم، زه درځم، زه ورځم...

دیم: له اړیکوییونو څخه د مخه، چې دلته یې هغه دنده ښه روښانه کیږي: (را، در، ور) (څخه، سره، باندې، پورې....).

(c) ketabton.com: The Digital Library

که دا د ځانیزو نومځاینیوو سره ګډ وښایو یا پر تله باندې کړو، نو وبه لرو:

له هغه څخه (سره، کره، پسې)

په هغه کښې= ور کښې

تر هغه پورې= ور پورې

پر هغه باندې = ور باندې

پر هغه پورې(چې یو ور پورې نښتې وي)= وهغه پورې

و هغه ته=ور ته

بیا: د دې ټولو ځانیز نومځاینیو کارونو ته مورږ د تکیه اړ نومځای نیو سره لرو:

(را، در، ور)(څخه، سره، کره، پسې، باندې، پورې او ...) لرو.

ګوره دا څومره پیچلې ده، خو دا چې ژبه مود، پوهوړ ده او پیدابښت همداسې راکړلشوې ده.

،،ور مخکې،، څه شی نه شته: دا هم دا وروسته له ژبپوهانو یا له ژورنالستانو څخه و منځ ته راغلې لیکنې دي. د دې موخه ،،له دې څخه د مخه،، ده

Partikel یا ټوټه-ګی: دا هم نه بڼه بدلیږي او دا چې دا د غونډلې غړی نه دی، نو سړی ورځخه تبرېدلی شي، لکه: مګر، سوچ-بوچ، ببخي، خو، نو،،،،،،،،،،

هغه څه غونډلغړي دي، له هغې څخه تبرېدنه نه شته.

ته په ژبه کښې هغه وخت یو څه زده کوې، چې کله ور سره مخامخ شې، د ببلګې په توګه: دا تکیه اړ یا لویز نومځاینیوي را، در، ور، چې په دې ډوله کارول کیږي:

لومړی: د کړنوییونو د مخه لوریز لکه: زه رااخلم، زه راځم، زه درځم، زه ورځم...

دویم: په اړیکټینګوونو کښې له اړیکوییونو څخه د مخه، چې دلته یې هغه دنده بڼه روښانه کیږي: (را، در، ور)(څخه، سره، باندې، پورې....)، چې اندول یې له ځانیز نومځای نیوو سره په اړیکټینګوونو کښې دی: له هغ څخه(سره، کره، پسې)، په هغه کښې او نور....

(c) ketabton.com: The Digital Library

ليکي:

غورځنګي ليکل:،، افغانانو ته د ناقانونه کار ترسراوي له امله محکمه کيږي،،

دا ،، تر سراوي،، د ژبې تخريب دی او لنډ به وګورو، چې دا به هم ورځنی شوی وي.

سم ليکل يې: افغانان د ناقانونه کار کولو له امله محکمه کيږي.يا

افغانان د نا قانونه کار د سره کولو له امله....

روايت د پوښتنې لاندې راولي.

دلته د کاز راول:..... اړين راته برېښی

اړيکوييونه ولې؟

دا اړيکوييونه د غونډالي له يوې برخې څخه د غونډالي له بلې برخې سره اړيکي نيسي

اړيکتينګووني؟ ولې؟

دا ځکه اړيکتينګوونه دي، چې د پوهېدنوړوني اړيکې تينګوي د اړيکوييونو يا پسېځاينيوو په مرسته د غونډلو له نورو برخو سره.

بېلګه: مور تر تا پورې په لسو دقيقو کې راورسېدو:

په پورته کښې،،مور،، نوموېی دی، ،،تر،، پوهدنوړونکی مورفيم، چې د ،، تا،، دنده له کړوني څخو نه کړوني و،،تر تا،، ته ، چې نه کړونی دی وړي او د ،،پورې،، آړيکوي، چې بيا ،، و تر تا پورې،، اړيتينګوونې پر مرسته باندې ،،په لسو دقيقو کې،، ، چې دا هم اړيتيګوونی دی د ،را ورسېدو،، سره تينګوي.

د ما ګرانو د م ک ملګرو! هغه کسان چې پوهنيزې ليکنې ليکي. يوه هيله او هيله ده، چې د مشورې په څېر يې و منی.

يو پوهنيز څه چې ليکو، نو هغه بايد په پوهنيزه بڼوونو روښانه وي، دا په دې پوهېدنه، چې بايد بڼوولشوې يا له ځان څخه روښان وي.

که ولرو: له ما لاړ، نو د مور ډېر ژبپوهان فکر کوي، دا خو له ما څخه دی او له ،، څخه ،، څخه تېرېدلی خو يا دا له ليکلو څخه لوېدلی شي. دا کار ځکه نه شي کېدی، چې دا ،،

(c) ketabton.com: The Digital Library

څخه،، اړيکووی دی او هغه د هغه ليکلي تړي پوهېدلي څه پوهنه ښېرته نه شي ورکولی.
له ما (څخه، سره ، کره، پسې) لاړ. دا يې بل ناسمون، کوم غورزيږي او همداسې بيا ليکي، چې دا کېدی شي وليکو: له ما لاړ، له ما نه لاړ او يا ما څخه لاړ او دا ټول ناسم نه شو ګڼلی ،ځکه چې دا ګړدودونه دي ناسم به ورته نه وايم، خو دا معياري ژبلاريز نه دي.

--- که و چا ته يو څه سم نه برېښي، نو د هغې ناسموالی بايد بيا پوهنيز روښانه کړي او دا ونه ليکي، چې دا ناسم دی او بس. هغه ليکونکی حق لري، چې په خپل ناسمون وپوهولی شي، که دا هر څه وي، و ژبې ته يې زيان، د نړۍ د ژبو سره پرتلييز ناسمون، د زبې بډايښې ته يې زيان رسېدل او.. او...

--- هره کوتنيونه بايد روښانه او روښانه وښول شي.

--- هره ليکنه تر هغې وخت پورې سمه ده، چې ناسمون يې پوهنيز نه وي ښوول شوی. دا ليکنه دې و چا ته مخامخ نه وي.

لنډ: هر څوک چې هر څه ليکي، هغه بايد پوهنيز وي او همداسې يې ګوتنيونه او دا بايد پوهنيز روښانه شوي وي.

(Optative) ارماني حالت

دا هم نسبي خبره ده، په ټولو فعلونو کې نه تطبيقېږي، ځينې فعلونه په ټولو حالتونو کې په همغه لنډه بڼه راځي.

دا قاعده د فعلونو رېښو او مهالونو ته په پام بدلېږي. پۀ ناتېرمهال کې ډېر فعلونه بې الف ليکل کېږي او پۀ تېرمهال کې پۀ الف ليکل کېږي.

په دواړو بڼو ليکل کېږي او دواړه بڼې يې سمې دي.

ـــ داسې هم ليکل کېږي، راځي دا له ليکنې څخه لرې کړو. پښتو هم يوه پوهنه او پيداېښتي پوهنه او ژبلاريزه سمه ښېرته ورکولکېدی شي، چې موږ هم بايد خپلې ليکنې همداسې لوريزې کړو.

ليکي: پۀ پښتو کې د «وتونيپر» يا منشايي حالت لپاره د «لۀ» سربل سره څلور « څخه، نه، ځنې، ه» وستربلونه ټول د يوۀ حالت لپاره کارېږي.
له کور څخه/ځنې/ نه/ ه راغلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکو: دا کاز یا کاسوس دی، چې ما هم حالت لیکی وو، خو دا کازوس په پښتو اندول یا یې پوهېدنه او یا بلل له دې امله اړیکتینګوونی دی، چې له دې سره یې هغه د نهپوهېدلو ستونځې له منځه څخه لرې کیږي. که و لیکو چې: زه له هغه سره ځم. نو دې له هغه سره د زه او ځم په منځ کښې اړیکه ټینګه کړه.

ګورئ چې وخت کم دی، بخښنه دې وي، چې ستړي کوم مو.

بیا: د اړیکوییونو روښانه-ونه د پوښتنومځاینیو څوک، چا، څه سره. موږ به دلته د څه چې د شیانو لپاره پوښتنومځاینیوی دی، دلته د لندوني له امله کار واخلو.

د کړنوییونو سره چې پرېکړونی لري، لومړی کړونی، پسې ورباندې کړنه یا پرېکړونی او بیا کړنه راځي.

۱ - خوزنده اړیکتینګووني یا کازوس:

۱۱ – د هغه کړنوي سره، چې یواځي کړونی لري: زه ځم، ته ځي

۱۲ – د هغه کړنویی سره، چې ورباندې کړنی (پرېکړونی؟) هم ولري.

لکه:زه تا وهم، ما ته ووهلې.

په پورته کښې ما کړونی دی.

۲ - نه خوزنده اړیکتینګووني:

۱۲ – د خاوندوالي اړیکتینګووني:

۲۲- داړیکوییونو اړیکتینګوونی: لکه له ما(تا، هغه، هغې) څخه(سره، کره، پسې). او همداسې نور.

دلته په نه کړونو کښې ګورو چې کړنویی نه شته، نو ما، تا، هغه د کړونو دنده نه شي اخستلی.

دلته نو څه شوي دي:

دلته د خاوندوالي مورفېم ،،د،، د ما، تا ... پوهېدنه بدله کړي او دا نه کړوني شوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اړیکتینګووني به اوس د پوښتنوییونو سره راوړو: په پښتو کښې موږ دوه اړیکتینګووني لرو:

۱ – خوزنده اړیکتینګووني

۱۱ – څوک ځي، څوک لاړ

۱۲ – چا څوک وواهه

۲ – نه خوزنده اړیکتینګووني

۲۱ – د خاوندوالي اړیکتنیګوونی:د چا کور

۲۲ – د اړیکوییونو- یا داتیو اړیکتینګووني: له چا سره(څخه، کره، پسې) همداسې پر چا باندې او نور.

په پورته ۱ او ۲ کښې ګورو، چې چا کړونی دی او دلته په ۲ کښې چا کړنوییونه نه شته، نو باید د ،، چا،، پوهېدنه هم له دې املې بدله شي، چې دا د پوهېدنې بدلون یا دنده یې د مورفېمونو د، له، په، پر، تر،و، پر غاړه باندې ده.

بیا دا د پسېځاینیو اړیکتینګوونی:
بیا:

. څه ورزیاتونه... ۳۴۰ .

۱ - له یو څه یا چا څخه(سره،کره، پسې) لاړم.

۲ – په یو څه یا چا کښې پروت دی.

۳ – پر یو څه یا چا باندې پروت دی.

۳ – پر یو څه یا چا پورې نښتي.

۴ – تر یو څه یا چا پورې رسیږي.

۵ – و یو څه یا چا ته ورکول کیږي

په پورته غونډلوکښې دا سره اړیکتینګووني دي او بل ډول راوړل یې ناسم دي، دا په دې پوهېدنه چې د هر پوهېدنوړونکي فونېم سره یې اړونده اړیکوی یا اړیکوییونه راځي او په

(c) ketabton.com: The Digital Library

څټ هم د هر اړيکووي يا اړيکوييونو سره همهغه اړوند پوهېدنوړونکی مورفېم راځي، دا چې هر چېرته هم وي.

--- د غونډلو پوره ليکل: په ژبه کښې کوم وی يا وييونه له ليکلو څخه نه شي لرې کېدلی يا له ليکلو څخه نه لوېږي يا که غواې حذف کيږي.

--- د موږ ژبپوهانو په هېڅ يوه ليکنه کښې د کارول شوو وييونو يا وييونټوټو ژبنيزه دنده نه ده ليکلې.

---موږ وايو مختړي، وروستړي او ... يا پرېپوزېشن، پوستپوزېشن، برېفېکس، سفېکس او نور خو د دوی ژبلاريزه دنده يې نه ده ليکلی يا نه ور باندې پوهېدل او دا هم په ليکلو کښې نه شته، کوم موږ پهېښتو ژبهکښې نه لرو، چې دا نو موږ د پوره ستونځو سره مخامخ کوي.

د ما په ليکلو کښې دا ټول د پېژند او ژبلاريزې دندې سره ليکل شوي ا چې کوم لرو او نه لرو هم ژبلاريز روښانه دي.

---- پر يو څه باندې نه پوهېدل پروا نه لري، خو يو څه د نه پوهېدلو له امله ناسم ليکل و ژبې يا هرې پوهنې ته زيانمن کار دی.

ناسم څه چې ورځنې شوې وي، دا سمول يې هم يوه دنده ده، چې بايد دا ورځنې څه سم او

دا نا سمه ده يا پوهنيزه نه ده، چې اوس ورسره بلديو.

دا نا سمون په ژبه کښې هم زيانمن دی، نو بياو بيا يې راوړل هم راته اړيين برېښی.

يو ناسمون ساده دی، خو هغه بېرته سمول بيا ډېر ستونځمن کار دی.

په ژبه کښې مو دې پايراوړنه کښې هم ناسمونو ته پام رااړوم. ډېر زورېدونکي دي:

۰-،،کچه،، ډېره ناسمه او بې رحمه کارل کيږي. د دې په پېژند بايد پوه وو، چې دا کچه يواځې د فزيکي لويو اوږدوالې، درونوالې، وخت او.... لپاره کارول کيږي او بس.

۱ – ،،اوبلن،، د بهېدونکو لپاره ناسم دی. اوبل د $2H_2O$ هغه حالت دی، چې د سخت او بهېدونکي حالت په منځ کښې حالت دی.

۲- سلنه هم خورا ناسمه ده. هر څه چې بې لارې شي هغه ناسم دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- تر ټولو ډېر څه نه شته. دا ،په ټوله کښې،، دی.

۴-،، تر ډېره برېده،، موخه-ور څه نه شته: برېد یو ګڼ دی او ډېر د ډېر ګڼ لپاره راځي او دا غونډله هم نه ده، ځکه چې،، پوري،، ورسره نه شته. دا ،،تر ډېرو برېدونو پوري،، باید وي یا ،، تر یوه برېده پوري،،.

۵ـــ په پښتو ژبه کښې له څه بیا له اړیکوییونو(پوستپوزېشن) څخه تېرېدل نه شته اودا غونډله هم نا سمه کوي.

۶ – د اړیکټینګوونو ستونځې، چې هلته مو غونډلې بې موخې کارول کیږي:

--- د پوهنې ټولټوهنیز اغیز، چې نه وي، پرمخ باندې تګ نه شته.

لرو: ،، تر دې وړاندې،،. دا هم په همدې ډول د ژبې څه نه وایي، نو د دې ښاغلي یا ښاغلو موخه به څه وي او څه به ولې نسم وي؟ دا پورته یوه غونډالبرخه ده، چې په ژبلار کښې پوره نا سمه ده، خو په خبرو کښې پوهوړ ځکه ده، چې د یوه انسان په فکر کښې دا څه شیان راګرځي، چې ګوندې دا ،، تر دې وړاندې،، به ،، د یو څه څخه د مخه وي،،، چې موخه باید همدا وي. د ،، تر،، پسې،چې نوموړی راځي، نو په هغه پسې باید

اړیکوی ،، پوري،، راشي، نو دا وړاندې څه شی دی؟

د لیکونکي مخه: له دې څخه د مخه. دلته د مخه وختوټن دی او دا وړاندې ځایوټن دی.

دا هم و ژبې ته په لنډ وخت کښې غورځنګي ور ننوتی دی

ډېر درونډ استاد سلامونه! زه ګوره د تاسو غوندې و ځوانانو پوهانو ته ډېر درناوی لرم او نه غواړم، چې زړه بدي یې کړم، نو له دې امله له دې لار څخه دا لیکنه درلیږم.

پوښتنه به داسې وکړو، چې:

ژړېدای سم دی، که ژړېدی یا دواړه؟

په پوهنه کښې یو سم یا ښه یې، معیاري وي او بس. په دې ډوله سمبدل یا سمبدنه یې نه شته. په پوهنه کښې سم او ناسم یا معیاري او نا معیاري شته او بس.

راځی، چې د دوی کړلوییونه یا کړنوییونه (افعال) وګورو، چې څه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مورِ کړنویی یا کړلویې لرو: ژړېدل، چې کړنه یې ژړېدنه ده او د یو چا هیله به وي، چې ژړېدی یا نه ژړېدی. نو ژړېدای نه شته یامعیاري نه ده، ځکه چې د دې غوښتنې یا ژړېدای کړلوی نه شته. ما تل و دې ته ګوته نیولې وي، چې له یو څه څخه پوهېدل او سم لیکل توپیر لري.

مورِ چې هر څه لیکو، نو د هغې د لیکلو و ولې؟ ته مو باید پام وي، چې هغه روښانه ورکړشوی وي او یا روښانه ور څخه څه پوهېدلکېدی شي.

ژبېپوهنه یوه پدابېښتې پوهنه ده

که د ما له لیکنو څخه، په هر لامل، چې وي، بخښنه دې راته وکړي. په پوهنه کښې باید یو له بل سره مرسته و او د چا لیکنه چې د سمن وي باید مرسته ورسره وکړو، چې د یوې سمې لیکنې په لور مو کوم پل پورته کړی وي، دا د پوهنې سره مرسته او د ژبې سره.

---د ما ځنې لوستونکي لیکي، چې لیکنې مې په مروجه(موخه تري دا له نورو ژبو څخه رانیولې وییونه دي) ژبه و لیکم، خویوي دې و دې ته پاموکړي، چې دوي په دې ورځنۍ

یا د پردۍ ژبې په ور څخه پوهنه کښې څومره ناسمونونه کاروي. دوی هِه حه ناسم، چې پر پښتو باندې ناسم لیکي، هغه خو دوي او د دوي ملګري لیکي، هغه دې سم وي.

په ژبه کښې ناسم راننوتي وییونه شته، چې هغه د نه پوهېدنې له امله دي، چې دا لیکونکي یې غواړي، دا پر پښتو باندې لیکلي وي، خو داسې نه ده. که د ما په ژبه کښې چا ناسم څه لیده، خو د هغې مسؤلیت د ما پر غاړه باندې دی.

دا چې پر ،،صفت،، ویي باندې نه پوهیږي، ستایښنوم ورته لیکي او پر دې باندې نه پوهیږي. چې په پښتو کښې ستایښنوم نه شته او هغه خویوییونه دي.

ورځنی شوی باید په دې پوهېدنه نه وي، چې ګوندې دا دې همداسې ناسم یا لرلی پاتې شي.

لنډه پایلیکنه.

دا داسې لږ د خبرو څېړو، چې غوره-والی یې خورا ستر دی.

د پښتو ژبې معیاري لیکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر ډېره بريده: پر دې باندې مې د مخه ليکلي وو، چې دا ډېر برید نه شته، خو ډېر برېدونه شته، پوهنيز لامل مې نه وو راوړی، چې دا کار به اوس وکړم. په هغه وخت کښې يې لکه په دې لامل نه پوهېدلم او که؟

مور دوه ژبپوهنيز وييونه لرو: نوموييونه او خوپوييونه، چې سره نږدې دي، توپير يې بايد وشي او له هغې توپير څخه و پېژندل شي، چې هغه توپيير يې داسې دی: که په ډېر، خوراډېر او زښتډېر سره جګېده، خو خويويی دی او که نه جګېده، نو بيا نوموی دی. برید(پوله) نوم دی نو ډېر برید نه شته، خو ډېر برېدونه شته. دلته دا ډېر خويويی دی او تر ډېرو،خورا ډېر،....بريدو پورې يې دا د خوې ډېر جګوالی دی او بريدونه يې ډېرګڼ دی، چې هغه برید يې يوګڼ وو.

مور چې څه هم ليکو، نو هغه زپوهنيزه دنده يې بايد وپېژنو. تر اوسه پورې د پښو کتبونو کښې ما آن چې د پوهنيزو وييونو پوهنيزې دندې نه دي لېدالي، چې روښانه شوي وي. مور دا پسې ټرلي مخ ټرلی او.... لرو، خو دا مو نه دې ويلي، چې د دوي هغه ژبلاريزه

دندهڅه شی دی؟ که داسې نه وي، نو بيا څه ور څخه پوهېدنه نه لري يا ورڅخه يا له ې څخه بيا څه و پوهېږو؟

نو دا تر ډېره برېده پورې څه نه شته.

هداسې ،، تر ټولو ډېر،، هم څه نه شته

نن د ۲۰۲۶ ز ک د جنوري ۱۷-م

د لا نورو روښانونو لپاره مې و دې لاندې ته پام شو: زه په فارسي، الماني او پښتو کازوس، کېز - يا نه پوهېږم، چې د مور ژبپوهان څه ورته وايي، پېر که حالت، خو زه به يې هغه د دندې له مخې څخه - چې د پښتو انډول اړيکتيينګوونی وبولم، يو له بل سره پر تله باندې کړو:

کاسوس يا اړيکتيينګوونی په فارسي ژبلار باندې نه پوهېږم. زه به وهڅېږم، چې فارسي، الماني او پښو سره پر تله باندې کړم، خو په فارسي ژبلار باندې نه پوهېږم، پردې باندې به هم ځان د المان او پښتو ژبلار پر مرسته باندې و پوهوم:

کاسوس له پيل څخه پيلوو.

لومړی: خوزند

لومړی ۱ :

فارسی: من مبروم (؟)

(c) ketabton.com: The Digital Library

المانې: Ich gehe نومیناتیو، چې پښتو یې نه لري.

پښتو : **زه** ځم. ۱۱ – خوزند اړیکتینګوونی، چې کړنو- یا کړنوی یی یواځې کړونی لري.

لومړی ۲:

فارسي: **من** تو را مېزنم. من تو را زدم. پر ګرامري نوم باندې یې نه پوهېږم

المانې: **Ich habe** dich geschlagen. **Ich** schlage dich اکوزاتیو

د پښتو د ځانګړنو له امله مو پام وي، چې اکوزاتیو پښتو نه لري.

پښتو: **زه تا** وهم. ۱۲ – خوزند اړیکتینګوونی، چې کړنوی یې د کړوني سره پرېکړونی هم لري.

پښتو: **ما ته** ووهلې. د ،، زه،، پر خای باندې د تېر وخت لپاره ،، ما،، راخي.

دویم ۱

فارسي: خانه **من**. د خاوندوالي اړیکتینګوونی به ور څخه و پوهېږو.

المانې: Mein Haus جېنیتیو یا د خاودوالي ړیکتینګوونی

پښتو: **د ما** کور. د خاوندوالي اړیکتینګوونی. ۲۱ نه خوزنده اړیکتینګوونی.

دا لاندې نه پوهېږم، پر فارسي باندې څه دي، خو المانې یې داتیو دي

فارسي: برای من

المانې: Für mich جېنیتیو

پښتو: د ما لپاره

فارسي: به من، از من، تا من، در من، بر من

په فارسي کښې دا به،از، تا، در، پرېپوزېشنونه یا دمخه اړیکوییونه دي

المانې:.....Mit mir, von mir, bis mir,in mir

پښتو: له ما سره. له ما څخه،تر ما پورې، په ما کښې، پر ما باندې،....

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پښتو کښې سره، څخه، پورې، کښې پسې اړیکوییونه دي، چې زه يې يواځې اړیکیویونه بولم، خکه چې پښتو پرېپوزشن نه لري.

يادونه: من را(مرا؟). دلته ګورو، چې په من را کې دا ،،را،، پوستپوزېشن دی، چې په فارسي به دا ،،من را،، کوم اړیکتېنګوونی وي، خو په المانې ښې داتيو اړیکتېنګوونی دی او پښتو کښې هم ،، و ما ته،، هغه دویم ۲ اړیکتېنګوونی دی.

يادونه: دا په پښتو کښې همداسې کارول کيږي او نه بل ډول.

د پښتو استاد له يوه کاب څخه:

دا لاندې، چې ليکلشوي، ناسم دي يا ښه يې ژبلاريز نه دي، چې زه به يې په پښتو ژبلار سم وليکم.

دا د پورته ليکنې سره انډول دي.

،، وېينمومځري (اداتي ضميرونه):

ليکي:

،،چې له (اداتو) په بله وينا له سربلونو په تېره اوستربلونو منځته راځي او د اړونده اداتو له چار او دندې سره سم د نومځري ځای نيسي:،،

– د پورته خوندیوني سم- يا معياري ليکل: چې له (اداتو) څخه يا پر بله وينا باندې: له سربلونو په تېره اوستربلونو څخه و منځ ته راځي او د اړونده اداتو له چار او دندې سره سم د نومځري ځای نيسي.

– داسې څه سوچ بوچ نه شته.

لولم: ،، ۱) پکې (در ان-ها) : چې د (ورکې) همچاري په توګه دريم(يو ګړی يا ډېرګړی ښخينه يا نرينه) به ناوړېدونی ډول په تون پير کې ښيی. لکه باغ وای د ګلونو(پکې) ناست وای زه او ته.

ليکي: (۱) پکې(دران-ها)

روښانونه: ۱ - که دا پورته يو د بل انډول وي، خو نا سمه ده ، ځکه چې په پښتو کښې ،،پکې،، څه نه شته، نو دا به ،، په يو څه يا يو چا کښې،، وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ – په فارسي کښې ،، در ان،، دوه ویيونه دي، ،،در،، ، چې المانې یې in او پښتو پوهېدنه يې ،، کښې یا کې ،، ده او ،، ان ،، نومځاینیوی دی، چې المانې يېihm دی چې د er بڼه بدلون یا ګردان ،، رېفلېکشن،، دی او په پښتو کښې ،، په هغه،، دی. پوهېږو، چې ،، په،، پوهېدنوړوکی مورفېم دی، چې د ،، هغه ،،، چې کړونی دی پوهېدنه و نه کړوني ته وړي.

(۲) پسې(بسوی او-ایشان) : پسې اړیکوی دی او په اړیکتینګوونې کښې داسې دی:

له ما پسې.

او د فارسي انډول يې: د هغه پر لور باندې. ګورئ ژبلاریز توپیر، چې دا په پښتو کښې پر یوه اړیکتینګوونې باندې نه لیکلکیږي یا نه شی لیکلکېدی.

(۳) باندې(ورباندې). دا ،،باندې،، هم اړیوکویی دی، چې هغه اړیکتینګوونی یې داسې دی: پر هغه باندې یا ور باندې.

دا ور باندې اینکلیتیکي یا مخ تکیه اړ نومځاینیوي دی.

(۴) پرې(بران-بارنها...) ، دا هم ،، ورباندې،، پرې یو کلیوالي ګړدود دی، خو هغه موخه ورڅخه پر یو څه باندې دی.

،،بر ان،، ،، بر،، مخځاینیوی یا مخ اړیکوی دی، چې پښتو انډول يې پسې اړیکوی باندې دی او ،،ان،، دریمګړی کس دی،چې پر پښتو باندې يې داسې لیکو: پر هغه باندې.

(۵) پې (به ان): د لته ،، پې،، کلیوالي ګړدود دی، له فارسي څخه به يې داسې و پوهېږو یا داسې پوهېږو: ،،به،، مخاړیکویی دی او پښتو انډول يې پسېځاینیوی ،،ته،، دی او د ،، ان،، لپاره به ،،و هغه،، ولیکو، چې ،، و هغه ته،، شي. ،، و ،، پوهېدنوړونکی مورفېم دی، لکه دا نور پر، په، تر...

(۶) تړې (از ان، از انها...). د مور ژبپوهان د تړې د ترنه ، چې سم اومعیاریې ،،ور څخه یا له هغه څخه،، دی. ازان دوه ویيونه دي، چې ،،از،، یو مخ اړیکویی او ،،ان،، دریم کس دی، نو د ازان پوهېدنه يې له دې څخه یا ور څخه ده. تړې یو کلیوالي ویېنه ده او معیاري ژبلاریزه نه ه.

(۷) ځنې. پر دې باندې څه نه لیکم، دلته دې همهغه څه چې لیکل شوي یا ور څخه یا ورځنې، چې د ویلو حّ نه لري او د ژبلار سره سو او کار نه لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

(۸) له (را – در- ور) پلوي نومړي. هغه څه چې دلته ليکلکيږي په سم او ناسم يې څه نه ليکم، خو ،، له،، پوهېدنوړونکی مورفېم دی، له نوم پسې يې اړيکوييونه څخه، سره، کره، پسې راځي او داسې به اړيکتينګووني له دې څخه جوړ وليکو: له هغه سره(څخه، کره، پسې). دا تکيه اړ نومځای نيوي يې ورسره ليکلي، چې د ځانيز نومځاينيوو له ليکلو څخه

و ژغورل شي.

يادونه: پښتانه ژبپوهان، چې غواړي، خپلې خبرې يا ليکنې باورې کړي، نو بيا دا وروسته يا د مخه په فارسي ليکي او دا سم خکه نه راځي، چې فارسي او پښتو په يوه ژبډله کښې نه دي او ژبلار يې سره پوره توپير لري.

د وييونو لېست

دلته يواځې هغه وييونه له تاسو سره ګډوم، چې د کتاب (ليکلي) په دننه يا خوندیونه کښې روښانه شوي دي، د دې به د ځنو يواځې هغه نوم راوړم او ځنې يې ښايي روښانه شوې هم وي يا له پوره پېژند سره راړل شوې وي:

کړنوی (فعل Verb ،بوختوالي وی (لاتينverbum temporale، مهالوی يا وخت اړوند وی)

مرستندوي کړنويونه Hilfsverben

ناتوانه کړنويونه:

توانمند يا غښتلي کړنويونه :

نالاريز (نا منظم يا بې قاعدې يا بېلاريز) کړنويونه

۱ – کړ که کړنه يا بوختتياوييونه يا وختييونه(بوختوالی)؟

نوم Name

نومونه

Nomen / Substantive

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه، شینومونه یا نومویونه..

یو ګڼ، ډېرګڼ: ناسم یې یوګړی، ډېرګړی. لرګی(یوګڼ)، لرګي(ډېرګڼ)

نومځاینیوي Pronomen (یاهم: لپاره ویونه):

ځانیز نومځاینیوي:لکه، ما، تا....

د نومځاینیوو ډولونه:

د المانې لاندې پرونومونه یا نومځاینیوي په اندول پښتو څېړو:

ځانیز (شخصي) نومځاینیوي Personalpronomen

خاوندوالي - یا څښتنوالي نومځاینیوي Possessivpronomen

راګرځیدونې نومځاینیوي Reflexivpronomen
لکه: زه ځان مینځم.

نسبتي - پښتو اندول یې و ... ته نومځای نیوي Relativpronomen

له نسبتي نومځاینیوو (هغه، دا، کوم،...) سره مور نسبتي غوندالې په ګوته کوو.

پوښتنوییز- یا پوښتنیز نومځاینیوي Interrogativpronomen

پام را – یا ور ګرځوني نومځاینیوي Demonstrativpronomen

ناټاکلي نومځاینیوي Indefinit Pronomen

خوي ویي (یوګڼ) (ډېر ګڼ یې: - وییونهAdjektivیا ورزیات شوی)

ستاینوم یې ناسم دی، دا په پښتو کښې نه شته. له دې سره د یو چا یا یو شي د هغه د خوی ستایینه یا غندنه کېږي.
،، تر تولو ډېر،،: څه نه شته، دا ،،په ټوله کښې،، دی.

د خوییونو ډولونه

-- د ادجکتیو یا خوییونو کارونه:

موټر ګړندی ځغلي. (یېدل (د شته والي) په څېر پوره کونه، کېدل، پاتېدل(prädikativ).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګړندی موټر. (نوم /شينوم ته ورزياتېدل(attributiv).

ګړندی ګټي. (د خپلواک نوم / شينوم په څېر(substantiviert)
د خويوييونو جګېدنه

د ژبنيزوتوکو پېژند:

ويې:

غونډاله يا غونډله :

پارتيکل Partikelوړې ژبنی توتې

د نه بڼه بدلېدونکو يا اوښتونو، په بېلابېلو وييږولونو پورې راټولو شويو د نخښو ژبنی يووالی دی.

نه (پڅه ه) (NICHT(NOT نهء

نه

نه (د روښانه-ونې) سره *Nein(no*

برخه – يا ونډه لرنه Partizipation: لکه: به

-- باران به وشي
دا پرېږوزېشنونه يا مخځاينيوي نه دی. مخځاينيوي پښتو نه لری.

۱ ۱.پېژندپيداکونه Definitionsbefund

د ښوونځي دودن Schulduden

Duden-Grammatik ګرامردودن

Satz als Subjekt- und Prädikateinheit

غونډاله د سبجکت- اوپرېديکات په څېر(دا لږ د فکر ده؟؟؟)

(c) ketabton.com: The Digital Library

Satz als Rede- oder Textelement

غونډاله د خبرو- یا لیکنتوکي په څېر

Satz als kommunikative Einheit

غونډاله د خبرو اترو یووالي په څېر

دپېژند پیداکونه:

غونډاله ستر یووالی (واحد ناسم دی)دی،چې د سینتاکس له لارې جوړېدی شي،،

ناپوره غونډالې :

بېلابېل تیوپونه یا ډولونه سره توپیریږي:

غونډالماتېدنه یا – پرېکېدنه Anakoluth[on] (= Satzbruch : یوه پیچلې غونډاله دغونډاللړۍ او غونډالزیاتونوسره سړی یو غونډالراګرځېدونکې هم بولي.
غونډالتړنه

سیندېتیکي: ،،زه راغلم، ما وکتل او زه بریالی شوم،،.

پولیوسیندیتیکي: ،،زه راغلم او ما ولیدل او زه بریالی شوم،،.

اسیندېتیکي: ،،زه راغلم، ما ولیدل، زه بریالی شوم

پیداېښتې ژبه:

تولیزپېژندیا غونډالجوړښت ښونهSyntax:

دغونډالو جوړښت

ګډوله غونډالي- پیلونه

ګڼیز Numerale دوه (دوي) لارې، شپږم تولګی، سلم ځوان یا سلمه برخه یا سلمه نمره یا نهه سلم (له سلو څخه نهه) او ډېر ناسم یا بېلارې شوی یا بېلارې کړی شوی پې سلن تولګی، کس...دی. سلن شمېرپوهنیز او ژبپوهنیزسم ناسم دی.

ترنوییونه یا تړوني Konjunktion

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا اړیکوییونه نه دي.
سینتکتیکي(syntaktische په نخښو)

اړیکویونه Relatoren لکه: پرېپوزېشنونه، چې پښتو یې نه لري او پوستپوزېشنونه یا پسېټرلي.

بنسټغونډال – او څنګیزغونډالټرنه

فونېمEin Phonem : له altgriechisch φωνή *phōnḗ*, پښتو: غږیا ګړ

دیوه غږبلډولوالی Allophone

دېستینګېم Distingem :

:ګرافېم Graphem

. فونېم له ګرافېم څخه توپیریږي. ګرافېم د لیکلشوې ژبې خورا کوچنۍ پوهېدنتوپیرېدونکی یووالی دۍ

فونېم Phonem

.فونېم د ویونکي – یا ګړ ژبې خورا کوچنی ماناتوپیرېدونکي یووالي دۍ

فونېټیکPhonetik

)زړه پوناني,φωνητικόςphōnētikósپښتوپوهېدنه یې غږ- یاګړاړوند. (,

φωνή*phōnḗ*, پښتوپوهېدنه یې غږ یا ګړ
غږپوهنهDie Phonologie زوړیوناني وی دی,φωνή*phōnḗ*. پښتوغږ,'
(,λόγος*lógos* فونولوژي یا غږپوهنه)

فونیتیک:

-ویېنډوله یا ویېنډولیز فونیتیک ,artikulatorische Phonetik

,akustische Phonetik

غږیزفونیتیک د فونیتیک

فزیولوژیکي -,physiologische Phonetik

(c) ketabton.com: The Digital Library

دندې - اړونده – یا دنده-یز- .funktionale Phonetik

phonemicفونېمیک.

مورفېم Morphem

مورفیمونه اوژبسیلبې

،،مورفیم،، له فرانسوي څخه راځي"morphème" ، یوناني "morphe" پښتو ،، جوړښت، بڼه،،

مورفېم یا جوړښت: وییونه له مورفېمونو څخه جوړ دي. لکه خاوند له دوه مورفېمونو څخه جوړ دی: خا/وند.

هغه نومویونه چې له یوه مورفېم څخه جوړ وي، لکه: کت.

مورفېمونه له څو ډلو جوړ دي: پوهېدنغزووني لکه سفېکسونه. دا د وییونو پوهېدنه غزوي او پوهېدنوړوني لکه له، په ، پر، تر، ته دا د نومووییونه د مخه راځي او و هغو ته پوهېدنه وړي.

۱ - پوستپوزېشن یا پسټړلی یا اړیکوییونه.

۲ – پرېپوزېشن: پېژند یې لکه پورته، خو موږ یې په پښتو کښې نه لرو. او

۳ – پوهېدنوړونکي مورفېمونه: لکه په اړیکټینګوونو کښې.

مورفېمونه تړلي او نه تړلي شته.

یا بیا دا لاندې:

هغه مورفېمونه، چې خپلواکه پوهېدنه نه لري او پوهېدنوړونکي وي، لکه: د، له، تر، په،

پر، و. ،،د،، د خاوندوالي اړیکټیګووني مورفېم دی او دا نور د د اتیو مورفمونه دي، چې هر یو یې و ځان ته خپل اړوند اړیکوییونه لري. په ترتیب: د چا لپاره، د چا مخامخ او له چا سره، -- څخه، -- کره، --پسې د ،،له،، لپاره او تریو څه یا چا پورې، په چا کښې، پر چا باندې یا پر چا پورې(-- خټې نښتې دي)، په چا کښې، و چا ته. بله هر ډول راوړنه یې ناسمه ده. د موږ ژبپوان او ټول ژبمینه-ول دلته ډېر ناسمونونه کوي.

نیونه، ښوونه، غوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندنیونه (preconditio لنډ: نیونه ، فرضیه)

پریمیس Premise وړاندنییونه یا لنډ: نیونه

ایندکشن وړاندنیونه *Induktionsvoraussetzung* inductionprecondition

د ایندکشن ښوونه(theproveofinduction) Induktionsbeweis (د ځانګړو څخه په ټولیزو پایونه)

قضیه یا جمله :

ښوونه:

اکسیوماتیکي axiomatischenښوونه.

شتونښوونه:

غوښتنه (ثبوت)Behauptung

د غوښتنو ډولونه.

غوښتني د خپلو منځپانګو له لارې په برخو وېشل کیږي ، د بېلګې په توګه:

-- په تجربو ودانه غوښتنه empirische ،

په رښتیا faktische(مثبت) ښوونه

روښانه – hermeneutische

سایکولوژیکي یا د دننه (ځان) کتنې غوښتنې innerpsychischeoder introspektive Behauptungen

(،، زه د غاښ درد لرم،،. ،، ګبینی خوږخوند لري،، ، ،، زه ګورم، چې ترمومتر ۱۰درجې ځیلزیوس ښایي،،).

په امریه بڼه، غوښتنې، امر Imperativ

په کې رادننه کونه Implikation

۱- مرستندوی جمله Lemma (د یوه غوره ښوونه کې مرستندوی جمله)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- د کره کونو یا ور څخه و لاس ته د راوړنو یوځایکول Korollar، چې دا له یوې جملې یا یوه پیژند بې له لویو بوختوالو څخه راکول کیږي. زیات وخت و پای لاس ته راړونې)

۳- n (سم اندیزې ویناوې) Propositio .

۴ – جمله یا تیورېم Theorem (پوهنیزه – او بنسټجمله یا ستټجمله. Theoremتر اوسه پورې په زیاتو ژبو کې کارولکیږي.

درې Modiمودوله یا ویناډولونه شته: ایندیکاتیو، اوایمپیراتیو

ایندیکاتیوIndikativنومینال وینابنه ده: ته کونیونکتیو ځې، هغه ځي او داسې نور.

پیژدنه

د پوهنیز پیژندپوهنې کره کوولو پیژند **Indikativ**

پوهنیزې پیژندپوهنې erkentnisse یو رېښتینی پیژندلشوی رښتیاوالی انځوروي.

ایمپیراتیو Imperativامربنه: لاړ شی.

Konjunktivناسیده وینا:

ادورب یا رابندونه Adeverb او ډولونه یې (ګومان مې دی و دې ته مړ قید وایو):

دا وی ادورب په غونډاله کې یو غونډالغړی دی او یا یو اتریبوت(ور زیاتونه) لوکال ادورب (ځای ادورب)

تمپورال ادورب (د وخت ادورب) Temporaladverb (Adverb der Zeit)

کوزال ادورب (د لامل ادورب) Kausaladverb (Adverb des Grundes)
مودال ادورب (د رقم او ډول ادورب)
څه ډول؟ څنګه؟ Modaladverb (Adverb der Art und Weise)
په غونډالتړنو(Parataxe) کښې له دوه سرغونډالو سره.

یو له بل سره لړی کې(kopulativ):

څه پردیکول (پردې)(disjunktiv):

څه بندول یا رابندول یا کمول :(restriktiv)

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاملول (لامل راوړل) :(kausal)

وخت ورکول :(temporal)
څه نه کول (نه والی) negierend)

: شرط اینبول: (konditional)
:(komparativ) پر تله باندې کول

:(instrumental) لار ښول (الات ښول)
:(konzessiv) قانع کېدل (منل) یا قانع کول، ښه یې:ورباندې منل :
:(adversativ) څه مخامخ کول:

:proportional) نسبت څرګندونه (متناسب) یا پرتله باندې کونه یا ورته:

:(modal) یو رقم او ډول څرګندونه یا ښونه
سرغوندالې یا بنسټغوندالې: Hauptsätze
:Haupsatz als Aussagesatz
سرغوندالە د ویناغوندالې په توګه
سر- یا بنسټغوندله د پوښتنغوندالې په توګه :Hauptsatz als Fragesatz
:Hauptsatz als Aufforderungssatz

بنسټغوندالە د امریه غوندالې په څېر

Infinitivsätze ایفینیتیو د کړنوي بنسټښه یا بللښه او و هغه ته خپله پوهېدنه ورکوي.

= spätlateinisch (modus) infinitivus نه نږدې ټاکونکی =

Infinitivsätze mit ”Modalverben”
اینفینیتیوغوندالې ،، مودال کړنویونه)

Infinitivsätze mit ”werdenاینفیتیو غوندالې له ،، به،، سره

پارتیځیپ غوندالە

Die Satzreihe غوندالړی

Der zusammengesetzte Satz یوځایشوي غوندالې

یوه غوندالړی(Parataxe) – غوندالټرنه هم بلل کیږي- له دوه یا ډېرو برابرارزښته غوندالو څخه جوړیږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوندالزياتونه (Hypotaxe).

څنډ

ګيزغوندالي

شيغ

وندالي(غړيغوندالە په کړوني حالت
کې)

:Adverbialsätzeادوربال- يا خوی اړونده غوندالي:

اتريبوت- ورزياتونه
اتريبوت خپلواک غوندلغړي نه دي.

:Attributsätzeاتريبوتغوندالي:

Konjunktioalsätze ترنغوندالي:

Kausalsatz (Begründungssatz)
کوزالغوندالي (لاملغوندالي)

Konditionalsatz(شرطی غوندالە)
(شرطونه: څنګه والی (؟) (حالت)

Modalsatz (Satz der Art und Weise) (د رقم او ډول غوندالە،)
Temporalsatz (Zeitsatz)
(وختغوندالە)

يونوم/شينوم له اتريبوت سره -

زدکونکي زده کوي.

څوک يا څه شی؟(نوميز)

څوک يا څه شی زدکوي؟ زدکونکی زده کوي.
Das Prädikat (Satzaussage)
پرېديکات (غوندالوينا) (څه کيږي)
postpositionales Attribut:
يادونه: د لته هم ماپه لومړي سر کې دا د پرېپوزيشن لپاره څېړل وو، خو پښتو پرېپوزيشن نه لري، نو د تېر غوندې به کله د پښتو يو او کله بل حالت وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتريبوت: د نږدې ټاکنو لپاره د يوه شي ورزياوتونه

اړيکوييز اتريبوت:

اتريبوت کېدی شي له ډېرو ويپونو او له نورو ويپونو – د يوه اړيکوي سره پر تړنه باندې- جوړ وي.

بېلګه: زه شمېرونی(کمپيوتر) له اعلاناتو څخه اخلم.

Genitivattribut:
خاوندوالي اتريبوت:

شي يا نوم ته په خاوندوالي ورزياتونه

Partizipپارتيځيپ:

.

Partizip als Attribut پارتيځيپ د اتريبوت په توګه

اوس وخت: تلل
زه ځم، موږ ځو،ته ځې، تاسو ځی، هغه ځي

Präteritum oder Imperfekt = 1. Vergangenheit

لومړی تېر وخت:

تېر وخت ۲ Perfekt = 2. Vergangenheit
► Plusquamperfekt = 3. Vergangenheit تېر وخت ۳
۱ راتلونکی . ► Futur I = 1. Zukunft
۲راتلونکی . ► Futur II = 2. Zukunft

تېر وخت او او ۳ . تېر وخت د مرستندوي کړنويونو ،، لرل،، يا ،، يل(ول)،، سره.

بېلګې: تلل: زه ځم،ته ځې، موږ ځو او.... زه لاړم....

خوړل: زه منه خورم ...

کړنغوندالە(کړنبنه): ملالی(سبجکت(کړوني)) وهوګی(ابجکت(شی)) ته ډاډ ورکوي (پرېديکات(کړنه)).

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناکړنوی یا کېدنوییونه (زورېدښه): هوګی(سبجکت(کېدونی)) ډاډمنه کیږي (د ملالی له خوا)

Aktivاکتیو:

Passiv: نه کړونی یا نه کېدونی:

پربکړونی

سیده شی

مخامخ وی یې ناسیده شی.

ویی پوهېدنه یا لغاتپوهېدنه

.

پېژند/ ویییپوهېدنه(معنی):Wortbedeutung/Definition
ناسیده شی

Der Konjunktiv تړنویي
کونیونکتیو یا کنجنکشن

Der Konjunktiv I

کونیونکتیو ۱ تړنویی ۱

Konjunktiv II (Möglichkeitsform II)

کونیونکتیو ۲ (شونتیابښه) تړنوییز ۲ :

Konjugation im Konjunktiv I

بدلون په تړنویونو کې 1

Perfekt د تېر وخت کړنښه او هم پایشوی راتلونکی

Futur I راتلونکی ۱

Futur II راتلونکی ۲

Die direkte Rede سیده ویناوي(؟) یا – خبري یا ګړېدل(؟)

(c) ketabton.com: The Digital Library

Dir indirekten Rede ناسیده خبرې

Interrogativsätze انتروګاتیوغوندالي

انعطاف(اوړېدنه، لور اړوي)

خوزند/transformiéren

بڼه بدلول، اوړېدل، بلډول کول.

غوندالغړي

وختېنه:

مهالبنيAdpositionenاړیکویونه یا نسبتي ویونه د کسانو، شیانو یا پېښو په منځ کې اړیکي ټاکي. له دې امله اړیکویونه هم بللکیږي.دوی کړی شي کوزال **kausale** (بنسټ – پرته ، بې، پر ځای)، لوکال **lokale** (ځای بېلګه: (کره، باندې)،

تمپورال **temporale** (وخت-بېلګه: (له) یو څه څخه، شاوخوا، ترڅه پورې) یا مودال **modale** رقم اوډول – بېلګه: پسې پېښه، مننه (نسبتونه یا اړیکې روښانه کوي.

کوزال) بې له ما څخه، پرته له ما څخه یا له ما څخه پرته، د ما پر ځای باندې)،

ځایېز: (پر یوه بجه باندې، د ۱۱ بجو په شاوخوا کې، پر ۱۱ بجو باندې)، وختیز ـ له ۱۱ بجو څخه

ګڼیز:

ګڼیز ګڼونوییونه دي او ګڼون یا تعداد، درجه یا د ټاکلو شیانوډېرې(ستې) دي. داسې په نامه توانګڼونه هم شته(یو، دوه) یا هم څوموالیز (لومړی، دویم...سلم او نه سلن).

Interjektionenانترجکشنونه(ویین ویونه یا د وییونو ویونه)

ویي جوړونه او وییپوهېدنه

غوندالشننه:

د ِغوندالغړو ټاکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غونډلغړي څه شی دی؟

توګه ادورب(ویيډول) او ادوربال(غونډالغړي).

سپين: (سبجکت يا؟) نوم

سرته رسوي: پرېډيکات(Prädikat غونډلوينا، چې يو شی يا څوک څه کوي او يا له هغه سره څه پېښيږي.

له ښوونځي څخه وروسته: تمپورال ادورب

چټک: مودال ادوربال Modaladverbial

خپل د کور کار: خاوندوالي حالت

چې دخپل ګران ځمري لپاره ډېر وخت ولري: Kausalobjekt

ګران : Attribut

کوم غونډالغړي شته دی ياشتون لري؟

نوم: ځوان ښديږي.

ځانيز نوم: سپين ښديږي.

نومځاينيوي: هغه ښه دی.

نومیز کونه: خرار زوروي.

Transitivität (له لاتين *trānsitiō*) ترانزيتيواو اينترانزيتيو

ترانزيتيويتي(له لاتين څخه: اخوا تلل يا پورېوتل، اوښتل)
د دې پښتو انډول: کړنوييونه دي، چې کړونی او ورباندې کړونی يا—کړنه لري.

کړنوييونه، چې کړونی د کړوني پرته پرېکړونی يا ور باندې کړنې هم لري، لکه خوړل:
زه مڼه خورم يا زه هغه وهم.

intransitivدا هغه کړنوييونه يا کښدلوييونه دي، چې کړنه يا کښدنه يې کړنوييونه لري يا کښدلوييونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

او که غواړی خوزند او ناخوزند. دا مې پخوانی اند وو، خو په دننه کښې دا دواړه خوزند دي، چې دا یو خوزند یې یواځې کړونی لرودی شی او دا بل یې پر کړوني باندې پرته پرېکړونی هم لري.

غورځول او غورځېدل.

سیمانتیکSEMANTIK

سیمانتیک په نوې مېدیا کې: غونډالجوړونه

حالتونه، څنګه والی یا اړیکتینګووني case; Kasus

Suffix پسې تړلی، ښه یې یا دنده یې: پوهېدنغزوونی

په پښتو کښې پرېفېکس نه شته

بېلګې یې:

نومیز کوونکي پسېتړلي: خوښېدل، خوښي، زړور، زړورتیا، کوچنی، کوچنیتوب.

خوییز کېدونکی پسېتړلی: لکه سړیتوب، کوچنیوالی

نرښځینه ټاکونکی پسېتړلي: لکه سړیتوب،غمخور، غمخوره یا ښوونکی، ښوونکي.

پسېتړلي کړی شي له یوه توري هم جوړ وي لکه پورته په ښوونکي او ښوونکي کښې.

لویوالی، هوښیار تیا، کړونکی یا کړېدونکی.

کوچني کونه: مورکۍ ، خورکۍ ، کورګړی یا کورګوټی.

پسې ځاینیوي؟(نسبتیویونه یا) و(ته ویونه) یا

پسې ځاینیوي، اړیکویونه یا پوستپوزېشن

حالت، څنګه-والی یا اړیکتینګونکي څه شی دی؟

یاونه: ورسېلیکنه مې په ۱۴۰-م مخ کښې په بل ډول ده، خو لسوتل دټولو ګټور دي.

لومړی:

کړونی اړیکنیوونکی یا خوزند -، څنګه-والی یا حالت(لاتین یې Rektusرېکتوس):

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی ۱: د هغه کړنوي سره، چې یوازې کړونی لري. لکه زه کښېنم

لومړی ۲ : د هغه کړنوییونو سره، چې له کړوني څخه پرته پرې- یا وربانديې کړنه هم ولري. لکه زه تا وهم.

دویم:Obliqus

نه کړونی حالت یا اوبلیکوس. دا اوس یې نه خوزنده:

دویم ۱ : پرېکړونی څنګه-والی دا مو په دې نوې لیکنه کښې خوزند اړیکتینګوونی، چې کړنوی یې کړونی او پرېکړونی هم لري.دا مو لومړی ۲ : راوړی.

دویم ۱ : د خاوندوالي حالت یاړ اړیکتینګووني:

دویم ۳ : دا د الماني و دا تیو حالت ته ورته دی او ما د پسېځاینیوو څنګه-والی یا اړیکتینګوونی بللی، خو نوم ته یې پام باید په ګډه وشي:

دا لاندې په پښتو نوموییونو کښې ځانګړي دي:

پروکلیتیکي یا پسېتکیه اړ نومځاینیوي: مې، مو، دې، یې

اینکلیتیکي – یا مختکیه اړ(و مخ ته تکیه اړ) نومځانیوي: را، در، ور

څنګه-والی یا حالت (Kasus) case : بنه یې اړیکتینګوونی.

لومړی پسې تکیه اړ نومځاینیوي. ۱ – کړونی: سپین مې (مو، دې ، یې) وه واهه. سپین پرېکړونی او مې کړونی دی

لومړی۱۲ – د پرېکړوني حالت: سپین مې (مو، دې، یې) وهي.سپین کړونی، خو مې پرېکړونی دی.

۲ --- نه خوزنده اړیکتینګوونی

لومړی ۲۲ – خاوندوالي حالت یا اړیکتینګوونی

سپین مې (مو، دې، یې) ورور دی.

په اوبلیکوس حالت کې: سپین د ما ورور دی. او

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم ۲ – حالت داسې لرو:

را(در، ور) څخه(سره، کره، پسې، کې، باندې، پورې، ته...)

څنګه-والي د پوښتنو په بنسټ

دا چې په لاندې مورِ کړنې نه لرو، نو کړوني هم نه لرو. ګورو، چې چا، څوک، څه د کړونو لپاره راځي، نو باید دلته یو څه شوي وي او هغه د دې د مخه یا د دې مخ ته باید مورفېمونه وي، چې د دوي پوهېدنه بدله کړي او دا ،، چا، څه،، د مخه یو مورفېم ورزیات شي، چې نوې پوهېدنه وروړي او ،، له چا،، شي.....

مورِ دا ،، چا، څوک او څه،، پوښتنومځاینیوي بولو او دا د خوزند نومځاینیوي دی، شه یې خوزند کړننومځاینیو دی، چې کړوني او په همدې وخت کښې ورسر ه پرېکړوني هم دی. ته څوک وهی یا چا ته ووهلې.

د خاندوالي اړیکتینګوونی یا جینیتیو DerGenitiv

داتیوDerDativ

داتیو د المانې ژبې دریم حالت دی یا په جمله کې دریم حالت په ګوته کوي. داتیو د ،،و چا ته حالت،، هم بلل کیږي. د مخه مو وویل، چې، چا،څه او څوک، خوزند کړن او پرېکړنوییونه دي، نو د نه کړونو لپاره یې باید ده کړونې او پرېکړونې دنده پدله شي او نه کړوني او پرېکړنو شي. او دا نده یې د د دې اړونده،، د، له، په، تر...،، مورفېمونو سره بدلېږي.

اکوزاتیو *Akkusativ* دا حالت په پښتو کښې نه شته.

یادونه: د دې حالت اړونده حالت لیکنې په نورو حالتونو کښې برېښي.

د حالتونو یاړیکتینګوونو نوی څېړن-پوهه

د تکیه اړ نومځاینیوو په بنسټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - د مخه تکیه-اړ: را، در، ور :

پرتله کونه یا سم یې: پرتله باندې کونه، نسبت:

Adjektiv mit Postposition

خویوییونه د پسېځاینیوو سره:

Nomengefüge

و نظم ته راوړل یا سمول:

Das Postpositionalobjekt **اړیکویز شی**

Adverbiale **Bestimmungen** ادوربال ټاکنې(د قید(؟)- رابند-)

اتریبوت د غوندالغړي برخې په څېر

اتریبوت خپلواکه غوندالبرخه نه ده. هغه یوې غوندالغړي ته زیاتونه ده او ځانله ځای نه لري. اتریبوت کېدی شي په بېلابېلو بڼو رامنځ ته شي.

Adjektiv-Attribut خوییز اتریبوت

Genitiv-Attribut خاوندوالي اتریبوت:

مور په پښتو کې مخځاینیوی نه لرو، نو دا لاندې غوندالي به د څه وي؟ فکر ورته وکړی.

Präpositionales Attribut اړیکوییز اتریبوت:

Appositionاپپوزېشن : یو ادپوزېشن و یوه نوم ته یوه ورزیاتونه.

Konjunktiv und indirekte Rede ټرنوی او ناسیده خبرې (وینا؟)

Ablativusseparativus د بېلېدنې ابلاتیو:

Ablativuscomparationis د پرتله یاندې کونې ابلاتیو.

Ablativuslimitationis د کلیمې د رابندونې ابلاتیو رابېلېدنه د پوښتنې،په کومه اړیکه کې؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

Ablativuslocativus ځايټاکنيز ابلاتيو و پوښتنې ته ،، و چېرته،،؟

Ablativus temporalis #

د مهالټاکنې ابلاتيو و پوښتنې ته ،، کله،،؟ ، د،، د کوم وخت په دننه کې،،؟

Ablativusmensurae

د ډېرې - يا ست- يا څومره والي ورکړه، و پوښتنې ته ،، پر څو باندې،،؟

Ablativusqualitatis د څنګه والي يا خوي ابلاتيو.

Indefinitpronomina ((ناټرلی نومځاينيوي)

Indefinitpronomen mit vorangestellten Wörtern

ناټرلي نومځاينيوي د مخ ته ټرلو وييونو سره:
دا پورته ژبلاريز ناسم ليکل شوی دی. سم يې د لاندې دی.

ناټرلي نومځاينيوي و مخ ته له ټرلو وييونو سره

Vokativ (د غږ کولو حالت(بيا لنډ)

Reziproke مات

Interrogativsatz پوښتنغِوندِاله

پوښتنغوندِاله (Interrogativsatz يا Erotema

.

.

.

.

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډاکتر ماخام میرې شینواري لیکنې او ژباړې

د ډاکتر ماخان میرې شینواري چاپ او ناچاپ لیکنې، چې هغه زیاته برخه یې له ketabton.com څخه خورې شوې:

(Austria Vienna 1988):

لومړی:

H.K. Kaiser , M. Shinwari : Aproximation compacttopologicalalgebra : contributions togeneral algebra 6 ; Page 117 – 122

(Austria Vienna 1987):

دویم:Interpolationund Aproximation durch Polynime in UniversalenAlgebren . Diss . Uni. Wien

لاندې د شمیرپوهنې نړدې شل کتابونه په المان کې د ،، افغانستان کلتوري ودې ټولنه،،له خوا چاپ شوي دي، چې زه تل د خوښنې پوروړی یم.

(Germany Bonn 2000):

دریم: د شمیرپوهنې ستر کتاب : د شمیرپوهنې برسیره د انجنري، فزیک او اقتصاد لپاره ، همداسې د ښوونکو او زده کوونکو لپاره (دا کتاب په ۹۰۰ مخونو کې چاپ او دا نوې لیکنه به یې ځنو ځایونو غزېدلې او ځنې ځایونه تړې لرې شوي دي)

(Germany Bonn 2003):

څلورم: ځمککچپوهنه(هندسه) ، په سلو، زرو کې شمیرنه، د ګټې – او کټې د کټې شمیرنه ، د اختمالوالي شمېرنه کتاب د ښوونځي ټولې اړتیاوې پوره کوي

(Germany Bonn 2003):

پنځم: الجبرونه (د الجبر بنسټونه دي) (ketabton:com ته پورته شوی)

(Germany Bonn 2003):

شپږم: د شمیرپوهنې انګرېزي – پښتو ډکشنري.(ketabton:com ته پورته شوی)

(Germany Bonn 2003):

اووم: د شمیرپوهنې المانې - پښتو- او پښتو المانې ډکشنري (ketabton:com ته پورته شوی)

Mathematicaldictionary German/ Pashto and Pashto/German

(Germany Bonn 2003):

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم: دفرنځيال برابرون (دا کتاب په دې ځانګه کې يو پيل دی، ساده ليکل شوی)
(ketabton:com ته پورته شوی)

Differentialequation Translation; An Introduction
Bonn (Germany): 2003

نهم: د شمير پوهنې فرمولونو ټولګه
MathematicalFormulas
:(2003 Bonn (Germany

لسم: شميرپوهنه له عربي په پښتو

:(1997Bonn (Germany

يوولسم: د افغانستان په هکله سپيڼې خبرې: په المان کې

،،د افغانستان روغې او بيا ابادولو ټولنه،، له خو

يادونه: له ۲۰۰۰ کال دمخه ډاکتر ماخان شينواري د ،،د افغانستان روغې او بيا ابادولو ټولنه،، له خوا دري سياسي مجلې هم را وستلې.

ژباړې او نورې ليکنې:

: *(Prof. Brinkmann. (From Brinkmann.du.de*

لاندې د برينکمن ليکنې چې له پرينکمن ن ج څخه ژباړل شوي دي.دا کتابونه د ښوونځي له پاره او همداسې د کانکور ازموينې له پاره ګټور دي.

دولسم- شميرپوهنه د ښوونځي لپاره لومړی ټوک (ketabton:comته پورته شوی)

ديارلسم – شميرپوهنه د ښوونځي لپاره دويم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

څوارلسم – شميرپوهنه د ښوونځي لپاره دريم ټوک(ketabton:comته پورته شوی)

پنځلسم- د احتمالوالي شميرنه د ښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

شپاړسم – احصايه يا ستاتيستيک دښوونځي لپاره(ketabton:comته پورته شوی)

لاندې کتابونه د شتوتګارت د پوهنتون د استادانو د لکچرونو څخه چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپاره شوي را ژباړل شوي.

اولسم – انالیزی ۱(ketabton:comته پورته شوی)

اتلسم – انالیزې ۲(ketabton:comته پورته شوی)

نولسم – کربنيز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

شلم- د شميرپوهنې بنسټونه (ketabton:comته پورته شوی)

يوپښتم- د فرمولونو ټولګه(ketabton:comته پورته شوی)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ویشتم – فنکشنل انالیز(ketabton:comته پورته شوی)

درویشتم – وکتور شمیرنه (ketabton:comته پورته شوی)

نورې ژباړې

څلرویشتم – له grundstudium.info/linearealgebra/www.څخه:کرښیز الجبر (ketabton:comته پورته شوی)

پنځویشتم – Georg Gutenbrunnerګټنوپوهنه یا د اعدادو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

زما لیکنې

:(Bonn (Germany

شپږویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویم چاپ لومړۍبرخه: د پوره تغیراتو سره.

اوه ویشتم- د شمیرپوهنې ستر کتاب دویمه برخه (ketabton:comته پورته شوی)

اته ویشتم- ځمککچپوهنه (هندسه) دویم چاپ د پوره تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

نهه ویشتم – الجبر بنسټونه دویم چاپ له تغیراتو سره (ketabton:comته پورته شوی)

دېرشم- ډېرۍ پوهنه یا ستې تیوري (ketabton:comته پورته شوی)

یودېرشم – د شمیرپوهنې سم اند (منطق ریاضي) (ketabton:comته پورته شوی)

دوه دېرشم- د یو څو شمیرپوهانو ژوندلیک(ketabton:comته پورته شوی)

دریدېرشم – د شمیر پوهنې ګډې وډې لیکنې

څلوردېرشم- داهم ژباړه ده، خو لیکونکی یې متآسفانه راڅخه نابلد شوی: د مشتق او انتیګرال شمیرنو ته تمرینونه او اوبیونې یا حلونه یې(ketabton:comته پورته شوی)

پنځه دېرشم – د شمیرپوهنې انګریزي پښتو او عربي + درې ډکشنري

شپږدېرشم – د شمیرپوهنې پښتو انګرېزي ډکشنري(ketabton:comته پورته شوی)

اوه دېرشم – د شمیرپوهنې پښتو ډکشنري د شمیرپوهنیزو وییونو په پښتو روښانه ونه(ketabton:comته پورته شوی)

اته دېرشم- د زړه له کومې(دا هغه لیکنې دي، چې ځنې یې په نړیول جالونو کې خپرې شوي دي.)

نهه دېرشم – د افغانستان په هکله سپینې خبرې، چې وبه غزیږي.

څلوېښتم– د شتوتکارت پوهنتون لکچرنوټونو څخه ، چې د شتوتګارت پوهنتون ن ج څخه خپرېږي: د ګروپونو تیوري(ketabton:comته پورته شوی)

- د ښوونځي لپاره فزیک د برینکمن لیکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

له پنځم ټولګي څخه تر اووم ټولګي پورې ژباړل شوی (دا چې زما دویم مسلک فزیک دی، دا لیکنې ژباړم. دا هم د دې لیکوال یوه ډېره ښه لیکنه ده، چې -د شمیرپوهنې په ځیر- دلته هم زیات تمرینونه د حل یا اوبیونې سره په کې راغلي او ماته زیات ګټور برېښي) او دالاندې د برینکن څخه راژباړلي

یوځلوېښتم - فزیک لومړۍبرخه (ketabton:comته پورته شوی)

دوه ځلوېښتم – فزیک دویمه برخه. برېښنا پوهنه. همدا کتاب. (ketabton:comته پورته شوی)

درېځلوېښتم – د پوهنې وزارت له خوا چاپ د ښوونځي شمیرپوهنې کتابونو ته کتنه. دې کتاب کې د ډېرو ونځي کتابونو د هر کتاب یوې برخې ناسمونونو ته ګوته نیول شوې او ناسمونونه بیا سم شوي دي.(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

څلورځلوېښتم – د فزیک کوچنۍ ویونو دکشنري(کتابتون.کوم ته پورته شوی)

پنځه ځلوېښتم – پرېپوزېشن یا اړیکویونه.(ketabton.com ته پورته شوی)

شپږځلوېښتم = ژبسمون(پښتو کې ناسم راننوتي ویونه، چې سم شوي دي) (ketabton.com ته پورته شوی)

اوه ځلوېښتم – پښتو ژبلار یا ګرامر ۲۰۲۰ همدا کتاب (ketabton.com ته پورته شوی)

اته ځلوېښتم – ژبسمون (که غواړئ دویم غزېدلې لیکنه) : له پخوانۍ لیکنې څخه نوی شوی او پوره غزېدلی ۲۰۲۰.(ketabton.com ته پورته شوی)

تازه لیکلي خو تراوسه کتابتون ته نه دي پورته شوي او دا د ځانله لیکنو په توګه له دري کاله را په دیخوا د تاند او په دا ورسته کې د دعوت او همداسي د نورو د ج څخه خوږیږي او خواره شوي دي. په دې کتاب کې د پښتو ناسم ننوتي ویونه ځېرل شوي ناسمونونو ته ګوته نیول شوي او په دلایلو روښانه .شوي، چې ژبمینوالو لهپارهيې لوستې او ګوتنیونه اړینه ده.

نهه ځلوېښتم – داسې څه له فلسفې ۲۰۲۰(ketabton.com ته پورته شوی)

پنځوسم – ژبې مړي او نورې لیکنې ۲۰۲۰ (کتابتون ته پورته شوی)

یوپنځوسم- پښتو ژبلار د ښوونځي لپاره.

دوه پنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې.

درېپنځوسم- هر څه د ژبې په چوپړ کې. و کتابتون ته پورته شوې

څلورپنځوسم- د نړۍ هوښیارتیاوې.

پنځه پنځوسم – د جبران خلیل غوره خبرې .

شپږپنځوسم- ټولیز سم اند .

اوه پنسوسم: غوره ویناوې. دویمه برخه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اته پنځوسم: د حالتونو څېړنپای

نهه پنځوسم: حالتونه. د حالتونو غزولې او د ښوونځي لپاره چمتو شوې برخه.

شپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار: همدا کتاب. دا د ما د پخوانیو لیکنو څخه راټول او یو څه ورزیاتونې د سمونونو سره.

یوشپېتم: ژبپوهنه یا ژبلار. غزېدلې دویم ځل. همدا کتاب.

دوه-شپېتم: پښتو یوه اېرګاتیو ژبه ده: په پښتو کښې د لومړي ځل لپاره، بنسټیز.

دریشپېتم: ژبپوهنه دریم ځل.

یادونه: د دې کتابونو خورې ورې لیکنې لرم، خو داسې لږ ناتوانه غوندې یم. که سړه سینه مې ورته ولرودی شوه او دا مې د کتابتون لخوا تاسو سره ګډ کړی شوی، نو ورته خوښ به شم.

څلورشپېتم: پښتو پوهنیز-ژبلاریزه معیاري

.

.

.

.

.

.

.

.

.

د ډاکتر ماخان میږي شینواري ژوند ته یوه لنډه کتنه

نوم: ماخان (په لومړي ځل یې نوم ،،میږی،، وو. د رحمابابا لیسه کې د نومليکلو وروسته پر ماخان باندې بدل شو).

د کورنۍ نوم : شینواری

د پلار نوم: اروابناد نورالرحمان

د مور نوم: اروابناده پستو بي بي

د نیکه نوم: اروابناد حسن خان

د نیا نوم: اروابناده صبره بي بي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دزېرېدو کال: ډاکتر ماخان شینواری د ۱۹۴۶ ز ک د سپتمبر په ۱۵ نېټه زېرېدلی دی (دا خو هغه رسمي ز ک دی. سمه نیټه یې ۱۳۲۲ او ۱۳۲۰ ش ه کلونو منځ کې باید وي، خو تره مې وایي ۱۳۲۰ ه ک دی)

د زېرېدو ځای: ننګرهار د شینوارو د هسکې مېنې ولسوالي په مورګې کلي کې زېرېدلی.

د مورګې غارخلي کلي کې د لمنځتون استادانو څخه له قرانکریم تر پنجکتاب، خلاصه، مونیه، ګلستان پورې، چې دا مو بیا په ښوونځي کی هم لوستل، لوستلي، خو بې له دې چې پوره پرې پوه شي.

کلیوالي ښوونځي: له ۱۹۵۱ تر ۱۹۵۴ پورې د هسکې مېنې مورګې لومړني ښوونځي، چې دی یې هم د لومړنیو زدکوونکو له ډلې څخه وو.

د رحمان بابا لېسه : له لومړي او بیا له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې له ۱۹۵۴ تر ۱۹۶۵ پورې.

دی د رحمان بابا لیسه کې له دریم تر ۱۲ ټولګي پورې د خپل ټولګي اولنمره پاتې شوی.

۱۹۶۶ ز ک د کابل پوهنتون دطب پوهنځي په همدې کال کې

۱۹۶۶ ز ک د سپتمبر میاشت د ښوونځي بورسیی له لارې اتریش ویانا ته تګ.

۱۹۶۶ تر ۱۹۶۷ کال پورې ویانا اړوند مودلینګ کې د المانې یا ښه یې اتریشي ژبې او د دیارلسم ټولګي لوست.

اکتوبر ۱۹۶۷ د وینا پوهنتون کې نوملیکنه، چې د پوره زیاتو ستونځو سره په ۱۹۸۹ ز ک کال کې د ډاکترۍ په اخستلو بریالی شو(دا نو پوره ستونځې دي).

له۱۹۸۷ ز ک تر ۱۹۸۸ ز ک د فبروري تر پای د باندنیو چارو وزارت کې مامور.

.

د ۱۹۸۸ دمارچ لومړۍ نېټې څخه تر ۱۹۹۲ جون پورې په بون جرمني کې د افغانستان جمهوریت سفارت کې د سفیر دندې د شارژد افیر(سفیر نه وو) د نوم لاندې.

له هغې وروسته په جرمني کې سیاسي پناه.

د ۲۰۰۴ ز ک جون څخه د ۲۰۰۵ ز ک جنوري پورې د کابل علومو اکادمي د پیدابښتي پوهنو په څانګه کې دنده.

له ۲۰۰۸ ز ک د مارچ څخه د ۲۰۰۹ زک دسمبر پورې د ریاضي څانګه کې د پوهنې وزارت درسي نصاب کې دنده.

ماخان شینواري بې کاره نه دی او لږ تر لږه له ۹۷۱۹ څخه همدا د کتابونو لیکلو او د ژباړې دنده په غاړه اخستې، چې خپل فکر تر شونې پولې پورې تازه وساتي.

ماخان میرې په ۱۹۷۲ کې له لرې د میرمن ښاپیرۍ سره واده شوی، چې د واده خبر ورته اتریش ویانا ته ورغلی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده د میرمن ښاپیرۍ سره په ۱۹۶۳ ز ک کې کوزده کړې وه.

دوي ته لوي څښتن په اتریش ویانا کې د مای په شلم ۱۹۷۹ ز ک دوه بچیان وښښل، چې څانګه او اباسین نومیږي. څانګه په المان کې د پوهنتون علمي همکاره وه او د حقوقو ډاکتره ده او اباسین ملي اقتصاد او ټولنیزه سایکولوژي لوستلې.

ډاکتر ماخان مېرې شینواري ته د پوهنیزو هلو ځلو له امله ستاینلیکونه:

۱ – د افغانستان کلتوري ودې ټولنه. جرمني

۲ – د افغانستان کلتوري ټولنه کولن میشنیش. جرمني

۳- -- مننلیک: CERTIFICATE OF APPRECIATION

افغانیک: افغانیک Afghanic e.V.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library